

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI GEREKSİNİMLERİNİN KARŞILANMASI

Özlem ŞENYURT

Doktora Tezi

Ankara, 2018

TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI GEREKSİNİMLERİNİN KARŞILANMASI

Özlem ŞENYURT

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Özlem Şenyurt tarafından hazırlanan "Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerinin Karşılanması" başlıklı bu çalışma, 12.06.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Prof. Dr. S. Serap Kurbanoğlu (Başkan)

[İ m z a]

Prof. Dr. Hatice İnci Önal (Danışman)

[İ m z a]

Prof. Dr. Sacit Aslantekin

[İ m z a]

Doç. Dr. Gülten Alır

[İ m z a]

Doç. Dr. Nursel Koyuncu

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

12.06.2018

Özlem Şenyurt

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

● **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

○ **Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

○ **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

○ **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

12 /06/2018

Özlem ŞENYURT

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının Prof. Dr. H. İnci ÖNAL danışmanlığında tarafımdan retilildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Özlem şENYURT

**Canım annem Nezaket ŞENYURT ve
Canım babam Süleyman ŞENYURT' a**

TEŞEKKÜR

Bu uzun ve zorlu yolun tamamlanmasında pek çok kişinin katkısı olmuştur. Başta tezin her aşamasında bilimsel ve manevi desteğini esirgemeyen, tüm akademik hayatım boyunca faydalanacağım değerli bilgileri veren, eleştiren, ilgilenen, yol gösteren ve tez danışmanlığımı üstlenen Değerli Hocam Sayın Prof. Dr. H. İnci ÖNAL' a sonsuz teşekkür ederim. Bu süreçte görüşleriyle beni yönlendiren tez izleme komitesinin sayın üyeleri, Prof. Dr. Nazan ÖZENÇ UÇAK ve Doç. Dr. Gülten ALIR' a, tez savunma sınavımda olmayı kabul ederek olumlu görüşleriyle destekleyen Prof. Dr. Serap KURBANOGĞLU, Prof. Dr. Sacit ASLANTEKİN ve Doç. Dr. Nursel KOYUNCU' ya teşekkür ederim.

Uzman görüşlerini bizden esirgemeyen Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalından Dr. Zafer ÇEPNİ' ye ve Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalından Dr. Özlenen ÖZDİYAR' a teşekkürlerimi sunuyorum. Bir özel teşekkür de İstatistik Bölümünden Doç. Dr. Duygu İÇEN' e. Charles Üniversitesinde kaldığım bir dönem boyunca danışmanlığımı üstlenen Dr. Hana LANDOVA' ya ve destekleri için Dr. Helena Lipkova' ya da teşekkür ederim.

Araştırma verilerinin toplanması için gerekli izinleri almamızı sağlayan Hacettepe Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığı çalışanlarına, anketlerin uygulanmasında destekleri ile kolaylık sağlayan Ankara'daki tüm fen lisesi yöneticilerine ve araştırmaya içtenlikle katılım sağlayan öğretmenlerine ve öğrencilerine teşekkür eder, ayrıca tüm öğrencilere akademik yaşamlarında başarılar dilerim.

Görüşlerini benimle paylaşan ve sorularımı yanıtsız bırakmayan değerli öğretmenlerim Murat Afşar ve Mustafa Emre Kılıç' a, manevi destekleri için Hasan Aydın, Demet Soylu, Selda Taşdemir Afşar, Nilay Cevher ve Sebahat Kaya'ya çok teşekkürler. Adını unuttuğum ve katkısı olan herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman yanımda olan güç ve moral kaynağım sevgili ailem, abilerim Ahmet ve Mehmet iyi ki varsınız. Her daim umutlu olmam gerektiğini bana hatırlatan canım yeğenlerim Armağan, Masal ve Ezgi gelecek sizlerle daha güzel olacak.

ÖZET

ŞENYURT, Özlem. *Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerinin Karşılanması*, Doktora Tezi, Ankara, 2018.

21. yüzyıl temel becerileri arasında yer alan bilgi okuryazarlığı ülkelerin eğitim hedefleri arasında yerini almıştır. Bilgi okuryazarlığını, gereksinimler doğrultusunda bilgiyi elde etmede kullanılan yol, yöntem ve bu süreçte gerekli tüm araç ve teknolojileri kullanma becerisi olarak tanımlayabiliriz. Eğitim sistemi içerisinde öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi okuryazarlığı becerileri öğrencilerin sadece eğitimleri boyunca değil, günlük yaşamlarında da iyi birer bilgi kullanıcısı olarak hayat boyu başarılı olmalarını amaçlamaktadır. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere aktarılması ve deneyimler kazandırılması öğretim programlarıyla mümkündür.

Türkiye’de bugüne değin yapılan çalışmalarda daha çok öğrencilerin ve öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi, değişen teknolojik gelişmeler ve okul kütüphaneleri üzerinde durulurken, öğretim programlarının bilgi okuryazarlığıyla bağlantısını ayrıntılarıyla gösteren çalışma bulunmamaktadır.

Araştırmanın temel amacı, Türk Milli Eğitim Sistemini etkileyen unsurlar çerçevesinde öğretim programlarıyla öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırma yolunda yapılanları ortaya çıkarmak ve çözüm önerileri sunmaktır. Temel hipotezimiz, ortaöğretim öğrencilerine bilgi okuryazarlığı becerilerinin yeterince kazandırılmamasının nedenlerini Milli Eğitim politikalarının, öğretim programlarının, öğretmenlerin öğrencilere yönelik sınıf içi uygulamalarının ve okul kütüphanelerinin yetersizliğine bağlamaktadır.

Araştırma kapsamında ilk olarak Türk Milli Eğitim Sistemine yön veren Milli Eğitim Şuraları, Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planları, Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı ve Onuncu Kalkınma Planı incelenerek Milli Eğitim politikalarında bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesine yönelik unsurların varlığı incelenerek tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci olarak, 9. Sınıf ortak derslere ait 13 öğretim programı bilgi okuryazarlığı unsurları açısından değerlendirilmiştir. Son olarak, Ankara’da bulunan toplam 11 fen lisesinde 9. sınıfa devam etmekte olan 389 öğrenci ve bu dersleri veren 197 öğretmene 2-22 Mayıs 2017 tarihleri arasında anketler uygulanmıştır. Çalışmada betimleme yöntemine uygun olarak nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmış olup, veri toplama aşamasında içerik analizi ve anket uygulamaları yapılmıştır.

Sonuç olarak, Türk Milli Eğitim Sistemini etkileyen belgelerin içeriğinde öğrencilere bir bütün olarak bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaya yönelik düzenlemelere yer verilmediği saptanmıştır. Öğretim programlarında en çok yer verilen bilgi okuryazarlığı unsurları “bilgi probleminin tanımlanması” ve “bilgiyi seçme ve değerlendirme” olurken, en az “bilgiyi kaydetme” ve “bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme” olarak tespit edilmiştir.

Öğretmenlere yönelik anket sonuçlarında, öğretmenler derslerine ait öğretim programında «öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirme» konusunu yeterli bulurken, «bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırma» konusunu yetersiz bulmuşlardır. Öğretmenler öğrenci araştırmalarında en çok «içeriğin doğruluğuna» dikkat ederken, en az «kullanılan kaynak sayısına» dikkat etmektedir. Öğretmenler en çok kendilerini «veri tabanı kullanımı» konusunda yeterli hissederken, en az «atıf yapma ve kaynakça yazma» konularında yeterli bulmuşlardır. Öğretmenler öğretim sürecinde büyük oranda kütüphane desteğine gereksinim duymaktadırlar. Ayrıca, öğrencilerin araştırma becerilerini genellikle «iyi» olarak nitelendirse de «orta» ve «zayıf» bulanların oranları birbirine çok yakındır.

Öğrenci anketlerinin sonuçlarına göre, derslerin işlenişinde en çok «basılı kaynaklar» kullanılmakta, en az “ödev araştırmalarının nasıl yapılacağı” anlatılmaktadır. Öğrenciler ödev araştırma konularını seçerken en çok konunun “merak ve ilgi uyandırmasına”, en az “bilgi ve beceriyi artırmasına” dikkat etmektedirler. Öğrenciler ödev ve araştırmalarını yaparken bilgi kaynağı olarak en çok “kitap ve ders kitaplarını” kullanmaktadır. Öğrencilerin en çok kullandığı bilgi kanalı “internet” olurken, en az kullanılan bilgi kanalı “kütüphane” olmuştur. Öğrenciler kendilerini en çok “internette arama motorlarını kullanma ve elektronik bilgi kaynaklarını kullanma” konularında yeterli görürken, en yetersiz gördükleri alanların başında “kütüphane kullanma” olduğu ortaya çıkarılmıştır. Öğrenciler araştırma yaparken buldukları bilginin en çok «doğruluğuna» dikkat etmektedirler.

Araştırmamızda elde edilen tüm sonuçlar doğrultusunda hipotezimiz kanıtlanmıştır. Sorunların çözümüne ilişkin mevcut durumu gösteren ve geleceğe yönelik planlamaları kapsayan model önerisi ve çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Geleceğin nesillerini yetiştirmede önem kazanan bilgi okuryazarlığı ve öğretim programları ilişkilerini çok yönlü inceleyen araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Bilgi okuryazarlığı, Öğretim programları, Ortaöğretimde bilgi okuryazarlığı, Okul kütüphaneleri, Türk Milli Eğitim Sisteminde bilgi okuryazarlığı.

ABSTRACT

ŞENYURT, Özlem. *Meeting Information Literacy Needs in Turkish National Education System*, Ph.D. Dissertation, Ankara, 2018.

Information literacy, one of the basic skills of the 21st century, is among the educational objectives of the countries. Information literacy can be defined as a way, method, and ability to use all the necessary tools and technologies in this path in order to retrieve information in accordance with the requirements. Information literacy skills intended to be transferred to the students within the education system aim to enable the students to be successful as information users throughout life not only during their education but also in their everyday life. Teaching information literacy skills and promoting students to gain experience will be possible with the curricula.

While recent studies in Turkey have highlighted the improvement of the information skills of students and teachers more, changing technological developments and school libraries, there are no studies handling the relation of the curricula with the concept of information literacy.

The main aim of this research is to put forward the activities performed with the purpose of encouraging the students to gain information literacy skills through curricula and propose solutions within the frame of the elements influencing Turkish National Educational System. Our basic hypothesis is that the reasons for the inadequacy of information literacy skills of secondary students are related to the insufficient of national education policies, curricula, classroom implementations of teachers for students and school libraries.

Within the scope of the research, firstly the National Educational Councils, Strategic Plans of Ministry of National Education, Lifelong Learning Strategy Documents and Action Plans of Ministry of National Education and Tenth Development Plan were examined. Elements related to the development of information literacy skills were analyzed and tried to be identified within the National Educational Policies. Secondly, 13 curricula of 9th grade common courses were analyzed in terms of information literacy elements. Lastly, in Ankara, in 11 science high schools in total, 389 students attending the 9th grade and 197 teachers tutoring these courses were interviewed between 2 - 22nd May 2017. In the study, quantitative and qualitative research methods were used together in accordance with the descriptive method, content analysis and surveys were made in data collection phase.

In conclusion, it has been found out that documents which have an impact on Turkish National Educational System do not include the necessary regulations to provide students with information literacy skills as a whole. Information literacy elements most frequently incorporated in the curricula have been determined to be “identification of information problem”, selection and evaluation of knowledge”; while, less involved elements have been identified to be “recording information” and “encouraging the use of information centers”.

In the results of the surveys applied to the teachers have remarked that element of “learning and gaining knowledge” in the curriculum is sufficient; on the other hand, they stated that “enabling the competency to produce scientific knowledge” is insufficient. While paying attention to the “accuracy of the content” in student researches mostly, teachers pay less attention to the “number of the used sources”. Teachers state that they feel more self- confident in “use of data base”; whereas, they feel less self-confident in “making a citation and writing a bibliography”. In the teaching process, teachers need library support to large extent. Moreover; even though students have generally graded their research skills as “good”, the rates of those who graded as “average” and low” are close.

Results of the student surveys have indicated that "printed resources" are mostly used in the courses. “How to make a homework research” is the least handled topic. While choosing research topics for their homework, students are paying most attention to "stimulate curiosity and interest", at least to "increase knowledge and skill". When students do their homework and make a research, they use "books and textbooks" mostly as a source of information. While “Internet” has been identified to be the mostly used information channel used by the students, the least used information channel has been found out to be the “library”. Students have also asserted that they feel more self-confident in "using search engines in the Internet and using electronic information resources"; whereas, they feel less self-confident in “library use”. Students are meticulous mostly about the “accuracy of the information” while making a research.

Our hypothesis has been proven in accordance with the results of the research. A model proposal and recommendations involving the current situation and future plans to resolve the problems were developed within the scope of the study. There is a need for sophisticated researches examining the relationships between information literacy and teaching programs that are of great significance in raising the future generations.

Keywords

Information literacy, Curriculum, Information literacy in secondary education, School libraries, Information literacy in Turkish National Education System

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
TABLolar DİZİNİ.....	xix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xxv
1.BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE PROBLEMİ VE ARAŞTIRMA SORULARI.....	8
1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	9
1.4. KAPSAM, YÖNTEM VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	9
1.4.1. Türk Milli Eğitim Sistemini Etkileyen Unsurların İncelenmesi.....	11
1.4.2. Öğretim Programlarının İncelenmesi.....	12
1.4.3. Öğretmen ve Öğrenci Anketlerinin İçeriği.....	13
1.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN SORU ALANLARI.....	15
1.5.1. Demografik Bilgiler.....	16
1.5.2. Öğretim Programı.....	16

1.5.3. Kişisel Bilgi Okuryazarlığı Becerileri.....	16
1.5.4. Bilgi Probleminin Tanımlanması.....	16
1.5.5. Bilginin Bulunması.....	17
1.5.6. Bilgiyi Seçme ve Değerlendirme.....	17
1.5.7. Bilginin Organizasyonu.....	18
1.5.8. Bilgiyi Kaydetme.....	18
1.5.9. Bilgiyi Sunma.....	18
1.5.10. Bilgi Merkezi Kullanma.....	19
1.5.11. Açık Uçlu Sorular ve Diğer Görüşler.....	19
1.6. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	19
1.7. ARAŞTIRMA DÜZENİ.....	21
1.8. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KAYNAKLAR.....	22
2. BÖLÜM: BİLGİ OKURYAZARLIĞI.....	25
2.1. BİLGİ OKURYAZARLIĞI KAVRAMI VE TANIMLARI.....	25
2.2. BİLGİ OKURYAZARLIĞI MODELLERİ, STANDARTLARI VE BİLGİ OKURYAZARLIĞININ EĞİTİMDEKİ ROLÜ.....	30
2.2.1. Bilgi Okuryazarlığı Modelleri.....	32
2.2.1.1. Kuhlthau Bilgi Arama Süreci (Kuhlthau Information Search Process).....	32
2.2.1.2 Eisenberg ve Berkowitz Büyük Altılı (The Big6 Skills).....	33
2.2.1.3. Pitts ve Stripling Araştırma Süreci (Pitts/Stripling Research Process)	34
2.2.1.4. New South Wales Bilgi Süreci (New South Wales Information Process).....	34

2.2.1.5. SCONUL Bilgi Okuryazarlığı Yedi Sütun Modeli (The SCONUL Seven Pillars of Information Literacy).....	35
2.2.1.6. Bruce Bilgi Okuryazarlığının Yedi Yüzü (Bruce's Seven Faces of Information Literacy).....	37
2.2.2. Bilgi Okuryazarlığı Standartları.....	39
2.2.2.1 Öğrenen Öğrenciler İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartları AASL/AECT Information Literacy Standards for Student Learning).....	39
2.2.2.2 IFLA Bilgi Okuryazarlığı Standartları (The IFLA information literacy standards).....	41
2.2.2.3. ALA Yükseköğrenim İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartları (The ALA Information Literacy Competency Standards For Higher Education).....	41
2.3. BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE KARMA OKURYAZARLIKLAR.....	42
2.3.1. Çoklu Okuryazarlık (Multiliteracy).....	44
2.3.2. Geçişli Okuryazarlık (Transliteracy).....	46
2.3.3. Üst Okuryazarlık (Metaliteracy).....	47
2.4. BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE OKUL KÜTÜPHANELERİ.....	50
2.5. BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI İLİŞKİSİ.....	52
2.6. BİLGİ TOPLUMU VE EĞİTİMDE YENİ YÖNELİMLER.....	53
2.7. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	55
3. BÖLÜM: TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ.....	57
3.1 EĞİTİMİN TANIMI VE ÖNEMİ.....	57
3.2 TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI.....	58
3.2.1 Türk Milli Eğitimin Temel İlkeleri.....	60

3.3 TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNİ ETKİLEYEN

UNSURLAR.....	61
3.3.1. Milli Eğitim Şura Kararları.....	63
3.3.1.1. Onsekizinci Milli Eğitim Şurası (2010).....	64
3.3.1.2. Ondokuzuncu Milli Eğitim Şurası (2014).....	65
3.3.2. Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planları.....	67
3.3.2.1. MEB 2010-2014 Stratejik Planı.....	67
3.3.2.2. MEB 2015-2019 Stratejik Planı.....	68
3.3.3. Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planları...69	
3.3.3.1. Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2009-2013.....	70
3.3.3.2. Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018.....	71
3.3.4 Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018).....	72

3.4. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....73

4. BÖLÜM: ÖĞRETİM PROGRAMLARI.....76

4.1 ÖĞRETİM PROGRAMI TANIMI VE YAPISI.....76

4.2 BİLGİ OKURYAZARLIĞI UNSURLARI AÇISINDAN 9. SINIF ÖĞRETİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....78

4.2.1 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı.....	79
4.2.2 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	81
4.2.3. Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı.....	83
4.2.4. Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı.....	85
4.2.5. Ortaöğretim Matematik Dersi Öğretim Programı.....	87
4.2.6. Ortaöğretim Kimya Dersi Öğretim Programı.....	89

4.2.7. Ortaöğretim Fizik Dersi Öğretim Program.....	91
4.2.8. Ortaöğretim Biyoloji Dersi Öğretim programı.....	93
4.2.9. Ortaöğretim Sağlık Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	95
4.2.10. Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programı.....	97
4.2.11. Ortaöğretim Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı.....	99
4.2.12. Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı...	101
4.2.13. Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı.....	104
4.3. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	106
5. BÖLÜM: ANKET BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	108
5.1. ARAŞTIRMA ALANININ ÖZELLİKLERİ.....	108
5.2. FEN LİSESİ VE ÖZELLİKLERİ.....	110
5.3. ÖĞRETMEN ANKETİNE İLİŞKİN BULGULARIN ANALİZİ.....	112
5.3.1. Demografik Bilgiler.....	112
5.3.2. Öğretmenlerin Öğretim Programı ile İlgili Görüşleri.....	113
5.3.3. Öğretmenlerin Öğrenci Araştırmalarını/Ödevlerini Değerlendirme Unsurlarının Önem Dereceleri.....	128
5.3.4. Öğretmenlerin Bireysel Araştırma Becerilerini Bilgi Okuryazarlığı Kapsamında Değerlendirmeleri.....	143
5.3.5. Eğitimde Kütüphane Desteği.....	157
5.3.6. Öğretmenlerin Öğrencilerin Araştırma Beceri Düzeylerini Değerlendirmesi.....	160
5.3.7. Araştırma Becerilerin Öğrencilere Kazandırılması/ Geliştirilmesi Konusundaki Öğretmen Görüşleri.....	162
5.4. ÖĞRENCİ ANKETİNE İLİŞKİN BULGULARIN ANALİZİ.....	163

5.4.1. Öğrenci Görüşüyle Derslerin Sınıf İçinde Nasıl İşlendiğinin Değerlendirilmesi.....	164
5.4.2. Araştırma/ödev Konusu Seçerken Dikkat Edilen Hususlar.....	174
5.4.3. Araştırma/Ödev Çalışmalarında Tercih Edilen Bilgi Kaynakları.....	175
5.4.4. Araştırma/ödev Çalışmalarında Bilgi Kaynaklarının Nerelerden Elde Edildiği.....	175
5.4.5. Öğrencilerin Kendi Araştırma Süreci Becerilerini Değerlendirmesi.....	176
5.4.6. Öğrencilerin Araştırma/Ödev Yaparken En Çok Dikkat Ettikleri Unsurlar.....	179
5.4.7. En Son Yapılan Araştırma/Ödev İçin Kullanılan Kaynak Örnekleri.....	180
5.4.8. Öğrencilerin Çalışmaları İçin Kütüphane Kullanma Durumu.....	184
5.5. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	187
6. BÖLÜM: SONUÇLAR VE HİPOTEZLERİN KANITLANMASI.....	188
6.1. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNİ ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN SONUÇLAR.....	189
6.2. ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA BİLGİ OKURYAZARLIĞINA İLİŞKİN SONUÇLAR.....	191
6.3. ÖĞRETMEN ANKETİ BULGULARINA YÖNELİK SONUÇLAR.....	193
6.4. ÖĞRENCİ ANKETİ BULGULARINA YÖNELİK SONUÇLAR.....	201
6.5. ÇAPRAZ DEĞERLENDİRMELER.....	206

6.6. HİPOTEZLERİN DOĞRULANMASI.....	208
7. BÖLÜM: ÖNERİLER VE MODEL ÖNERİSİ.....	211
7.1. ÖNERİLER.....	211
7.2. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI MODELİ.....	213
7.2.1. Yaşam ve Gelişmeler.....	214
7.2.2. Eğitim Sistemi.....	215
7.2.3. Bilgi Okuryazarı Öğrenci.....	215
7.2.4. Bilgi Okuryazarlığı Becerileri.....	215
7.2.5. Okul ve Öğrenme.....	216
7.2.6. Öğretmenler.....	216
7.2.7. Öğretim Programları.....	217
7.2.8. Eğitimde Politika Belgeleri.....	217
7.2.9. Sorunlar ve Beklentiler.....	217
7.2.10. Bilgi İletişim Teknolojileri.....	218
7.2.11. Bilgi Okuryazarlığı Kuramları.....	218
7.2.12. Bilgi Gereksinimi (Araştırma/Ödev).....	218
7.2.13. Bilgi Sağlayan Ortamlar (Aile/Okul/Kütüphane).....	219
7.3. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA MODEL ÖNERİSİ.....	219
7.4. DİĞER ÖNERİLER.....	223
KAYNAKÇA.....	226
EK 1: ÖĞRETMEN ANKETİ.....	244

EK 2: ÖĞRENCİ ANKETİ.....	247
EK 3: ETİK KURUL İZNİ.....	250
EK 4: T.C. ANKARA VALİLİĞİ MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZNİ.....	251
EK 5: ORJİNALLİK RAPORU.....	252

KISALTMALAR DİZİNİ

AASL	American Association of School Librarians
AB	Avrupa Birliği
ACRL	Association of College & Research Libraries
AECT	Association for Educational Communications and Technology
ALA	American Library Association
CILIP	Chartered Institute of Library and Information Professionals
DİF	Digital Information Fluency
ERG	Eğitim Reformu Girişimi
FATİH	Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions
ISTE	International Society for Technology in Education
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NFIL	National Forum on Information Literacy
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PISA	Programme for International Student Assessment
SCANS	Secretary's Committee on Achieving Necessary Skills
TDK	Türk Dil Kurumu
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural organization
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Dokuzuncu sınıf ortak dersler.....	12
Tablo 2: Öğretmen ve öğrenci anket soru alanları.....	14
Tablo 3: 2015-2016 Eğitim öğretim yılı istatistikleri.....	20
Tablo 4: Bilgi okuryazarlığı tanımları.....	29
Tablo 5: On adımda araştırma süreci.....	34
Tablo 6: Bilgi okuryazarlığı modelleri ve süreç adımları.....	38
Tablo 7: Öğrenen öğrenciler için bilgi okuryazarlığı standartları.....	40
Tablo 8: Ayrık ve birleşik okuryazarlıklar.....	44
Tablo 9: Bilgi okuryazarlığı ve çoklu okuryazarlık öğrenme hedefleri.....	46
Tablo 10: Yüzyıllara göre öğrenim.....	55
Tablo 11: Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	81
Tablo 12: Ortaöğretim Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	83
Tablo 13: Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	85
Tablo 14: Ortaöğretim Coğrafya dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	87
Tablo 15: Ortaöğretim Matematik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	89
Tablo 16: Ortaöğretim Kimya dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı...	91
Tablo 17: Ortaöğretim Fizik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	93
Tablo 18: Ortaöğretim Biyoloji dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı...	95
Tablo 19: Ortaöğretim Sağlık Bilgisi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	97

Tablo 20: Ortaöğretim İngilizce dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	99
Tablo 21: Ortaöğretim Beden Eğitimi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	101
Tablo 22: Ortaöğretim Görsel Sanatlar dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	103
Tablo 23: Ortaöğretim Müzik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı.....	106
Tablo 24: Öğretim programlarının bilgi okuryazarlığı unsurları açısından değerlendirmesi.....	107
Tablo 25: Öğrenci evren ve örneklem sayıları.....	108
Tablo 26: Öğretmen sayıları ve yapılan anket sayıları.....	109
Tablo 27: Ankara'da bulunan fen liselerinin kütüphane ve bilgi hizmetleri.....	110
Tablo 28: Öğretmen sayılarının fen liselerine dağılımı.....	111
Tablo 29: Öğretmenlerin branşlara dağılımı.....	112
Tablo 30: Öğretim programının öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumları.....	114
Tablo 31: Öğretim programının ilgili alandaki bilimsel konulara merak uyandırması görüşüne öğretmenlerin katılma durumu	115
Tablo 32: Öğretim programının öğrenme sürecine aktif olarak katılımı desteklemesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumu.....	117
Tablo 33: Öğretim programının araştırma yapma becerisini geliştirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumu.....	118
Tablo 34: Öğretim programının bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirme görüşüne öğretmenlerin katılma durumları.....	120

Tablo 35: Öğretim programının bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumlarını.....	121
Tablo 36: Öğretim programının eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumları.....	123
Tablo 37: Öğretim programının analitik düşünme becerisini geliştirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumları.....	124
Tablo 38: Öğretim programının bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırması görüşüne öğretmenlerin katılma durumları.....	126
Tablo 39: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken içeriğin doğruluğu görüşüne öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	128
Tablo 40: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken öğrencinin özgün katkısının olmasına öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	129
Tablo 41: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken farklı kaynaklardan faydalanmasına öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	131
Tablo 42: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken kaynakların güncelliğine öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	132
Tablo 43: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken konu başlıkları, içindekiler ve sonuç bölümlerinin yazımına öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	134
Tablo 44: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken grafik, tablo vb. kullanımına öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	135
Tablo 45: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken kurallara uygun atıf yapma ve kaynakça yazımına öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	137
Tablo 46: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken kullanılan kaynak sayısına öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	138

Tablo 47: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken dil ve yazım kurallarına öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	140
Tablo 48: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken sunum biçimine öğretmenlerin verdiği önem durumu.....	141
Tablo 49: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken bilgi kaynakları türlerini ve özelliklerini tanıma zorluk durumu.....	143
Tablo 50: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken araştırma/ödev konularını belirleme zorluk durumu.....	144
Tablo 51: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken bilgi arama tekniklerini kullanma zorluk durumu.....	146
Tablo 52: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken kütüphane kullanım yöntemlerini uygulama zorluk durumu.....	147
Tablo 53: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken veri tabanlarının kullanımı zorluk durumu.....	149
Tablo 54: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken interneti kullanma zorluk durumu.....	150
Tablo 55: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken yasal ve etik konuları bilme zorluk durumu.....	152
Tablo 56: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken atıf yapma ve kaynakça yazabilme zorluk durumu.....	153
Tablo 57: Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken kütüphaneleri kullanma zorluk durumu.....	155
Tablo 58: Araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma sürecinde kütüphanelerin desteğine gereksinim duyma durumu branşlara göre dağılımı.....	157

Tablo 59: Araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma sürecinde kütüphanelerin desteğine gereksinim duyma nedenleri.....	158
Tablo 60: Öğrencilerin araştırma beceri düzeyleri.....	160
Tablo 61: Araştırma becerilerin öğrencilere kazandırılması/geliştirilmesi konusunda düşünceler.....	162
Tablo 62: Öğrenci anne-baba eğitim durumları.....	163
Tablo 63: Öğrencilerin derslerde basılı kaynaklarla anlatım yapılması katılım durumu.....	164
Tablo 64: Öğrencilerin derslerde görsel, işitsel ve elektronik kaynaklarla anlatım yapılması katılım durumu.....	165
Tablo 65: Öğrencilerin derslerde araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilmesi katılım durumu.....	166
Tablo 66: Öğrencilerin derslerde ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya yönlendirmesi görüşüne katılım durumu.....	167
Tablo 67: Öğrencilerin derslerde ödev araştırmalarının nasıl yapılacağına öğretilmesi görüşüne katılım durumu.....	168
Tablo 68: Öğrencilerin derslerin merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırması görüşüne katılma durumu.....	169
Tablo 69: Öğrencilerin derslerde bilgi teknolojilerinin kullanılması görüşüne katılma durumu.....	170
Tablo 70: Öğrencilerin derslerde görsel bilginin yorumlanması görüşüne katılma durumu.....	171
Tablo 71: Öğrenciler tarafından araştırma/ödev konusu seçerken en çok dikkat edilen hususlar.....	172
Tablo 72: Öğrenciler tarafından araştırma/ödev yaparken en çok tercih edilen bilgi kaynakları.....	173

Tablo 73: Öğrenciler araştırma/ödev yaparken bilgi kaynaklarını nerelerden elde ettikleri.....	174
Tablo 74: Öğrencilerin araştırma/ödev yapma sürecine yönelik yeterlik durumları.....	176
Tablo 75: Öğrencilerin araştırmaları için bilgi ararken en çok dikkat ettikleri unsurlar.....	177
Tablo 76: Öğrencilerin araştırma/ödevlerinde kullandıkları basılı kaynaklara örnekler.....	179
Tablo 77: Öğrencilerin araştırma/ödevlerinde kullandıkları danışma kaynaklarına örnekler.....	180
Tablo 78: Öğrencilerin araştırma/ödevlerinde kullandıkları elektronik kaynaklara örnekler.....	181
Tablo 79: Öğrencilerin kullandıkları kütüphaneler.....	182
Tablo 80: Öğrencilerin ödev ve proje çalışmaları için araştırma yaparken karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri.....	183

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Öğrencinin yönelimi ve eğitim süreci.....	10
Şekil 2: Bilgi süreci (The Information Process-ISP).....	35
Şekil 3: SCONUL Yedi Sütun Modeli.....	36
Şekil 4: Bilgi okuryazarlığının eğitim süreçleriyle bütünleştirilmesi.....	43
Şekil 5: Üst okuryazarlık (metaliteracy) modeli.....	49
Şekil 6: Türk Milli Eğitim Sisteminde bilgi okuryazarlığı modeli.....	203
Şekil 7: Türk Milli Eğitim Sisteminde bilgi okuryazarlığı gereksinimlerini karşılama model.....	219

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Bilgi birikiminin her geçen gün hızla arttığı günümüzde bilgi becerileri kazanmak ve geliştirmek eğitimin yaşam boyunca devam etmesi ile mümkün olmaktadır. Yaşamboyu öğrenmenin ön koşulu bilgi okuryazarlığıdır. Yaşamın her evresinde devam etmesi gereken eğitim süreci içinde bireylerin bilgi okuryazarlığı başta olmak üzere pek çok okuryazarlık becerilerine sahip olmaları önem kazanmaktadır.

Günümüzde insanların sahip olması gereken temel becerilerin başında bilgiyi bulabilmek, kullanabilmek ve üretebilmek gelmektedir. 2000’li yıllardan itibaren teknolojik unsurlar bilginin oluşturulması kadar iletişimde de etkinliğini arttırmaktadır. Dolayısıyla eğitim sistemi içinde öğrenciler farklı okuryazarlık becerilerini geliştirme ihtiyacı duymaya başlamışlardır (Önal, 2010, s.105; Önal, 2012, s.101). Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini elde etmeleri tüm örgün ve yaygın eğitim ortamlarında öğrenmenin sürekliliğini sağlamaktadır (UNESCO¹, 2005, s.63,74).

Eğitimin ana amaçlarından biri örgün eğitimle sunulan bilgi alanlarından yaşam boyu bilgi edinmeye yönelik alanlara (analitik ve eleştirel okumayı) değin bilgi kullanımına olanak sağlamaktır. Bu konuda eğitici deneyimlerin yaratılması ancak öğretim (müfredat) programlarıyla mümkündür (Hannesdottir, 1982, s.29).

Öğretmen ve öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerini sağlamak amacıyla çok sayıda uzaktan eğitim sistemi desteklenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı *İnternet ve e-Dönüşüm Hizmetleri* kapsamında *İnternet Tabanlı Çalışmalar* şunlardır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2014, s.5-6):

- Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH)
- Avrupa Okul Ağı Konsorsiyumu (European schoolnet)

¹ United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation (UNESCO)

- Avrupa Okul Ağı İşbirliği (eTwinning)
- Türkiye Eğitim Portalı
- Uluslararası Bilgisayar ve Bilgi Teknolojileri Okuryazarlığı (International Computer and Information Literacy Study / ICILS)
- Katılımcı Sınıf İçin Yenilikçi Teknolojiler Projesi (Innovative Technologies For an Engaging Classroom / iTEC)
- Ortak Hafıza
- Eğitim Bilişim Ağı (EBA)
- Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (Trends in International Mathematics and Science Study / TIMSS)
- Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment /PISA)
- Acer-European Schoolnet Tablet Projesi
- Özel Eğitim İhtiyaçları Ağı (Special Education Needs Network / SENnet)

Genel olarak bu çalışmalarla eğitimde bilgi teknolojilerinin öğretim programları içinde bilinçli, güvenli ve yoğun olarak kullanılması amaçlanmıştır. Bilişim teknolojileri destekli eğitim çalışmalarını yürütebilmek için (MEB, 2014, s.59, 81):

- Dersliklerin donanım, yazılım ve ağ altyapısı ile donatılarak internet erişiminin sağlanması;
- Öğretmenler için, bilişim teknolojilerinin öğretime yardımcı kılavuzlar hazırlanması;
- Öğrenci ve öğretmenlerin bilgi iletişim teknolojilerini eğitim süreci içinde etkin kullanabilir olmalarının sağlanması gerekmektedir.

Eğitim ortamlarında bilgi teknolojilerinin kullanılmasının en geniş uygulama alanı FATİH projesi örneğidir. Ancak yapılan çalışmalar sonucunda öğrencilerin sadece temel bilgisayar becerilerini geliştirdikleri ve branş öğretmenlerinin teknolojiyi dersleriyle nasıl birleştireceklerini bilmedikleri ortaya çıkan önemli bir sorun olarak ifade edilmiştir (Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2013). Teknoloji donanımına ilişkin

sorunlar ortadan kalksa dahi buradaki temel sorun bilgi teknolojileri aracılığıyla elde edilen bilginin etkin kullanılmamasıdır.

Eğitim, iş ve yaşamdaki başarıyı sağlamada yeni okuryazarlık becerileri büyük önem kazanmıştır (McPherson ve diğerleri, 2007, s.24). Öğretim programlarının uygulanmasında kütüphanelerin etkin kullanımı, öğrenci ve öğretmenlerin bilgi arama davranışlarını etkilemektedir (NEALS, 2010, s.5). Ancak, bu konuyla ilgili genel bakış gençler için kütüphaneler iyidir düşüncesinden daha ileri gitmemiştir. Dresang (1988) yaptığı araştırmada, değişen iletişim koşullarına maruz kalan gençlerin öğrenme ve materyal seçme davranışlarının değiştiğine dikkat çekmiştir. Yıllar boyunca konu hem eğitimciler hem de kütüphaneciler tarafından ele alınmaya başlamıştır. Kütüphaneler dijital çağda gençlerin bilgi arama davranışlarının araştırılması için birer laboratuvar olmuştur (Dresang, 2013, s.97-98).

Kütüphaneler okuryazarlık konusunda önemli hizmetler sunmaktadır. 21.yy da bilgi okuryazarlığı becerilerinin (bilgiyi bulma, erişme, kullanma ve yeni bilginin yaratımı) bireylere kazandırılması sorumluluğunu özellikle okul kütüphanelerine vermektedir. Okul kütüphanelerinden artan beklentiler özellikle, öğrencilerin kendi kendine öğrenmesi, okuryazarlık becerilerinin gelişmesi, dijital medya ve bilgi okuryazarlığı becerileri üzerine odaklanmıştır. Bu alanda kütüphaneciler öncü olurken, eğitimcilerle işbirliği yapılması da gerekmektedir (Koh ve Dresang, 2009; Dresang, 2013, s.103-104).

Eğitim ortamlarında gerçekleştirilecek farklı uygulamalar öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında katkı sağlayacaktır. Bu uygulamalar arasında, medya kaynaklarının, oyun tekniklerinin kullanımı, konu uzmanlarının, kütüphane arama motorlarının, bilgi arama tekniklerinin, elektronik ortam için bilgi erişim desteğinin, kaynak gösterme yöntemlerinin, beyin fırtınası yapmanın ve kavram haritaları oluşturma uygulamalarının gerek yapılması gerekse kullanılması yer almaktadır (Önal, 2015, s. 240-241).

Bilginin sunulduğu ortamlar, basılı, elektronik, resimler, fotoğraflar, grafikler, tablolar, çoklu-ortamlar, ses kayıtları, animasyonlar gibi her geçen gün çeşitlenmektedir. Elbette

ki bu farklı bilgi ortamlarının kullanımı farklı okuryazarlık becerilerini de zorunlu kılmaktadır. Bunlardan bazıları; görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı ve ağ okuryazarlığıdır (Eisenberg, Lowe ve Spitzer, 2004, s.9-10).

Okuryazarlık becerisi artık günümüzde geçmişte olduğundan farklı anlamlar içermektedir. Çeşitlenen okuryazarlıklar arasında “geçişli okuryazarlık (transliteracy)” da yeni okuryazarlık becerisi olarak ortaya çıkmıştır. Geçişli okuryazarlık değişen iletişim koşullarından doğan ve farklı ortamlarda bulunan bilgiyi okuma, dinleme, anlama, inceleme, sentez yapma, uygulama gibi becerileri kapsamaktadır. Bu yeni okuryazarlık, medya, dijital, siber, görsel, mobil ve eleştirel okuryazarlıkları içermektedir. Dijital çağda iletişim ortamlarındaki gelişme basılı materyallerin yanında elektronik ortamdaki bilgileri okumayı ve güvenilirliğini değerlendirebilmeyi gerektirmektedir. Tüm disiplinler yeni teknolojileri kullanmakta ve buna gereksinim duymaktadır. Geçişli okuryazarlık tüm disiplinleri ilgilendirdiğinden öğretim programları da bu konuya odaklanarak öğrencilerin okulda ve günlük yaşamda farklı ortamlardaki bilgiyi bulmalarını, kullanmalarını ve değerlendirme yapmalarını sağlamalıdır (Jaeger, 2011).

Sosyal medya olanakları her geçen gün artmakta ve kullanımı yaygınlaşmaktadır. Özellikle gençler Web 2.0 teknolojileri olarak bilinen Facebook, Twitter, Youtube, gibi yenilikçi, üretken ve paylaşımcı uygulamaları yoğun olarak kullanmaktadır. Geniş kapsamlı okuryazarlık türü olarak “üst okuryazarlık (metaliteracy)”, çoklu okuryazarlık (dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı) becerilerini ve yeni teknolojileri birleştiren bir yapıdır. Üst okuryazarlık dijital çağda eleştirel düşünmeyi ve işbirliğini desteklemekle kalmaz, sosyal medya ve etkili iletişim araçlarıyla bilginin paylaşımını sağlar. Geçişli okuryazarlık ve üst okuryazarlık bilgi okuryazarlığında geleneksel beceri tabanlı öğrenmeye karşı öğrencilerin öğrenmesinde bilgi teknolojilerini merkez almayı önerir (Mackey ve Jacobson, 2011).

21.yy dijital çağda gençlerin bilgi davranışında kütüphanelerin rolü üzerine yapılan tartışmalar neticesinde varılan bazı sonuçlar şunlardır (Dresang, 2013, s.111-112):

- İnternetin ve zengin medya kaynaklarının yoğun kullanılması katılımcı kültürde hem kütüphane hizmetlerinin sunumunda hem de gençlerin bilgi davranışlarında değişimlere neden olmaktadır.
- Gençlerin bilgi davranışlarında kütüphanelerin rolü üzerine yapılan araştırmalar geçmişe nazaran kanıta dayalı hale gelmiştir.
- Hem yapılan araştırmada hem de uygulamalarda yetişkinler gençlerin yetenek ve becerilerinin daha çok farkında olmaktadır.
- Kütüphanelerin resmi öğrenme laboratuvarları olarak tasarlanmasının önemi artmıştır.
- Okul kütüphanelerine ilişkin araştırmalar hem okuldaki süreçlere hem de yaşamda bilgi kullanımına odaklanmaktadır.
- Kütüphaneler okuryazarlık alanında liderlik yapmalıdırlar. Bu liderliğin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Okul kütüphaneleri öğrenci başarısıyla daha çok ilgilenmektedir.
- Kütüphaneciler basılı veya elektronik kaynaklardaki radikal değişimlerin bilgi arama ve kullanma davranışlarını değiştirdiğini fark etmektedirler.
- Hemen hemen tüm kütüphane çalışmalarında genç/yetişkin başarısına etki eden faktörler için teknolojinin ve kaynakların niteliğine atıf yapılmaktadır. Başarıda önemli nokta kişiler ve kurumlar arasındaki işbirliğidir.
- Kütüphaneler dijital çağa uygun olarak politikalarını değiştirmektedirler. Bazı yaratıcı sosyal ağ programlarının engellenmesine yönelik kütüphane tutumlarını yeniden ele almak gerekmektedir.

Okul öğrencilerin düşünme yeteneklerini geliştirmek için çok farklı olanaklar sunmaktadır. Öğretmenlerin ve kütüphanecilerin rehberliğiyle öğrencilerin çeşitli okuryazarlık becerilerini erken yaşlarda geliştirmeleri beklenmektedir (Common Core State Standard for Literacy in All Subjects 2011, s.23-25).

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü'nün (Organisation for Economic Co-Operation and Development/OECD) 2000 yılında başlayan ve üç yılda bir 15 yaş gurubu öğrenciler üzerinde yapılan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment/ PISA) matematik, fen, okuma, problem çözme,

finans okuryazarlığı alanlarında öğrencilerin hem bilgi hem de öğrendiklerini kullanma düzeylerini ölçmektedir. Öğrencilerin değerlendirilen diğer becerileri, eleştirel düşünce, analiz, sentez ve muhakeme becerileridir. PISA değerlendirmelerinde “okuryazarlık” kavramına özel önem vermektedir. PISA “yazılı kaynakları bulma, kullanma, kabul etme ve değerlendirme” konularında öğrencilerin bilgi potansiyellerinin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. PISA edinilen bilgileri, günlük hayatla iletişimi sağlayan beceriler olarak görmektedir. Bilgi çağında öğrencilerin belirli bir beceri düzeyine erişmiş olması beklemektedir (MEB; 2013, s. 9-10,15; Kenar, 2016; PISA Türkiye, 2018).

Değişen teknolojiler bilgi okuryazarlığı programlarının kapsamını da etkilemektedir. Bilgi okuryazarlığının odak noktası sadece teknolojik beceriler değil aynı zamanda eleştirel ve tüm üst düzey düşünme becerilerini kazandırmaktır. Yeni teknolojilerin etkin ve verimli bir şekilde kullanılması kütüphaneciler ve eğitimcilerin ortak bir çaba göstermesi ile mümkündür (Kim, Sin ve Yoo-Lee, 2014, s.444). Okul dışındaki alanlarda internet, medya kaynakları, bilim keşif merkezleri, müzeler, kütüphaneler bireyin bilgi okuryazarlığı becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Ng, 2011, ss.1-3).

Okul kütüphanecileri tarafından hazırlanacak olan bilgi okuryazarlığı eğitim programları kütüphane, öğretmen ve öğretim programı işbirliğini sağlayarak öğrencilerin tüm eğitim süreci boyunca bilgi okuryazarlığı becerilerini kazanmalarında uygulama alanı bulmalarını destekleyecektir. Eğitimle bütünleşme sağlayacak bu süreç öğrencilerin, medya okuryazarlığı, akademik dürüstlük, dijital vatandaşlık, yaratıcı uygulamalar (MakerSpace) ve teknolojik destek konularında bilgi ve farkındalıklarını artıracaktır (Durukan, 2015, s.114-117).

Ülkemizde okul kütüphaneleri ile ilgili sorunlarının çok eskiye dayandığını görmekteyiz. Aksakal (1983) yaptığı çalışmada okul kütüphanelerinin eğitimdeki gelişmelere uyamaması, yetişmiş kütüphanecilerin az olması, kütüphanelere gereken önemin verilmemesi nedenleriyle okul kütüphanelerinin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığına dikkat çekmiştir. Ayrıca, okullarda kütüphaneci olmadığı, okul

kütüphanelerinin tanıtım ve işbirliği eksiklikleri olduğu vurgulanmıştır. Ancak Türkiye şartlarında okul kütüphaneleri ile ilgili sorunların daha çok kamu okullarında olduğu görülmektedir. Eğitimi bütünleyen okul kütüphaneleri, eğitim politikalarında, program ve planlarında yeterli önemi görememiştir (Sançar, 1960; Soysal, 1971; Cevizbaş, 2003).

Okul kütüphaneleri ve bilgi okuryazarlığı konularında ise, hem öğrencilere yönelik bilgi okuryazarlığı programı oluşturma ve uygulama çalışmaları, hem de öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı beceri düzeyleri ve eğitimi konusunda yapılmış çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Örgün eğitimde bilgi ihtiyacının karşılanmasında bilgi okuryazarlığı temel becerilerinin kazandırılması ve öğretim programlarında öğrencilerin kütüphane kullanımı, okuma ve araştırmaya yönlendirilip yönlendirilmediği konuları yapılan diğer çalışmalardır (Kurbanoğlu ve Akkoyunlu, 2002; Akkoyunlu ve Kurbanoğlu, 2004; Akkoyunlu ve Kurbanoğlu, 2003; Çakmak ve Önal, 2013; Önal ve Topçu, 2013).

Okul çağındaki gençlerin bilgi gereksinimini, bilgi arama davranışını belirlemek amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Değişen koşullar ve teknolojik gelişmeler eğitim sistemi, bilgi gereksinimi, bilgi hizmetleri ve bilgi kaynaklarını da etkilemektedir. Verilecek bilgi hizmetleri sayılan bu değişimler çerçevesinde düşünülmüştür (Önal, 1992; Kavuncu, 2001; Önal, 2005; Uçak ve Topçu, 2012).

Milli Eğitim Bakanlığı 2001 yılında yayımlanan Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği kapsamında yenilikler yaparak eğitimin bütün kademelerinde z-kütüphaneler (zenginleştirilmiş kütüphaneler) kurmaya başlamıştır. Okul kütüphanelerinin, z-kütüphane adı altında yenilenmekle kalmayıp gerek fiziksel yapı, gerekse verdikleri hizmetler açısından değiştiğini gösteren araştırmalar yapılmaya devam etmektedir (MEB, 2016; Alaca ve Önal, 2017; Öztürk ve Tağa, 2018). Ancak bu çalışmalar çok önemli olsa da, araştırma konumuz olan öğretim programları ve bilgi okuryazarlığı bağlantısını ayrıntılarıyla göstermemektedir.

Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılıp kazandırılmadığını ortaya çıkaran araştırmalar bulunmamaktadır. Eğitim sistemi içerisindeki milyonlarca öğrencinin mevcut koşullar içerisinde hem akademik hem de

günlük yaşamlarında bilgi okuryazarı bireyler olmamaları halen devam eden büyük sorundur.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI, PROBLEMİ VE ARAŞTIRMA SORULARI

Genelde bilgi hizmetleri eğitimin gerçekleşmesi için kullanılan en önemli araçlardan sadece birisidir. Eğitimde bilgi hizmetlerini düzenlerken, sunarken ve değerlendirirken bilinmesi gereken temel özellikler, değişkenler ve her ülkenin yapısından kaynaklanan farklı unsurlar mevcuttur.

Bu çalışmanın temel amacı, Türk Milli Eğitim Sistemini etkileyen unsurlar çerçevesinde öğretim programlarıyla öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırma yolunda yapılanları ortaya çıkarmak ve çözüm önerileri sunmaktır.

Temel amacımız doğrultusunda temel araştırma problemleri şöyle belirlenmiştir: Türk Milli Eğitim Sistemi içinde politika belgeleri bilgi okuryazarlığına yer vermekte midir? Öğretim programları içerisinde bilgi okuryazarlığı becerileri geliştirilmekte midir? Bilgi okuryazarlığı unsurları öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına ne şekilde yansımaktadır? Öğrencilerin öğretim programları aracılığıyla bilgi okuryazarlığı becerileri ne durumdadır? Bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında okul kütüphanelerine duyulan gereksinim nedir?

Araştırmamızın soruları genel amacımıza ulaşmak ve araştırma problemlerini çözmek için şöyle geliştirilmiştir.

- 1- Türk Milli Eğitim Sistemine yön vererek etkileyen politika belgeleri içinde bilgi okuryazarlığı unsurları nasıl yer almıştır?
- 2- Öğretim programlarının yapısı içerisinde ders amaçları ve sınıf içi etkinlikleri öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik ne tür unsurları içermektedir?
- 3- Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde öğretmenlerin gerçekleştirdiği uygulamalar öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini desteklemekte midir?

- 4- Öğretim programlarıyla öğrenciler bilgi okuryazarlığı kazanımları elde etmeleri mümkün olmuş mudur?
- 5- Sorunların çözümünde okul kütüphanelerinin yeri nedir?

1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın hipotezleri şu şekilde oluşturulmuştur:

Türk Milli Eğitim sisteminin genel yapısı içinde, ortaöğretim öğrencilerine öğretim programlarında bilgi okuryazarlığı becerilerinin yeterince kazandırılmamasının temel sebepleri;

1. Türk Milli Eğitim Sistemine yön veren belgelerin bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaya yönelik düzenlemelere yer vermemesidir.
2. Öğretim programlarının bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandıracak unsurları bir bütün olarak kapsamamasıdır.
3. Öğretmenler tarafından gerçekleştirilen sınıf içi uygulamalarının öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaktan uzak olmasıdır.
4. Öğrencilerde, öğretim programlarının içeriği ve bu doğrultuda öğretmen uygulamalarının yetersizliği sonucunda bilgi okuryazarlığı becerilerini bir bütün olarak kazandıracak unsurlar gelişmemiştir.
5. Tüm eğitim sürecini destekleyecek okul kütüphanelerinin yetersiz olmasıdır.

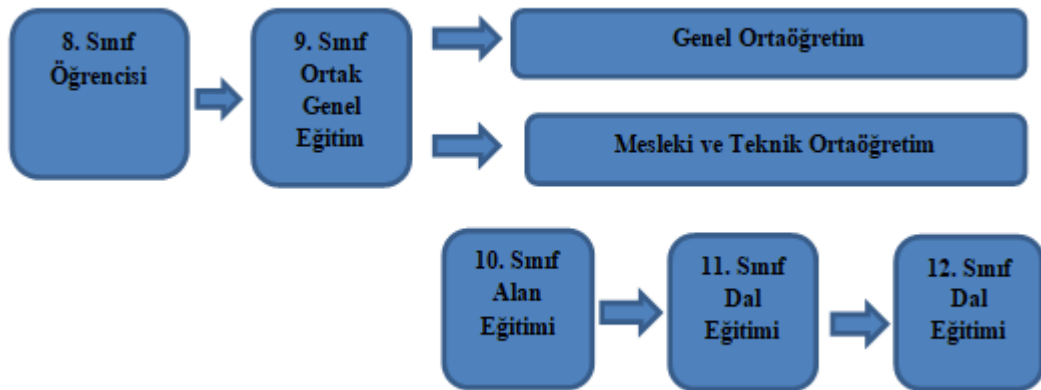
1.4. KAPSAM, YÖNTEM VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırma **kapsamını** belirleyen ilk unsur Türk Milli Eğitim Sistemi'ni yeni anayasada yapılan değişikliklerin halk oylamasıyla kabul edildiği 12 Eylül 2010 tarihi olmuştur. Bu tarihten itibaren yayınlanmış politika belgeleri kapsama dahil edilmiştir.

Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı 5 farklı türde lise bulunmaktadır. Bunlar: **Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi**'dir (Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, 2015). Mesleki ve

Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları ise şunlardır: **Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi** (Anadolu teknik Lisesi, Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Denizcilik Meslek Lisesi, Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi, Tarım Meslek Lisesi, Tarım Anadolu Meslek Lisesi, Tapu Kadastro Meslek Lisesi); **Kız Teknik ve Meslek Lisesi** (Anadolu Kız Teknik Lisesi, Anadolu Kız Meslek Lisesi, Kız Teknik Lisesi, Kız Meslek Lisesi); **Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi** (Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi); **Ticaret Meslek Lisesi** (Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Adalet Meslek Lisesi, Anadolu İletişim Meslek Lisesi); Sağlık Meslek Lisesi (Anadolu Sağlık Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi); **Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi; Çok Programlı Lise** (Lise Programı, Meslek Lisesi Programı, İmam-Hatip Lisesi Programı) (Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, 2015, s.8).

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı her bir lise türünün öğretim programları farklılık göstermekle birlikte 9. sınıfta ortak genel eğitim uygulanmaktadır. Şekil 1'de görüldüğü üzere dokuzuncu sınıfı bitirdikten sonra öğrenci “genel ortaöğretim” veya “mesleki ve teknik ortaöğretime” devam etmektedir.

Şekil 1. Öğrencinin yönelimi ve eğitim süreci

(Kaynak: Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, 2015)

Yaptığımız açıklamalar doğrultusunda araştırmamızda 9. sınıf ortak derslerine ait 13 öğretim programı “bilgi okuryazarlığı unsurlarını ne denli kapsadığı” açısından

değerlendirmiştir. Araştırmamız Ankara ilinde bulunan Fen Liselerini kapsamaktadır. Gerekçelerimiz “1.6. Araştırma Evreni ve Örneklemi” başlığı altında açıklanmıştır.

Araştırma sorularının yeterliliğini ve anlaşılabilirliğini saptamak için pilot çalışma yapılarak bu kapsamda 5 öğretmen ve 10 öğrenciye anket uygulanmıştır. Yanlış anlaşılan soru olmadığı ve yeterli olduğu anlaşılmıştır. Ankara’da bulunan 11 Fen lisesindeki 9. Sınıf öğrencilerine ve öğretmenlerine 2-22 Mayıs 2017 tarihlerinde anketler uygulanmıştır.

Araştırmada nicel yöntem olarak betimleme ve nitel yöntem olarak içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Betimleme yöntemi, “neyin ne olduğunu, bir durumun ya da olayın neye benzediğinin resmini çizmektir” (Punch, 2005, s.16) . İçerik analizi ise “metnin içeriğini toplama ve analiz etme tekniğidir” (Neuman, 2012, s.466) Veri toplama aşamasında anket uygulanmıştır.

Bu çalışmada kullanılan yöntemler doğrultusunda:

- Türk Milli Eğitim Sistemine yön veren, Milli Eğitim Şuraları, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) Stratejik Planları, MEB Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı ve Onuncu Kalkınma Planı incelenmiştir.
- Öğretim programlarının içeriği analiz edilerek değerlendirilmiştir.
- Öğretmenlere anket uygulanmıştır.
- Öğrencilere anket uygulanmıştır.

1.4.1. Türk Milli Eğitim Sistemini Etkileyen Unsurların İncelenmesi

Milli Eğitim Sistemi içerisinde uygulamalara temel teşkil eden yasal belgeleri inceleyerek eğitim hedefleri ve planları içerisinde bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik unsurların var olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

1.4.2. Öğretim Programlarının İncelenmesi

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan haftalık ders çizelgelerinde ortak dersler, seçmeli dersler ve meslek dersleri bölümleri yer almaktadır. Bu çizelgeler incelenerek ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin alması gereken ortak zorunlu dersler tespit edilmiştir. 9. sınıf ortak dersleri kapsamında incelenen dersler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Dokuzuncu sınıf ortak dersler

Ortak Dersler
Türk Dili ve Edebiyatı
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Tarih
Coğrafya
Matematik
Fizik
Kimya
Biyoloji
Sağlık Bilgisi
Yabancı Dil (İngilizce)
Beden Eğitimi
Görsel Sanatlar
Müzik

Öğretim programlarında bilgi okuryazarlığı unsurlarının yer alıp almadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu konuda,

- NSW (New South Wales) Department of Education (2007), Information skills in the school: Engaging learners in constructing knowledge (Okulda bilgi becerileri: Bilginin inşasında öğrenen öğrenciler),
- AASL/AECT (American Association of School Librarians/ Association for Educational Communications and Technology) (1998b), Information literacy standards for student learning: Standards and indicators (Öğrenen öğrenciler için bilgi okuryazarlığı standartları: Standart ve göstergeler),
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) (2008), Towards information literacy indicators (Bilgi okuryazarlığı göstergeleri),

- IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) (2006), Guidelines on information literacy for lifelong learning (IFLA hayatboyu öğrenme için bilgi okuryazarlığı rehberi),
- Mackey ve Jacobson (2011), Reframing information literacy as a metaliteracy (Bilgi okuryazarlığını, üst okuryazarlık olarak yeniden tanımlamak),

tarafından belirlenen standartlardan ve göstergelerden faydalanılarak değerlendirme unsurları oluşturulmuştur. Değerlendirme unsurlarının öğretim programlarında varlığı saptanmaya çalışılmıştır.

Öğretim Programları Bölümü iki ana başlık altında incelemektedir. İlk kısımda, Öğretim Programının tanımı, eğitimdeki hedefleri, programın yapısı ve içeriği açıklanmıştır. İkinci kısımda ise, Dokuzuncu Sınıf Öğretim Programları Bilgi Okuryazarlığı açısından kapsamlı olarak değerlendirilmiştir.

Öğretim programları okulda öğrencilerin öğrendikleri özel bilgilerle ilgili becerilere odaklanarak, öğrencilerin günlük yaşamda karşılaştıkları problemlerle baş edebilmeleri için gerekli bilgi, tutum ve becerileri geliştirmeyi hedefler. Öğrenciler sınıflarda her gün bilgi becerilerini kullanmaktadır. Ancak, pek çok öğrenci bu süreçte yeterli düzeyde bilgi becerilerine sahip olmadığından bu becerilerini kullanmada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle bilgi becerilerinin öğretim programlarıyla bütünleştirilmesi gerekmektedir (NSW Department of Education, 2007, s.6).

1.4.3. Öğretmen ve Öğrenci Anketlerinin İçeriği

Araştırmamızda öğretim programlarıyla bu bütünleşmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini anlamak için bilgi becerileri edindirmede Türk Milli Eğitim Sisteminde 9. sınıf ortak derslerine ait 13 öğretim programının bilgi okuryazarlığı unsurlarını ne denli kapsadığı değerlendirilmektedir. Her bir öğretim programının incelenmesinde öğrenci ve öğretmenlere yönelik anket sorularının hazırlanmasında kullanılan soru alanlarının birbirine uyumlu olması sağlanmıştır. Böylece öğretim programları, öğrenci anketleri ve öğretmen anketlerinde bilgi okuryazarlığı unsurlarının

saptanması mümkün olmuştur. Öğrenci ve öğretmen anketlerinde kullanılan soru alanları Tablo 2 ile gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen ve öğrenci anket soru alanları

Değerlendirme Unsurları	Sorular	
	Öğrenci	Öğretmen
Demografik bilgiler	1-4	1-4
Öğretim Programı		
Ders Uygulamaları	5-12	5-13
Ödev Yapma Süreci	13-15,29-32	14-23
Kişisel BOY Becerileri		
Bilgiyi Tanımlama	16-17	24-25
Bilgiyi Bulma	18	25-26
Bilgiyi Seçme ve Değerlendirme	19-23	27-29
Bilginin Organizasyonu	24	30
Bilgiyi kaydetme	25-26	31
Bilgiyi sunma	27-28	30-31
Bilgi Merkezi Kullanma		
Kütüphane kullanma	33	32-33
Diğer Görüşler	29-32	34

Çalışmamız kapsamında öğrencilere ve öğretmenlere ilişkin veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Anketlerin hazırlanması esnasında bilgi okuryazarlığı model ve standartlarından faydalanılmıştır. Genel soru alanları **öğrenciler** için şöyle gruplanmıştır:

- Demografik bilgilerin saptanması;
- Derslerin sınıf içinde nasıl işlendiğinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi;
- Araştırma/ödev konusu seçerken dikkat edilen hususlar;
- Araştırma/ödev çalışmalarında tercih edilen bilgi kaynakları;
- Araştırma/ödev çalışmalarında bilgi kaynaklarının nerelerden elde edildiği;
- Araştırma/ödev yapma sürecinde öz-yeterliklerini değerlendirmeleri;
- Araştırma/ödev yaparken en çok dikkat edilen unsurlar;
- En son yapılan araştırma/ödev için kullanılan kaynak örnekleri;
- Araştırma/ödev çalışmaları için kütüphane kullanma durumu;
- Ödev ve proje çalışmaları için araştırma yaparken karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri.

Genel soru alanları **öğretmenler** için şöyle gruplanmıştır:

- Demografik bilgilerin saptanması;
- Öğretim programı ile ilgili görüşleri;
- Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarında hangi konulara önem verdikleri;
- Araştırma becerilerine (bilgi okuryazarlığına) ilişkin kendilerini değerlendirmeleri;
- Kütüphane desteğine duyulan gereksinimler ve nedenleri;
- Öğrencilerin araştırma beceri düzeylerinin değerlendirilmesi;
- Araştırma becerilerinin öğrencilere kazandırılması/geliştirilmesi konusunda düşünceleri.

Elde edilen verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS Statistics 22.0 ile yapılmıştır.

1.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN SORU ALANLARI

Araştırma, betimleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler ve öğrencilere ilişkin veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmamızda kullandığımız genel soru alanları şöyle gruplandırılmıştır:

- Araştırma sürecini, bilgi merkezlerinin ve bilgi kaynaklarının kullanımını nasıl öğrendikleri, kimlerin yardımcı oldukları;
- Dersler kapsamında öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin ne denli kazandırıldığı;
- Türk Milli Eğitim Sisteminin öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesine nasıl bir katkı sağladığı.

Araştırmamızın öğretmen ve öğrenci anketlerinde kullandığımız soru alanlarına yönelik açıklamalar şöyledir:

1.5.1. Demografik Bilgiler

Araştırma da öğrenci ve öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler istenmiştir. Kişilere ilişkin demografik değişkenler diğer anket soruları ile varsa aralarındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için toplanmaktadır. Öğrencilere ilişkin demografik sorular, cinsiyet, kişisel bilgisayarın varlığı, anne ve babanın eğitim durumu ve mesleği bilgilerini içermektedir. Öğretmenlere ilişkin demografik sorular, cinsiyet, eğitim düzeyi, hizmet süresi ve branş verilerini içermektedir.

1.5.2. Öğretim Programı

Öğretim programına yönelik öğrencilere yöneltilen sorular ile derslerin sınıfta işleniş esnasında bilgi okuryazarlığı becerilerini kazanmaya/geliştirmeye ilişkin neler yapıldığının anlaşılması; ödev yapma sürecine ilişkin sorularla ise, öğrencilerin bilgi kullanma alışkanlıkları ve bu süreçte kimlerden destek aldıklarının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Öğretmenlerden öğretim programlarını bilgi okuryazarlığı becerilerini kazanmayı/geliştirmeyi desteklemesine ilişkin bir değerlendirme yapmaları ve öğrencilerin ödevlerini değerlendirirken bilgi okuryazarlığı unsurlarına nedenli dikkat ettikleri anlaşılma çalışılmıştır.

1.5.3. Kişisel Bilgi Okuryazarlığı Becerileri

Bu kısımda öğrencilerin ve öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları için sorulan sorularda belirtilen unsurlar ile ne kastedildiği aşağıda açıklanmıştır:

1.5.4. Bilgi Probleminin Tanımlanması

Bu bölümde gereksinim duyulan bilginin bulunması, öğretmenlerin rehberliğinde araştırma sorusunun oluşturulması ve beyin fırtınası yapma, anahtar kelimeler ve alt

konuları belirleme, araştırmanın sınırlarının belirlenmesi yer almaktadır. Bu kapsamda aşağıda yer alan sorulara cevaplar aranmaktadır:

- Amaç nedir?
- Kullanılan yöntemler nelerdir?
- Ne yapmak gerekir?

1.5.5. Bilginin Bulunması

Konunun ana hatlarını belirleme ve öğrenmek için gerekli bilginin nerelerden bulunacağını öğretmen rehberliğinde belirleme. Materyalin türü (web kaynakları, elektronik kaynaklar, çevrimiçi veri tabanları, DVD'ler, CD-ROM'lar, basılı kaynaklar vb.) ve kaynakların nerelerde aranacağını (okul ve halk kütüphanesi) listesinin oluşturulması. Kütüphanede kaynakları bulmaya yardımcı araçlar (kütüphane kataloğu, yer numaraları, raf etiketleri vb.), web siteleri ve veritabanları kullanılarak makaleleri bulabilmek için gerekli ekipmanları kullanmak ve seçmek için rehberlik etmeyi kapsamaktadır. Aşağıda yer alan soruların cevapları bilginin bulunmasında izlenecek yolu göstermektedir:

- Kullanılacak kaynaklar ve araçlar nelerdir?
- Kullanılacak kaynaklar ve araçlar nerelerden elde edilir?

1.5.6. Bilgiyi Seçme ve Değerlendirme

Bu aşamada, arama sonuçları ile ilgili kaynakların içeriklerine bakarak kaynakları belirleme (web sitelerinin bölümleri ve kitapların alt başlıklarına bakmak vb.), birden fazla kaynaktan araştırma sorularının yanıtlarını arama ve bunun için birden fazla ortama (kitap, internet, görsel-işitsel, DVD vb.) bakmak, tüm bu aşamalarda elde edilen bilgileri not alma teknikleri kullanarak kaydetmek ve öğretmen rehberliğinde bu bilgileri değerlendirmeyi içermektedir. Bu konudaki sorularımız şunlardır:

- Bilgi nasıl bulunur?
- Bilgi nasıl seçilir?

1.5.7. Bilginin Organizasyonu

Konu ile ilgisi olmayan bilgileri çıkarmayı, kaynaklarda bulunan cevapların amaca uygunluğunu karşılaştırmayı, birleştirmeyi kapsamaktadır. Tablolar, özel yazılımlar, toplanan bilgilere uygun hipotez kullanmak, tamamlanan çalışmaların ana hatlarını ifade etmek ve öğretmenle paylaşmak önem kazanırken şu sorular ön plana çıkmıştır:

- Bilginin organizasyonu nasıl yapılır?
- Bilgi diğer konularla nasıl bütünleştirilir?

1.5.8. Bilgiyi Kaydetme

Atıf yapma ve kaynakça gösterme, bilgi etiği, kişisel mahremiyet, fikri mülkiyet hakları konularının varlığını saptayan sorular şunlar olmuştur:

- Bilgi nasıl kaydedilir?
- Kullanılan yöntemler nelerdir?

1.5.9. Bilgiyi Sunma

Uygun sunum formlarının (PowerPoint, ses, resim vb.) fikirlerin iletimi için kullanılması, bulguları özetleyen anahtar kelimeleri bulma, resim ve etiketler kullanarak sunumlar hazırlamaktır. Yazılan raporun sözlü nasıl sunulacağına ilişkin öğretmenden rehberlik almak ve bunu geliştirmek gerekmektedir. Görsel, yazılı ve sözlü sunum hazırlama yollarının saptanmasıdır. Konuyla ilgili sorularımız şunlardır:

- Bilgi nasıl sunulur?
- Bilgi kimlerle ve nasıl paylaşılır?

1.5.10. Bilgi Merkezi Kullanma

Öğrencilerin kütüphane kullanıp kullanmadıkları ve eğer kullanıyorlarsa kullanılan kütüphane türünün ne olduğu anlaşılmak istenmiştir. Öğretmenlerin ise kütüphane kullanımını destekleyip desteklemedikleri nedenleriyle anlaşılmaya çalışılmıştır.

1.5.11. Açık Uçlu Sorular ve Diğer Görüşler

Anketlerde yer alan açık uçlu sorular ile ankete katılan öğrencilerin ve öğretmenlerin kendi görüşlerini ifade etmeleri, ankette öngöremediğimiz yanıtların elde edilmesi ve böylece araştırmada eksik bilgi toplanmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Her iki anketin sonunda öğrenci ve öğretmenlerin araştırma becerilerini kazandırma/geliştirme konusundaki görüş ve önerileri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmamızın Türk Milli Eğitim Sistemini etkileyen politika belgelerini değerlendirirken kullandığımız unsurlar bölüm 3.3. başlığı altında temalar oluşturularak sunulmuştur.

Araştırmamızın 9. Sınıf ortak derslerine ait 13 öğretim programını bilgi okuryazarlığı unsurlarının varlığı açısından saptamalar yaparken kullandığımız temalar ve onların açıklamaları bölüm 4.1. başlığı altında verilmiştir.

1.6. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın yapılabilirliği açısından evrenimizi Ankara ili sınırları içinde yer alan Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı resmi okullar (lise 9. sınıf) oluşturmaktadır. Ankara'nın 25 ilçesinde toplam 146 resmi genel lise bulunmaktadır. Bu liseler arasında 11 (%8) resmi Fen lisesi bulunmaktadır. Sayılara ilişkin elde edilen bazı veriler Tablo 3 ile verilmiştir.

Tablo 3. 2015-2016 Eğitim öğretim yılı istatistikleri

İlçeler	Okul	Öğrenci	Öğretmen
Akyurt	1	102	20
Altındağ	10	1791	364
Ayaş	1	132	27
Bala	1	68	18
Beypazarı	3	349	74
Çankaya	36	7373	1585
Çubuk	4	542	119
Elmadağ	3	372	78
Etimesgut	10	2373	511
Gölbaşı	4	788	156
Güdül	1	84	17
Haymana	1	131	22
Kalecik	2	170	26
Kazan	2	287	70
Keçiören	15	3258	687
Kızılcahamam	1	104	28
Mamak	14	2940	511
Nallıhan	3	166	51
Polatlı	5	1040	189
Pursaklar	3	425	79
Sincan	7	1581	372
Şereflikoçhisar	3	248	53
Yenimahalle	16	3690	864
Toplam	146	28014	5921

(Kaynak: MEB Ankara, 2016)

Araştırmamızda Ankara'daki Fen Liseleri araştırma evreni olarak seçilmiştir. Bu seçimin nedenleri şunlardır:

1. Öğretim programlarının ulusal düzeyde her okul türünde aynı uygulanması;
2. Farklı okul türleri alındığında, farklı değişkenlerin araştırmayı olumsuz yönde etkilemesiyle araştırma amaçlarının korunması;
3. Tüm okul türleri arasından öğrencileri en yüksek akademik başarıya sahip olanlar arasından seçilmesi;
4. Öğretim süreçlerini en iyi destekleyen okul türü olması nedeniyle seçilmiştir.

Örneklem belirlenirken Ankara ili sınırları içinde bulunan Fen liselerinin tamamı alınarak tabakalara ayrılmıştır. Çalışmada yoruma katkıda bulunacak tahminler yapabilmek amacıyla basit rastgele örnekleme yöntemiyle tabakalardan örneklem seçilmiştir. Tabakalı örnekleme ile her bir tabaka bir kitle olarak görülür ve her bir tabakadan ayrı örneklem çekilir (Çıngı, 1994, s.15). Bu örneklem belirlenecek hoşgörü miktarı ve hata olasılıklarıyla kitle genişlikleriyle hesaplanmıştır.

1. tabaka: Ankara Fen Lisesi
2. tabaka: Cumhuriyet Fen Lisesi
3. tabaka: Meliha Hasanali Bostan Çubuk Fen Lisesi
4. tabaka: Hasanoğlu Atatürk Fen Lisesi
5. tabaka: Özkent Akbilek Fen Lisesi
6. tabaka: Hasan Hüseyin Akdede Fen Lisesi
7. tabaka: Mehmet Doğan Fen Lisesi
8. tabaka: Mustafa Hakan Güvençer Fen Lisesi
9. tabaka: Polatlı Fen Lisesi
10. tabaka: Ankara Pursaklar Fen Lisesi
11. tabaka: Yavuz Sultan Selim Fen Lisesi

Evrenimizi oluşturan 11 fen lisesi tabakaları oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğünün tahmininde,

$$V = \left(\frac{d}{t}\right)^2, \quad n = \frac{\left(\sum_{h=1}^L W_h S_{yh}\right)^2}{V + \frac{1}{2} \sum_{h=1}^L W_h S_{yh}^2}$$

eşitlikleri kullanılabilir (Çıngı, 1994, s.106). Bu eşitliğe göre 0.99 güven düzeyi 0,05 hoşgörü miktarı ve hata olasılıklarıyla 1369 kişilik kitle büyüklüğü için 345 kişi ile örneklenebilir.

Araştırma kapsamında 11 Fen Lisesinde toplam 389 öğrenci ve 197 öğretmene 2-22 Mayıs 2017 tarihleri arasında anketler uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS Statistics 22.0 ile yapılmıştır.

1.7. ARAŞTIRMA DÜZENİ

Araştırma 6 bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm, konunun önemi, araştırmanın amacı ve araştırma soruları, hipotezleri, araştırmanın kapsamı, yöntemi ve veri toplama teknikleri, verilerin toplanması ve değerlendirme sürecine ilişkin bilgiler, verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler ile araştırmada kullanılan bibliyografik kaynakların yer aldığı “Giriş” bölümüdür.

İkinci Bölüm, bilgi okuryazarlığının tanımını, ilişkili kavramlarını, eğitimdeki rolünü, yeni okuryazarlıkları ve bilgi okuryazarlığının öğretim programlarıyla ilişkisini ele alan bölümdür.

Üçüncü Bölümde, Türk Milli Eğitim Sisteminin tanımının yapıldığı, amaçları ve genel yapısına ilişkin bilgilerin verildiği, bu kapsamda Milli Eğitim Şuraları, MEB Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı, MEB Stratejik Planları ve Onuncu Kalkınma Planı’nın bilgi okuryazarlığı unsurları açısından değerlendirildiği bölümdür.

Dördüncü Bölümde, 9. Sınıf ortak derslere ait toplam 13 öğretim programı incelenmiştir. Bu programlarda bilgi okuryazarlığı unsurlarının yer alıp almadığı saptanmaya çalışılmıştır. Programlar incelenirken bilgi okuryazarlığı standart ve modelleri incelenerek belirlenmiş unsurlar dikkate alınmıştır.

Beşinci Bölümde, araştırma kapsamında oluşturulmuş öğretmen ve öğrenci anketlerinden elde edilen bulguların analizi yer almaktadır.

Altıncı Bölümde, elde edilen tüm verilere ilişkin sonuçlar ve hipotezlerin kanıtlanması yer almaktadır.

Yedinci Bölümde, araştırma kapsamında öneriler sunulmuş ve Türk Milli Eğitim Sisteminde bilgi okuryazarlığı gereksinimlerinin karşılanması için geliştirilen model önerisine yer verilmiştir.

1.8. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KAYNAKLAR

Araştırmanın kapsamında yer alan bilgi okuryazarlığı, öğretim programları, okul kütüphaneleri, yaşamboyu öğrenme, öğrenmeyi öğrenme vb. gibi konularla ilgili olarak

yerli ve yabancı basılı/elektronik bilgi kaynakları değerlendirilmiştir. Adı geçen konularla ilgili bilgi kaynaklarının belirlenebilmesi ve temel verilerin elde edilebilmesi için aşağıdaki bibliyografik kaynaklardan bilgi taraması yapılmıştır:

- ACM Digital Library
- Bilgi Dünyası (2000-)
- Dissertation Abstracts (1980-)
- Ebrary
- EBSCOHost - Library, Information Science & Technology Abstracts (LISTA)
- EMERALD
- ERIC (1982-)
- Google Books (<http://books.google.com>)
- Google Scholar (<http://scholar.google.com>)
- JSTOR
- Library and Information Science Abstracts (1969-)
- Library Literature (1970-)
- Proquest (1986-)
- SAGE
- ScienceDirect (1980-)
- Scopus
- Springer Link (1993-)
- Taylor & Francis (1954-)
- Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986)
- Türk Kütüphaneciliği (1987-)
- Türkiye Bibliyografyası (1935-)
- Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1952-)
- ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı (2002-)
- UMI ProQuest Digital Dissertations (2004-)
- Web of Knowledge
- Wiley Interscience (1990-)
- Wilson Select Plus-OCLC

- YÖK Tez Kataloğu

Bu kaynaklarda tarama yapılırken genellikle aşağıdaki konu başlıkları ve anahtar kelimeler kullanılmıştır.

- Bilgi okuryazarlığı (Information literacy)
- Öğretim programları (Curriculum)
- Bilgi okuryazarlığının öğretim programıyla bütünleştirilmesi (Integrating information literacy into the curriculum)
- Okul kütüphaneleri (School libraries)
- Türk Milli Eğitim Sistemi (Turkish national education system)

Araştırma raporunun yazım aşamasında, tez düzeninin oluşturulması için, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün "Tez Yazım Yönergesi" kullanılmıştır. Ayrıca tez metni içerisinde yapılan göndermeler ve hazırlanan kaynakça, American Psychological Association (APA) sistemine göre düzenlenmiş, atıf ve kaynakça yazımında Kurbanoglu (2004) "Kaynak Gösterme El Kitabı" kullanılmıştır.

2. BÖLÜM

BİLGİ OKURYAZARLIĞI

2.1. BİLGİ OKURYAZARLIĞI KAVRAMI VE TANIMLARI

Bilgi okuryazarlığı kavramının temelinde kullanıcı eğitimi yer almaktadır. Eğitim ve teknoloji alanındaki gelişmeler hem kullanıcı eğitimini etkilemiş hem de bilgi okuryazarlığı kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Rader, 2002, s.242). Bilgi teknolojilerindeki gelişim, kütüphane ve bilgi bilimi alanına yönelik kullanıcı beklentilerini değiştirmiştir. Yapılan araştırmalarda 1973-1994 yılları arasında daha çok “kütüphane oryantasyonu ve eğitimi” başlığı kullanılırken, bunu izleyen yıllarda genellikle 1995’ten sonra literatürde “kütüphane eğitimi ve bilgi okuryazarlığı” yaygınlaşarak kullanılan bir terim olmuştur (Rader, 2000, s.290).

Bilgi okuryazarlığı kavramı ilk olarak 1974 yılında Bilgi Endüstrisi Derneği (Information Industry Association) başkanı Paul Zurkowski tarafından ortaya atılmıştır. Zurkowski’ nin yaptığı ilk tanımda bilgi okuryazarlığı, bilgi kaynaklarının iş yaşamında kullanılması, bilgi araçlarını ve birincil kaynakları kullanabilme teknikleri ve becerisi ve problemlerin çözümünde bilgiyi kullanabilmek olarak üç kategoride değerlendirilmiştir (Behrens, 1994, s.310). Tüm dünya tarafından kısa zamanda ilgi gören bu kavram bilgi bilimleri dışındaki alanların da ilgisini çekmiştir (Eisenberg, Lowe ve Spitzer, 2004, s.3,13). Bilgi okuryazarlığı kavramı üzerine yapılmış pek çok tanım mevcuttur. Süreç içerisinde yapılan tanımların içeriği pek çok nedene bağlı olarak değişmiştir (Kurbanoglu, 2010). Zaman içerisinde “Bilgi okuryazarlığı nedir?”, “Bilgi okuryazarı bireyin becerileri ne olmalıdır?” sorularının yerine “Bilgi okuryazarlığı öğretim yöntemleri nasıl daha etkili uygulanabilir?” sorusu önem kazanmıştır (Walsh, 2011, s.5).

Teknolojinin gelişmesi bilgi ortamlarını ve bilginin iletilmesini etkilemiştir. Aşırı bilgi yüklemesi toplumların öncelikli sorunu haline gelmiştir. Sorunlarla başa çıkmada

bireysel ve toplumsal yetenekleri geliştiren bilgi tabanlı bürokrasi yapısı etkili olmuştur (Taylor, 1979, s.1872). Owens 1976 yılında sunduğu bildiride bilgi okuryazarlığının demokratik kurumların hayatta kalmasının garantisi olduğunu ifade etmiştir (Eisenberg, Lowe, Spitzer, 2004, s. 3). Bu dönemde yapılan yorumlara baktığımızda bilgi okuryazarlığı, bilgiye ulaşmada genel olarak beceri temelli bir yaklaşım sergilemenin yanı sıra bireysel ve toplumsal gelişme için gerekli bir unsur olarak görülmüştür.

1980'li yıllara geldiğimizde yeni teknolojilerin bilgi okuryazarlığının geleceği üzerinde önemli etkileri görülmeye başlanmıştır (Behrens, 1994, s.311). Bilgi toplumu ve kişisel başarı için yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğrenilmesi bilgi okuryazarlığı tanımları içinde yerini almıştır. Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilmek ve bu teknolojilerle başa çıkabilmek için insanları hazırlamak gerekmektedir. Bu noktada bakışlar okullara çevrilmiştir. Eğitimciler öğrencilerin bu gereksinimlerini karşılamak için oldukça hızlı davranmışlardır. Müfredatta tüm seviyelerde bilgi erişim aracı olarak bilgisayar okuryazarlığı büyük önem kazanmıştır (William, 1986, s.6, 14). Amerika Ulusal Komisyonu tarafından hazırlanan *A Nation at Risk* (1983) eğitim raporunda dünya ölçeğinde sürekli değişimin ve rekabetin hızlanması öğrenen toplum oluşturma hedefi eğitim reformları arasına girmiştir. Eğitim sistemi yetişkin ve çocuklara öğrenmeleri için daha fazla olanak sunmaktadır. Kütüphaneler, müzeler ve bilim merkezleri bireyin günlük ve iş yaşamlarında kendilerini geliştirebilecekleri yerler olarak gösterilmiştir (United States National Commission on Excellence in Education, 1983).

Amerika Okul Kütüphanecileri Derneği (American Association of School Librarians/AASL) ve Eğitim İletişimi Teknolojisi Derneği (Association for Educational Communications and Technology/AECT) (1988) tarafından yayınlanan "*Information Power: Guideliness For School Library Media Programs*" bilgiye erişim ve kullanımda öğrenci, öğretmen ve ailelerin bakış açısını daha da genişletmiştir. Kütüphanenin medya uzmanları ve öğretmenlerin bilgi becerilerinin öğrencilere kazandırılmasındaki önemli rolü kabul edilmiştir (Eisenberg, Lowe, Spitzer, 2004, s. 19).

Bilgi okuryazarlığının eğitimde artan önemi iş dünyasında da karşılık bulmuş ve 1991 yılında Amerikan Çalışma Bakanlığı'nın oluşturduğu Gerekli Becerileri Kazandırma Komisyonu (The Secretary's Committee on Achieving Necessary Skills / SCANS) okullarda gençlerin iş yaşamına nasıl hazırlanması gerektiği üzerine bir rapor hazırlamıştır (Polat, 2005, s.57). Bu raporda öğrencilerin bireysel beceri ve gelişimlerini planlaması gerektiği belirtilmiştir. Eğer liseyi bitirene kadar öğrenci gerekli becerileri öğrenemiyorsa iş ve kariyer basamaklarını tırmanma şansı azalmış demektir. Gençleri geleceğe hazırlarken edinilmesi gereken beceriler arasında, bilgiyi elde etme, değerlendirme, kullanma ve bilgiyi elde etme süreçlerinde bilgisayar kullanma becerisi yer almaktadır (SCANS, 1991). 1990'lı yıllarda ABD'de bilgi okuryazarlığı alanında yapılan çalışmaları, bilgi ve deneyimleri paylaşmak üzere kurulmuş olan Bilgi Okuryazarlığı Ulusal Forumu (National Forum on Information Literacy / NFIL) 1998 yılında yayınladığı raporda, yarın mezun olacak her gencin, mezun olduğu zaman iş yaşamında güçlü okuryazarlık becerilerine sahip olması gerektiği ifade edilmiştir (Polat, 2005, s.92; Spitzer, Eisenberg, Lowe, 1998, s.35). Amerikan Okul Kütüphanecileri Derneği'ne göre bilgi okuryazarlığı yaşamboyu öğrenmenin temeli olarak görülmektedir (American Association of School Librarians [AASL] ve Association for Educational Communications and Technology [AECT], 1998a, s.vii).

21. yüzyılın bilgi ortamı karmaşık ve etkileşimli olmakla birlikte, zamana, mekâna ve ulusal sınırlara bağlı değildir (Todd, 2001). Bu yüzyıl için bilgi okuryazarlığı temel beceriler arasında kabul edilmiş ve gelişmiş ülkeler topluma bilgi okuryazarlığı becerileri edindirmeyi hedeflemiştir (Breivik, 2005, s.26; Önal, 2010, s.102). 2003 yılında 23 ülkenin katıldığı Uluslararası Bilgi okuryazarlığı Konferansı olan Information Literacy Meeting of Experts kapsamında bilgi okuryazarlığı, bilgi toplumunun ve yaşamboyu öğrenmenin ön koşulu, eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak ifade edilmiştir. Bilgi okuryazarı aktif öğrenen bireylerin yetiştirilmesi eğitimin bir sonucu ve eğitim planlarının bir parçası olmalıdır (Information Literacy Meeting of Experts 2003, s.1, 15).

Doyle (1992), National Forum on Information Literacy (NFIL) (1990) final raporunu özetlediği çalışmasında, bilgi okuryazarlığının tanımı, özellikleri ve ulusal hedeflerin

gerçekleştirilmesinde bilgi okuryazarlığının olası sonuçları üzerine odaklanan Delphi çalışma gurubunun araştırma sonuçlarını değerlendirmiştir. Çalışma neticesinde, bilgi okuryazarlığı, bilgiye erişme, değerlendirme ve kullanma becerisi olarak tanımlanmıştır. Bu model, bu özlü tanım temelinde bilgi okuryazarı bireyin nitelikleri genişletilerek şu şekilde sıralanmıştır (Doyle, 1992):

- Bilgi gereksinimini tanır.
- Doğru ve akıllı karar vermenin temelini doğru ve eksiksiz bilginin oluşturduğunu bilir.
- Bilgi gereksinimine dayalı soruları formüle eder.
- Başarılı arama stratejileri geliştirir.
- Elektronik ve diğer bilgi kaynaklarına erişir.
- Bilgileri değerlendirir.
- Bilgiyi düzenler ve yeni bilgileri öncekilerle birleştirir.
- Eleştirel düşünme ve problem çözmede bilgiyi kullanır.

Bilgi okuryazarlığı üzerine yapılan tanımlarda kavramın eleştirel düşünme, bilginin etik kullanımı, farklı türdeki basit ve karmaşık yazı, fotoğraf, grafik, ses kaydı ve multimedya gibi kayıtları kapsadığı görülmektedir (AASL, 2007). Gelecekte, bilginin farklı tür ve ortamlardaki kullanımı için temel bilgi okuryazarlığı yanı sıra görsel, medya, bilgisayar ve ağ okuryazarlık becerilerine gereksinim vardır (Eisenberg, Lowe ve Spitzer, 2004, s.6-7).

Bilgi okuryazarlığı kavramı ve bilgi okuryazarı bireyin sahip olması gereken beceriler üzerine tarihsel süreç içerisinde yapılmış tanımlar kronolojik olarak Tablo 4 ile verilmiştir.

Tablo 4. Bilgi okuryazarlığı tanımları

Yazar	Tanım
Paul Zurkowski, 1974	İnsanların iş yaşamında karşılaştıkları problemleri başta birincil kaynaklar olmak üzere bilgi kaynak ve araçlarını kullanma teknik ve becerilerine sahip olmaktır (Zurkowski, 1974, s.6).
Robert S. Taylor, 1979	Sorunların çözümüne uygun bilgi sağlama, çeşitli bilgi kaynaklarını kullanabilme, sürekli bilgilenme süreci, bilgi sağlama stratejileri becerilerini içerir (Taylor, 1979, s.1875).
Patricia S. Breivik, 1985	Bilgi okuryazarlığı, bilgi kaynak ve araçları, arama stratejileri ve değerlendirme becerilerini birleştirebilme özelliklerine sahip olmaktır (Breivik, 1985).
Carol C. Kuhlthau, 1987, 1989	Eğitim, iş ve günlük yaşamda karşılaşılan sorunları aşabilme, sorumlu birer vatandaş olabilmek için bilgi ihtiyacını tanıma ve bilinçli kararlar verebilmeyi içerir. Kaynak çeşitliliği, kitle iletişim ve bilgisayar tarafından üretilen karmaşık bilgilerin, teknik ve sosyal değişimlerin gerektirdiği bilgi, beceri ve teknikleri içerir (Kuhlthau, 1987; 1989, s. 8).
ALA Presidential Committee on IL, 1989	Bireyin gereksinim duyduğu bilgiyi bulabilme, değerlendirebilme ve kullanabilme becerisine sahip olmasıdır (American Library Association [ALA], 1989).
The National Forum on Information Literacy (NFIL) Final Report, 1990	Çeşitli kaynaklardan bilgiye erişme, değerlendirme ve kullanma becerisi olarak tanımlanırken, bilgi okuryazarlığı bireyin sahip olması gereken şu beceriler kapsamaktadır: • Bilgi gereksiniminin farkında olma, • Gereksinimlere uygun sorular geliştirme, • Doğru bir arama stratejisi hazırlama, • Bilgisayar ve diğer bilgi teknolojisi kaynaklı bilgilere erişme, • Bilgiyi değerlendirme, • Elde ettiği yeni bilgiyi mevcut bilgileriyle birleştirme, • Eleştirel düşünme ve bilgiyi sorun çözümünde kullanma (Doyle, 1992, s.2).
Kathleen L. Spitzer, Micheal B. Eisenberg, Carrie A. Lowe, 1998	Eleştirel düşünme ve bilginin etik kullanım alanlarını da dahil edilerek tanım genişletilmiştir. Ayrıca basitten karmaşığa değişik biçimlerdeki bilginin (resim, fotoğraf, grafik, ses, multimedya vb.) kullanımı çeşitli okuryazarlık (görsel, medya, bilgisayar, ağ okuryazarlığı gibi) türlerine dahil edilmiştir (Spitzer, Eisenberg, Lowe, 1998, s.23).
Lizabeth A. Wilson, 2001	Yaşam boyu öğrenme için temel oluşturmakla birlikte ve tüm disiplinlerde, her seviyedeki eğitimde ve tüm öğrenme çevrelerinde bilgiyi kullanmayı bilmektir (Wilson, 2001, s.3).
Bacons of the Information Society, 2005	BOY özünde yaşam boyu öğrenme bulunmaktadır. Bilgiyi, aramak, kullanmak, değerlendirmek ve kişisel, sosyal, mesleki ve eğitim hedeflerine ulaştırmak ve insanları güçlendirmeyi içermektedir. Eğitim, sağlık ve diğer tüm insani hizmetlere erişimi, kullanımı destekler. Eleştirel düşünme, yorumlama, güncel teknolojilerin kullanımını kapsayacak şekilde bireyleri ve toplumları güçlendirir (IFLA, 2005).
Serap Kurbanoğlu, 2010	Birbiriyle bütünleşen bilgi, düşünme ve bireysel becerilerin kullanılmasıdır. Sosyal, ekonomik ve toplumsal konularla yakından ilişkilidir (Kurbanoğlu, 2010, s.743).
CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals), 2018	Eleştirel düşünme yoluyla bulunan ve kullanılan her türlü bilgi hakkında tutarlı kararlar vererek bilgiye dayalı bakışla toplumla bütünleşmektedir (Chartered Institute of Library and Information Professionals [CILIP], 2018).

Yapılmış olan tanımlardan yola çıkarak şu tanıımı yapabiliriz: “Bilgi okuryazarlığı, gereksinimler doğrultusunda bilgiyi elde etmede kullanılan yol, yöntem ve bu süreçte gerekli tüm araç ve teknolojileri kullanma becerisidir”. Çok kapsamlı bir beceriler bütünü olan bilgi okuryazarlığı baştan sona farklı okuryazarlık türlerini bir arada kullanmayı gerektirmektedir. Ekonomik, toplumsal ve yeni teknolojik gelişmelere paralel olarak kavramın öncelikle iş ve eğitim alanında daha sonra günlük yaşam içerisinde ve demokratik yapının korunmasında farklı boyutlar kazanarak her geçen gün önemi artmıştır. Ortaya çıkan yeni durumlarla baş ederken mevcut duruma uyum sağlama ve temelde yaşam içerisinde bireylerin daha başarılı olmasının sağlanması hedeflenmiştir. Kavram farklı tür ve formattaki kaynakların kullanımı, tüm arama stratejileri, teknolojik araçların kullanımını ve bireyin değerlendirme, analiz ve sentez yapabilme yeteneğinin gelişmesini içeren bir süreçtir.

2.2. BİLGİ OKURYAZARLIĞI MODELLERİ, STANDARTLARI VE BİLGİ OKURYAZARLIĞININ EĞİTİMDEKİ ROLÜ

Eğitim öğrencilerin araştırma becerisi kazanmalarında öncelikli sorumluluğa sahiptir. Özellikle bilginin internet ve kitle iletişim araçları aracılığıyla hızla yayılması, güncel ve güvenilir bilgiyi bulmanın önemini artırmıştır. Bu durum bilgi okuryazarlığı becerilerinin (bilgi gereksiniminin nasıl tanımlanacağı, nereden bulunacağı, nasıl değerlendirileceği, bilgiyi etkili nasıl kullanacağı ve eleştirel düşünme becerilerinin nasıl öğretileceği konularının) öğrencilere kazandırılmasını öncelikli hale getirmiştir. (Breivik, 2005, s.22). Bu nedenle öğrencilerin bilgi gereksinimlerini tanımlaması, bilgiye erişmesi, mantıksal bir yol ile bilginin analizi ve bilginin etik kullanımı önemli belirleyenlerdir (Al-Issa, 2013, s.6).

Bilgi toplumu olma yolunda bilgi okuryazarlığı dönüşüm için gerekli geçişi sağlar. Bilgi okuryazarlığı resmi öğrenme ortamlarında öğrencilerin eğitimcilere olan gereksinimi artırır. Bu nedenle eğitim ortamları bu işin temelidir ve bilgi okuryazarlığının öğretilmesi için müfredat içinde tasarlanmış bilgi pratikleri faydalı olacaktır. Her yaştan öğrencinin bu pratiklere yönelik fırsatlar edinmesi yaşamının her alanına yansımaları

sağlayacaktır. Bilgi okuryazarlığının eğitim ortamlarındaki çalışma alanlarını tanımlamak, eğitimcilere yararlı olmak için geliştirilmiş bilgi okuryazarlığı model ve standartları mevcuttur (Bruce, 2004, s.1).

Bilgi okuryazarlığı kavramı geliştikçe deneysel ve mantıksal temel gereksinimi artmıştır. (Eisenberg, Lowe ve Spitzer, 2004, s.18). Bilgi okuryazarlığı tanımlarının bilgi problemi çözme adımlarını açıklama konusundaki yetersizliği bilgi okuryazarlığı modellerinin geliştirilmesi ile daha açık bir hal almıştır. Bilgi okuryazarlığı tanım ve modelleri temel alınarak oluşturulan bilgi okuryazarlığı standartları, bilgi okuryazarı bireyin sahip olması gereken nitelikleri ayrıntılı bir şekilde ortaya koymada yol gösterici olmuştur. Bilgi okuryazarlığı standartları öğrenimin farklı kademeleri (ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim) için geliştirilmiştir (Kurbanoğlu, 2010, s.730, 734).

21. Yüzyılda bilgi okuryazarlığı becerilerinin **eğitim aracılığıyla** kazandırılması ve bu becerilerin **öğretim programlarına uygulanmasında** yol gösterici nitelikteki bazı model ve standartlar şunlardır (Bruce, 2004, s.2, Lowe ve Eisenberg, 2005, s.64):

Modeller

- Kuhlthau Bilgi Arama Süreci (Kuhlthau, Information Search Process)
- Eisenberg ve Berkowitz Büyük Altılı (Eisenberg/Berkowitz, The Big6 Skills)
- Pitts ve Stripling Araştırma Süreci (Pitts/Stripling Research Process)
- New South Wales Bilgi Süreci (New South Wales Information Process)
- The SCOUNL Seven Pillars of Information Literacy (SCOUNL Bilgi Okuryazarlığı Yedi Sütun Modeli)
- Bruce Bilgi Okuryazarlığının Yedi Yüzü (Bruce, Seven Faces of Information Literacy)

Standartlar

- Öğrenen Öğrenciler İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartları (Information Literacy Standards for Student Learning, AASL/AECT)
- IFLA Information Literacy Standards (IFLA Bilgi Okuryazarlığı Standartları)
- ALA Yüksek Öğrenim İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartları (The ALA Information Literacy Competency Standards For Higher Education)

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin “eğitim aracılığıyla kazandırılması” ve “öğretim programlarına uygulanmasında” yol gösterici olan model ve standartlar ilgili başlıklar altında açıklanmıştır.

2.2.1. Bilgi Okuryazarlığı Modelleri

2.2.1.1. Kuhlthau Bilgi Arama Süreci (Kuhlthau Information Search Process)

Kuhlthau’ nun Bilgi Arama Süreci (Information Search Process) ortaöğretim öğrencileri üzerine yapılmış yirmi yıllık bir deneysel çalışmanın sonucu olarak geliştirilmiş ilk modeldir (1983). Model kütüphanecilik ve bilgi bilimi yanı sıra farklı alanlarda da kullanılmaktadır. Model altı aşamadan oluşmaktadır (Kuhlthau, 1993, s. 342-344; Kuhlthau, 2005, s.230-231; Kuhlthau, Heinström ve Todd, 2008):

- *Başlangıç aşaması:* Kişinin bir konuda bilgi eksikliğinin ya da belirsizliğin farkına vardığı bu aşamada genel problemi tanımlamada belirsizlikler vardır.
- *Seçme aşaması:* Konunun ait olduğu alanda genel olarak tanımlandığı aşamada seçimden sonra araştırmaya başlamak için büyük bir istek vardır.
- *Araştırma aşaması:* Belirsizliğin, karışıklığın ve şüphelerin arttığı aşamadır. Bunun nedeni elde edilen bilgilerin tutarsız, şüpheli ya da kafa karıştırıcı olması, başarılı seçimler yapamadığını düşünmek güvensizlik ve gerginlik yaratmaktadır.
- *Formüle etme aşaması:* Belirsizlik ve kaygılar azalır, problem üzerindeki bakış açısı oturmaya başlar.
- *Toplama aşaması:* İlgili bilgilere odaklanılırken, sistem ve kullanıcı arasında yoğun bir iletişim vardır. Kullanıcı gereksinim duyduğu bilgiye odaklanır ve toplar.
- *Sunma aşaması:* Araştırmanın tamamlanması ve öğrenilenlerin sunulması ya da kullanılması aşamasıdır.

2.2.1.2. Eisenberg ve Berkowitz Büyük Altılı (The Big6 Skills)

Mike Einsberg ve Bob Berkowitz (1990) tarafından geliştirilen bu model müfredat için bilgi problemi çözme etkinlikleri, araştırma sürecinin öğrenilmesi ve bilgi teknolojileri becerilerini öğretmeyi de içeren bir rehber niteliği taşır. Model farklı düzey ve sınıflarda öğrenim gören çok sayıda öğrenci grupları üzerine yapılan çalışma ve gözlemler neticesinde oluşturulmuştur. Öğrencilerin gereksinim duyduğu iyi düzey bilgisayar okuryazarlığı becerilerini, esnek ve yaratıcı öğrenme sürecini desteklemektedir. Bu nedenle Big6 modeli, 21. yy. temel becerileri ve bilgi teknolojileri becerilerinin öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılabilmektedir. Altı aşamadan oluşan modelin içeriği şöyledir (Eisenberg ve Berkowitz, 2000, s.5, Eisenberg, 2003, s.13, Lowe ve Eisenberg, 2005, s.63-65):

1. Görev Tanımı:
 - 1.1 Problemi tanımlama
 - 1.2 Bilgi gereksinimini tanımlama
2. Bilgi arama stratejisi:
 - 2.1 Tüm olası kaynakları belirleme
 - 2.2 En iyi kaynakları seçme
3. Bulma ve Erişim:
 - 3.1 Kaynakları bulma
 - 3.2 Kaynakların içindeki bilgiyi bulma
4. Bilgi Kullanımı:
 - 4.1 Okuma, dinleme, izleme vb.
 - 4.2 İlgili bilgileri ayıklama
5. Sentez:
 - 5.1 Elde edilen bilgileri düzenleme
 - 5.2 Bilginin sunumu
6. Değerlendirme:
 6. Sonucu değerlendirme
 - 6.2 Süreci değerlendirme

2.2.1.3. Pitts ve Stripling Araştırma Süreci (Pitts/Stripling Research Process)

Barbara Stripling ve Judy Pitts (1988) tarafından geliştirilen model öğrencilerin iyi bir araştırma raporu hazırlamaları için 10 aşamalı bir süreçten oluşur. Model ileri düzey düşünme becerileri ve kaliteli ürünler çıkarma üzerine odaklanmaktadır. Her adım, öğrencinin etkinliklerine odaklanmasına yardımcı olmak için yansıtıcı sorular içermektedir. Yansıtma sorularıyla öğrenci her adımda yaptığı aşamayı düşünür ve değerlendirir. Araştırma süreci adımları Tablo 5 ile gösterilmiştir (Stripling and Pitts, 1997):

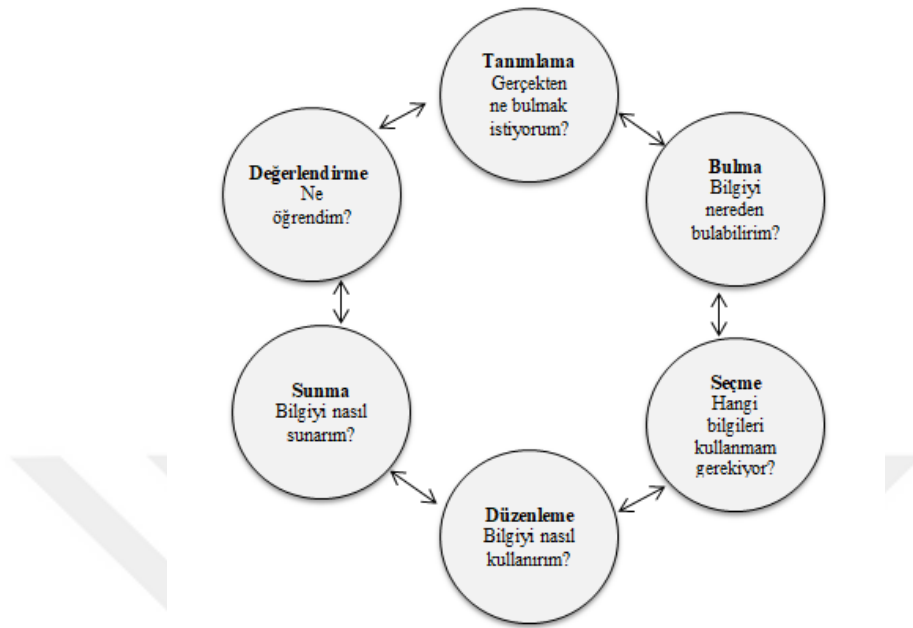
Tablo 5. On adımda araştırma süreci

<i>Adım</i>	<i>Yansıtma Noktası</i>
1. Geniş bir konu seç	-
2. Konuyu gözden geçir	-
3. Konuyu daralt	Konum iyi bir konu mu?
4. Bir önerme geliştir	Önermem tüm konuyu kapsayıcı nitelikte mi?
5. Araştırmaya sorularını belirle	Sorular araştırmam için uygun mu?
6. Araştırma için plan yap	Araştırmanın planlanması uygun mu?
7. Bul/analiz et/kaynakları değerlendir	Kaynaklarım uygun ve yeterli mi?
8. Bulguları değerlendir/not al/ kaynakçayı oluştur	Araştırmam tamam mı?
9. Değerlendirme/düzenleme.	Araştırma sonuçlarım bulgulara dayanıyor mu? Taslak çalışmam sonuç ve kanıtları mantıksal olarak düzenliyor mu?
10. Sunma.	Projem tatmin edici midir?

(Kaynak: Stripling and Pitts, 1997)

2.2.1.4. New South Wales Bilgi Süreci (New South Wales Information Process)

Bilgi süreci, bir bilgi görevini tamamlamak için gerekli fiziksel ve entelektüel adımları içerir. Her adımı genellikle birkaç bilgi becerisi gerektirir ve bu süreç hem okul içinde hem de okul dışında öğrenme ve problem çözmenin bir parçasıdır. Süreç adımları bilgi becerilerini gösterir ve tüm temalara ve konulara uygulanabilir. Süreç adımları Şekil 2’de gösterilmiştir (NSW Department of Education, 2017).

Şekil 2. Bilgi süreci (The information process-ISP)

(Kaynak: NSW Department of Education, 2017)

2.2.1.5. SCONUL Bilgi Okuryazarlığı Yedi Sütun Modeli (The SCONUL Seven Pillars of Information Literacy)

SCONUL bilgi okuryazarlığı çalışma grubu tarafından 1999 yılında yayınlanmıştır. Bu tarihten itibaren model kütüphaneciler ve öğretmenler tarafından öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaya yardımcı olmak amacıyla kullanılmaktadır. Ancak 2011 yılında model genişletilerek ve güncellenerek yeniden yayınlanmıştır. Model farklı yaş ve kullanıcı grupları için yükseköğretime yönelik çekirdek bir model oluşturmaktadır. Yenilenen modelde temel beceri ve yeterliliklere, tutum ve davranışlarda eklenmiştir (SCONUL Working Group on Information Literacy, 2011).

Şekil 3. SCONUL Yedi Sütun Modeli

(Kaynak: SCONUL Working Group on Information Literacy, 2011)

Modelde yer alan yedi adım şu şekilde açıklanmıştır (SCONUL Working Group on Information Literacy):

- *Tanımlama*: Bilgi gereksinimini tanımlama,
- *Kapsam*: Mevcut bilgiyi değerlendirme ve boşlukları belirleme,
- *Planlama*: Bilgi ve verileri bulmak için stratejiler oluşturma,
- *Toplama*: Gereksinim duyulan bilgileri bulma ve erişme,
- *Değerlendirme*: Araştırma sürecini gözden geçirme, bilgi ve verileri karşılaştırma ve değerlendirme,
- *Yönetme*: Bilgiyi profesyonelce ve etik kurallara göre düzenleme,
- *Sunma*: Araştırma sonuçlarını eski ve yeni bilgileri sentezleyerek yeni bilgiler oluşturma ve çeşitli yollarla sunma.

2.2.1.6. Bruce Bilgi Okuryazarlığının Yedi Yüzü (Bruce's Seven Faces of Information Literacy)

Bilgi okuryazarlığını öğrenmek, bilgi okuryazarlığını deneyimlemeden geçmektedir. Bilgi okuryazarlığının bilgiyi kullananlar tarafından nasıl deneyimlendiğine ilişkin bilgi ise son derece azdır. Bu model üniversitedeki eğitimcilerin deneyimlerine dayanarak geliştirilmiştir. Literatürde bulunan diğer bilgi okuryazarlığı modellerinden farklı bir resim çizmektedir. Bilgi okuryazarlığını deneyimlemenin yedi farklı yüzünü göstermektedir (Bruce, 2003, 2018):

Kategori 1: Bilgi teknolojisi deneyimi: Bilgiye erişme ve kullanma için bilgi teknolojilerini kullanma.

Kategori 2: Bilgi kaynakları deneyimi: Bilgi kaynakları içerisinde bilgiyi bulma.

Kategori 3: Bilgi süreci deneyimi: Bilgi sürecinin yürütülmesi ve yeni durumlarla başa çıkma.

Kategori 4: Bilgi kontrolü deneyimi: Bilgiyi kullanma farkındalığı ve elde edilen bilgi ve bilgi kaynaklarının kontrolü ve organizasyonunu yapabilme.

Kategori 5: Bilgiyi yapılandırma deneyimi: Bilginin kullanımı odağında bilgiyi eleştirel değerlendirme ve kişisel bilgi tabanı oluşturma.

Kategori 6: Bilgiyi genişletme deneyimi: Bilginin kullanımı odağında yeni anlayışlar kazandıracak şekilde kişisel deneyim yoluyla edindiği, içgörüyü içeren bilgiyi kullanma.

Kategori 7: Bilgelik deneyimi: Bilgiyi başkalarının yararına, akıllıca kullanma.

Araştırmamız kapsamında incelenen diğer bilgi okuryazarlığı modelleri ve süreç adımları Tablo 6 ile verilmiştir. Bilgi okuryazarlığı, bilgi gereksiniminin fark edilmesinden araştırmanın tamamlanıp yeni bilginin üretilmesine kadar geçen süreçte pek çok beceriyi bir arada kullanmayı gerektirmektedir. Bilgi ortamlarının çeşitlenmesi ile birlikte bilgi okuryazarlığı her aşaması üst düzey bilişsel beceriler yanısıra teknik becerileri de zorunlu kılmaktadır. Süreç adımlarının sistemli bir biçimde kuramsal temelde verilmesi bilgi okuryazarlığı becerilerinin bireye kazandırılmasında rehberlik etmektedir.

Tablo 6. Bilgi okuryazarlığı modelleri ve süreç adımları

Modeller ve yaratıcıları	Süreç adımları ve ek bilgiler
The Alberta Model. Alberta Education, 1985.	Planlama → bilgiye erişim → bilgiyi işleme → bilgiyi paylaşma → değerlendirme. Araştırma boyunca süreç sürekli gözden geçirilir (Alberta, 1985 ve Oberg, 1999).
The PLUS Model. James E. Herring, 1996.	Amaç → bilgi kaynaklarını bulma → bilgiyi kullanma → öz-değerlendirme. Öğrencilerin okul araştırmalarını tamamlamada bir temel oluştururken aynı zamanda bilgi okuryazarı vatandaşlar olmalarını sağlar (Herring, 2016, http://farrer.csu.edu.au/PLUS/ ve Herring, 2006, s.2).
The Reserach Circle. Jamie McKenzie, 1999.	Soru sorma → planlama → bilgiyi toplama → sınıflandırma ve eleme → sentezleme → değerlendirme. Model öğrenciyi bilgi üreticisi olarak merkeze alır. Öğrencilerin kendi düşünceleriyle kendi cevaplarını yaratmaları ve özgürce ifade edebilmelerini gerekli görür (McKenzie, 1999).
8Ws of Information Literacy. Anetta Lamb, 1990.	Keşfetme → sorgulama → araştırma → kaynakları değerlendirme → sentez yapma → oluşturma → iletme → süreci değerlendirme. 1990 yılında geliştirilen model 1997-2001 yıllarında güncellenmiştir (Lamb, 2001).
SAUCE. Trevor Bond, 2005.	Öğrenme hedeflerini oluşturmak → bilgi edinme → bilgiyi kullanma → bilgiyi iletme → bilgiyi değerlendirme. Model özellikle karar alma aşamasında bir araç olarak bilgiyi kullanma becerisini temel almıştır. Teknolojik kaynak ve ekipmanları kullanabilme, bireysel ve işbirlikçi öğrenme alanları yaratma ve öğretmenlere yüksek düşünme becerileri gerektiren görevler oluşturmalarına yardımcı olur. Müfredatla entegre bir şekilde BİT ve temel BOY 'lığı becerileri edinmeyi sağlar (Bond, 2010).
The Seven Steps of the Research Process. Michael Engle, 2009.	Konuyu belirleme ve geliştirme → arka plan bilgilerini bulma → katalog kullanarak kitap ve medya bulma → periyodik makale bulmak için indeksler kullanma → internet kaynakları bulma → bulduklarını değerlendirme → kurallara uygun bir şekilde alıntı yapma. Bir araştırma yaparken gerekli adımları içermektedir. Kütüphaneye aşinalık gerektirmektedir (Engle, 2013).
Digital Information Fluency (DIF) Model. 21st Century Information Fluency Project (21CIF), 2001.	Aradığım bilgi nedir? → Bilgiyi nerede bulurum? → Bilgiyi nasıl elde ederim? → Doğru bilgi mi? → Bilgiyi etik olarak nasıl kullanırım? ABD' de bir proje olarak başlayan çalışma Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenmiş, öğrenci, eğitimci ve çalışanların dijital bilgileri kullanma yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamıştır (Information Fluency, 2015).
The Seven Pillars Model. The SCOUNL Working Group, 1999.	Bilgi gereksiniminin tanımlanması → mevcut bilgileri ve eksik olanları belirleme → bilgiyi bulma stratejileri oluşturma → gereksinim duyduğu bilgiyi bulma ve erişme → araştırma sürecini gözden geçirerek elde edilen bilgilerle karşılaştırma → bilgileri profesyonel ve etik bir şekilde organize etmek → eski ve yeni bilgileri sentezleyerek yeni bilgiler yaratma. Yükseköğretim için geliştirilmiş bir modeldir. 2011 yılında gözden geçirilmiştir (SCOUNL, 2011).

2.2.2. Bilgi Okuryazarlığı Standartları

2.2.2.1. Öğrenen Öğrenciler İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartları (AASL/AECT Information Literacy Standards for Student Learning)

Amerika Okul Kütüphanecileri Derneği (American Association of School Librarians-AASL) ve Eğitim İletişimi Teknolojisi Derneği (Association for Educational Communications and Technology-AECT) öğrencilerin bilgi okuryazarlığı gereksinimlerine yönelik olarak Öğrencilerin Öğrenmeleri İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartları (Information Literacy Standards for Student Learning) çalışmasını 1988 yılında hazırlamış ve 1998 yılında geliştirilmiş son hali yayınlamıştır (Caffarella, 1998, s.2). Üç kategori altında toplam dokuz standart ve yirmi dokuz gösterge bulunmaktadır. Bu standartlar, “bilgi okuryazarlığı”, “bağımsız öğrenme”, “sosyal sorumluluk” kategorileri altında toplanmaktadır (AASL/AECT, 1998b). Standartlar ve göstergeler Tablo 7 ile gösterilmiştir.

AASL (2007) tarafından 21. yüzyılda temel eğitimde öğrencilerinin bilgi gereksinimleri göz önünde bulundurularak “21. yy öğrenenler için standartları” yayınlamıştır. Bilgi okuryazarı öğrenci beceri, kaynak ve araçları “sorgulayarak, eleştirel düşünerek bilgi edinme”, “yeni durumlar ve yeni bilginin üretimi için bilgiye dayalı karar verme ve sonuç çıkarma”, “demokratik toplumun üyesi olarak etik bilgi paylaşımı yapma” ve “kişisel ve estetik gelişimi sürdürme” için kullanır.

AASL (2018) tarafından “Öğreneneler için Standartlar” (AASL Standards Framework for Learners) başlıklı yeni bir standart yayınlamıştır. Bu standart öğrenciler ve diğer öğrenenler için çerçeve oluşturarak öğrencileri, okul kütüphanecilerini ve okul kütüphanelerini etkilemektedir. Öğreneneler için standartlardaki temel yetkinlikler düşünme, yaratım, paylaşım ve gelişimin nasıl sağlanacağına yöneliktir. Burada öğrenciler sorgulayarak, çok yönlü düşünerek, işbirliği yaparak, elde ettiği bilgiyi düzenleyerek ve paylaşarak, deneyimlerden çıkan bilgiyi keşfederek ve bunları etik bir şekilde kullanarak yetkinliklerini geliştireceklerdir.

Tablo 7. Öğrenen öğrenciler için bilgi okuryazarlığı standartları

Bilgi Okuryazarlığı Standartları	Göstergeler
Standart 1: Bilgi okuryazarı olan öğrenci bilgiye etkin bir şekilde erişir.	1. Bilgi ihtiyacını tanır; 2. Doğru ve kapsamlı bilginin mantıklı karar verme süreci için bir temel oluşturduğunu anlar; 3. Soruları bilgi ihtiyaçlarına göre formüle eder; 4. Potansiyel anlamda çeşitli bilgi kaynaklarını belirler; 5. Bilgiyi bulmak için başarılı stratejiler geliştirir ve kullanır. Bilgiyi eleştirel bir şekilde değerlendirir ve bilgiyi etkin ve yaratıcı bir şekilde kullanır.
Standart 2: Bilgi okuryazarı öğrenci bilgiyi yetkin ve eleştirel bir şekilde değerlendirir.	1. Doğruluk, uygunluk ve kapsayıcılık durumunu saptar; 2. Gerçek, bakış açısı ve görüş arasındaki farkı ayırt eder; 3. Yanlış ve yanıltıcı bilgiyi tanımlar; 4. Eldeki sorun veya soruya uygun bilgiyi seçer.
Standart 3: Bilgi okuryazarı öğrenci bilgiyi doğru ve yaratıcı bir şekilde kullanır.	1. Bilgiyi pratik uygulama için düzenler; 2. Edinilen yeni bilgiyi kendi bilgi dağarcığına katar; 3. Bilgiyi eleştirel düşünme ve problem çözme sürecine uygular; 4. Bilgi ve fikirleri uygun formatta üretir ve iletir.
Bağımsız Öğrenme Standartları	Göstergeler
Standart 4: Bağımsız öğrenme becerilerine sahip olan bilgi okuryazarı öğrenci kişisel ilgi alanlarını ile ilgili bilgiyi takip eder.	1. Kariyer çıkarları, toplumsal katılım, sağlık konuları ve eğlence amaçlı aktiviteler gibi kişisel refahın çeşitli boyutları ile ilgili bilgi araştırır; 2. Kişisel ilgi alanlarına hitap eden bilgi ürünleri ve çözümleri tasarlar, geliştirir ve değerlendirir.
Standart 5: Bağımsız öğrenme becerilerine sahip olan bilgi okuryazarı öğrenci edebiyat ve diğer yaratıcı bilgi ifadelerini takdir eder.	1. Yetkin ve kendini motive eden bir okuyucudur; 2. Çeşitli formatlarda yaratıcı şekilde sunulan bilgiden anlam çıkarır; 3. Çeşitli formatlarda yaratıcı ürünler geliştirir.
Standart 6: Bağımsız öğrenme becerilerine sahip olan bilgi okuryazarı öğrenci bilgi arayışı ve üretimde mükemmeli hedefler.	1. Kişisel bilgi arayışı ile ilgili süreç ve ürünlerin kalitesini değerlendirir; 2. Kendi oluşturduğu bilginin gözden geçirilip düzeltilmesi, geliştirilmesi ve güncellenmesi için stratejiler tasarlar.
Sosyal Sorumluluk Standartları	Göstergeler
Standart 7: Bilgi okuryazarı öğrenci demokratik bir toplum için bilginin önemini bilir ve öğrenen topluma ve topluluğa önemli katkıda bulunur.	1. Bilgiyi çeşitli kaynaklar, bağlamlar, disiplinler ve kültürler arasında arar; 2. Bilgiye eşit erişim ilkesine saygı duyar.
Standart 8: Öğrenen topluma ve topluluğa önemli katkıda bulunan bilgi okuryazarı öğrenci bilgi ve bilgi teknolojisi konularında etik davranış sergiler.	1. Düşünce özgürlüğü ilkelerine saygılıdır; 2. Fikri mülkiyet haklarına saygılıdır; 3. Bilgi teknolojisini sorumlu bir şekilde kullanır.
Standart 9: Öğrenen topluma ve topluluğa önemli katkıda bulunan bilgi okuryazarı öğrenci bilgi toplamak ve üretmek için gruplara etkin katılır.	1. Bilgi birikimi ve yeni edinilen bilgiyi başkalarıyla paylaşır; 2. Başkalarının fikirleri ve geçmiş deneyimlerine saygı duyar, katkılarını kabul eder; 3. Bilgi sorunlarını saptamak ve çözüm aramak için, başkaları ile hem doğrudan hem de teknolojiler aracılığıyla iş birliği yapar; 4. Bilgi ürünleri ve çözümlerini tasarlamak, geliştirmek ve değerlendirmek için, başkaları ile hem doğrudan hem de teknolojiler aracılığıyla iş birliği yapar.

(Kaynak: AASL/AECT, 1998b)

2.2.2.2. IFLA Bilgi Okuryazarlığı Standartları (The IFLA information literacy standards)

Günümüzde bilginin etkin kullanımı ekonomik gelişimin ve eğitimin temel bileşenidir. Teknolojik ve bilimsel gelişmeler için bilgi hayati önem taşımaktadır. Bilgi yoğunluğunun her geçen gün arttığı günümüzde, her türden meslek gurubu ve öğrenciler için güvenilir ve doğru bilgiyi değerlendirmek hayati önem taşımaktadır. IFLA toplumun bilgi okuryazarı olması için daha önce yapılan çalışmaları da referans (AASL, ACRL, SCOUNL and the Australian and New Zealand Institute for Information Literacy) olarak aşağıda yer alan üç temel alanda standartları belirlemiştir (IFLA, 2006, s. 6, 16-17):

- *Erişim*: Kullanıcı bilgiye etkili ve verimli bir şekilde erişir. Bilgi gereksinimini tanımlar, ilgili kaynaklara erişir. Seçtiği bilgi kaynaklarına erişir. Yeni stratejiler oluşturur ve bilgi kaynaklarını seçer.
- *Değerlendirme*: Kullanıcı tarafından elde edilen bilgiler bütün ve eleştirel olarak değerlendirilir ve sınıflanır. Elde ettiği bilgileri seçer, analiz eder, uygunluğunu değerlendirir.
- *Kullanım*: Kullanıcı bilgiyi doğru ve yaratıcı bir şekilde kullanır. Bilginin sunumu ve iletiminde yeni yollar arar. Bilginin kullanımında etik ilkelere dikkat eder. Bilginin fikri mülkiyet hakkı ve yasal kullanımına dikkat eder.

2.2.2.3. ALA Yükseköğretim İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartları (The ALA Information Literacy Competency Standards For Higher Education)

Amerika Okul Kütüphanecileri Derneği (AASL) çalışma grubunun bilgi okuryazarlığı standartlarından faydalanılarak genişletilmiş böylece standart ilköğretimden yükseköğretime kadar her seviyede öğrenciye hitap etmektedir. Bilgi okuryazarı bireyi değerlendirmek için bir çerçeve çizen standartlar, her seviyedeki öğrencinin beklentisini karşılamaya yönelik olduğu ifade edilmiştir. Standartlar, performans göstergeleri ve çıktılarından oluşmaktadır. Standartlar şunları içermektedir (ALA/ACRL,2000):

Standart 1: Bilgi okuryazarı öğrenci, gereksinim duyduğu bilginin kapsamını belirler.

Standart 2: Bilgi okuryazarı öğrenci, gereksinim duyduğu bilgiye etkin ve yeterli bir şekilde erişir.

Standart 3: Bilgi okuryazarı öğrenci, bilgi ve bilgi kaynaklarını eleştirel olarak değerlendirir ve seçilen bilgileri kendi bilgi ve değer sistemiyle birleştirir.

Standart 4: Bilgi okuryazarı öğrenci, bireysel ya da bir grup üyesi olarak belirli amaçlara ulaşmak için bilgiyi etkin olarak kullanır.

Standart 5: Bilgi okuryazarı öğrenci, bilgi kullanımında ekonomik, yasal ve sosyal konuları anlar ve bilginin kullanımında yasal ve etik konuları bilir.

Bu güne kadar kullanılan Yükseköğrenim İçin Bilgi Okuryazarlığı Standartları, hızla değişen yükseköğrenim ortamı, öğrencilerin değişen ve dinamik bilgi ortamlarının yapısını anlama ve bilginin etik kullanımı konusunda artan sorumlulukları; öğretim üyelerinin disiplinlerine ait bilgiyi edinme ve öğretim programlarının tasarlanması konusunda daha fazla etkileşime girmesini gerektirmektedir. Uygulamaya yönelik, daha esnek bir çerçeve sunan ACRL (2016) “Yükseköğrenim için Bilgi okuryazarlığı Standartları” (Framework for Information Literacy for Higher Education) bilgi okuryazarlığını merkeze yerleştirmekte olup her bir bireyin öğrenme eğilimleri doğrultusunda uygulamalar yapmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

2.3 BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE KARMA OKURYAZARLIKLAR

Erken yaşlarda başlayan bilgi okuryazarlığı eğitim süreçleriyle bütünleşerek yaşam boyu devam etmektedir. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında dijital teknolojiler ve veri tabanlarının kullanımı yaygınlık kazanmaktadır. Böylece insanlar bilgiye erişme ve kullanma becerilerini hem teknik hem bilişsel beceriler düzeyinde geliştirir (UNESCO, 2008, s. 16-17). Eğitim düzeyine ve seviyelere göre kazanılan bilgi okuryazarlığı becerileri Şekil 4’te gösterilmektedir.

Şekil 4. Bilgi okuryazarlığının eğitim süreçleriyle bütünleştirilmesi
(Kaynak: UNESCO 2008)

Bilgi okuryazarlığının süreç içinde çeşitlenmesi ve alanını genişletmesi, bilgi ortamlarının değişmesi ile ilişkilidir. Basitten karmaşığa pek çok kaynak çeşidi yeni okuryazarlık becerilerine olan gereksinimi artırmıştır. Bunlardan bazıları görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, ağ okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlıktır. (Eisenberg, Lowe, Spitzer, 2004, s. 6-7; Kapitzke, 2001, s.62). Üniversite ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Association of College & Research Libraries-ACRL) 2000 yılında geliştirdiği standart (Information Literacy Competency Standards for Higher Education) yükseköğretimdeki öğrencilerin bilgi okuryazarlığı düzeylerine ilişkin beklentileri anlamamızı sağlarken aynı zamanda ortaöğretim için de yol gösterici olmuştur. Bilgi okuryazarlığı ile ilişkili okuryazarlıkların karşılaştırılması ve yeni okuryazarlıkların tanımlanmasında tam olarak yardımcı olmasa da çıkış noktası olma özelliği taşımaktadır. Aşağıda Tablo 8’de yeni ve ilişkili okuryazarlıklar yer almaktadır (Mackey ve Jacobson, 2014, s.68-83).

Tablo 8. Ayrık ve birleşik okuryazarlıklar

Farklı/Ayrık Okuryazarlıklar	Birleşik Okuryazarlıklar
Medya okuryazarlığı	Geçişli okuryazarlık (Transliteracy)
Dijital okuryazarlık	Yeni medya okuryazarlığı
Siber okuryazarlık	Bilgi teknolojileri okuryazarlığı
Görsel okuryazarlık	Bilgi akıcılığı (Information fluency)
Mobil okuryazarlık	
Eleştirel bilgi okuryazarlığı	
Sağlık okuryazarlığı	

(Kaynak: Mackey ve Jacobson, 2014, s.69-81)

21. yy’ da öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini etkileyen iki temel etken vardır:

1. Bilgi kaynaklarındaki hızlı artış.
2. Bilgi kaynaklarına erişimin bilgi teknolojileri ve internet sayesinde kolay erişimi (Caferella, 1998, s.2).

Bu yüzyılda teknolojiler okul içinde ve okul dışında öğrencilerin hayatını etkilemektedir. Bu nedenle bilgi okuryazarlığı eğitimi oluşturulurken teknolojik araçlarla uyumu hedeflenmektedir (Wall, 2014, s.19). Gelişen teknolojiler bilgi ortamlarını, bilgi türünü, bilgi erişimi etkilemekte bu nedenle de okuryazarlığın yapısında çoklu yani pek çok becerinin bir arada kullanıldığı yeni modeller ortaya çıkmaktadır.

2.3.1. Çoklu Okuryazarlık (Multiliteracy)

Temelde okuma ve yazma eylemlerinden oluşan okuryazarlık kavramı, günümüzde erişim, analiz, sentez, değerlendirme ve bilginin kullanımı gibi farklı beceri setlerini içeren karmaşık bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Bilginin günlük, iş ve akademik yaşamda artan etkisine bağlı olarak daha birleştirilmiş bir yapı haline gelmiştir (Cordes, 2009, s.1).

The New London Group 1996 yılında çoklu okuryazarlık üzerine ilk yazısını yayınlamıştır. Yapılan araştırmalarda sosyal, kültürel ve teknolojik gelişme ve değişimlerin okuryazarlık eğitimini etkilediği ifade edilmiştir. Küreselleşen toplumlarda dilsel ve kültürel çeşitlilik çok sayıda metnin dolaşımına neden olmaktadır. Gelişen multimedya teknolojileri ile de metin formları çeşitlenmektedir. Bu nedenle genel iletişim ortamında görsel ve yazılı metinlerin ilişkileri önemli bir hal almıştır. Yeni medya araç ve teknolojilerindeki hızlı değişimi bazı beceri setlerini öğrenmeyi de beraberinde getirmiştir (New London Group, 1996).

Çoklu okuryazarlık (multiliteracies) ve çoklu zeka kuramı (multiple intelligent theory) her ikisi de çoklu bir perspektife sahiptir ve öğrenme yöntemi olarak üst düzey bilişsel yeteneklere odaklanmaktadır. Çoklu okuryazarlık ve üst okuryazarlık (metaliteracy) modelleri arasında da benzerlikler mevcuttur. Bilgi okuryazarlığı temel becerileri (tanımlama, erişim, değerlendirme, kullanma vb.) ve ilgili okuryazarlık becerileri (medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, görsel okuryazarlık vb.) ile bütünleşir. (Mackey ve Jacobson, 2014, s.16). Geleneksel okuryazarlık pedagojisi bugünün öğrenen öğrencileri için artık yeterli değildir (Wall, 2014, s.32). Dolayısıyla yeni okuryazarlık becerileri geleneksel beceriler ve daha geniş bir bakış açısı ile daha bütünleştirici bir yapıda karşımıza çıkmaktadır.

Çoklu okuryazarlığın tanımı, metinlerin görsel, işitsel, zamansal ve mekânsal olarak çeşitlenip bütünleşmesiyle ve yaygın medya araçlarının kullanılmasıyla dil ve iletişime dayalı okuryazarlıkların bütünleşmesi demektir (Cope ve Kalantzis, 2000, s.6-7).

Teknoloji ile değişen bilgi çevreleri, iletişimin farklı şekilleriyle bütünleşerek çok katmanlı (Multimodal) okuryazarlığı oluşturmuştur. Bu teori dilsel, görsel, işitsel öğeleri içermektedir. Çok katmanlı metin formları kartlar, kitaplar, filmler, internet siteleri ve video oyunları gibi çeşitli formlar ve her bir formun farklı okuryazarlık süreçlerini içerir (Codes, 2009, s.2,11; Cope ve Kalantzis, 2000, s.7).

Bilgi okuryazarlığı ve çoklu okuryazarlık öğrenme hedefleri Tablo 9 ile gösterilmiştir.

Tablo 9. Bilgi okuryazarlığı ve çoklu okuryazarlık öğrenme hedefleri

Bilgi okuryazarlığı	Çoklu okuryazarlık (Multi-literacy)
Bilgi gereksinimini belirleme.	Bilgi gereksinimini tanıma.
Gereksinim duyulan bilgiye erişim.	Temel bilgi teknolojileri donanım ve yazılımı tanıma.
Bilgiyi eleştirel değerlendirme.	Dijital bilginin alınması ve iletilmesini öğrenme.
Bilgiyi etkili kullanma.	İnternet ile ilişkili sorunları anlama.
Bilgiyi etik ve yasal kullanma.	İnternetteki tehlikeli durumları anlamak ve bunlara karşı kendini koruma.
	Farklı kaynaklardan bilgiyi bulup kullanma.
	Bilginin doğruluğunu teyit etme.
	Gereksinimi karşılamak için bilgiyi organize etme ve kullanma.
	Bilginin kullanımı etrafındaki sosyal, ekonomik ve yasal konuları anlama.

(Kaynak: Walsh, 2011, s.164)

2.3.2 Geçişli Okuryazarlık (Transliteracy)

Geçişli okuryazarlık, el yazması ve basılı bilgilerden, sosyal ağlar ve medya araçlarına (televizyon, radyo, film) kadar farklı platformdaki bilgileri okuma, yazma ve etkileşim kurma yeteneğidir. İnternetin hayatımıza yeni iletişim yolları katmasıyla beraber bu kavram tespit edilmiştir. Production and Research (PART) Geçişli Okuryazarlık grubu ve De Montfort University Institute of Creative Technologies (IOCT) arasında yapılan çalışmalar neticesinde olgunlaşan bir düşünce olmuştur (Thomas ve diğerleri, 2007). Bu model tanımlanırken çeşitli teknolojik formatlardaki bilginin öğretilmesini içerdiğinden üst okuryazarlık (metaliteracy) ile benzerlikler göstermektedir. Geçişli okuryazarlık tüm formatlardaki bilgiye erişim, bu bilgileri okuma ve anlama becerisini geliştirirken yeniden üretimini destekler. Bu model diğer okuryazarlık çeşitleriyle bütünleşmeye odaklanmaktan çok, farklı medya formatlarıyla okuma, yazma ve etkileşimine odaklanır (Mackey and Jacobson, 2014, s.18, 78).

Geçişli okuryazarlığın bilgi okuryazarlığının tanımlanmasında ve gelişiminde The International Society for Technology in Education (ISTE) katkılarda bulunmuştur (King, 2015). ISTE standartları gelişen teknoloji karşısında öğrencilerin güçlenmesi ve öğrenmenin öğrenci odaklı olması için tasarlanmıştır. Bu standartların ilki, “teknolojiyi

kullanmayı öğrenme” (Learning to use technology, 1997), “öğrenmek için teknolojiyi kullanma” (Using Technology to Learn, 2007) ve “teknolojiyle dönüştürücü öğrenme” (Transformative learning with technology, 2016) başlıkları altında sunulmuştur. Standardı oluşturan altı unsur şunları içermektedir (ISTE, 2016):

1. Öğrenme hedeflerini gerçekleştirmede teknolojiden yararlanarak aktif rol almasını sağlar;
2. Birbirine ağlarla bağlı dijital dünyada yaşam ve öğrenme içerisinde haklarını, fırsatları ve sorumlulukları tanıyarak, yasal ve etik şekilde hareket eder;
3. Bilginin inşası sürecinde eleştirel şekilde farklı kaynaklardan yararlanarak ve dijital araçlar kullanarak yaratıcı eserler üretir;
4. Öğrenciler, teknolojik araçlar kullanarak, problemleri tanımlar ve yaratıcı çözümler üretir;
5. Öğrenciler problemleri anlama ve çözüm üretme sürecinde teknolojik araçları kullanarak problemleri anlama ve çözme stratejileri geliştirir;
6. Öğrenciler, amaçlarına uygun olarak dijital platformları, araçları, stilleri, formatları ve medyayı yaratıcı bir şekilde kullanır;
7. Öğrenciler dijital araçları kullanarak yerel ve küresel ortamda işbirliği yaparak çalışırlar (ISTE, 2016).

Geçişli okuryazarlık beceri seti tüm öğrenenler için önemlidir. Çünkü bu beceriler kullanıcıların yeni iletişim ortamlarına uyumunu sağlar. Okullarda her öğretmen öğrencilerine öğrenmeleri için eşit fırsatlar sunmaya çalışır. Koşullar farklı olsa da teknoloji öğrencilere eşit fırsatlar sunmada yardımcı olur. Geçişli okuryazarlık herkesin öğrenmesi ve birlikte ilerlemesi için olanaklar sunar (King, 2015).

2.3.3 Üst Okuryazarlık (Metaliteracy)

Üst okuryazarlık terimi kişinin mevcut okuryazarlık durumunu düşünmesi, güçlü ve zayıf yanlarını anlayarak farklı yetkinliklerini eleştirel olarak değerlendirmesi ve bugünün ortamına uyum sağlayacak becerilerini anlama yeteneğidir. Okuryazarlık okuma ve yazmaya, bilgi okuryazarlığı araştırma ve bulmaya odaklanırken, üst

okuryazarlık ise bu becerilerin ötesinde bilginin üretimi, paylaşımı ve işbirliğini destekler. Geleneksel bilgi okuryazarlığı tanımının ötesinde bilgiyi sağlamada katılımcı sosyal medya ortamlarında öğrenme, işbirliği ve bilgi edinmeyi destekleyen kapsamlı bir çerçeve oluşturur (Mackey ve Jacobson, 2014, s.6).

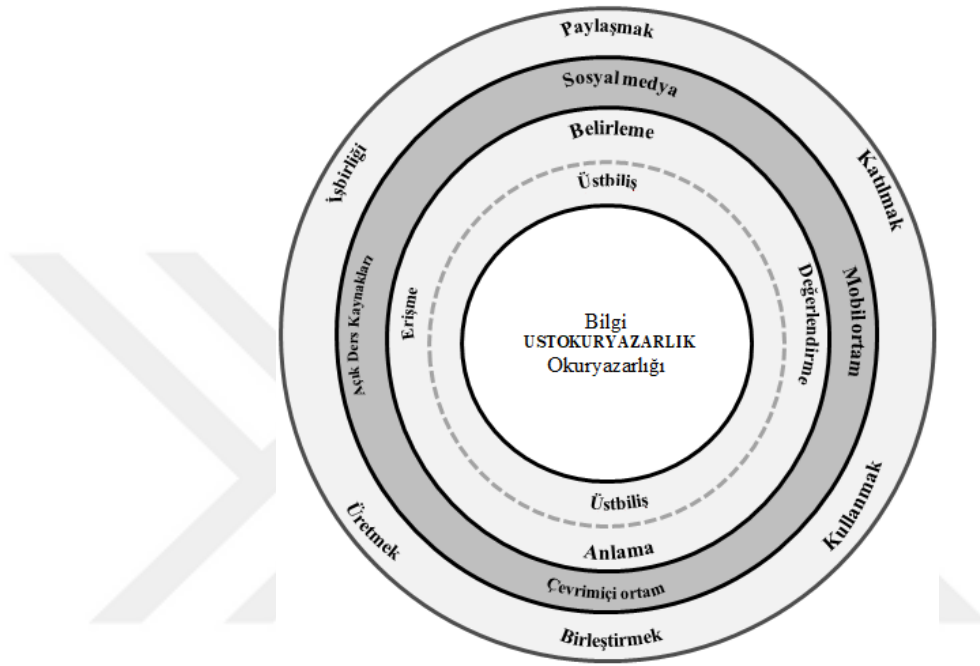
Üst okuryazarlık pek çok özelliğin yanısıra üstbilişsel özelliklerle ilgilidir. Görsel okuryazarlık, dijital okuryazarlık, yeni medya okuryazarlığı, mobil okuryazarlık ve eleştirel okuryazarlık ile geniş bir çerçeve çizer (Mackey ve Jacobson, 2014, s.84). Pek çok okuryazarlık eleştirel, medya ve görsel okuryazarlık ile ilişkilidir. İnternet ve web' in genişlemesi dijital okuryazarlık, siber okuryazarlık ve BİT okuryazarlığı gibi yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyal medyanın yaygınlaşması ile sözlü, görsel, yazılı ve işitsel bilgi geçişli okuryazarlık (transliteracy), yeni medya okuryazarlığı ve üst okuryazarlık (metaliteracy) ile bütünleşen yeni bir yaklaşım olmuştur (Mackey ve Jacobson, 2014, s.65-67).

Üst okuryazarlık (metaliteracy), yüksek düzey bir düşünme, çoklu doküman formatları ve çeşitli medya ortamlarında işbirliğini sağladığı için dijital çağın bilgi okuryazarlığı olarak görülmektedir. Medya ve teknoloji formatları sürekli olarak değişmekte ve değişen bilgi çevrelerine uyum sağlayabilmenin yolu nasıl öğreneceğini bilmektir. Dinamik olarak üretilen ve paylaşılan bilginin anlaşılması için yeni becerilerin gelişmesi gerekmektedir (Mackey ve Jacobson, 2011, s.70). Üst okuryazarlık uygulaması için öğrenme hedefleri şunlardır (Mackey ve Jacobson, 2011, s.70-75):

- 1- Format ve dağıtım biçimini anlamak.
- 2- Aktif araştırmacı olarak geri bildirimleri değerlendirmek.
- 3- Kullanıcının geliştirdiği içeriği oluşturmak.
- 4- Dinamik içerikleri eleştirel olarak değerlendirmek.
- 5- Çoklu medya ortamlarında orijinal içerik üretmek.
- 6- Kişisel mahremiyet, bilgi etiği, fikri mülkiyet hakkı konularını anlamak.
- 7- Katılımcı ortamlarda bilgi paylaşımı yapmak.

Bilgi okuryazarlığı bireyin bilgiye erişme, bilgiyi değerlendirme ve analiz edebilme becerilerini geliştirmeyi hedeflerken, üst okuryazarlık çevrimiçi topluluklar ve sosyal

medya ortamlarında üretilen bilgi ve içeriği paylaşmaya hazırlar. Orijinal dijital içerikleri ve yeni medya ortamlarını anlamak için medya, dijital, görsel ve bilgi iletişim teknolojileri okuryazarlığı becerilerine sahip olmak gerekmektedir (Mackey ve Jacobson, 2011, s.70-76). Şekil 5’te üst okuryazarlık modeli gösterilmektedir.

Şekil 5. Üst okuryazarlık (Metaliteracy) modeli

(Kaynak: Mackey ve Jacobson, 2014, s.23)

Bu model bilgi okuryazarlığı ve üst okuryazarlığı bütünleştirmektedir. Bilgi okuryazarlığına ilişkin ana öğeler ACRL (2000)’ nin bilgi okuryazarlığı tanımlama (belirleme, erişim, değerlendirme, anlama, birleştirme ve kullanma) standartlarıdır. Bugünün koşullarında sosyal medya ortamlarının (işbirliği, katılım, üretim ve paylaşma) etkisiyle bu ana öğeler artmıştır (Mackey ve Jacobson, 2014, s.22).

Üst okuryazarlık öğrenme hedefleri şu alanları içermektedir (Metaliteracy, 2014):

1. Davranışsal: Öğrenci öğrenme etkinliklerini başarı ile tamamlayabilme beceri ve yetkinliğine sahip olmalı.
2. Bilişsel: Öğrenciler öğrenme etkinliklerini anlayarak, organizasyon, uygulama ve değerlendirme süreçlerini başarı ile tamamlayabilmeli.

3. Duyuşsal: Öğrenciler öğrenme sonucunda gerektiğinde duygu ve tutumlarını değiştirmeli.
4. Üstbilişsel: Öğrenci öğrenmeye nasıl devam edeceğini, bilmediği bir şeyi nereden ve nasıl öğreneceğini, kendi düşünceleri hakkında değerlendirme yapmayı öğrenmelidir.

Üst okuryazarlığı öğrenenlerin hedefleri şunlardır (Metaliteracy, 2014):

Amaç 1: Gelişen ve değişen çevrimiçi içeriği değerlendirmek (örneğin makale, wiki ve bloglar).

Amaç 2: Değişen teknoloji ortamında kişisel mahremiyet, bilgi etiği ve fikri mülkiyet hakkı konularını anlamak.

Amaç 3: Katılımcı ortamlarda işbirliği ve bilgi paylaşımı yapmak.

Amaç 4: Yaşamboyu öğrenme süreçleri, kişisel, akademik ve profesyonel amaçlarla öğrenme ve araştırma stratejilerine yönelik becerileri bütünleştirmek.

2.4. BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE OKUL KÜTÜPHANELERİ

Bilgi toplumu eğitim aracılığıyla öğrencileri iş yaşamına, günlük yaşama ve vatandaş olmaya hazırlar. Eğitim aracılığıyla çağın gereksinimlerine uygun, yenilikçi, üretken insan yetiştirmeye ve demokratik toplumun katılımcı vatandaşlarını hazırlamaya katkı sağlar. Teknoloji ile beraber karmaşıklaşan günlük yaşama yaratıcı ve başarılı bir şekilde katılımını artırmayı hedefler (Kuhlthau, 1999, s.8).

Bilgi çağında okul kütüphaneleri en iyi bilgi olanaklarının sunulduğu ortamlar olması nedeniyle bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında, araştırmaların yürütülmesinde belirleyici bir role sahiptir (Todd, 2001).

Bilgi çağında, zengin bilgi ortamlarının artması bilgi merkezlerinin okullardaki sorumluluğunu artırmıştır. Bilgi merkezleri geniş yelpazedeki bilgi kaynaklarını bulundurma, kaynaklara erişimde rehberlik etme ve bu doğrultuda sınıf içinde olduğu kadar sınıf dışında da öğrenmeyi desteklemelidir. Bilgi arama sürecinde bütünsel bir

yaklaşım sergileyebilmek kütüphaneci ve öğretmen işbirliği ile mümkündür (Kuhlthau, 1989, s.19).

Yaşam boyu devam eden öğrenme sürecinde okullar öğrencilerin öğrenmeyi öğrenen bireyler olmalarını destekler. Bu nedenle öğrencilerin öğrenme yetkinliklerine, bilgi probleminin tanımlanması, bilgi kaynaklarına erişim, bilginin değerlendirilmesi ve bilginin etkin kullanımı içeren süreçleri bilmeleri gerekmektedir (Doyle, 1994, s.6; Behrens, 1994, s. 313).

IFLA/UNESCO Okul Kütüphaneleri Bildirgesi (School Library Manifesto) (1999) ile okul kütüphanelerinin misyonu şu şekilde belirlenmiştir:

“Okul kütüphanesi günümüzün bilgiyi temel alan toplumunda başarılı hizmetlerin verilmesi için esas olan bilgi ve düşünceleri kapsar. Okul kütüphanesi, öğrencilerin sorumlu vatandaşlar olarak yaşamalarını sağlarken, onları yaşam boyu öğrenme becerisiyle donatır ve hayal güçlerini geliştirir”.

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında okul kütüphaneleri hizmet sorumluluğu taşımaktadır. Bildirgede geçen okul kütüphanelerinin amaçları şunlardır:

- “Okulun görevleriyle birlikte öğretim programında belirtilen eğitimsel amaçları desteklemek ve ilerletmek;
- Çocuklarda okuma, öğrenme, yaşamları boyunca kütüphane kullanma alışkanlığını ve zevkini geliştirerek sürdürmek;
- Bilgi edinme, anlama, hayal kurma ve eğlenme amacıyla bilgiyi kullanma ve yaratıcılığı sağlama deneyimlerini oluşturacak fırsatlar sunmak;
- Toplumdaki iletişim yöntemlerine duyarlı olarak yapıya, biçime veya ortama bakılmaksızın bilgiyi değerlendirmeleri ve kullanmaları için bütün öğrencileri eğiterek beceri kazanmalarını desteklemek;
- Yerel, bölgesel, ulusal ve evrensel kaynaklara erişimi sağlayarak kullanıcıların farklı görüşleri, deneyimleri ve düşünceleri üretebilmelerinde gerekli olanakları tanımak;
- Sosyal ve kültürel olayların farkında olmayı ve bunlara önem vermeyi sağlayan faaliyetler düzenlemek;
- Okulun görevlerini başarıyla yerine getirmesi için öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve velilerle birlikte çalışmak;
- Etkin ve sorumlu vatandaş olarak demokrasiye katılmak için düşünce ve bilgiye erişim özgürlüğünün gerekliliğini benimsetmek;

- Okul kütüphanesinin kaynaklarını, hizmetlerini ve okumanın gerekliliğini okulun tamamına ve ilgili olabilecek herkese anlatmak” (IFLA/UNESCO Okul Kütüphaneleri Bildirgesi, 1999).

Küreselleşme ile beraber kütüphaneler sınırları belli kapalı mekanlar olmaktan çıkmış farklı ihtiyaçlara cevap veren çok katmanlı bir yapıya kavuşmaya başlamıştır. Okul kütüphaneleri esnek öğrenme ortamları oluşturarak, çoklu okuryazarlık becerilerini öğrencilere kazandırmada yol göstericidir. Öğrencilerin güçlendirilmesi için AASL (2009) okul kütüphanesi programları için bir rehber (Empowering Learners: Guidelines for School Library Programs) hazırlamıştır. Bu rehber 21. yy da öğrencilerin gerekli becerileri öğrenmelerine okul kütüphanesinin artan sorumluluklarını da göz önüne alarak hazırlanmıştır. Bir okul kütüphanesi programı öğrenci ve personelin bilgiyi etkin kullanmasını hedefler (AASL, 2009, s.7, 11).

2.5. BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI İLİŞKİSİ

Öğretim programı, okul programı ve müfredat programı terimleri çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak aralarında bazı küçük farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle benzerlik ve farklılıkları burada belirtmek gerekmektedir. **Öğretim programı**, belirli bir öğretim kademesinde derslerde ele alınacak konuları, bunların amaçlarını sınıf düzeylerine göre bir plan dahilinde hazırlanmış kılavuzudur. **Okul programı**, okulda yer alan tüm eğitim ve öğretim etkinliklerini içerisine alan programdır. Bu etkinlikler içerisinde hem ders içi hem de ders dışı (çeşitli kurslar, kol çalışmaları vb.) çalışmalar yer almaktadır. **Müfredat programı**, eski program anlayışını yansıtmaktadır ve bugün bu terim yerine öğretim programı veya okul programı kullanılmaktadır. Bu tez çalışmasında öğretim programı kavramı kullanılmıştır.

Eğitimin temel amacı, öğrencilerin ekonomik ve toplum yaşamına katılmalarında eğitimden faydalanmalarıdır. Eğitim bilimi (pedagoji) bu süreçte adil bir öğrenme ve öğretme ilişkisini oluşturabilmek için gerekli koşulları sağlar (New London Group, 2000, s.1).

Eğitim sistemi içerisinde öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar ders hedefleri içerisine alınarak öğretim programları aracılığıyla öğretilmeye çalışılır. Öğretim programları, öğretme-öğrenme etkinlikleri içerisinde öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerin ne şekilde yer alacağına planlı bir şekilde yer verir. Dersin uygulanması esnasında bu plana uygun hareket edilir (Çelik, 2014, s.3-5).

Bilgiye nasıl erişebileceğini ve nasıl kullanması gerektiğini bilmek kişiyi daha başarılı olmasını sağlarken diğerleriyle rekabet etme potansiyelini arttıracaktır. Okul aracılığıyla elde edilen bilgilerin gerçek dünyada karşılaşılan problemleri çözmeye ne kadar faydalı olduğu sorusunun cevabı giderek önem kazanmıştır. Okulda derslerle ilgili karşılaşılan problemlerde başvurulmuş ilk kaynak öğretmen ve onun sunduğu hazır bilgiler olmaktadır. Gerçek yaşamda karşılaşılan problemlerde çözüm yöntemi tamamen değişmektedir. Bu nedenle öğrenci okul yaşamı içinde yeterince uygulamalar yapmalıdır (Doyle, 1994, s.4).

Bilgiyi kullanma süreç ve becerilerini içeren bilgi okuryazarlığı, bilgiyi kullanma becerisini geliştirecek şekilde öğretim programında yer almalıdır. Bilginin aranması ve kullanılması gibi beceri isteyen bu süreç öğrenciler kapsamlı olarak hazırlanmalıdır (Kuhlthau, 1993, s.1). Genel olarak öğretim programları, öğrencilere sorunların çözümünde bilgi edinmenin yanı sıra bilgi edinmeye ve kullanmaya yönelik becerilerinin gelişmesini de sağlamaktadır (Defining Quality in Education, 2000, s.11).

2.6. BİLGİ TOPLUMU VE EĞİTİMDE YENİ YÖNELİMLER

Bilgi toplumunu niceliksel ve niteliksel olarak değişikliğe iten farklı unsurlar olmuştur. Bu unsurları beş farklı kıstasla tanımlamak mümkündür. Bunlar, teknolojik, ekonomik, mesleki, coğrafi ve kültürelidir. Tüm bu alanlarda yapılan farklı tanımlarda ortak olan, günümüzde çok fazla bilginin olduğu, bu bilgilerin yaşamımızı nasıl dönüştürdüğü ve bu ortamda kendimizi nasıl idare ettiğimizdir. 1970'lerin sonlarından itibaren ortaya çıkan yeni teknolojik gelişmeler bilgi toplumunun oluşumuna işaret eder. Bu gelişmeler kablo ve uydu televizyonu, bilgisayarlar arası iletişimin kurulması, kişisel bilgisayarlar, ofis teknolojileri ve çevrimiçi bilgi hizmetleri gösterilmektedir. Teknolojik alanda

meydana gelen bu ilerleme toplum hayatında değişikliklere neden olmaktadır. Alvin Toffler'in (1981)'de ifade ettiği gibi dünya artık üç büyük dalga'nın önlenemez etkisine girmiştir. Her dalga bir sonrakini etkilemiş dünya tarım toplumunu, sanayi toplumunu ve bilgi toplumunu oluşturmıştır (Webster, 2006, s.8-12; Toffler, 1981, s.28).

Bilgi toplumu olabilmek için yerine getirilmesi gereken koşullar şunları içermektedir (Martin, 1988, s.40):

1. *Teknolojik Gereklilikler*: Bilgi teknolojilerinin iş yerlerinde, eğitimde ve evlerde kullanımının yaygınlaşması,
2. *Sosyal Gereklilikler*: Yüksek kaliteli bilginin topluma ulaşması ve kullanılması,
3. *Ekonomik Gereklilikler*: Bilginin ekonomik faaliyetlerde değeri'nin olması,
4. *Politik Gereklilikler*: Bilgiye erişim özgürlüğü ve siyasi süreçlere aktif katılım,
5. *Kültürel Gereklilikler*: Bilginin kültürel bir değer olarak görülmesi.

Bilginin bu zengin dünyasında akademik ve günlük yaşamda gereksinim duyulan beceriler her geçen gün artmaktadır. Yaşamın her alanında hissedilen ve bireyin ortaya çıkan yeni durumlarla baş edebilmesini sağlayacak olan eğitim gereksiniminin üç temel direğini UNESCO (1996) aşağıdaki şekilde açıklamıştır (UNESCO, 1996, s.20-23):

1. *Öğrenmeyi öğrenmek*: Bilimsel ilerlemeler, yeni ekonomik ve sosyal etkinlikler göz önüne alındığında birey yaşamboyu öğrenmenin temeli olan öğrenme becerilerini eğitim sistemi içerisinde oluşturulacak planlamayla kazanmalıdır.
2. *Yapmak için öğrenmek*: İş yaşamında karşılaşılan problemlerle baş etmeyi gerektiren becerilere sahip olmak için bireylere bağımsız, kararlı ve sorumlu olma öğretilmelidir.
3. *Olmak için öğrenmek*: Her bireye sahip olduğu yetenekleri (hayal gücü, fiziksel yetenek, muhakeme gücü, estetik farkındalık, iletişim becerisi vb.) ortaya çıkaracak ve kendini tanımasını sağlayacak fırsatlar sunulmalıdır.

Endüstriyel çağdan bilgi çağına geçişte geleneksel eğitim ile 21. yy eğitim gereksinimleri arasındaki farklar Tablo 10'da özetlemektedir (Literacy for the 21st Century, 2003, s.6-8):

Tablo 10. Yüzyıllara göre öğrenim

19. ve 20. Yüzyıl Öğrenimi	21. Yüzyıl Öğrenimi
Basılı bilgiye sınırlı erişim	İnternet aracılığıyla bilgiye sınırsız erişim.
Hayatta kullanılacak veya kullanılmayacak bilgiye vurgu	Yaşamboyu öğrenme becerilerine vurgu
Amaç edebiyat tarih, fen bilimleri gibi bilgilere sahip olmaktır.	Amaç problemleri çözmek için gerekli becerileri (erişim, analiz, değerlendirme, üretme) öğrenmektir.
Bilgiler öğrencilere hazır bir halde sunulur.	Öğretmenler sorgulamaya ve araştırmaya dayalı bir yaklaşım kullanır.
Basılı bilgi analizi	Çok ortamlı (multimedya) bilgi analizi
Kağıt, kalem ve sözle ifade etme	Çoklu ortam teknolojilerini kullanarak ifade etme
Sınıfta sınırlı öğrenme ve bilgi paylaşımı	Dünya çapında öğrenme ve bilgi paylaşımı
Tek kaynaklı ders kitabı ile öğrenme	Görsel ve elektronik başta olmak üzere çeşitli güncel kaynaklardan öğrenme
Birey tabanlı kavramsal öğrenme	Takım tabanlı proje temelli öğrenme
Yaş tabanlı içerik bilgisine maruz kalma	Bireyselleştirilmiş esnek içerik bilgisine maruz kalma
Öğrenmeyi basılı ve testlerle kanıtlama	Öğrenmeyi çoklu ortam aracılığıyla kanıtlama
Öğretmen seçer ve anlatır	Öğretmen çerçeveler ve yönlendirir
Öğretmen değerlendirir ve not verir	Öğrenciler kendi işlerini değerlendirir ve değerlendirme kriterlerini öğrenir
Daha az sorumluluk alarak devlet tarafından kabul görmüş ders kitapları kullanarak öğretmek	Hesap verme sorumluluğuyla eğitim standartlarını belirleyerek öğretmek

(Kaynak: Literacy for the 21st Century, 2003, s.8)

Bilgi miktarındaki büyük artış dünyadaki eğitim anlayışının da değişmesine neden olmuştur. Bugün artık önemli olan, gereksinim duyulan bilginin ne olduğu, bu bilginin nerede ve nasıl bulacağını bilmek, bu bilgilerin aranılan bilgi olup olmadığını analiz edip, değerlendirebilmek yani üst düzey düşünme becerilerine sahip olmaktır.

2.7. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Bilgi okuryazarlığı, gereksinimler doğrultusunda bilgiyi elde etmede kullanılan yol, yöntem ve bu süreçte gerekli tüm araç ve teknolojileri kullanma becerisidir. Bilgi okuryazarlığının eğitim ortamlarında nasıl uygulama bulduğu ve nasıl uygulanacağına yönelik ve hangi süreçler yardımıyla gerçekleştirileceğine yönelik model ve standartlar oluşturulmuştur. Bilgi kaynaklarındaki çeşitlilik, iletişim teknolojilerinin gelişmesi, bilgi iletiminin kolaylaşması, dili kullanma becerileri, etik değerler ve gittikçe artan düzeyde becerileri geliştirme gerekliliği okuryazarlıkların çeşitlenmesini sağlamıştır.

Eğitim ortamlarından beklenen kişilere bilgi okuryazarlığını ğretim programlarıyla öğretirken, kütüphaneler bilgi okuryazarlığının uygulama alanlarını oluşturmaktadır. Böylece kalıcı değerlerin kazandırılması mümkün olmaktadır.

3. BÖLÜM

TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ

3.1. EĞİTİMİN TANIMI VE ÖNEMİ

Türk Dil Kurumu eğitim kavramını “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme” (TDK, 2011, s.761) olarak tanımlamıştır. Eğitim toplum hayatının pek çok alanını etkilemektedir. Bu nedenle genelde yapılan eğitim tanımlarının birleştiği ortak özellikler şunlar olmaktadır (Özyılmaz, 2013, s.2):

1. Kişilerin ilgi ve merakları doğrultusunda yetenek ve zihinsel becerilerini geliştirmek ve yeni beceriler kazandırmak;
2. Bireysel, toplumsal ve ulusal düzeylerde gelişme sağlamak;
3. Geçmişten devralınan bilgi birikiminin mevcut bilgi, kültür ve anlayış ile etkileşime girerek bilginin üretimi sürecine katkı sağlamaktır.

Yaşadığımız 21. yüzyılda bireylerin şu özellikleri kazanması amaçlanmaktadır (Hill 2005, s. 278; Önal ve Alaca, 2017, s.96; European Communities, 2007, s.3):

1. Ana dilde etkin bir şekilde konuşma ve yazma;
2. Her türlü bilgi verici teknik ve düzyazıları okuyup anlama;
3. Düzgün bir şekilde rakamları, aritmetiği bilme ve değerlendirme.
4. Coğrafya, tarih, dünyadaki yerel ve ulusal politik ve kültürel yapılara yönelik önemli ve temel bilgilere sahip olma;
5. Sanat, beşeri bilimler, fen bilimleri ve teknolojiler konusunda yeterliğe sahip olma;
6. En az bir tane pratik beceriye sahip olma (müzik aleti kullanmayı bilmek, el becerileri geliştirmek vb.);
7. Bir yabancı dilli okuma ve yazma;

8. İlgilendiği şeyler hakkında, yeni fikir ve düşünceler için bilgi edinme isteği duyma;
9. Bilgileri eleştirel olarak değerlendirme alışkanlığı edinme;
10. Geleneksel ve modern teknikler kullanarak bilgiyi bulma ve değerlendirme konusunda kültürel farkındalığa sahip olma;
11. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerileri kazanma;
12. Yurttaşlık bilgi ve becerilerini kullanma.

Eğitim aracılığıyla bireye kazandırılmak istenen bilgiler, gelişme ve ilerlemenin göstergesi olarak bilgi üretme aşamasında bireysel hedeflerden toplumsal boyutlara ulaşır. Bu gelişme demokratik sistemlerin gelişmesi için gerekli bir ön koşul olarak görülmektedir (Özyılmaz, 2013, s.3).

Bilgi okuryazarlığı sadece eğitimcilerin ve kütüphanecilerin değil, her alanın önemli konusudur. Bilgi teknolojilerinin gelişmesi, öğretim ortamlarında teknolojilerin derslerle uyumlu bir hale getirilmesi ve öğrencilere aktif öğrenmenin öğretilmesi önemli yatırımlara neden olmuştur. Bu nedenle genelde eğitim sistemi içerisinde, özelde her bir öğretim programı kapsamında bilgi okuryazarlığı konusuna yer verilmesi gereği ortaya çıkmıştır (Breivik, 2000, s.1-2,7,9). Bilginin zengin dünyasında başarılı olabilmenin temel koşullarından biri bilgi okuryazarı olabilmektir (Saunders, 2010, s.103).

Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde bilgi okuryazarlığının ne şekilde ele alındığı ve öğretim programlarında bilgi okuryazarlığı konusunun ne düzeyde yer bulduğu tam olarak bilinmemektedir. Çalışmamızın sonraki bölümlerinde bu konular araştırılmaktadır.

3.2. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

Türk Eğitim Sistemi, okul öncesi eğitim, ilköğretim (ilkokul ve ortaokul), lise (mesleki-teknik lise ve genel lise) ve üniversite' den oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında örgün eğitim sistemi içerisinde genel lise programının ele alınması planlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığının İlköğretim ve Eğitim Kanununda 12 yıllık temel eğitime yönelik bazı değişiklikler kapsamında yayınladığı genelgede örgün öğrenim süreleri şu şekilde belirtilmiştir:

“Zorunlu eğitim 4 yıl süreli ilkokul, 4 yıl süreli ortaokul ve 4 yıl süreli lise eğitimini kapsamaktadır. Öğrencilerin öğrenim gördüğü birinci 4 yıl (1, 2, 3, 4. sınıflar) ilkokul, ikinci 4 yıl (5, 6, 7, 8. sınıflar) ortaokul ve üçüncü 4 yıl (9, 10, 11, 12. sınıflar) ise lise şeklinde isimlendirilecektir. İlkokullar ile ortaokullara ilköğretim veya ilköğretim kurumları, liselere ise ortaöğretim veya ortaöğretim kurumları denilmeye devam edilecektir” (MEB Genelge 2012/20, 2012).

Türk Milli Eğitim Sistemi genel yapısı 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

Örgün ve Yaygın Eğitim:

Türk Milli Eğitim Sistemi genel hükümleri çerçevesinde örgün ve yaygın eğitim olarak iki ana yapı üzerinde oluşturulur.

“Örgün eğitim; okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsarken, yaygın eğitim; örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinden oluşur” (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973, m.18).

Orta öğretim kurumları,

“İlköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsar” (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973, m.26).

Araştırmamız kapsamında inceleyeceğimiz ortaöğretim kurumları, örgün eğitim veren resmi genel öğretim kurumlarıdır.

Ortaöğretimin amaç ve görevleri:

- “1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,
2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır. Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin

istekleri ve kabiliyetleri ile toplum ihtiyaçları arasında denge sağlanır” (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973, m.28) .

3.2.1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve Temel İlkeleri

Türk Milli Eğitim sistemi içerisinde gerekli düzenlemelere yasal dayanaklık eden 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (1978), Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarını şöyle belirlemiştir:

Genel Amaçlar:

- “1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;*
- 2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;*
- 3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1978, m.2).*

Türk Milli Eğitiminin özel amacı şu şekilde ifade edilmiştir.

Özel Amaçlar:

“Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir” ((Milli Eğitim Temel Kanunu, 1978, m.3).

Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk Milli Eğitiminin Temel İlkelerini on dört başlık altında şu şekilde ifade etmiştir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1978):

1. Genellik ve eşitlik,
2. Ferdin ve toplumun ihtiyaçları,

3. Yöneltilme,
4. Eğitim hakkı,
5. Fırsat ve imkan eşitliği,
6. Süreklilik,
7. Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Atatürk milliyetçiliği,
8. Demokrasi eğitimi,
9. Laiklik,
10. Bilimsellik,
11. Planlılık,
12. Karma eğitim,
13. Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği,
14. Her yerde eğitim.

3.3. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR

Türk Eğitim Sistemi'nin yasal dayanakları anayasa, yasa, yönetmelik, tüzük, yönerge, uluslararası anlaşmalar, hükümet planları, genelgeler ve kararnamelerdir. MEB kurumsal ve ulusal politikalarının belirlenmesinde kullanılan politika belgeleri arasında Bakanlık Mevzuatı, **MEB Stratejik Planları**, **Milli Eğitim Şura Kararları**, Milli Eğitim Kalite Çerçevesi, **Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi**, Mesleki ve Teknik Eğitimde Strateji Belgesi, **Kalkınma Planı**, Orta Vadeli Mali Plan, Orta Vadeli Program, Hükümet Programı, Avrupa Birliği Müktesebatı ve İlerleme Raporları, Ulusal ve Uluslararası Kuruluşların Eğitim ve Türkiye ile İlgili Raporları yer almaktadır (MEB 2015-2019 Stratejik Planı, 2015, s.19). Araştırmamızda, yasal belgeler ışığında oluşturulmuş ve Türk Milli Eğitimine yön veren şu politika belgeleri incelenmiştir:

1. Milli Eğitim Şura Kararları,
2. MEB Stratejik Planları,
3. MEB Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planları ve
4. Onuncu Kalkınma Planı.

Ulusal politika belgeleri arasında yer alan kalkınma planları, kurumsal politikaların belirlenmesinde yol gösterici temel unsurlar arasındadır. Bu belgeler, kısa ve uzun vadede eğitim sistemine yönelik strateji, plan ve hedeflerin oluşturulmasını sağlamaktadır. Türk Milli Eğitim Sistemi yeni anayasada yapılan değişiklikler sonrası

nasıl yapılandırıldığını da gösterecek olan bu çalışma 2010 ve sonrasını kapsayan belgeleri içermektedir.

Ulusal politika belgeleri incelenirken öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesine yönelik temalar altında belirlediğimiz unsurların varlığı saptanmaya çalışılmıştır:

Tema 1 Eğitim ortamlarında bilgi hizmetlerinin, bilgi teknolojilerinin ve bilgi merkezlerinin varlığı:

Eğitim ortamları olarak kabul edilen okullarda ve sınıflarda bilgi teknolojilerinin bilgi erişime yönelik hizmetlerinin ve kullanımlarının saptanması. Öğrencilerin bilgi becerilerini geliştirmede öncelikli hizmet alanı olan okul kütüphanelerinin ve okul kütüphanecilerinin, bilim ve sanat merkezlerinin varlığı; bilgi kaynaklarına erişim, elektronik içerik oluşturma; araştırma ve proje çalışmaları yapmaya ve sunmaya uygun ortam ve teknolojinin hazırlanması gibi konuları içermektedir.

Tema 2 Öğretim programlarına aracılığıyla bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması:

Kuramlar çerçevesinde geliştirilen bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik aşamaların ve farklı okuryazarlık becerilerinin öğretim programlarında yer alması. Öğretim programlarında araştırma yapmaya, projeler geliştirmeye yer verilmesi ve okuma alışkanlığı kazandırılmasına yönelik çalışmaların teşvik edilmesi.

Tema 3 Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik unsurlar:

Öğrencilerin araştırma sürecinde gereksinim duyduğu desteği alabilmesi için öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı konusundaki farkındalıklarının ve becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir. Öğretmenlerin yaşamboyu öğrenmeyi gerçekleştirmesi de buna bağlıdır. Öğretmenlerin iyi birer bilgi kullanıcısı olmalarına yönelik eğitim ve hizmetlerin varlığı saptanmaya çalışılmıştır.

Tema 4 Yaşamboyu öğrenme yeterliliklerinin geliştirilmesi

Bilgi okuryazarlığı yaşamboyu öğrenmenin ön koşulu olmakla beraber bilgi toplumu için gerekli geçişi sağlar. Eğitim planlarında; öğretmenlere ve öğrencilere yönelik hizmet ve uygulamalarda yer alıp almadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Yapılacak uluslararası proje ve değerlendirme çalışmaları da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Türk Milli Eğitimine yön veren etkileyici unsurlar ve onların temel özellikleri aşağıda açıklanmıştır:

3.3.1. Milli Eğitim Şura Kararları

Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarından itibaren düzenlenen milli eğitim şuraları Türk Milli Eğitimine yönelik önemli kararların alındığı toplantılar olmuştur. Şuralarda alınan kararlar Türk Eğitim Sistemi ve eğitim politikalarını etkiler niteliktedir. Ancak bu şuralarda alınan kararlar tavsiye niteliğinde olup yaptırım gücü bulunmamaktadır. Milli eğitim şuraları 4 yılda bir toplanmaktadır.

Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği'nde *“Bakanlığın en yüksek danışma kuruluudur. Türk millî eğitim sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle ilgili konuları tetkik eder; tavsiye kararları alır”* (Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği, 2014, m.5) ifadeleri şura kararlarının önemine vurgu yapmıştır.

Şura toplantılarına katılım şu şekilde gerçekleşir:

“Davetli üyeler; Bakanlık, bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ile yurtiçi ve yurtdışından meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, basın ve yayın kuruluşları, öğrenci ve veli temsilcileri ile eğitim alanında Şûra konusuyla ilgili çalışmalarıyla tanınmış uzmanlar arasından Genel Sekreterlikçe belirlenerek Bakan onayına sunulur” (Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği, 2014, m.7).

Şuraların ilki 1921 yılında Maarif Kongresi adıyla Atatürk'ün de katılımıyla Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Daha sonra 1923-1924 ve 1925 yıllarında Heyet-i İlmiye çalışmaları devam etmiştir. Milli Eğitim Şurası adıyla ilki 1939 yılında toplanmıştır ve günümüze kadar bu isimle toplam on sekiz Milli Eğitim Şurası gerçekleştirilmiştir (17.

Milli Eğitim Şura Kararları, 2006). Türk Milli Eğitim Sistemi yeni anayasada yapılan değişikliklerin halk oylamasıyla kabul edildiği 12 Eylül 2010 tarihinden itibaren bugüne incelediğimiz bu çalışmada, 18. Milli Eğitim Şurası (2010) ve 19. Milli Eğitim Şurası (2014) kararları değerlendirilmiştir.

İncelenen belgeler ortaöğretim eğitimi kapsamında bilgi okuryazarı bireyin gereksinim duyduğu beceriler göz önünde bulundurularak bilgi okuryazarlığı kavramının varlığı, bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasına yönelik unsurların amaç, hedef ve planlarda yer bulup-bulmadığı eğer bulduysa ne şekilde yer aldığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

3.3.1.1. On Sekizinci Milli Eğitim Şurası (2010)

18. Milli Eğitim Şura kararları 5 ana başlık altında toplamda 197 maddeden oluşmaktadır. Şura kararları,

- Öğretmenin yetiştirilmesi, istihdamı ve mesleki gelişimi,
- Eğitim ortamları, kurum kültürü ve okul liderliği,
- İlköğretim ve ortaöğretimin güçlendirilmesi, ortaöğretime erişimin sağlanması,
- Spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi,
- Psikolojik danışma, rehberlik ve yönlendirme, başlıkları altında sunulmuştur (On Sekizinci Milli Eğitim Şurası, 2010)

Bu beş başlık altında alınan kararlar ortaöğretimde bilgi okuryazarlığı unsurlarının varlığı açısından şunları içermektedir:

- “Öğretmenlerin değişen ve gelişen bilgi teknolojilerini takip edebilmeleri için gerekli tedbirler alınmalı;
- Eğitim ortamları, dünyada ve Türkiye’de kabul gören “hayat boyu öğrenme stratejisi” dikkate alınarak tasarlanmalı;
- Okulda ve sınıfta araştırmalarını sergileyecekleri köşelere yer verilmeli, öğrenciler bu konuda özendirilmeli;
- Ortaöğretim düzeyinde bilim ve sanat merkezleri yaygınlaştırılmalı, araştırma

ve bilimsel proje çalışmalarının yapılacağı eğitim ortamları ve donanımları üst düzeye getirilmeli;

- Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında kantin, laboratuvar, sosyal tesis, kütüphane gibi fiziksel yapılar daha verimli ve etkili bir şekilde kullanılmalı;
- Sosyal, sportif, bilimsel ve kültürel etkinlikler okul ortamında artırılmalı ve geliştirilmeli;
- İlköğretim ve ortaöğretimde görevli öğretmenlerin bilgiye kolay ulaşabilmeleri için üniversite ve araştırma kurumlarının basılı ve elektronik ortamdaki kaynaklarından ücretsiz yararlanmaları sağlanmalı;
- Öğrencilerin kitap yükünün azaltılması amacıyla, e-kitap, fasikül, kopartılabilir sayfalı kitaplar, her kitabın MEB’ in sayfasından ulaşılabilmesi gibi uygulamalar yapılmalı;
- Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin organize ettikleri sanat etkinlikleri, duvar gazetesi, şiir dinletileri ve yarışmalar gibi etkinliklerde destek vermesi amacıyla formatör öğretmen yetiştirilmeli;
- Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalığın artırılmasına yönelik araştırma ve eğitim çalışmaları ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır” (18. Milli Eğitim Şura Kararları, 2010).

3.3.1.2. On Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası (2014)

19. Millî Eğitim Şûrası akademisyenler, okul müdürleri, öğretmenler, öğrenciler, Bakanlık bürokratlarından oluşan 600 kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Şura neticesinde alınan tavsiye kararları 179 maddeden oluşmaktadır. Şura kararlarının ana ve alt konu başlıkları şunlardır:

- “Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri” ana başlığı altında, okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul, lise alt başlıkları,
- “Öğretmen Niteliğinin Artırılması” ana başlığı altında, öğretmen eğitiminde hizmet öncesi eğitimin niteliği, öğretmen aday adaylarının mesleği seçimi, öğretmen adaylarının yetiştirilmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimi (hizmetiçi

eğitim) ve kariyer sistemi yapılandırılması, öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü alt başlıkları,

- “Eğitim Yöneticilerinin Niteliğinin Artırılması” ana başlığı altında, eğitim yöneticisi adaylarının seçilme ölçütleri, eğitim yöneticiliğinde ilk görevlendirme, eğitim yöneticiliğinde yeniden görevlendirme, hizmet içinde yetiştirme, diğer konular alt başlıkları,
- “Okul Güvenliği” ana başlığı altında, okulda fiziksel güvenliği sağlamak, okulda psikolojik güvenliği sağlamak alt başlıkları altında sunulmuştur (On Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası, 2014).

Bu dört ana başlık altında alınan kararlar ortaöğretimde bilgi okuryazarlığı unsurlarının varlığı açısından şunları içermektedir:

- “İlkokulda okuma kültürünün kazandırılmasına yönelik etkinlikler yapılması;
- İlkokul ve ortaokulda "serbest etkinlikler" dersinde "okuma kültürü" dersi işlenmeli ve yaşayan yazarlar okullarda öğrencilerle buluşturulması;
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın Fatih Projesi'yle birlikte okullarda kurduğu ve kuracağı teknolojiler öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında kurulmalı ve öğretmen aday adaylarına bu teknolojilere ilişkin temel bilgi ve beceriler kazandırılmalı;
- Öğretmenlerin yaşamboyu öğrenme ilkelerini de temel alan ve öğretmenlerin mesleki yeterliklerini artıracak bir model oluşturulmalı, öğretmenlere uzaktan eğitim kurumlarıyla destek verecek kurumlarla işbirliği yapılmalı;
- Okul binaları tasarlanırken mekan düzenlemeleri öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerde bulunabilmelerine uygun olmalı,
- Öğrencilerin sağlık okur-yazarlığı düzeylerine uygun eğitimler verilmeli;
- Cep telefonunun uygunsuz kullanımının önüne geçmek için bilişim teknolojilerinin etik kullanımına yönelik öğrenci, öğretmen ve velilere eğitimler verilmelidir” (On Dokuzuncu Milli Eğitim Şura Kararları, 2014).

3.3.2. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Stratejik Planları

Eğitim kurumlarının geleceğine yön veren MEB Stratejik Planları eğitim ve öğretimin kalitesini artırmaya yönelik olarak hazırlanmaktadır. Bu planlar aracılığıyla eğitimde stratejik amaçlar ve hedefler oluşturulmaktadır.

“Stratejik planlama, kuruluşun bulunduğu nokta ile ulaşmayı arzu ettiği durum arasındaki yolu tarif eder. Kuruluşun amaçlarını, hedeflerini ve bunlara ulaşmayı mümkün kılacak yöntemleri belirlemesini gerektirir. Uzun vadeli ve geleceğe dönük bir bakış açısı taşır” (Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu, 2006, s.7).

Kalkınma planları ve programında yer alan politika ve hedefler, ilgili mevzuat ve temel ilkeleri çerçevesinde stratejik planlar hazırlanmaktadır. Kalkınma planları başta olmak üzere MEB stratejik plan hedefleri üst politika belgelerinin hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacak şekilde oluşturulmuştur. Üst politika belgeleri arasında Milli Eğitim Şura kararları ve Milli Eğitim ile ilgili mevzuat yer almaktadır. Bu planların ilki Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2010-2014 yıllarında hazırlanmış ve uygulanmıştır. İkincisi ise, 2015–2019 Stratejik Planıdır (MEB Stratejik Planı 2010-2014, 2015, s.9,55).

3.3.2.1. MEB 2010-2014 Stratejik Planı

MEB tarafından yürütülmekte olan ve yeni hizmetlere ilişkin oluşturulan “ortaöğretim” teması altında, genel ortaöğretime ilişkin sorun alanları şu şekilde oluşturulmuştur:

- “Sosyal ihtiyaçları karşılamak;
- Üst öğrenime hazırlamak;
- Ülkenin akademik yönden insan kaynaklarını yetiştirmek;
- Ortak bir genel kültür oluşturmak;
- Eğitime erişim bakımından cinsiyet ve bölgesel farklılıkları gidermek,
- Eğitimde AB düzeyine ulaşmak, herkesin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda gelişmesini sağlamak;
- Kademeler arası geçiş kayıplarını en aza indirmek” olarak tespit edilmiştir (MEB Stratejik Planı 2010-2014, 2015, s.67-68).

MEB stratejik planında ortaöğretime yönelik belirlenmiş stratejik amaç ve hedefler şunlardır:

- “AB ülkelerindeki diğer çağdaşlarıyla eşit düzeye getirilecek, bilgi tabanlı bir toplum ve ekonomi için gerekli niteliklere sahip olmaları sağlanacaktır.
- Öğrencilerin alan seçimi ilgi, istek ve yetenekleri dahilinde gerçekleştirilecek, öğrenci başarısını ölçmek için bilginin yanı sıra kavrama, analiz, sentez ve değerlendirme beceri düzeylerine de önem verilecektir.
- Eğitimde güçlü ve zayıf yönlerin tespiti ve standartlar oluşturma için Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) ve Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Çalışması (TIMSS) sonuçları kullanılarak değerlendirilecektir” (MEB Stratejik Planı 2010-2014, 2015, s.98-99).

3.3.2.2. MEB 2015-2019 Stratejik Planı

Üç tema altında oluşturulmuş hedef ve stratejiler şunları içermektedir (MEB 2015-2019 Stratejik Planı, 2015):

Tema 1: Eğitim ve Öğretime Erişim

Tema 2: Eğitim ve Öğretimde Kalite

Tema 3: Kurumsal Kapasite

Eğitim ve öğretimde kalite teması altında “bütün bireylere çağın gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve davranışın kazandırılması ile girişimci, yenilikçi, yaratıcı, dil becerileri yüksek, iletişime ve öğrenmeye açık, öz güven ve sorumluluk sahibi, sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine imkân sağlamak” stratejik olarak amaçlanmıştır (MEB Stratejik Planı 2015-2019, 2015, s.39). Diğer stratejik amaçlar arasında şunlar yer almaktadır:

- “Okuma kültürünün erken yaşlarda kazandırılması amacıyla okullara gönderilecek kitap sayılarının artırılması ve yayın arşivinin elektronik ortama aktarılması sağlamak,
- FATİH projesi ile bilgi ve iletişim teknolojisi alt yapısı kapsamında

öğretmenlerin ve öğrencilerin ilgili teknoloji yeterliliklerini geliştirmek,

- Z-kitap ve elektronik içerik oluşturma, kullanım, telif hakları ve standartlar vb. konularda bir sistem tasarlamak,
- Kütüphane, konferans salonu, laboratuvar spor salonu gibi alanlara sahip okul ve kurumların bu imkanlardan yoksun okullar tarafından da kullanılmasını sağlamak,
- Okul ve kurumların ders ve laboratuvar araç-gereçleri ile makine-teçhizat dâhil her türlü donatım malzemesi ihtiyaçlarının, öğretim programlarına ve teknolojik gelişmelere uygun olarak zamanında karşılanması sağlamak” (MEB Stratejik Planı 2015-2019, 2015, s.43,59).

3.3.3. Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planları

Küreselleşme olarak ifade ettiğimiz ve yaşamın her alanına etki eden değişim ve dönüşüm süreci bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki hızlı gelişmeden etkilenmekte ve hayat boyu devam eden bir öğrenme sürecini gerekli kılmaktadır. Bu dönüşüm eğitim sistemi içerisinde eğitimin niteliğini ve eğitilmiş insan tanımını etkilemiştir. Bugünün toplumunda eğitilmiş insandan beklenen okuma-yazma ve aritmetik bilmenin ötesinde bilgi iletişim teknolojilerini aktif kullanıp, hayatının her alanında eğitim, iş ya da özel ilgi alanlarındaki gelişmeleri takip etmeleri beklenmektedir. Yaşamın her sürecinde gerekli olan öğrenme, yenilenme süreci “hayat boyu öğrenme” kavramının ortaya çıkması ve önem kazanmasına neden olmuştur. Hayat boyu öğrenme örgün eğitimin tüm aşamalarında elde edilen bütün becerileri kapsar. Bu nedenle öğretim programları tüm yaşamı içine alacak şekilde planlanmalı ve öğrencilere öğrenmeyi öğrenme becerileri kazandırılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı hayat boyu öğrenme politikalarının eğitim sistemi içerisinde alınacak tedbirlerin ve yapılacak planlamaların büyük önem taşıması nedeniyle bu belgeleri hazırlamaktadır (MEB Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2009-2013 s. 1-8).

3.3.3.1. Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2009-2013

Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi 9. Kalkınma Planı, 7. Milli Eğitim Şurası kararları, Bilgi Toplumu Stratejisi gibi belgeler dikkate alınarak “Türkiye’de toplumun ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilecek bir hayat boyu öğrenme sistemi oluşturmak ve bu sistemi işler ve sürdürülebilir duruma getirmek” amacıyla oluşturulmuştur (MEB Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2009-2013, 2009, s.5).

Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı, Türkiye’de eğitime yönelik gereksinimler ve AB’nin düzenlediği Lizbon Zirvesi’nde alınan kararlar çerçevesinde oluşturulan “2010 Lizbon Ortak Eğitim-Öğretim Hedefleri” bu konudaki kriterleri göz önüne alınarak 16 başlık altında oluşturulmuştur (MEB Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2009-2013,2009, s.11). Başlıklar şunları içermektedir:

- “1. Hayat boyu öğrenmenin eş güdümü için tarafların görev ve sorumluluklarının açıkça belirtildiği bir yasal düzenlemenin yapılması.
2. Toplumsal farkındalık artırılarak hayat boyu öğrenme kültürünün oluşturulması.
3. Etkin izleme, değerlendirme ve karar verme için veri toplama sisteminin güçlendirilmesi.
4. Tüm bireylere okuma yazma becerisi kazandırılarak okuryazar oranında artış sağlanması.
5. Temel eğitim başta olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranlarında artış sağlanması.
6. Eğitim kurumlarının fiziki altyapısı ile eğitici personel sayısının ve niteliğinin ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi.
7. Öğretim programlarının değişen ihtiyaçlar doğrultusunda sürekli güncellenmesi
8. Bireylerin çağın değişen gereksinimlerine uyum sağlayabilmeleri amacıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının etkin hale getirilmesi.
9. Hayat boyu öğrenmeye katılım sürecinde dezavantajlı bireylere özel önem verilmesi.

10. Hayat boyu öğrenme kapsamında mesleki rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi.
11. Mesleki yeterlilik sistemi aktif hale getirilerek kalite güvence sisteminin kurulması.
12. Öğretim programları arasındaki ve okuldan işe-işten okula geçişlerin kolaylaştırılması.
13. İşgücünün niteliğinin uluslararası rekabet edebilir seviyeye ulaştırılması.
14. Hayat boyu öğrenmenin finansmanının taraflarca paylaşılmasının sağlanması.
15. Hayat boyu öğrenme kapsamında uluslararası işbirliğinin ve hareketliliğin artırılması.
16. Yaşlıların sosyal ve ekonomik hayata etkin katılımlarını artırmak üzere hayat boyu öğrenme faaliyetlerinin desteklenmesi” (MEB Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2009-2013, 2009).

3.3.3.2. Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018

Bu belge hayat boyu öğrenme kapsamında belirlenen stratejik amaçlara ulaşılmasını sağlamak üzere hazırlanmış eylem planlarını içermektedir. Bu kapsamda,

- hayat boyu öğrenme konusunda farkındalıkların artırılması,
- öğrenme kültürünün geliştirilmesi,
- öğrenme fırsatlarının artırılması,
- öğrenme erişiminin sağlanması,
- önceki öğrenmenin değerlendirilmesi,
- hayat boyu rehberlik ve değerlendirme sisteminin kurulması temel hedefler arasında yer almıştır (MEB Türkiye Hayat Boyu Öğrenme ve Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2014).

Hayat Boyu Öğrenme ve Strateji Belgesindeki öncelik alanları ise şu şekilde belirlenmiştir:

- “Toplumda hayat boyu öğrenme kültürü ve farkındalığı oluşturmak için, medya ve sivil toplum kuruluşları ile ortak hareket edilip ulusal ve il düzeyinde farkındalık yaratacak kampanyalar yapmak, yazılı ve görsel medya aracılığıyla panel, söyleşi, kısa film, poster, broşür hazırlama,
- MEB Hayat Boyu Öğrenme Web Portalı oluşturma,
- İl düzeyinde öğrenme şenlikleri düzenleme,
- Hayat boyu öğrenme fırsatlarının ve sunumlarının artırılması için, açık öğretim ve uzaktan öğrenme sistemi için e- materyaller geliştirilecek ve açık öğretim uygulayan ortaklar arasında (MEB, YÖK, TRT gibi) işbirliği artırma,
- AB, Hayat Boyu Öğrenme için Anahtar Yeterlilikler Çerçevesinde (dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme vb.) eğitim programları hazırlama,
- MEB’ lığı öğretim programları meslek standartlarına uygun hale getirilmesi,
- Okullar Hayat Olsun projesi ile eğitim kurumlarının herkese eğitim fırsatı sunması için onları kullanıma açma,
- Hayat boyu rehberlik ağı oluşturularak kişilerin meslekleri için ileri düzeyde öğrenmelerini sağlayacak ulusal ve uluslararası bilgi ağlarına erişmelerine imkan verecek düzenlemelerin gerçekleştirilmesi” yer almaktadır (MEB Türkiye Hayat Boyu Öğrenme ve Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2014, s.13-17).

3.3.4. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

Kalkınma planları, ulusal ve uluslararası ölçekte ekonomik ve sosyal refahı artırmayı, Türkiye’nin kalkınmasını ve bu kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, 2013, s.1). Araştırmamız kapsamında incelediğimiz ve Milli Eğitim Sistemine yön veren politika belgeleri oluşturulurken, temel alınan üst politika belgeleri arasında kalkınma planları yer almaktadır. Planda yer alan başlıklar şunları içermektedir:

- Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum
- Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme,
- Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre,

- Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, 2013, s.1-2).

Nitelikli insan ve güçlü toplum ana başlığı altında kalkınmanın amacı “toplumun refahını artırmak, hayat standardını yükseltmek, temel hak ve özgürlükler zemininde adil, güvenli ve huzurlu bir yaşam ortamı tesis etmektir” (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, 2013, s.29).

Planın hedef ve politikaları “nitelikli insan, güçlü toplum” ana başlığı altında “eğitim” alt başlığı için belirlenmiş amaçlar şunları içermektedir:

- “Düşünme ve problem çözme yeteneği gelişmiş,
- bilim ve teknoloji kullanımına ve üretime katkı sağlayan,
- bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış, üretken bireyleri yetiştirmek” (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, 2013, s.31).

Bu eğitim amaçları doğrultusunda geliştirilmiş politikalar şunlardır:

- “Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendirmek;
- Okul türlerinin azaltıldığı ve programlar arası geçişlerin olduğu ve bilgi iletişim teknolojilerine entegre olmuş bir müfredatı uygulamak,
- Bilgi iletişim teknolojileri alt yapısı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında yaygınlaştırmak ve FATİH projesi ile teknolojinin eğitim entegrasyonu gerçekleştirmek” (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, 2013, s.31-32).

3.4. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Belirlenen temalar çerçevesinde incelenen politika belgelerine yönelik değerlendirme şu şekildedir.

Eğitim Ortamlarında Bilgi Hizmetlerinin, Bilgi Teknolojilerinin ve Kütüphanelerin Varlığı

Milli Eğitim Şura Kararları, bilim, sanat ve kültür merkezleri, laboratuvar, kütüphane gibi araştırma ve proje çalışmalarının yapılacağı eğitim ortamlarının yaygınlaştırılmasına yer vermektedir. Ayrıca, araştırmaların sergileneceği ortamların oluşturulmasına; MEB web sayfası aracılığıyla e-kitapların yaygınlaştırılmasına ve bilişim teknolojilerinin etik kullanımına yönelik tavsiye kararları alınmıştır.

MEB Stratejik Planlarda, FATİH projesi ile öğretmen ve öğrencilerin bilgi iletişim teknolojisi becerilerinin geliştirilmesi; z-kitap ve elektronik içerik oluşturma konusunda standartların hazırlanması ve okullarda laboratuvar kullanımının etkin hale getirilmesi; kütüphane olmayan okullarla ortak kullanım konularına yer verilmiştir.

Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgelerinde, eğitim kurumlarının fiziki alt yapı ve personel gibi unsurlar açısından nitelikli hale getirilmesi, bireyin bilgi iletişim teknolojilerini kullanımının etkin hale getirilmesi; açık öğretim ve uzaktan öğrenme fırsatlarının artırılması ve e-materyal oluşturma; bilgi iletişim alt yapısının kurulması ve FATİH projesi ile teknolojinin eğitimle bütünleştirilmesi konuları yer bulmuştur.

Eğitim ortamlarında kütüphanenin varlığı önemli görülürken ona işlerlik kazandıracak olan kütüphanecilerin varlığından ve öğretim programlarıyla ilişkisinden bahsedilmemektedir. Teknolojik altyapının güçlendirilmesi, bilişim destekli eğitim çalışmalarına altyapı desteği ve kullanımına yönelik bilgi okuryazarlığı becerilerin geliştirilmesine de gereksinim vardır.

Öğretim Programlarında Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Varlığı

Politika belgeleri incelendiğinde medya okuryazarlığı ve sağlık okuryazarlığı eğitimlerinin verilmesi, öğrencinin üst düzey düşünme becerilerine önem verilmesi, okuma kültürüne yönelik etkinlikler yapılması, öğretim programlarının değişen gereksinimlere uyumlu hale getirilmesi konuları tespit edilmiştir. Bilgi okuryazarlığı ve ilişkili kavramlar, bilgi okuryazarlığı türlerinin öğretilmesi, bilgi okuryazarlığı dersinin

varlığına olan gereksinimi artırmaktadır. Okuma alışkanlığının kazandırılmasında kütüphaneler gerekli görülmektedir. Öğretim programları içerisinde söz konusu konulara ilişkin bir planlama yapılmadığı sürece kalıcı ve etkin sonuçların alınması pek mümkün görülmemektedir.

Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik yapılanların varlığı

İncelenen belgelerde öğretmenlerin bilgi teknolojilerini takip etmeleri için önlemler alınması, öğretmenlerin bilgiye kolay ulaşması için araştırma kütüphanelerinden ücretsiz faydalanmaları, ders etkinlikleri ve duvar gazetesi hazırlama konularda formatör öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen yetiştiren üniversitelerde bilgi teknolojilerinin kullanımına yönelik eğitim verilmesi, öğretmenlere yönelik yaşamboyu öğrenme modellerinin geliştirilmesi konuları öne çıkmaktadır. Öğretmenlerin bilgi teknolojilerinden faydalanarak bunları ders içeriklerine yansıtabilmeleri bilgi okuryazarlığı konusundaki farkındalıklarının ve becerilerinin gelişmiş olmasına bağlıdır.

Yaşamboyu öğrenme yeterliliklerinin geliştirilmesi

Politika belgelerinde eğitim planlaması, yaşamboyu öğrenme stratejik belgelerinin dikkate alınması ve bu konuda öğretmenlere yönelik modeller oluşturulması yer almaktadır. Uluslararası öğrenci değerlendirme çalışmaları kullanılarak öğrencilerin çağdaşlarıyla aynı seviyede buluşturulmaları istenmektedir. Hayat boyu öğrenme konusunda bilinçlendirici çalışmaların yapılması ve buna yönelik faaliyetlerin desteklenmesi önem kazanmaktadır.

4. BÖLÜM

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA BİLGİ OKURYAZARLIĞI

4.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ TANIMI VE YAPISI

Öğretim programı, planlı düzeyde oluşturulmuş eğitimin, ilgili dersin konularını kapsayan programdır (TDK, 2011, s.1840). Kelimenin kökenine inildiğinde “yetişek”, “izlence”, “müfredat” gibi kelimelerin de kullanıldığı görülmektedir. Öğretim programları ilgili derse ait tüm etkinlikleri kapsamaktadır (Demirel, 2007, s.1; 2009, s.16). Öğretim programlarının oluşturulmasındaki temel hedef yerel, ulusal ve evrensel hedefleri gerçekleştirmektir.

Araştırma konumuzla ilgili olarak Türkiye’de 9. sınıflarda uygulanan öğretim programları içerisinde öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaya yönelik hangi unsurları içerdiği içerik analizi yöntemiyle anlamaya çalışılmıştır. On üç öğretim programı temelde dört başlık altında incelenmektedir. Başlıklar şunları içermektedir:

1. **İçerik:** Dersin içeriğine yönelik bilgiler bu kısımda yer alırken, dersin kapsamı hakkında bilgiler vermektedir.
2. **Kazanım:** Öğrencinin ders kapsamında edinmesi amaçlanan beceriler kazanım olarak programlarda belirtilmektedir.
3. **Öğrenme-Öğretme Süreci:** Ders kapsamında belirlenmiş kazanımların öğrencilere nasıl öğretileceğine yönelik ders yöntem ve teknikleri içeren etkinlik örneklerini içermektedir.
4. **Bilgi Okuryazarlığı Becerileri:** Bu başlık altında öğretim programı ders içeriği, içeriğe yönelik belirlenmiş kazanımlar, kazanımlar çerçevesinde gerçekleştirilen etkinlik örnekleri değerlendirilerek belirlenmiştir.

Araştırmamızda incelenen 9. sınıflara ait öğretim programları MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı resmi web sayfasından elde edilmiştir. Verilerin bilgi okuryazarlığına ilişkin temalar altında belirlediğimiz unsurları içerip içermediği analiz

edilmiştir. Öğretim programları tablolar halinde sunulurken gereken saptamaları yapmamızı sağlayan sekiz temanın ne anlama geldiği şu şekilde açıklanmıştır:

Tema 1 Araştırma Yapmaya Yönlendirme:

Öğretim programlarının içeriğinde öğrenciyi konuyla ilgili “araştırma yapmaya”, “içerik ve materyal bulmaya”, “bilgi toplamaya” ve “güncel bilginin takibi” hakkında yönlendirici ifadeler aranmıştır.

Tema 2 Bilgi Problemini Tanımlama:

İlgili konunun amacını, çerçevesini ve kullanılacak yöntemlerin belirlemesini içermektedir. Bu kapsamda “beyin fırtınası yapma”, “kavramsal harita çıkarma”, “anahtar kelimeleri belirleme”, “araştırma sınırlarını belirleme”, “konunun diğer konu ve alanlarla ilişkisini belirleme” ve “konunun amacını, konusunu ve yöntemini anlama” gibi yönlendirici ifadeler aranmıştır.

Tema 3 Bilgiyi Bulma:

Bilgi kaynaklarının ve bilgi erişim araçlarının neler olduğu, bilgiye nerelerden ulaşılacağı ve nasıl kullanılacağı konularını içermektedir. Bu kapsamda “web siteleri”, “çevrimiçi veri tabanları”, “kütüphane kataloğu” “elektronik kaynaklar”, “DVD’ler”, “CD-ROM’lar”, “kitaplar”, “gazeteler”, “dergiler” gibi bilgi kaynaklarının kullanmasına yönelik ifadeler aranmıştır.

Tema 4 Bilgiyi Seçme ve Değerlendirme:

Elde edilen bilgi kaynakları içerisinde ilgi bilgileri belirleme ve değerlendirmeyi içermektedir. Konuya ilişkin olarak “değerlendirme yapma”, “özel örnek verme”; konuyu “kavrama”, “açıklama”, “sorgulama” “analiz etme”, “tartışma” gibi ifadeler aranmıştır.

Tema 5 Bilginin organizasyonu:

Kaynaklarda bulunan bilgilerin amaca uygunluğunu karşılaştırmayı ve birleştirmeyi içermektedir. Bu kapsamda “tabloları, haritaları ve grafikleri kullanma”, “modeller

kullanma”, “özel yazılımlar kullanma”, “tamamlanan çalışmayı ana hatlarıyla ifade etme”, “metin yazma ve rapor hazırlama”, “sebeup-sonuç belirleme”, “karşılaştırmalar yapma” kapsamında bilginin organizasyonunu saptayan ifadeler aranmıştır.

Tema 6 Bilgiyi Kaydetme:

Bilginin nasıl kaydedileceği ve kullanılan yöntemlerin neler olacağına ilişkin konuları içermektedir. Bu kapsamda “atıf yapma”, “alıntılama” ve “kaynakça gösterme”, “fikri mülkiyet hakları” ve “etik kurallar” gibi ifadeler aranmıştır.

Tema 7 Bilgiyi Sunma:

Bilgilerin nasıl sunulacağı ve paylaşılacağı, uygun sunum formlarının ve hazırlama yollarının saptanmasını içerir. Bu kapsamda “görsel, yazılı ve sözlü sunum yapma”; “PowerPoint, ses, resim ve fotoğraf kullanma”; “poster hazırlama” “rapor yazma”, “doküman hazırlama”; “panoda sergileme”, “gazete oluşturma”; “video”, “animasyon” gibi sunum formlarını kullanma ve konuyla ilgili “modelleme” yapma yer almaktadır.

Tema 8 Bilgi Merkezi Kullanma:

Öğrencilerin etkin bilgi kullanıcıları olmalarını sağlayan ortamlara yönlendirmeyi içermektedir. Bu kapsamda, “kütüphane”, “enformasyon merkezi”, “arşiv”, “müze”, “bilim merkezlerini” ve “tarihi mekanları” kullandırmaya yönlendirecek ifadelerin bulunması hedeflenmiştir.

4.2. BİLGİ OKURYAZARLIĞI UNSURLARI AÇISINDAN 9. SINIF ÖĞRETİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’ de öğretim programları Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Çalışmamız kapsamında 2016-2017 eğitim-öğretim yılı dokuzuncu sınıf (lise bir) ortak zorunlu derslere ait toplam 13 farklı öğretim programı incelenmiştir.

İncelenen dersler şunlardır:

- Türk Dili ve Edebiyatı
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
- Tarih
- Coğrafya
- Matematik
- Kimya
- Fizik
- Biyoloji
- Sağlık Bilgisi
- Yabancı Dil (İngilizce)
- Beden Eğitimi
- Görsel Sanatlar
- Müzik

4.2.1. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı

Türk Dili Edebiyatı dersi öğretim programını incelediğimizde içerik ve kazanımlara paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, öğrencilere seçilmiş metinler üzerinden anlatım yapılması; farklı tür ve ortamdaki bilgi kaynaklarına ait metinler okutularak öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılması gibi etkinlikler yer almaktadır. Bu ders kapsamında kitap okuma, metin ve hazırlanan metni paylaşma aşamaları uygulanmaktadır. Kütüphanede ve internette kaynak tarama yapılması, araştırma konusunun sınırlandırılması, ilgili bilginin seçilmesi, alıntılama ve kaynak gösterme teknikleri, bilginin organizasyonu, bilginin farklı tekniklerle sunumunun yapılması beklenen diğer çalışmalar olduğu tespit edilmiştir (Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı, 2015).

Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programı öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik pek çok unsura yer vermektedir. Bu unsurlar arasında, araştırma yapmaya yönlendirme, bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu, bilgiyi kaydetme ve bilgiyi sunma yer almaktadır.

Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programı bilgi okuryazarlığı unsurlarını bir bütün olarak barındıran tek program olmuştur. Özellikle bilginin kaydedilmesi (atıf yapma, kaynakça hazırlama, bilginin etik kullanımı konuları) unsurunu ve buna yönelik çalışmalar yapılmasını öneren tek program olmuştur.

Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı unsurları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Giriş			
Türk Dili ve Edebiyatına Giriş	Dil-kültür ilişkisini, Türkçenin ayırt edici özelliklerini, dünya dilleri arasındaki yerini değerlendirir. Türkçenin tarihi gelişimini ve Türk Edebiyatını dönemlere ayırır. Dildeki farklılıkları belirler. Bilim-sanat-edebiyat karşılaştırması yapar. Edebiyatın güzel sanatlar içerisindeki yerini, diğer bilim dallarıyla ilişkilerini belirler.	Dil ve kültür arasındaki ilişki; Türkçenin tarihî gelişimini; Türk edebiyatının özellikleri ve dönemlerini yansıtan metinler seçilir.	Bilgi problemini tanımlama, bilgiyi seçme ve değerlendirme
Okuma			
Metni Anlama ve Çözümleme	Metinde geçen kelime gruplarını; konuları; anlatım biçimlerini, metnin üslup ve dil bilgisi özelliklerini anlar. Bilimsel ve edebi metinleri şekil, içerik, biçim, işlev ve teknik özellikleriyle tanır. Haber ve reklam metinlerini yorumlar, yazılı ve görsel unsurları değerlendirir, yönlendirme ve etkilerini bilir.	Cumhuriyet dönemine ait şiir ve roman, fen ve sosyal bilim alanında yazılmış birer bilimsel metin örneği, tiyatro örneği, filmi çekilmiş hikaye örneği, fabl, ilk mektup çeşitleri ve e-posta örneği, günlük ve blog örneği okutulur. Sınıfta yayınlar değerlendirilir. Alıntılama ve kaynak gösterme metin üzerinden öğretilir.	Bilgiyi kaydetme, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgiyi bulma
Eleştirel Okuma	Metne etki eden unsurları, metin yazar/şair arasındaki ilişkiyi, yazarın anlatım tutumunu, metinle ilgili eleştirileri, metnin güvenilirliğini, değerlendirir. Metnin tutarlılığını sorgular, başka metinlerle, anlatılan dönemle karşılaştırır.	Kitap okuma ve değerlendirme çalışmaları yapılır. Uygun metinler üzerinden açıklamalar yapılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Yazma			
Yazma	Yazacağı metnin konusunu, amacını, türünü, kullanacağı düşünce, yardımcı düşünce ve bilgileri belirler. Konuyla ilgili araştırma ve konu sınırlandırması yapar. Metni planlar ve taslak oluşturur. Cümle ve paragrafları uygun tür ve teknikler kullanarak yazar. Kaynakları kullanırken etik kurallara dikkat eder. Metni biçim ve içerik açısından düzeltir. Yazdığı metni paylaşır ve tüm sorumluluğunu üstlenir.	Her öğrenciden hazırlık, planlama, taslak metin oluşturma, düzeltme ve geliştirme, yazılan metni paylaşma aşamalarından oluşan bir metin yazması istenir. Hikaye, şiir, kısa oyun, kısa film senaryosu, fabl, mektup, e-posta, günlük yazma çalışmaları yapılır. Araştırmaya dayalı metin yazma çalışması, kütüphane ve internette kaynak taraması çalışmasının nasıl yapıldığı ve sınırlandırıldığı, kaynaklardaki bilgilerin nasıl birleştirileceği, kaynak göstermenin nasıl yapılacağı, yazılan metnin düzenlenmesi vb. örneklendirilir.	Bilgi problemini tanımlama, bilginin organizasyonu, bilgiyi kaydetme, bilgiyi sunma, araştırma yapma ve bilgi merkezlerini kullanma, bilgiyi bulma
Sözlü İletişim			
Konuşma	İletişim süreci ve öğelerini, konuşmanın konusu, amacı, hedef kitlesi ve türünü bilir. Konuyla ilgili gözlem, inceleme, araştırma yapar. Metni planlar, konuşma kartları, sunu hazırlar ve görsel işitsel araçları hazırlar. Konuşma provası yapar ve etkili konuşma biçimlerini kullanır.	İletişimin genel özellikleri ve dille sağlanan iletişimin özellikleri uygulamalı kavratılır. Görsel-ışitsel öğeler kullanarak sunum yapma, kısa oyunlar sahneleme, senaryo yazma ve kısa filme çekip sunma yaptırılır. 4-5 kişilik gruplarla açık oturum ve panel düzenlenir.	Araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilgi probleminin tanımlanması
Dinleme	Dinleme amacını belirler ve ona uygun teknikleri kullanır. Konunun ana düşüncesini tespit eder ve dinlediklerini özetler. Konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirler. Konuşmanın tutarlılığını ve geçerliğini sorgular.	Konuyla ilgili örnek dinleme çalışmaları yapılır. Örnek konuşma videoları dinletilir. Tekerleme söyleme, metin okuma, şiir dinletisi hazırlama konularında çalışmalar yapılır.	Bilgi problemini tanımlama, bilginin organizasyonu, bilgiyi seçme ve değerlendirme

4.2.2. Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ait öğretim programında ders içeriği ve kazanımlara paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, görsel kaynaklar (CD, film, harita, kartpostal) kullanma, peygamberlerin doğduğu yerlerin coğrafi konumunu haritadan saptama ve Kur'an konuları hakkında bilgi verme yer almaktadır. Konulara ilişkin beyin fırtınası yapılırken sonuçlar özetleme; kompozisyonlar yazma ve sınıfta farklı metin türleri (naat, ilahi) okuma; kavram çalışmaları yapma; belli konular ve kişiler hakkında bilgi ve belgeler kitap ve ansiklopediler kullanarak araştırma yapma ve sınıfta sunma; konular hakkında zihin haritası oluşturma gerçekleştirilmektedir (Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı, 2010).

Program öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik olarak, araştırma yapmaya yönlendirme, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunmaya yönelik etkinliklere yer vermektedir. Program basılı ve görsel ortamdaki bilgi kullanımına da yönlendirmektedir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
İnsan ve Din	İnsanın evrendeki yerini, diğer varlıklardan akıl sahibi olmayla ayrıldığını, insan doğasının maddi ve ruhsal yönünü, insanın inanma ihtiyacının nedenini fark eder ve kavrar. Dinin insan hayatındaki önemi ile ilgili örnekler verir. Farklı inanç türlerinin hayattaki tezahürlerini irdeler ve tanır.	Canlılar alemi ve evren konusunda CD izletilip insanın canlılar alemindeki yeri tartışılır ve tartışma sonuçları özetlenir. İnsanın dinle ilişkisi konusunda beyin fırtınası yapılır ve sonuçlar listelenir. İnsanın evrendeki yeri ile ilgili kompozisyon yazdırılır.	Bilgi problemini tanımlama, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu
Temizlik ve İbadet	İbadet kavramını açıklar, nasıl ibadet edildiğini bilir ve ibadette temizliğin önemini anlar. Abdest alınışını, teyemmümü ve günlük yaşamda temizliğin önemini bilir.	Niçin ibadet edilir sorusu sorulur ve alınan cevaplar tahtaya listelenir. Tablo yapılarak öğrenciler tarafından karşılaştırılır. Sınıf, oda ve en yakın parkın temizliğine dikkat çekilir.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu
H.Z. Muhammed'in Hayatı	H.z. Muhammed'in doğduğu dönemin özelliklerini tanır. H.z. Muhammed'e vahyin nasıl geldiğini, Medine'ye hicretin sebeplerini ve sonuçlarını, H.z. Muhammed' in Medine'de yaptıklarını, İslam'ı yaymaya yönelik çabalarını, veda hutbesinin insan hakları açısından önemini, H.z. Muhammed'in vefatıyla İslam alemine etkilerini değerlendirir.	H.z. Muhammed' in doğduğu yer haritadan bulunur. Doğduğu döneme ilişkin bilgiler içeren CD izlenir ve öğrencilerin bunun üzerine konuşmaları sağlanır. H.z. Muhammed' in soy ağacı oluşturulur. Doğduğu yerin coğrafi konumu haritada buldurulur. Kutsal mekanlara ait kartpostallar sınıfta gösterilir ve pano oluşturulur. Edebiyatımızdaki belli başlı naat ve ilahi örnekleri okunur.	Bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi sunma
Kur' an ve Ana Konuları	Kur'an-ı Kerim'in İslam dinindeki yerini ve önemini, indiriliş ve çoğaltılma sürecini bilir. Kur'an-ı Kerim'in iç düzenine ilişkin örnekler gösterir. Kur' an' ın okunması, anlaşılması ve yorumlanması ile ilgili kavramları açıklar. Kur'an-ı Kerim'in temel konularına örnekler verilir.	Sınıfa getirilen Kur' an' ve Kur' an tefsirinden ayet, sure ve cüz örnekleri gösterilirken tefsirin özellikleri ve farklılıkları sıralanır. Kur'an-ı Kerim kavramlarına yönelik bulmaca çalışması yapılır. Kur'an fihristini kullanarak konu bulmaları istenir ve merak ettikleri konuları araştırır. Kültürümüzden örnek kişilerin (Mevlana, Hacı Bektaş Veli vb.) Kur' an ile ilgileri düşünceleri öğrencilere sunulur.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme, araştırma yapma, bilgiyi sunma
Değerler	Değerleri oluşturan süreçleri bilir ve kendi değerlerini fark eder. Örf, adet ve ahlaki değerlerin din ile ilişkisini ve kişilik gelişimine din ve ahlaki değerlerin etkisini açıklar. Kendi eylemlerini değerlendirir ve toplumu birleştiren değerleri korur.	Çanakkale ve Kurtuluş savaşını anlatan film izletilir ve filmdeki değerler toplum bütünlüğü açısından tartışılır. Atatürk'ün örf, adet ve ahlak üzerine sözleri araştırılır ve bu sözleri mesajları tartışılır. Kur' an ayetlerinden örneklerle değer ve eylem arasında ilişki kurulur. Öğrencilerin toplumda benimsenen değerlerle ilgili örnekler bulmaları ve bunu paylaşmaları istenir.	Bilgiyi bulma, araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilgiyi seçme ve değerlendirme
Laiklik ve Din	Laiklik kavramını ve onu doğuran sebepleri açıklar. Din ve vicdan özgürlüğünün laik devlet güvencesinde olduğunu fark eder ve birey ve toplum açısından konuyu irdeler. Atatürk'ün laiklik anlayışını örnekendirir.	Laiklik kavramı tartışılır. Atatürk'ün laiklik anlayışı araştırılır ve sunu hazırlanır. Laikliğin din ve vicdan özgürlüğünü korumadaki rolünü anlatan zihin haritası oluşturulur.	Bilgi problemini tanımlama, araştırma yapma, bilgiyi sunma,
İslamiyet ve Türkler	Türklerin Müslüman olma sürecini, bu sürecin oluşumuna etki eden kişileri tanır ve açıklar. Türklerin ve Türk bilginlerinin İslam medeniyetine katkılarını bilir.	Tarih kitapları ve ansiklopediler, bilgi ve belgeler kullanılarak Türklerin İslam öncesi inançları, Müslüman olma süreçleri ve bu süreçlerde etkili olan tarihi şahsiyetleri tanıtılır. İslam uygarlığına Türklerin katkısı konusunda bilgi verilir.	Bilgiyi bulma, bilgiyi sunma, bilgiyi seçme ve değerlendirme

4.2.3. Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı

Tarih dersi öğretim programında içerik ve öğrenci kazanımlarına paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, konular hakkında beyin fırtınası yapma; web sayfalarını ve tarihi metinleri inceleme; tarihçiler hakkında araştırma yapma, görsel materyal toplama ve biyografi hazırlama yer almaktadır. Bilgi merkezlerinin gezilmesi (müze, tarihi mekanlar), sınıfta harita kullanımı, belgesel izleme; konulara ilişkin görsel ve yazılı materyallerden faydalanarak araştırma yapma; harita, tarih şeridi, broşür ve metin hazırlama; yapılan araştırmaları sunma ve panoya asma çalışmaları tespit edilmiştir (Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı, 2007).

Program öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik şu unsurları içermektedir: Araştırma yapmaya yönlendirme, bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunmaya yönelik etkinlikler yer almaktadır. Program görsel, basılı ve elektronik ortamdaki bilginin kullanımına yer vermektedir.

Tarih dersi öğretim programı bilgiyi kaydetme dışında diğer tüm unsurları içermektedir. Bu durum, tarih dersinin yapısı gereği her türlü bilgi ve belgenin değerlendirilmesi ve analizini içeren, öğrenciye araştırmacı bir kişilik kazandırma amacından kaynaklandığı söylenebilir.

Tarih dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Tarih Bilimi	Tarih biliminin konusunu, amaç ve yararlarını, tarihçinin kullandığı kaynak ve yöntemleri, tarihsel koşulları değerlendirmenin önemini, yeni bulgu ve bilimsel gelişmelerin etkisini bilir. Tarih araştırmacılığı ve yaklaşımlarını, tarihçi olmanın özelliklerini kavrar.	Zaman şeridi hazırlanır. Görsel ve yazılı materyallerden faydalanılarak takvim oluşturulur. Toplumsal hafıza ile ilgili beyin fırtınası yapılır. Türk Tarih Kurumunun internet sitesi incelenir. Farklı bakış açılarını yansıtan tarihi metinler incelenir. Yeni bilgilerin tarihin yorumlanmasına etkileri örneklendirilir. Tarihçiler tanıtılır ve biyografi hazırlanır.	Bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu, bilgiyi sunma
Uygarlığın Doğuşu ve İlk Uygarlıklar	Çağları gelişmelerine göre değerlendirir. İlk çağ uygarlıkları oluşum ve yayılışa etki eden faktörleri, Anadolu'da yaşamış ilk uygarlıkların yapılarını açıklar. Mezopotamya, Mısır, İran, Hint, Çin ve Doğu Akdeniz'de kurulan ilk uygarlıkları, Ege ve Eski Yunan uygarlığını, Roma uygarlığının yapılarını kavrar.	Türkiye ve dünyadaki arkeoloji müzelerinin web sayfalarından resim ve bilgi toplayıp paylaşılır. Müze ve tarihi mekanlara gezi düzenlenir. Dünya haritası üzerinde ilk çağ uygarlıklarının yeri belirlenir. Yazının serüveni ile ilgili araştırma yapılır. Belgesel izlenir, konularla alakalı harita, broşür ve tablolar hazırlanır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgi merkezlerini kullanma, araştırma yapma, bilginin organizasyonu, bilgiyi sunma, bilgiyi bulma
İlk Türk Devletleri	Türk adının anlam ve kökenini kavrar. Orta Asya'nın coğrafi özelliklerini, kurulan Türk devletlerini tanır. Asya ve Avrupa Hun, Kök Türk ve Uygur devletlerinin yapısını, siyasi, sosyal ve kültürel faaliyetlerini değerlendirir. Kavimler göçünün sebep ve sonuçlarını tanımlar.	Türk adının kökeniyle ve tarihi kişiliklerle ilgili ilgili araştırma yapılır. Harita üzerinde göç yolları, Avrupa siyasi yapısı incelenir. Seçili tarihi metinler okunur analiz edilir ve karşılaştırmalı tablolar hazırlanır. Orhun Yazıtları içerik analiziyle incelenir. Kök Türk ve Uygur devletlerinin siyasi, sosyal ve kültürel faaliyetleri tablo hazırlanarak karşılaştırılır.	Bilginin organizasyonu, bilgiyi seçme ve değerlendirme, araştırma yapma
İslam Tarihi ve Uygarlığı (13. Yüzyıla kadar)	İslamiyet'in doğuşu ve yayılışı, dört halife ve Emevi dönemindeki gelişmeleri, İslam bilginlerinin katkılarını değerlendirir. Endülüs Emevi devleti ve Abbasi devleti dönemi gelişmelerini kavrar.	İslamiyet'in doğuşu sırasında dünyanın durumunu anlatan görsel materyaller toplar. Yapılan anlaşma ve savaşlara ilişkin araştırma yapılır ve sonuçlar panoya asılır. Dört halife dönemi hakkında sunu hazırlanır ve metin yazılır. Emevi mimarisi hakkında resimler toplanır. Kurtuba kütüphanesi hakkında sunu hazırlanır. Tarihi kişiler hakkında biyografi çalışması yapılır.	Bilgiyi bulma, araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu
Türk-İslam Devletleri (10-13. Yüzyıllar)	Türklerin İslamiyet'i kabul dönemini, Malazgirt savaşının sebep ve sonuçlarını açıklar. Karahanlı, Gazneli, Büyük Selçuklu devletlerini siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan değerlendirir.	Türklerin İslamiyet öncesi dönemleri araştırılır ve yaşam biçimleri hakkında sunum yapılır. Türk-İslam bilginleri ve devlet adamları hakkında biyografi çalışmaları yapılır. Gazneli Mahmut ve devleti hakkında metin yazılır.	Araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilginin organizasyonu, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme
Türkiye Tarihi (11-13. Yüzyıllar)	Anadolu'da kurulan Türk devlet ve beyliklerini, Türk Selçuklularını siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerini, Köseadağ savaşını ve Haçlı seferlerini değerlendirir.	Türk devlet ve beylikleriyle ilgili harita, tarih şeridi hazırlar mimari eserleri tanıtan turizm broşürleri hazırlar. Tarihi mekanlara gezi düzenlenir. Anadolu'daki yerleşim yerleri, döneme ait tedavi yöntemleri, Ahi teşkilatı, Moğol istilası tanıtılır. Cengiz Han belgeseli izlenir. Haçlı seferleri sebep ve sonuçları ile ilgili metin yazılır.	Bilginin organizasyonu, bilgiyi sunma, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgi merkezlerini kullanma

4.2.4. Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı

Coğrafya dersi öğretim programı içerik ve kazanımlarına paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, sergi, konferans, gezi (meteoroloji istasyonu, rasathane, Maden Tetkik Arama (MTA), arazi gezileri vb.) gibi etkinlikler yapılmaktadır. Kavram haritaları oluşturulmakta; rapor, harita, animasyon hazırlanmaktadır. İnternet üzerinden araştırma yapma, uydu fotoğrafları inceleme; drama çalışması yürütme; animasyon ve belgesel izleme; konulara ilişkin harita örnekleri, fotoğraflar, resim ve plan kullanma, tablolar ve haritalar çizme; slayt gösterileri, belgesel, albüm, simülasyon vb. görsel sunu hazırlama tespit edilen diğer etkinliklerdir (Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı 9-12 Sınıflar, 2011).

Coğrafya dersi öğretim programının öğrencide bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik içerdiği unsurlar şunlardır: Araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunmaya yönelik etkinliklerdir. Ayrıca, basılı, görsel ve elektronik ortamdaki bilgi kullanımlarının programda bulunduğu saptanmıştır. Program yapısı gereği, harita, plan gibi görsel bilginin yorumlanması ve sunumuna ağırlıklı olarak yer vermektedir.

Coğrafya dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Ortaöğretim Coğrafya dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Doğal Sistemler	Doğa-insan etkileşimini anlar ve coğrafyanın rolünü algılar. Bilgilerin haritalara aktarılma yöntem ve tekniklerini amaçları açısından karşılaştırır. Koordinat sistemi ve haritayı oluşturan unsurlardan yola çıkarak çıkarımlarda bulunur. Eş yükselti haritalarını okur. Dünyanın şekli ve hareketlerinin etkilerini yorumlar. Atmosfer özellikleri ve hava olaylarını, hava durumu ve iklim özelliklerini ilişkilendirir. İklim elemanlarını ve üzerinde etkili olan faktörleri sorgular. Farklı iklim tiplerini bilir. Dünyanın tektonik değişimine kanıt gösterir ve jeolojik zamanlarla ilişkilendirir. İç ve dış kuvvetlerin yeryüzünün oluşumuna etkilerini açıklar.	Doğa-insan ilişkisine yönelik sergi, konferans, gezi, animasyon, arazi çalışmaları yapılır. Doğal sistem kavram ağı oluşturulur. Harita çizme etkinlikleri yapılır ve afetlere yönelik risk haritası hazırlanır. Harita üzerinde koordinat hesaplamaları yapılır. Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) hakkında bilgi verilir. Eş yükselti eğrilerini yorumlayan uygulamalar yapılır. Çeşitli harita ve görsel materyallerden faydalanılır. Animasyon ve uydu fotoğrafı inceleme teknikleri Meteoroloji istasyonuna gezi yapılır. Kavram haritaları oluşturulur, veriler haritalara aktarılır. İklim tanıtılır. Dünya hareketliliği ve jeolojik zamanlarla ilgili belgesel filmler izlenir. Rasathane ve MTA'ya veya kayaç ve fosil toplamaya yönelik araştırma, inceleme gezisi yapılır. Yer şekillerine ait fotoğraf ve haritalar yardımıyla iç ve dış kuvvetlere yönelik tablolar oluşturulur.	Bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu
Beşeri Sistemler	Beşeri sistemlerin coğrafyada ki yerini açıklar. Yerleşmelerin konumunu belirleyen faktörleri analiz eder ve yerleşme tiplerinin oluşmasına etki eden nedenleri sorgular.	İnsan faaliyetleri ve coğrafya ilişkisini analiz etmeye yönelik forum çalışması yapılır. Beşeri sistemlerin coğrafya konuları içindeki yerine dair zihin haritaları oluşturur. İlk yerleşim yeri haritaları üzerinden senaryolar oluşturulur. Yerleşimlere ait fotoğraf, plan, resim vb. görsel materyaller sorgulanarak yerleşme doku tipleri tablo haline getirilir.	Bilgi problemini tanımlama, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgiyi bulma, bilginin organizasyonu
Mekansal Bir Sentez: Türkiye	Yaşadığı yerleşim biriminin coğrafi özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur ve coğrafi açıdan analiz eder.	Yaşanılan alanda arazi gezileri ve araştırmalar yaparak rapor hazırlanabilir. Belgesel, albüm, slayt gösterileri vb. ile görsel sunu hazırlanır.	Bilgiyi sunma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, araştırma yapma, bilginin organizasyonu
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	Dünyadaki farklı bölge örneklerini bölge belirleme kriterleri açısından analiz eder. Haritalarda belirlenmiş bölge farklılıklarını fark eder.	Harita üzerinde bölge sınırlarını belirler. Ülke konumlarına göre zihin haritası oluşturur.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgi problemini tanımlama
Çevre ve Toplum	İnsanların doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir. İnsan çevre etkileşimini analiz eder.	İnsan-doğa ilişkisini sorgulayan simülasyon hazırlanır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgiyi sunma

4.2.5. Ortaöğretim Matematik Dersi Öğretim Programı

Matematik dersi öğretim programı içerik ve kazanımlarına paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, konulara ilişkin kavramları açıklamak için model, şema, grafik ve totoloji örnekleri kullanma; uygulamalı çalışmalar yaptırma; matematiksel işlem örnekleri çözme ve sonuçları tartışmaya yer vermektedir (Ortaöğretim Matematik 9-12 Sınıflar Dersi Öğretim Programı, 2011).

Programın öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik olarak içerdiği unsurlar arasında bilgi problemini tanımlama, bilgiyi seçme ve değerlendirme yer almaktadır.

Matematik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Ortaöğretim Matematik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Mantık	Önermenin doğruluk değerini, önerme türleri arasındaki ilişkiyi, totoloji ve çelişkiyi örneklerle ve doğruluk kümesiyle açıklar. Her ve bazı niceleyicilerini örneklerle verir, bu niceleyicileri içeren önerme ve bileşik önermelerin olumsuzunu yazar. Tanım, aksiyom, teorem ve ispat kavramlarını açıklar, bir teoremin hipotezini ve hükmünü belirtir. İspat yöntemlerini kullanarak basit ispatlar yapar.	Öğrencilere bir çalışma kağıdı verilir ve kavramların matematiksel ve günlük yaşam anlamları istenir. Verilen örneklerle önerme kavramı açıklanır ve bu önermelerin olumsuzlarını düşünceleri istenir. Önerme mantığı, mantıksal model ve totoloji örnekleri üzerinden fark ettirilir. Verilen örnek önerme cümlelerinden sonuç çıkarmaları istenir. Yazdırılan örneklerle önermelerin doğruluk değerleri, doğruları, bileşik önermelerin doğruluk değerleri buldurulur ve yazdırılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Cebir-Kümeler	Küme kavramını, alt ve öz alt kümeyi, evrensel kümeyi ve bir kümenin tümleyenini açıklar ve özelliklerini gösterir. Venn şeması ve De Morgan kurallarını gösterir. Kümelerdeki işlemleri kullanarak problemler çözer.	Örnek kelimelerle harflerden kümeler oluşturulur ve Venn şeması kullanılarak yazdırılır. Sayı doğrusu üzerinde, 0 dan 10 a kadar olan doğal sayılar işaretletilir ve kümenin eleman sayısı buldurulur. Çalışma kağıdı dağıtılarak alt küme, öz alt küme ve kuvvet kümesi açıklanır. Sınıftakilere koro ve folklor ekibinde olanlar sorulur ve öğrencilerin bu verilerden öğrencilerin listesini şema ile bulmaları istenir.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Bağıntı, Fonksiyon ve İşlem	Kartezyen çarpımını ve özelliklerini, bağıntı kavramını ve tersini, fonksiyon kavramını ve çeşitlerini, fonksiyonlarda bileşke işlemini açıklar. Bağıntının yansıma, simetri, ters simetri ve geçişme özelliklerine örnekler verir. Grafiği gösterilen bir fonksiyonun tanım kümesindeki bazı elemanların görüntüsünü ve bazı elemanların ters görüntülerini belirler, belirli aralıklardaki değişimi yorumlar.	Sıralı ikililere örnekler verilerek soru çözülür. Bağıntı ve tersi bağıntı grafiği çizdirilir. Şema ile kan grupları arasındaki alışveriş akışı gösterilir ve bağıntının yansıma, simetri, ters simetri ve geçişme özelliklerinden hangilerine sahip olduğu incelenir. Öğrencilerden verilen fonksiyon makineleri şemalarındaki kuralları kullanarak çıktıları belirlemeleri istenir. Öğrencilere örnek grafikler sunulur ve bu grafiklerin fonksiyon olmasını, birebir veya örten fonksiyon olmasını sağlayan tanım ve değer kümeleri öğrencilerle tartışılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Sayılar	Bir doğal sayının pozitif doğal sayı kuvvetini, tam sayılar kümesinde dört işlem özelliklerini, modül kavramını örneklerle, rasyonel sayılar kümesinde dört işlem özelliklerini, rasyonel sayıları, gerçek sayılar kümesinde toplama ve çarpma işlemlerinin özelliklerini, bir gerçek sayının mutlak değerini, bir gerçek sayının tam sayı kuvvetini ve üslü ifadelerle ait özelliklerini, kareköklü ifadeleri, bir gerçek sayının rasyonel sayı kuvvetini ve köklü ifadelerle ait işlemleri, oran ve orantıyı gösterir. Günlük hayat durumları ile ilgili problemleri açıklayarak çözer.	Tüm çarpanları aynı olan çarpma işlemleri verilerek bir doğal sayının pozitif doğal sayı kuvveti açıklanır. Eratosthenes (Eratosten) kalburu asal sayıların bulunması için kullanılır. Altı basamaklı doğal sayısının çözümlemesi örnekle öğrencilere verilir. Kenar uzunlukları a ve b birim olan dikdörtgenler çizilmesi ve kesilmesi istenir. Saat örneğiyle modül hesabı yaptırılır. Verilen bir sözcüğün kripto tablosu kullanılarak şifrelenmiş sayı dizisine dönüştürmesi istenir. Rasyonel sayılara neden ihtiyaç duyulduğu sorularak öğrencilerin ve her ondalık açılımın bir rasyonel sayı olarak yazılıp yazılamayacağı tartışılır. Gerçek sayılar kümesinde yapılan toplama ve çarpma işlemlerinin sahip olduğu özellikleri belirtmeleri ve birer örnek vermeleri istenir.	Bilgi probleminin tanımlanması

4.2.6. Ortaöğretim Kimya Dersi Öğretim Programı

Kimya dersi öğretim programı içerik ve kazanımlara paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, konular hakkında açıklayıcı bilgilere, element sembollerine ve formüllere; grafik okuma etkinliklerine; kimya endüstrisi kurumlarını tanıtmaya yer vermektedir. Program kimya okuryazarlığı ve bilimsel okuryazarlık becerilerini vermeyi amaçlamaktadır (Ortaöğretim Kimya Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı, 2013).

Programın öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik olarak sadece bilgi problemini tanımlama unsurunu içerdiği tespit edilmiştir.

Kimya dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Ortaöğretim Kimya dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Kimya Bilimi	Çağlara göre maddeye bakış açılarını karşılaştırır. Kimya ve kimyacıların uğraş alanlarını, kimya sembollerini dilini ve kolaylıklarını bilir. Element ve bileşik örneklerini ilişkilendirir. Kimyadaki güvenlik işaretlerini tanır.	Madde hakkındaki ilk deneyimlerin sınama yoluyla elde edinildiği vurgulanır. Kimyanın bilimsel gelişimi sebep-sonuç ilişkileri ile birlikte verilir. Başlıca kimya disiplinleri, ilaç, gübre, petrokimya, vb. işlemleri tanıtılır. Elementlerin sembolleri öğretilir. Bileşiklerin sistematik adlandırılması irdelenir. Kimyasal maddelerin insan sağlığına ve çevreye zararlı etkileri gözden geçirilir. Güvenlik işaretleri tanıtılır.	Bilgi probleminin tanımlanması
Atom ve Periyodik Sistem	Atomu, atom altı taneciklerinin özelliklerini, atom spektrumlarının yapısını bilir. Atom kavramı model ve teorilerinin gelişimini, periyodik sistem yerleşim esaslarını açıklar.	Atomun varlığı, sürtünme ile elektriklenme ve elektroliz olayı atomla ilişkilendirir ve bu konuda bilgiler verilir. Elektron, proton ve nötronun yükleri ve kütleleri karşılaştıran, atom numarası, kütle numarası ve izotop kavramları tanıtan bilgiler verilir. Atom model ve teorileri açıklanır. Mendeleyev periyod sisteminin oluşum mantığı, gruplar ve periyodik yerlerini açıklayıcı bilgiler verilir.	Bilgiyi problemini tanımlama
Kimyasal Türler Arası Etkileşimler	Kimyasal türleri, türler arası etkileşimleri sınıflandırır. İyonik bağ ve atomlar arası elektron alışverişinin aşamalarıyla birbirini ilişkilendirir.	Bağlanan türler arası sınıflandırmanın getirdiği güçlüklerle değinilir ve güçlü etkileşimlere örnekler verilir. İyon ve iyonik bağ oluşumu, iyonik bileşiklerin yapısal birimleri ve molekül kavramı karşılaştırılır. Kovalent bağlar sınıflandırılır. Basit molekül formülleri verilir, kimyasal türler arası ilişkilere örnekler ve temel tepkime denklemleri verilir.	Bilgiyi problemini tanımlama
Maddenin Halleri	Maddenin farklı hallerini ve bunun çevre, endüstri için önemini bilir. Gazların özelliklerini birimleriyle ve gaz davranışlarını gaz yasaları ve kinetik teoriyle açıklar. Atmosfer ve canlılar için taşıdığı önemi, farklı sıvıların sıcaklıkla ilişkisini, sıvıların yüzey gerilimini, buharlaşma-yoğunlaşma sürecini açıklar. Hal değişim grafiklerini yorumlar. Katıların özelliklerini ve türlerini bilir.	Suyun katı-sıvı-gaz döngüsü, LPG ve LNG gazlarının hal değişimleri irdelenir. Havadaki azot ve oksijen eldesi işlenir. Gaz basınç birimleri bu birimler arası dönüşümler ve gaz yasalarına yönelik açıklamalar verilir. Basınç-hacim-sıcaklık ilişkilerini gösteren grafik okuma etkinlikleri yapılır. Örnekler ile civanın ısılatmazlığı işlenir. Farklı sıvıların viskoziteleri karşılaştırılır ve gündelik hayattan örnekler verilir. Kaynama/buharlaşma işleminin endüstriyel uygulamalarına örnek verilir. Hal değişim grafikleri irdelenir. Kristal ve amorf maddelerine örnekler verilir.	Bilgiyi problemini tanımlama

4.2.7. Ortaöğretim Fizik Dersi Öğretim Programı

Fizik dersi öğretim programı içerik ve kazanımlarına paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, fizik bilimi ve gelişimine öncülük eden kişi ve olayları araştırma; bilim tarihinden örnekler sunma; bilimsel bilgi sürecinin gelişimini fark etmelerine ilişkin etkinlikler yapma ve tartışma ortamı yaratma yer almaktadır. Grafik çizme ve yorumlama; deney yaparak sonuçları karşılaştırma; matematiksel model çıkarma ve sunma etkinlikleri bulunmaktadır. Konuları günlük hayat örnekleri ile ilişkilendirme, konulara ilişkin kavramları sınıflandırma; simülasyon ve gösterim, gözlem ve bireysel araştırma yapmalarını sağlama etkinlikleri tespit edilmiştir. Program bilimsel okuryazarlığın geliştirilmesini amaçlamıştır (Ortaöğretim Fizik Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı, 2013).

Fizik dersi öğretim programı öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik şu unsurları içermektedir: Araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunmaya yönelik araştırma süreçleridir.

Fizik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Ortaöğretim Fizik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Fizik Bilimine Giriş	Fizik bilimini, disiplinlerle ve teknoloji ile ilişkilendirir. Bilimsel bilgi için gözlem, deney, matematik ve rasyonel düşüncenin rolünün fark eder. Fizikte ölçüm yapma ve birim sistem kullanımının gerekliliğini açıklar.	Alanla ilgili farkındalık oluşturulur ve bilim tarihinden örnekler sunulur, önemli kişi ve olayları tartışmaları sağlanır ve fizik biliminin farklı meslek dallarındaki rolünü araştırmaları istenir. Bilimsel bilgi sürecine ilişkin etkinlikler yapılır, delil ve çıkarım arasındaki ilişkileri tartışmaları sağlanır.	Araştırma yapma, bilgiyi seçme ve değerlendirme
Madde ve Özellikleri	Madde kütle ve hacmi ölçer, çizerek yorumlar. Dayanıklılık kavramını açıklar, farklı büyüklükteki canlıların dayanıklılığını karşılaştırır ve düzgün geometrik cisimlerin dayanıklılığı ile ilgili hesaplamalar yapar. Maddelerin birbirini tutma yüzey gerilimi, plazmalar, gazların genel özellikleri ve kılcallık olaylarını açıklar.	Özkütle-kütle hacim grafikleri çizerek tartışmaları istenir. Günlük yaşamda özkütleden faydalanan durumlar ile bağlantı kurmaları istenir. Öğrencilerin farklı sıvıların yüzey gerilimi ile ilgili deneyler yapmaları ve bu durumu etkileyen faktörleri irdelemeleri sağlanır. Fizik biliminin genel özellikleri ve yapıları günlük hayat örnekleriyle tanıtılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgi problemini tanımlama
Kuvvet ve Hareket	Hareket çeşitlerinin farkına varır, hareketi anlamlandıran temel kavramları yapılandırmaları ve hareketin en basit biçimi olan doğrusal hareketi tanımlayacak matematiksel modeller oluşturur. Söz konusu kavram ve modelleri kullanarak günlük hayatta karşılaşılan düz yolda ilerleyen araçlar, yürüyen merdivenler gibi doğrusal hareket eden araçların hareketlerini yorumlar, çıkarım yapar ve bunlara çözüm üretir.	Öğrencilerin gözlemlerinden yararlanarak hareketin göreceli olduğu çıkarımını yapmaları, konuya ilişkin kavramları sınıflandırmaları sağlanır. Öğrencilerin deneyler yaparak veri toplamları, konum-zaman ve hız-zaman grafiklerini çizip yorum yapmaları sağlanır. Kuvvet kavramının bilim tarihi boyunca farklı anlamlarını, kuvvetin gözlemlenebilir etkilerini tartışmaları matematiksel modelleri çıkarmaları ve sunmaları günlük hayatta gözlemlenen olayları incelemeleri ve tartışmaları sağlanır.	Bilgi problemini tanımlama, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu, bilgiyi sunma
Enerji	Öğrenciler fizik, toplum, teknoloji ve çevre arasındaki ilişkileri analiz eder ve farklı enerji kaynaklarının kullanımına yönelik sosyo-bilimsel olaylarla ilgili argümanlar oluşturur. Enerjinin tasarruflu kullanımına yönelim sağlanır.	Farklı enerji türlerinden örnekler verilir ve öğrencilerin iş ve enerji kavramlarını ilişkilendirmeleri sağlanır. Mekanik, kinetik ve potansiyel enerji kavramlarını günlük hayat örnekleri üzerinden analiz edilir. Matematiksel modellerin kullanımı öğretilir.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Isı ve Sıcaklık	Isı, sıcaklık ve iç enerji kavramlarını enerji kavramı ile ilişkilendirir. Küresel ısınma, yalıtım, ısıtma sistemleri, enerji tasarrufu gibi konuları sorgular, tartışır, problemleri ortaya koyar ve bunlara yönelik tasarımlar geliştirir. Katı, sıvı ve gazlarda genleşme ve büzülme olaylarını karşılaştırır.	Maddelerin sıcaklık ve hal değişimi için gerekli ısıyı hesaplamaları, grafiklerini çizmeyi, simülasyonlar kullanarak ısı yalıtım yollarını araştırmaları sağlanır. Proje tasarımı gruplar oluşturulması, kararlar alınması, görevlerin paylaştırılması, grafiklerin hazırlanması ve ürünün değerlendirilmesi öğretilir.	Araştırma yapma, bilginin organizasyonu, bilgiyi seçme ve değerlendirme

4.2.8. Ortaöğretim Biyoloji Dersi Öğretim Programı

Biyoloji dersi öğretim programında içerik ve kazanımlara paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, konuları örneklerle anlatma, araştırma ve tartışma, deneysel etkinlik kurgulama, animasyon, simülasyon ve modellerden faydalanma; bilim insanlarını araştırma, hücreyi mikroskop ve görsel örneklerle (resim, video vb.) inceleme etkinlikleri saptanmıştır (Ortaöğretim Biyoloji Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı, 2013).

Biyoloji dersi öğretim programı öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik olarak araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme etkinlikleri yer almaktadır. Basılı ve görsel ortamdaki bilgi kullanımlarının programda yer aldığı saptanmıştır.

Biyoloji dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Ortaöğretim Biyoloji dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Yaşam Bilimi Biyoloji-Bilimsel Bilginin Doğası ve Biyoloji	Biyolojinin çalışma alan, yöntem, alt disiplinler, tarihsel süreç içerisindeki gelişimini, canlılar dünyasının temel özelliklerini bilir. Günlük yaşam problemlerinin çözümünde biyolojinin sağlayacağı katkının farkına varır.	Bilim tarihi örnekleri üzerinden biyoloji biliminin doğası tartışılır. Biyoloji bilgisinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi araştırılır. Hayatı tehdit eden sorunların çözümünde biyolojinin katkısı sorgulanır. Biyoloji ile ilgili meslek ve kariyer alanları araştırılır.	Bilgi probleminin tanımlanması, araştırma yapma
Yaşam Bilimi Biyoloji-Canlıların Ortak Özellikleri	Canlı ve cansız varlıklar arasındaki farkları belirler. Canlıların ortak özelliklerini keşfeder.	Canlı ve cansız örnekler üzerinden genel özellikleri karşılaştırılır. Metabolizma ve hareketlilik kavramları örneklerle tartışılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Yaşam Bilimi Biyoloji-Canlıların Yapısında Bulunan Temel Bileşikler	Canlı yapısını oluşturan kimyasal maddeleri tanıır ve sınıflandırır. Sağlıklı beslenme ile karbonhidrat, protein, vitamin ve mineral vb. ilişkisini kurar.	Canlıların ortak yapısını oluşturan kimyasalları deney yaptırarak, animasyon ve simülasyonlardan faydalanılarak öğrencilerin keşfetmesi sağlanır. Karbonlu bileşiklerin, ATP moleküllerinin, enzimlerin önemi sorgulanır. Vitamin, mineral, yağ çeşitlerini, faydalarını araştırır ve tartışır. Nükleik asitler öğretilir.	Araştırma yapma, bilgiyi bulma, bilgi probleminin tanımlanması
Canlılar Dünyası-Canlılığın Temel Birimi Hücre	Hücre birimini kavrar. Hücre çalışmalarını tarihsel süreç içerisinde analiz eder. Hücre örneklerini karşılaştırır. Hücrel organizasyonu analiz eder.	Hücre yapı ve elemanları incelenir ve değerlendirilir. Hücre mikroskop, görsel örnekler (resim, video, animasyon vb.) kullanılarak incelenir. Teknoloji alanındaki kullanımı araştırılır.	Araştırma yapma, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme
Canlılar Dünyası-Canlıların Çeşitliliği ve Sınıflandırılması	Tarihsel model ve yaklaşımlar incelenir ve değerlendirilir. Canlı kategorileri hiyerarşisi irdelenir.	Konu ile alakalı tartışma ve sorgulamalar yapılır. Özellikleri irdelenir, örnek uygulamalar yaptırılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Canlılar Dünyası-Canlı Alemleri ve Özellikleri	Sınıflandırmanın biyolojik ve ekonomik süreçlere katkısı irdelenir.	Bitki ve hayvan gurupları incelenir. Örnekler çerçevesinde ele alınır. Hastalılar ve korunma yolları irdelenir.	Bilgi probleminin tanımlanması
Güncel Çevre Sorunları-Güncel Çevre Sorunları ve İnsan	Güncel çevre sorunları sebep ve sonuçları sorgulanır.	Neden olduğu hastalıklar araştırılır. Karbon ayak izi uygulamaları yapılır.	Araştırma yapma
Güncel Çevre Sorunları-Doğal Kaynaklar ve Biyolojik Çeşitliliğin Korunması	Sosyal, ekonomik ve biyolojik önemi analiz edilir. Biyolojik çeşitliliğin öneminin farkına varır. Çeşitliliğin korunmasına yönelik çözüm önerilerinde bulunur.	Doğal kaynaklar sınıflandırılır, sürdürülebilirlik kavramı analiz edilir ve uygulamalar örneklendirilir. Çeşitliliğin nedenleri ve yörelere göre türler örneklerle verilir. Korumaya yönelik çalışmalar örneklendirilir. Ülkemize özgü gen bankaları araştırılır.	Araştırma yapma, bilgi probleminin tanımlanması

4.2.9. Ortaöğretim Sağlık Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Sağlık Bilgisi dersi öğretim programı içerik ve kazanımlarına paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, sağlık kuruluşlarından bilgi toplama ve bilgileri sınıfta paylaşma etkinlikleri bulunmaktadır. Sağlık göstergeleri tablo ve grafikleri inceleme; kavramlar üzerine tartışmalar yapma, konuların özelliklerine göre sınıflama ve açıklama, yapılan araştırmaları sınıfta sunma yer bulmuştur. Beyin fırtınası yapma ve sonuçları tahtaya yazma; maketler üzerinde örnek uygulamalar yapma; konuyla ilgili yazılı ve görsel basından, internet, dergi, CD vb. kaynaklardan bilgi toplama ve paylaşma etkinlikleri tespit edilmiştir. Bu programda bağımlılıkla ilgili örnek hayat öyküleri okuma ve poster, afiş ve gazete yazısı hazırlama; bilgi formu hazırlayarak bilgi toplama yer almaktadır (Ortaöğretim Sağlık Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2012).

Sağlık Bilgisi dersi öğretim programı öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik içerdiği unsurlar arasında araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunmaya yönelik etkinlikler yer almaktadır. Basılı, görsel ve elektronik ortamdaki bilgi kullanımlarının programda yer aldığını görmekteyiz.

Sağlık Bilgisi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Ortaöğretim Sağlık Bilgisi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Sağlıklı Yaşam	Sağlık, hastalık ve engellilik kavramlarını; bünyesel, çevresel, sosyoekonomik ve kültürel etmenlerin sağlık üzerindeki etkilerini; sağlık hizmetlerini sınıflandırarak yararlanma yollarını açıklar.	Sağlığı etkileyen etmenler gruplandırılır ve üzerine tartışılır. Sağlık kuruluşlarından elde edilen bilgilerin sınıfta paylaşılması istenir. Sağlık göstergelerinin nüfus üzerine etkileri tartışılır ve ilgili konuda tablo ve grafikler incelenir.	Araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilginin organizasyonu, bilgi gereksiniminin tanımlanması
Büyüme ve Gelişme	Büyüme ve gelişmeyi, büyüme ve gelişmenin dönemlerini, özelliklerini ve büyüme ve gelişmeye etki eden faktörleri açıklar.	Büyüme ve gelişme kavramları sınıfta tartışılır. Aile fiziksel ve psikolojik özelliklerini yaş gruplarına göre sınıflandırır. Bu örnekler üzerinden dönem özelliklerini açıklar.	Bilgi problemini tanımlama
Sağlığın Geliştirilmesi ve Korunması	Fiziksel aktivite ve dinlenmenin sağlık üzerindeki etkisini, yeterli ve dengeli beslenmeyi, şişmanlığın ortaya çıkış nedenlerini, kişisel temizliği, giyecek seçimini, ağız ve diş sağlığının önemini açıklar.	Sınıf çalışma guruplarına ayrılarak konular verilir ve sunumların sonunda sözcü konuyu özetler. Beslenme ilkeleri, beden kitle indeksi hesaplaması, el yıkama tekniği, ayak temizliği yöntemleri uygulamalı öğretilir.	Bilgiyi sunma, bilgi problemini tanımlama
Akıl ve Ruh Sağlığı	Akıl ve ruh sağlığının önemi, çevresel etmenlerin etkileri, stresle başa çıkma yolları, etkili iletişim, şiddet ve istismarın ruh gelişimine etkilerini açıklar.	Ruh sağlığını etkileyen etmenlere yönelik beyin fırtınası yapılır. İletişim yollarını kullanmaları ve derste anlatmaları beklenir. Görsel ve yazılı basında şiddet ve istismar haberlerini toplamları ve sınıfta paylaşmaları istenir. Böylelikle bir farkındalık sağlanmaya çalışılır.	Bilgiyi bulma, bilgiyi sunma, araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama
Sağlığa Zararlı Alışkanlıklar	Yoksunluk, bağımlılık yapan maddelere başlamaya etki eden nedenleri, aile ve ülke ekonomisine etkilerini, tütün, ve alkolün sağlık üzerine etkilerini, uyuşturucudan uzak durma yollarını, tedavi için gerekenleri açıklar.	Tütün ürünlerinin sağlığa verdiği zararlar görsel materyaller kullanılarak tartışma yaratılır. İnternet, gazete ve dergilerden toplanan materyallerle madde bağımlılığının toplumsal ilişkilere etkilerine ilişkin sınıf gazetesi oluşturulur. Bağımlılık yapan maddelerden korunma konusunda poster, afiş, gazete yazısı vb. hazırlamaları istenir.	Bilgiyi bulma, bilgiyi sunma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu
Aile Hayatı ve Ana Çocuk Sağlığı	Aile hayatını etkileyen yasal koşulları, aile ve nüfus planlamasını açıklar. Aile planlaması yöntemlerini, sık aralıklarla yapılan doğumların etkilerini, anne sütünün önemini, D vitamini ve bebeklerin kemik gelişimi ilişkisini, aşı yaptırmanın önemini bilir ve açıklar.	Sağlıklı aile sağlıklı toplum üzerindeki etkilerini araştırmaları istenir. Sağlıklı ana-baba olma yaşı konusunda beyin fırtınası yapmaları sağlanır. Sık doğumun anne, çocuk ve toplum sağlığına olumsuz etkilerine yönelik bilgi formu hazırlayarak bilgi toplamaları ve sınıfta sunmaları istenir. Anne sütünün önemi açıklanır.	Bilgi problemini tanımlama, araştırma yapma, bilgiyi bulma, bilgiyi sunma, bilginin organizasyonu
Hastalarla İlgili Temel Kavram ve İlkeler	Kanserde erken tanının önemi ve korunma yollarını; diyabet hastalarının uyması gerekenleri; kalp ve damar hastalıklarını, Akdeniz anemisi gibi kalıtsal hastalıkların akraba evlilikleriyle ilişkisini bilir. Su ve besinlerle geçen solunum yolu ve temas ile bulaşan hastalıkları, hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıkları, cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunma yollarını bilir. İlaç kullanımı ve evde hasta bakımı önemli noktalarını bilir.	Kanser konulu dergi, broşür, makale, poster, afiş vb. dokümanlarla duvar panosu oluşturur. Şeker hastalığı, akraba evliliği sonucu ortaya çıkan sağlık sorunları hakkında araştırma yapmaları ve sınıfta sunmaları istenir. Temas yolu ile bulaşan hastalıklar ile ilgili afiş, broşür, CD gibi görsel materyaller getirilir. Hayvan besleyen kişilerden bakımları ile ilgili bilgi alıp paylaşmaları istenir. AIDS, Gonore, Hepatit B gibi hastalıkları araştırıp, görsel materyaller getirmeleri istenir. Bilgi ve dokümanlar sınıf panosun asılır.	Bilgiyi bulma, bilgiyi sunma, araştırma yapma, bilginin organizasyonu

4.2.10. Ortaöğretim Kurumları İngilizce Dersi Öğretim Programı

İngilizce dersi öğretim programı hazırlanırken öğrenme alanları, dil, anlama ve anlatmadan oluşan dört beceri (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) temel alınmıştır. Bu dört temel beceri eşit olarak yer almış ve birbiriyle etkileşimi önemsenmiştir. Örneğin başlık, görseller ve anahtar kelimeler yardımıyla öğrencinin konuyla ilgili bilgi sahibi olması, öğrendiği konuyu değerlendirmesi, paylaşması, sözlü ve yazılı metinler oluşturabilmesi gerekliliği belirtilmiştir. **Öğrenme-öğretme sürecinde** gereksinimler doğrultusunda öğrencilere ses bantları, videokasetler, uzman kişilerce hazırlanmış sözcük ve tümce vurgusu içeren kasetler ve CD dinleme etkinlikleri düzenlenmektedir. Sınıf dışında ise hedef dil doğrultusunda internet, MP3 çalar, DVD dinlemeye yönlendirilmektedir. Diyaloglar, kitap tanıtımı, öykü anlatımı, okuma tiyatrosu gibi etkinliklerin sınıf içinde gerçekleştirmesi istenmektedir. Böylece öğrenci metinde parça-bütün ve anlam ilişkisi kurabilmeli, uygun ve doğru okuma stratejisi kullanabilmeli, metinle ilgili eleştirel düşünce ortaya koyabilmeli ve okumayı bir alışkanlık haline getirmelidir. Öğretmen öğrencilere mektup, kart, özgeçmiş gibi yazma etkinlikleri yaptırmalıdır (Ortaöğretim Kurumları İngilizce Dersi Öğretim Programı, 2011, s.7-9).

İngilizce dersi öğretim programı “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni” nde belirtilen A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyeleri esas alınarak hazırlanmıştır. Her sınıf düzeyinde dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerine ait kazanımlar tablo hâlinde düzenlenmiştir. Tablolar okul türü ve ortak yabancı dil ders saatleri göz önünde bulundurularak gruplanmıştır. Fen liseleri, Anadolu türü olan okullar gurubunda yer almakta ve 9. sınıf Fen Liselerine A1, A2, B1 düzeyindeki programlar uygulanmaktadır (Ortaöğretim Kurumları İngilizce Dersi Öğretim Programı, 2011, s.21-24).

Programın öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik olarak, araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunma etkinlikleri yer almaktadır. Basılı, görsel ve işitsel ortamdaki bilginin kullanımının programda yer aldığını görmekteyiz. Seviyelere göre oluşturulmuş kazanım içerikleri Tablo 20’de gösterilmektedir.

Tablo 20. Ortaöğretim İngilizce dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

A1					
Dinleme	Karşılıklı Konuşma	Sözlü Anlatım	Okuma	Yazılı anlatım	BOY Becerileri
Bildiği sözcük ve kalıpları, yavaş ve açık konuşulduğunda anlar. Dinlerken metni takip eder ve görselleri kullanır. Bilmediği kelimeleri araştırır. Metinlerde 5N 1K (ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kim) sorularına cevap arar.	Basit sözcüklerle basit yoldan iletişim kurabilir. Çok bildik konulara ilişkin alanlarda basit sorular sorar ve cevap verir.	Günlük yaşama ilişkin basit kalıpları ve tümceleri kullanır. Konuşmasını görsellerle destekler. Tablo ve çizelge verilerini yorumlar. Problemi tanımlar.	Kısa, basit ve günlük sözcükleri ve çok basit tümceleri anlayabilir. Görsellerden yararlanarak okuduğunu anlar. Katalog, dergi, dizin, broşür gibi metinleri okur. Tablo ve çizelge okur. 5N 1 K 1K (ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kim) sorularına cevap arar.	Kısa ve basit dilbilgisi ve cümle kalıplarını kullanır. Sözlük, ders kitabı vb. kullanır. Basit tablo ve grafikler hazırlar. 5N 1K (ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kim) sorularına cevap yazar. Dinlediklerinden ve okuduklarından notlar alır.	Araştırma yapma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgi problemini tanımlama, bilginin organizasyonu, bilgiyi bulma
A2					
Basit, açık ve anlaşılır konuşmaları ana hatlarıyla anlar, soruları ayırt eder. TV, DVD ve kaydedilmiş konuşmalar kullanılır. 5N 1K 1K (ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kim) sorularına cevap arar. Müzik, radyo, tv, internet yayını, şiir, kısa basit hikâyeler dinler ve izler. 5N 1K sorularına cevap arar.	Sözcük ve sözcük gruplarını uygun kullanarak akıcı konuşur. Harita ve plan kullanır. Bilgi almak için soru sorar, ve okuduklarını açıklar. Gazete, şiir ve dergiden okuduklarını paylaşır.	Kısa ve basit sunu yapar ve görsellerle yorumlar. Okuduğu basit hikâyeleri anlatır. Bilgileri tablo ve grafiklerle sunar. Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak için bilişim teknolojilerinden faydalanır. Web sitelerindeki bilgiye, istatistik ve kamuoyu araştırmalarına ulaşır.	Bilmediği kelimeleri araştırır. Kısa ve basit metinleri anlamlandırır. Bilgiyi bulmak için göz gezdirerek okur. Görsellerden faydalanarak metni anlamlandırır. Kısa, basit metinler, gazete, broşür, dergi, makale, şiir, hikaye okuma. 5N 1K 1K (ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kim) sorularına cevap verir. Tablo ve grafik verilerini yorumlar. Güncel bilgi için web sitelerini kullanır.	Öğrendiği dil bilgisi ve cümle kalıplarını kullanır. Bilgi vermek amacıyla yazar. Şiir, biyografi, hikaye, dinlediklerini ve okuduklarını yazar. Bilişim teknolojilerini kullanarak bilgi, duygu ve düşüncelerini sunar.	Bilgiyi bulma, bilgiyi sunma, bilginin organizasyonu, bilgiyi seçme ve değerlendirme
B1					
Başlıktan içeriği tahmin etme, sebep-sonuç ilişkisi kurma. Filmler, televizyon programları, sinema filmleri, radyo, haber yayınlarını, konferans ve sunu dinleme.	Açık, anlaşılır, anlamlı ve kurallı konuşur. Gerçek ve basit bilgiyi bulur ve aktarır. Bilgi alış verişinde bulunur.	Dinlediklerinin ve okuduklarının konusunu belirtir. Gazete ve dergiden okuduklarını paylaşır. Kısa sunu yapar.	Metinlerdeki ön bilgileri ve kanıtları kullanarak okuduğunu anlamlandırır. Not alarak okur. Seçici ve sorgulayıcı okur. Güncel ve ilgi alanındaki bilgiyi araştırır. Kaynaklardan yararlanarak sunu hazırlar ve paylaşır.	Yazım kurallarını uygular. Farklı kaynaklardan faydalanarak sunu hazırlar. Kısa rapor yazar. Ders, seminer ve konferanslardan notlar alır. Güncel bilgiler içeren rapor hazırlar.	Bilgiyi bulma, bilgiyi sunma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, araştırma yapma, bilginin organizasyonu,

4.2.11. Ortaöğretim Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı

Beden Eğitimi dersi öğretim programı içerik ve kazanımlarına paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, konular ve kavramlar hakkında araştırma yaptırma, sonuçları sınıfta paylaşma, panoda sergileme; poster ve drama çalışmaları yapma yer almaktadır. Hareketler hakkında bilgi verme, uygulatma ve görsel kaynaklardan yararlanarak örnek uygulamalar gösterme; konular hakkında tartışma ortamı yaratma; medyadan, yazılı ve görsel kaynaklardan faydalanarak sunum yapma etkinlikleri bulunmaktadır. Alanında uzman kişilerden bilgi toplatma; sorular sorarak bilgilenme isteği uyandırma; eğitim filmleri izletme ve önceki bilgilerle karşılaştırma; radyo, televizyon ve internet üzerinden güncel bilgi takip etme tespit edilen diğer etkinliklerdir (Ortaöğretim Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı 9-12 Sınıflar, 2009).

Beden eğitimi dersi programı öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik içerdiği unsurlar arasında şunlar yer almaktadır: Araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme ve bilgiyi sunmaya yönelik etkinlikler yer almaktadır. Basılı, görsel, işitsel ve medya ortamındaki bilgi kullanımının programda yer aldığını görmekteyiz.

Beden Eğitimi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Ortaöğretim Beden Eğitimi dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Genel Hareket Bilgi ve Becerileri	Genel ısınma ve soğumanın gerekliliğini bilir. Temel jimnastik duruşlarını uygular. Araçlar kullanarak serbest hareketler yapar. Zamana, dirence ve mesafeye karşı bireysel beceri yeterliliğini belirler. Oyun ve drama yoluyla kendini ifade etmenin önemini fark eder.	Öğrencilerin ısınma ve soğuma hakkında araştırma yapmaları istenir. Konu hakkında bilgiler verilir ve uygulamalı yaptırılır. Temel jimnastik duruşları gösterilir ve yapmaları istenir. Uyarılara göre (zil, düdük vb.) çeşitli düzen ve şekil almaları anlatılır ve uygulanır. Öğrencilerin drama örnekleri sergilemeleri ve sınıfça her bir yöntemin değerlendirilmesi istenir. İki grup oluşturulur ve her bir grup tek kişi kalıncaya kadar grup arkadaşlarını yere değmeyecek şekilde belli bir mesafe taşımaları istenir.	Araştırma yapma,
Özel Hareket Bilgi ve Becerileri	Seçilmiş olan spor dalına özgü hareket uygulamalarını bilir. Kendisi ve çevresi için güvenlik ilkelerini uygular. Kontrollü davranış ve adil ve oyun ilkelerini sergiler. Arkadaşları ile olumlu ilişkiler geliştirir. Karşılaştığı problemlerin nedenlerini bilir. Ritim ve müzik uygulamaları yapılır. Rekabet ve iş birliğine uygun tutum geliştirir. Kendisine güvenir, uygun araçları amacına uygun kullanır ve kendini geliştirmek için çaba harcar.	Seçilmiş spor dalına özgü ısınma, açma-germe hareket ve egzersizleri yaptırılır. Seçili spor dalı kuralları görsel kaynaklardan yararlanılarak örnek uygulamalar yapılır. Spor branşına özgü güvenlik önlemleri anlatılır ve olumsuz davranış örnekleri tartışılır. Yapılacak etkinlik kuralları anlatılır ve yapmaları istenir. Vücut formuna uygun hareketler yaptırılır ve yanlışlar fark ettirilir. Medyada yer alan spor organizasyonları ile ilgili araştırma yapmaları istenir. Durarak sıçrama tekniği verilir ve öğrenciye geri dönüş verilir. Ders malzemeleri konusunda öğrencilere sorumluluk verilir.	Araştırma yapma, bilgi problemini tanımlanması
Kişisel Gelişim ve Sağlıklı Yaşam	Fiziksel etkinliklerin önemini, sağlıklı beslenme ve fiziksel etkinlik arasındaki ilişkiyi açıklar ve anlar. İlk yardım ilkelerini açıklar. Fiziksel gelişme hakkında bilgi edinmenin gerekliliğini anlar ve kişisel bakımı alışkanlık haline getirir.	Fiziksel etkinliklerin yaşam kalitesi üzerinde etkisi konusunda araştırma yapmaları, spor hekimlerinden bilgi alarak sınıfta paylaşımları, istenir. Sağlıklı beslenme ve fiziksel etkinlik arasındaki ilişkiye yönelik sorular sorularak bilgilenme isteği uyandırılır ve sınıfta paylaşımları istenir. Sınıfta temel ilk yardımıyla ilgili güncel eğitim filmleri izletilir ve önceki bilgileri ile karşılaştırmaları istenir. Dersi almadan önce ve sonra kişisel bakım için neler yaptıkları konuşulur.	Araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilgi gereksiniminin tanımlanması
Spor Bilinci ve Organizasyonları	Sporda erdemlilik kavramını açıklar. Sporun tarihsel gelişimini araştırır. Spor organizasyonlarına katılır ve grubunu en iyi şekilde temsil eder. Güncel spor olaylarını takip eder.	Öğrencilere “kazanmak, kaybetmek, centilmenlik, doping, holiganizm, spor tarihi, Türkiye ve dünyada fair play kavramı ve kuruluşları” konusunda araştırma yaptırılır. Öğrencilerin spor organizasyonu yapmaları sağlanır. Öğrencilerin güncel spor olaylarını radyo, televizyon ve internet üzerinden takip etmeleri bunu spor kulübü panosuna taşımaları sağlanır.	Araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme
Atatürk ve Ulusal ve Resmi Bayramlar	Atatürk’ün spora ve sporcuya verdiği önemi, ulusal ve resmi bayram etkinliklerinde kutlamanın önemini kavrar. Belirli gün ve haftalarla ilgili etkinliklere katılır, Atatürk’ün, bu günlerin anlam ve önemini vurgulayan sözlerini açıklar. Bu törenlerde verilen komutları uygular.	Atatürk’ün spora ve sporcuya verdiği önem sınıfta tartışılır. Bayramlarda öğrencilerin katılacağı programlar hazırlanır. Ulusal ve resmi bayramlar konusunda araştırma yapmaları ve çalışma örneklerinin sınıfta sergilenmesi istenir. Öğrencilerin, Atatürk’ün sözleri ile ilgili değişik çalışmalar (poster, drama vb.) yapmaları ve arkadaşları ile paylaşımları istenir.	Bilgiyi sunma, araştırma yapma

4.2.12. Ortaöğretim Görsel Sanatlar (Resim) Dersi Öğretim Programı

Görsel Sanatlar dersi öğretim programı içerik ve kazanımlarına paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, konulara ilişkin araştırma yaptırma, bulmaca ve kavram haritası oluşturma, sınıf gazetesi hazırlama, doküman, broşür, resim vb. sınıf panosunda sergileme yer almaktadır. Basın yayın organları, sanat galerisi ve müzelerden elde edilen bilgileri aktarma; film, slayt gibi araçlarla bilgileri izleme etkinlikleri bulunmaktadır. Uzman kişilerden bilgi alma; fotoğraf ve tablo örnekleri getirme, müzecilik konusunda uzman kişi çağırma; yapılan araştırma sonuçları ile ilgili materyalleri sınıfta sunma, sınıf gazetesi hazırlama tespit edilen diğer etkinliklerdir (Ortaöğretim 9-12 Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, 2009).

Görsel Sanatlar dersi öğretim programı öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik olarak, araştırma yapma, bilgi merkezlerini kullanma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme ve bilgiyi sunma unsurlarını içermektedir. Basılı ve görsel ortamdaki bilgi kullanımının programda yer aldığını görmekteyiz.

Görsel Sanatlar dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Ortaöğretim Görsel Sanatlar dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Sanata Giriş	Sanatın doğuşunu ve gelişimini, güzel sanat dallarını açıklar. Görsel, işitsel ve karma sanatlar arası ilişki kurar, sanatın ve sanatçının toplum için önemini ve sanatın evrensel bir iletişim aracı olduğunu bilir. Güzel sanatlara olan ilgisinin farkındadır ve güncel sanat olaylarını takip eder. Atatürk'ün sanata verdiği önemi, bu konuda söylediği özdeyişleri, ülkemizde sanatın gelişmesi için yaptıklarını bilir. Atatürk konulu gazete ve resim sergisi hazırlar.	Öğrencilerden güzel sanatlar konularını içeren bulmaca hazırlamaları ve sınıfta değiştirerek çözmeleri istenir. Hazırlanmış güzel sanat dallarını içeren kartlara göre öğrencilerden tahtada kavram haritası oluşturarak sanat dallarını sınıflamaları istenir. Herhangi bir sanat dalıyla ilgilenen öğrencilerin sınıfta performans sergilemeleri ve bu konuda görüşlerini arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir. Öğrencilerden basın yayın organlarından, sanat galerileri ve müzelerden elde ettikleri güncel haberleri sınıfta aktarmaları istenir. Atatürk'ün sanatla ilişkili görüş, çalışma ve sözlerini araştırırlar ve 10 Kasım için sınıf gazetesi hazırlanır.	Bilgi probleminin tanımlanması, bilgiyi sunma, bilgi merkezlerini kullanma
Görsel Sanatlar İle İlgili Meslek Alanları	Görsel sanatlar ile ilgili mesleklere örnekler verir, bu mesleklerin özelliklerini ve yaşamdaki yerini açıklar. Görsel sanatlarla ilgili mesleklerin gerektirdiği nitelikleri ve bu mesleklere ilgisini sorgular.	Öğrenciler görsel sanatlara ilişkin her bir meslek için araştırma yapar. Araştırma sonucunda elde edilen materyaller (doküman, broşür, resim vb.) sınıf panosunda sergilenir. Bu mesleklere ilişkin bulunan film, slayt vb. sunum araçlarıyla izlenir.	Araştırma yapma, bilgiyi bulma, bilgiyi sunma
Sanat Eserlerini İnceleme	Sanat eserlerinin niteliklerini açıklar, inceleme yöntemlerine göre değerlendirir. Sanatsal düzenleme ilke ve öğelerini eserler üzerinden açıklar.	Şeref Akdik' in "Halk mektebi" tablosu sınıfta bir sanat eseri örneği olarak incelenir ve tartışılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Nokta ve Çizgi	Nokta ve çizginin anlatım olanaklarına, doğadaki noktalara ve çizgilere örnekler verir. Yüzey üzerinde açık-orta-koyu değerler oluşturur. Estetik kaygılarla noktalar ve çizgiler ile sanatsal özgün eserler oluşturur. Gördüğünü ve düşündüğünü aktarır.	Seurat'ın noktasal ve Degas'ın çizgisel etkili desen çalışması incelenir. Nokta ve çizgilerle Atatürk resmi yapılır ve "Atatürk" konulu bir sergi hazırlanır. Objeler üzerindeki nokta ve çizgisel oluşumlar gözlenerek resmedilir. Ravel'in "Bolero" adlı müzik eseri sınıfta çalınır ve müziğin ritimsel etkisini kağıda yansıtmaları istenir.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Işık-Gölge ve Açık-Koyu	Işığın objelerde oluşturduğu lekeyi, ışık ve gölgenin resimdeki etkilerini açıklar ve eserlerinde bunları uygulayan ressamın eserlerini tanır. Resimlerinde açık-koyu değerleri kullanır.	Masa üzerine konan objelerle ışığın gelme yönüne göre objelerin görünüşünde yarattığı etki fark ettirilir. Van Gogh'un "Patates Yiyenler", Rembrand'ın "Dr.Tulp'un Anatomi Dersi vb. eserlerinin örnekleri sınıfa getirilerek ışık gölge ve açık-orta-koyu değerlerin resimdeki etkileri incelenir. Işığın yönüne göre kağıt üzerinde çalışmalar yapılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Doku	Görsel sanat eserlerinde dokusal etkileri, ışık ve doku ilişkisini, doku çeşitlerini bilir. Doğal ve yapay dokusal özellikleri tasarımlarında kullanır. Objelerin doku özelliklerini renk, çizgi ve lekelerle gösterir. Estetik kaygılarla sanatsal düzenleme ilkelerini kullanarak doku çalışmaları yapar.	Öğrencilerden sınıfa doğal ve yapay objeler getirmeleri dokunmaları ve algılamaları istenir. Sonuç olarak görsel ve dokusal doku arasında karşılaştırma yaparlar. Öğrencilerin doku örneklerini kullanarak koleksiyon yapmaları istenir. Getirilen doğal ve yapay objeleri büyüteç yardımıyla incelemelerini ve ilginç bulduklarını etüt etmeleri istenir. Yüzey üzerine tutkal ve boya dökülerek doku çalışması yapılır. Kağıt üzerine yapılan çalışmalar etkinliklerde dekor olarak kullanılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme

Perspektif	Çevresindeki perspektif görünüşleri algılar, perspektif çeşitlerini, resimdeki etkilerini açıklar. Çizgi ve renk perspektifine sanat eserlerinden örnekler verir. Tek kaçış noktalı perspektif, çift kaçış noktalı perspektif, dairesel perspektif, üç kaçış noktalı perspektifi tanıır ve çizimini yapar. Resimlerinde renk perspektifi ve perspektif ilkelerini kullanır, iç ve dış mekan tasarımında bu ilkelere uyar.	Öğrencilerin okulun bölümlerini incelemeleri sağlanır ve sorularla nasıl algıladıklarını karşılaştırmaları sağlanır. Maindert Hobbema'nın "Middelharnis Yolu" eserlerinin kopyaları çizgi ve renk perspektifi açısından incelemeleri ve değerlendirmeleri sağlanır. Leonardo Da Vinci'nin "Mona Lisa" adlı eserleri Van Gogh'un "Yatak Odası" adlı eserinin bir kopyası sınıfta öğrencilere perspektif ilkeleri açısından incelemeleri sağlanır. Şehirde gezi düzenlenir ve sokak ve caddelerin fotoğrafları çekilir veya eskizleri çizilir, daha sonra perspektif ilkelerine göre resmedilir.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Renk	Beyaz ışığın renklerine ayrışmasını açıklar. Rengin oluşumunda ışığın etkisini belirtir. Renk çemberinden yararlanarak renk uyumlarını, sanat eserlerindeki renk uyumunu ve vurguyu tanıır ve ayırt eder. Görsel sanat uygulamalarında renk uyumlarından ve zıtlıklarından yararlanır ve günlük yaşamda renkleri uyumlu kullanır.	Işığın prizmadan geçip kırıldıktan sonra yedi renge ayrışması deneyi yapılır. Farklı renk uyumlarını kullanan ressamın eserlerinden örnekler sınıfa getirilir ve öğrencilere sorular sorularak öğrencilerin renk uyumlarını ve vurguyu fark etmeleri sağlanır. Eski gazete ve dergilerin renkli bölümleri kullanarak kesilen geometrik şekiller renk uyumları ve sanatsal düzenleme ilkeleri ışığında kompozisyon oluşturup sınıf panosunda sergilenir.	Bilgiyi sunma
Renkli Resim Uygulamaları	Renkli resim teknikleri, kullanılan malzemelerin özelliklerini bilir. Renkli resim tekniklerini, renk ve leke değerlerini uygular. Renkli resimlerde konularına göre resim türlerini, hacim oluşturmada renk değerinin etkisini bilir. Renkli resim uygulamalarında sanatsal düzenleme ilkelerini kullanır.	Öğrenciler model olarak bir elma vb. kullanarak farklı tekniklerle (çizgisel, lekese, ışık-gölge vb.) çalışma yapar ve sonunda kendini değerlendirir. Öğretmen tarafından hazırlanmış konuları çizilmiş resim halinde boyamaları istenir. Daha sonra resimler sınıf tahtasına asılarak karşılaştırılır.	Bilgiyi sunma
Desen Çalışmaları	Sanat eserlerinden desen çalışmalarına örnekler verir. Desen çalışmalarında ölçü ve oranı önemini, bilir ve kullanır. Sanatsal düzenleme ilkelerini, ışık-gölge ve açık-koyu değerleri, perspektif kurallarını desen çalışmalarında estetik kaygı güderek uygular.	Ünlü sanatçıların obje ve el desenleri görsel kaynaklardan inceleyen öğretmen desen üsluplarını öğrencilerin önceki bildikleriyle birleştirir. Öğrencilerden günlük yaşamda kullanılan bir obje getirmeleri ve karakalem tekniğiyle resmetmeleri istenir. En sonunda tüm objeler bir araya getirilir ve bir natürmort çalışma yapılarak sonuçlar üzerine tartışılır.	Bilgiyi seçme ve değerlendirme
Tarihî Çevre ve Müzelerde İnceleme ve Uygulama	Türkiye'de ve dünyada müzeciliğin gelişimini, Atatürk'ün müzelerin oluşturulmasındaki katkılarını açıklar. Tarihi çevre, müze ve sanat galerini inceler ve geçmiş ile bugün arasında bağ kurar, buralarda yer alan eserleri sanat eseri inceleme yöntemlerine göre değerlendirir. Sanat eserlerini korumaya duyarlı olur.	Türkiye'de ve dünyada müzeciliğin gelişimi konusunda söyleşi yapmak için konuda uzman kişi çağırılır. Öğrenciler müze tarihi ile ilgili araştırma yaptırılır. Sanat eserlerinin korunmasına yönelik slogan üretmeleri, yazmaları ve sınıfta/okulda sergilemeleri istenir. Yurt dışına kaçırılan eserleri ve onları kaçırmanın hukuki boyutunu araştırır.	Araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilgiyi seçme ve değerlendirme

4.2.13. Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı

Müzik dersi öğretim programı içerik ve kazanımlarına paralel olarak öğrenme-öğretme sürecinde, öğrencilere konu hakkında bilgi verme, konuşma ve müzik eseri seslendirme çalışmaları yer almaktadır. Araştırma yapma ve elde edilen ses, görüntü kayıtları, resim, fotoğraf, belge vb. materyalleri paylaşma; türkü öykülerini araştırma ve canlandırarak sunma etkinlikleri tespit edilmiştir (Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı 9-12 Sınıflar, 2009).

Programın öğrencinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik içerdiği unsurlar arasında araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma ve bilgiyi sunma ve bilginin organizasyonuna yönelik etkinlikler yer almaktadır. Görsel ve işitsel ortamdaki bilgi kullanımının programda yer aldığını görmekteyiz.

Müzik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. Ortaöğretim Müzik dersi öğretim programında bilgi okuryazarlığı

İçerik	Öğrenci Kazanımları	Öğrenme-Öğretme Süreci	BOY Becerileri
Söyleme-Çalma	Sesi uygun tekniklerle kullanır. Eserleri hız, gürlük ve anlatım terimlerine uygun seslendirir. İstiklal Marşı'nı nefes yerlerine uygun söyler. Kanon seslendirmeye istekli olur. Müzikte deşifre yapar. İki sesli eserleri, Majör-minör tonalitelerden oluşan eserleri, ülkemizden müzik örneklerini ve Türk müziğine ait makamsal örnekleri, dünyanın farklı bölgelerindeki müzik eserlerini seslendirir.	Sesin konuşma ve şarkı söylemede doğru teknikle kullanımını sağlayan çalışmalar yapılır. Hazırlanan eserlerin öğrenciler tarafından terimlere uygun seslendirmesi istenir. İstiklal Marşı'nın sözleri tahtaya yazılır ve nefeslere dikkat ederek söylenmesi istenir. Öğrencilerden hatırladıkları kanonlardan örnekler sunmaları istenir. Deşifre kavramını araştırmaları istenir ve örnek eserler üzerinde deşifre çalışmaları yapılır. Öğrenci seviyesine uygun seçilmiş iki sesli eser çalışmaları yapılır. Öğretmen, majör-minör tonalitelerde çalışma örnekleri sunar. Öğrencilerden ülkemizde var olan müzik türlerinden örnekler vermeleri istenir. Türler arası farklılıkları söylemeleri istenir ve seslendirme etkinlikleri düzenlenir. Öğretmen dünyadaki farklı müzik türlerine ait çalışma yapıtları hazırlar dağıtır ve öğrenciler seslendirir. Öğretmen tarafından seçilen buselik, rast, kürdi makamlarında bestelenmiş eser örnekleri dinletir ve söyleme çalışmaları yaptırır.	Araştırma yapma
Dinleme	Sesin temel özelliklerini açıklar. Eserlerin gürlük ve anlatım terimlerini ayırt eder. Uluslararası müzik türlerini tanıır ve dinlemeye istekli olur.	Öğretmen sesin temel özellikleri hakkında bilgi verip, farklı ses kayıtları dinleterek sesin temel özellikleri hakkında yorum yapmaları istenir. Öğrencilere seçilen eserler dinletilir ve hız, gürlük ve anlatım terimlerine dikkat etmeleri sağlanır. Öğrencilerin dünyadaki farklı müziklere ait araştırma yaparak elde ettikleri ses, görüntü kayıtları, resim vb. materyallerle açıklamalı dinleti etkinliği düzenlenmesi istenir.	Bilgiyi bulma, araştırma yapma, bilgiyi sunma
Müziksel Algı ve Bilgilenme	Müzikte kullanılan anahtarları, basit ölçüleri, ikili ve üçlü yatay ve dikey aralığı, İki diyezli ve iki bemollü majör-minör tonaliteleri, Türk müziği ses sistemini ve usullerini, iki ve üç bölümlü biçimlerini tanıır.	Öğretmen müzikte kullanılan anahtarları tahtaya çizerek gösterir ve öğrencilere yönelik çalışmalar yapılır. Öğrencilere seslerin yüksekliğinin ayırt edilmesine yönelik uygulamalar yaptırılır. Öğretmenin vereceği sesler ve klavyeli bir çalgı çalınarak aralıkları duyma çalışmaları yapılır. Türk müziğinde kullanılan ses değiştirici işaretler, Türk müziği ses sistemini ve işaret tablosunu tanımaya yönelik çalışmalar yapılır. Öğrencilere örnek eserlerle seslendirme ve vuruş çalışmaları yaptırılır.	Bilgi probleminin tanımlanması
Müzik Kültürü	Müzikte İlk Çağ, Ortaçağ ve Rönesans dönemleri özelliklerini açıklar. Türk müziği tarihi dönemlerinin genel özelliklerini, milli bilinç kazandıran marşları, Atatürk'ün müzik görüşleri doğrultusunda yapılan çalışmaları bilir.	Öğrencilerin, İlk Çağ, Orta Çağ ve Rönesans dönemi müzik gelişmeleri hakkında araştırma yapmaları ve elde edilen bulguları paylaşmaları istenir. Öğrencilere dinletilen müzik türlerini bilmeleri istenir ve buna göre tahtada bir şema oluşturulur. Öğrencilerden Türk halk müziği hakkında araştırma yaparak sunmaları istenir. Atatürk'ün müziğe verdiği öneme ilişkin araştırma yapmaları ve sunmaları istenir. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze müzik alanında yapılan çalışmaları araştırarak resim, fotoğraf, belge, ses ve görüntü kayıtlarından yararlanarak sunum yapmaları istenir.	Araştırma yapma, bilgiyi sunma, bilginin organizasyonu
Müziksel Yaratıcılık	Yatay aralıklarla ezgi, ritim-ezgi çalgısı, basit eserlere uygun ritim eşliği oluşturur. Türk halk müziğinin yaşanmış öykülerini canlandırır.	Yatay aralıklı kalıplara ilişkin ezgi oluşturmaları ve seslendirmeleri istenir. Öğrencilerden ürettikleri seslere uygun çalgılarına şekil vermeleri ve seslendirdikleri eserlere eşlik etmeleri sağlanır. Halk türkülerinin öyküleri hakkında araştırma yapmaları ve gruplar halinde canlandırarak sunmaları istenir.	Araştırma yapma, bilgiyi sunma

Branş düzeyinde baktığımızda, sözel alanındaki derslerin, sayısal alandaki derslerin öğretim programlarına oranla bilgi okuryazarlığı unsuruna daha fazla yer verdiği görülmüştür.

5. BÖLÜM

ANKET BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. ARAŞTIRMA ALANININ ÖZELLİKLERİ

Araştırma Milli Eğitim Bakanlığı kapsamında Ankara’da bulunan 11 Fen lisesinde 9. sınıfa devam etmekte olan öğrenciler ve ortak zorunlu derslere giren öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğretmen ve öğrencilere ilişkin sayılar MEB 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı verilerinden alınmıştır (MEB Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2015-2016, 2016). Ancak öğretmen sayılarına ilişkin verilen bilgiler ile okullardaki mevcut öğretmen sayıları arasında bir uyumsuzluk olduğu görülmüş, bu nedenle öğretmenlere ilişkin sayılar okul görevlilerinden istenerek veya ders programları incelenerek elde edilmiştir.

Öğretmen ve öğrencilere yönelik anketler hazırlanmış, Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul’da değerlendirilerek 25 Nisan 2017 tarihinde gerekli izin alınmıştır. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler 17 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır. Ankara’da bulunan 11 Fen lisesindeki 9. Sınıf öğrencilerine ve öğretmenlerine 2-22 Mayıs 2017 tarihlerinde anketler uygulanmıştır. Öğrenci evren ve örneklem sayıları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25: Öğrenci evren ve örneklem sayıları

OKUL ADI	Öğrenci (Nh)	Öğrenci (nh)
Ankara Fen Lisesi	121	30
Cumhuriyet Fen Lisesi	135	34
Meliha Hasanali Bostan Çubuk Fen Lisesi	114	29
Hasanoğlu Atatürk Fen Lisesi	141	35
Özkent Akbilek Fen Lisesi	150	38
Hasan Hüseyin Akdede Fen Lisesi	84	21
Mehmet Doğan Fen Lisesi	103	26
Mustafa Hakan Güvençer Fen Lisesi	148	37
Polatlı Fen Lisesi	142	36
Ankara Pursaklar Fen Lisesi	117	30
Yavuz Sultan Selim Fen Lisesi	114	29
Toplam	1369	345

Örneklem büyüklüğü 345 olarak belirlenmiş bu sayının tabakalara dağıtımı Neyman dağıtımına göre yapılmıştır. Örneklem 0.99 Güven Düzeyi 0,05 hoşgörü miktarı ve hata olasılıklarıyla 1369 kişilik kitle büyüklüğü için 345 kişi olarak belirlenmiştir (Çıngı, 2009, s.98).

Öğretmenler için örneklem alınmamış anket tüm evrene uygulanmıştır (tam sayım yapılmıştır). Ancak anket gönüllülük esasına dayandığından bazı öğretmenler anketi çeşitli sebeplerden dolayı yapmayı reddetmiş, bir kısmı ücretli-ücretsiz izinli olduğundan, bir kısmı da bakanlık tarafından görevlendirilmiş olduğundan anketler uygulanamamıştır. Toplamda farklı alanlardan 197 öğretmene anket uygulanmıştır. Öğretmen sayıları ve yapılan anket sayıları Tablo 26 ile verilmiştir.

Tablo 26: Öğretmen sayıları ve yapılan anket sayıları

OKUL ADI	Öğretmen Sayıları	Yapılan Anket Toplamı	Yapılan Anket (%)
Ankara Fen Lisesi	25	24	12,5
Cumhuriyet Fen Lisesi	32	17	8,6
Meliha Hasanali Bostan Çubuk Fen Lisesi	15	13	6,6
Hasanoğlu Atatürk Fen Lisesi	22	18	9,1
Özkent Akbilek Fen Lisesi	21	19	9,6
Hasan Hüseyin Akdede Fen Lisesi	17	12	6,1
Mehmet Doğan Fen Lisesi	16	13	6,6
Mustafa Hakan Güvençer Fen Lisesi	27	22	11,2
Polatlı Fen Lisesi	25	24	12,2
Ankara Pursaklar Fen Lisesi	18	18	9,1
Yavuz Sultan Selim Fen Lisesi	17	17	8,6
Toplam	234	197	100

Araştırma kapsamında öğretmenlere ve öğrencilere uygulanmak üzere hazırlanan anketler için Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünden bir hocadan, Eğitim Bilimleri Bölümünden ve Ölçme Değerlendirme Bölümü'nden uzman görüşleri alınmıştır. Araştırma sorularının yeterliliğini ve anlaşılabilirliğini saptamak için pilot çalışma yapılarak bu kapsamda 5 öğretmen ve 10 öğrenciye anket uygulanmıştır. Yanlış anlaşılan soru olmadığı ve yeterli olduğu anlaşılmıştır.

Bu bölümde, araştırma kapsamında hazırlanan öğrenci ve öğretmen anketlerinden elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken SPSS 21 paket programı kullanılmıştır.

5.2. FEN LİSELERİ VE ÖZELLİKLERİ

Araştırma evrenimizi oluşturan Ankara ili sınırları içindeki toplam 11 Fen Lisesine ilişkin özellikler Tablo 27’de verilmiştir. Fen liselerinin özelliklerini içeren bu bilgiler, liselere ait web sayfalarından ve okul yetkililerinden elde edilmiştir.

Tüm fen liselerinde kütüphane olmakla birlikte sadece Ankara Fen Lisesi ve Hasanoğlu Atatürk Fen Lisesinde kütüphaneden sorumlu memur bulunmaktadır. Kütüphane memuru olmayan okullarda kütüphane sorumluları, kütüphane kolu öğretmeni, öğrenciler, kütüphane kulübü öğrencileri ve Türk Dili Edebiyatı öğretmenleridir.

Tablo 27: Ankara’da bulunan fen liselerinin kütüphane ve bilgi hizmetleri

Fen Lisesi Adı	Kütüphane	Kütüphane Memuru	Bilgi Teknolojisi Sınıfı	Fen Laboratuvarı	Akıllı Tahta ve İnternet	Projeler ²
Ankara	var	var	var	var	var	FATİH
Cumhuriyet	var	yok	yok	var	var	FATİH, EBA, SEECEL ³ , eTwinning
Meliha Hasanali Bostan Çubuk	var	yok	var	var	var	FATİH
Hasanoğlu Atatürk	var	var	var	var	var ⁴	Yok
Özkent Akbilek	var	yok	yok	var	var	eTwinning ERASMUS+ ⁵ , UNESCO ASPNet ⁶
Hasan Hüseyin Akdede	var	yok	yok	var	var	FATİH, eTwinning
Mehmet Doğan	var	yok	yok	var	yok	FATİH
Mustafa Hakan Güvençer	var	yok	var	var	var	FATİH
Polatlı	var	yok	yok	var	yok	Yok
Ankara Pursaklar	var	yok	yok	var	var	STEM, FATİH, ATOMBOY ⁷
Yavuz Sultan Selim	var	yok	var	var	var	FATİH, e-Twinning

² Projelerin tanımı 1. Bölüm, sayfa 2’de bulunmaktadır.

³ Okul öğretmenleri tarafından yürütülen bir projedir. Açılımı Güneydoğu Avrupa Girişimcilik Öğrenimi Merkezi olan SEECEL projesinde Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Hırvatistan ve Türkiye yer almaktadır. Proje girişimcilik hakkında farkındalık yaratmak, deneyim kazanmak ve inisiyatif alarak yeni fikirleri hayata geçirmeyi amaçlamaktadır.

⁴ Sınıflarda akıllı tahta var ancak internet bulunmamaktadır. Okul sit alanı ilan edildiğinden internet altyapısı kurulamamıştır.

⁵ Okul öğretmen ve öğrencileri tarafından yürütülen ERASMUS+, Erasmus kapsamında “The History of Migration (Göç Tarihi)” konulu çalışma bir Avrupa Birliği Projesidir.

⁶ ATOM-BOY (Aile Teknoloji Okul Merkezli Bilgi Okuryazarlığı) 2015 Yılı Gençlik Projesi Destek Programı çerçevesinde oluşturulmuş öğrencilerin bilgilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmeyi amaçlayan projedir.

⁷ Okul UNESCO ASPNet projesini yürütmektedir. Dünya çapında eğitim kurumlarını ortak amaç olan çocukları ve gençlerin zihninde barışı savunma konusu etrafında birleşmektedir.

5.3. ÖĞRETMEN ANKETİNE İLİŞKİN BULGULARININ ANALİZİ

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlere uygulanan toplamda 35 soruluk anket bulgularının değerlendirmesi yer almaktadır. Araştırma kapsamında öğretmenlere uygulanan anket aracılığıyla öğretmenlerin öğretim programlarını, öğrencileri ve kendilerini araştırma becerileri açısından değerlendirmeleri beklenmiştir.

5.3.1. Demografik Bilgiler

Ankete katılan öğretmen sayılarının okullara dağılımı Tablo 28’de verilmiştir. Araştırma Ankara genelinde bulunan 11 Fen Lisesinde randevu alınarak yüz yüze 197 öğretmene anket uygulanmıştır. Oranlara göre en fazla görüşme Ankara, Polatlı ve Mustafa Hakan Güvençer Fen Liselerinde yapılmıştır.

Tablo 28. Öğretmen sayılarının fen liselerine dağılımı

Fen Lisesi	f*	%
Ankara	24	12,2
Cumhuriyet	17	8,6
Meliha Hasanali Bostan Çubuk	13	6,6
Hasanoğlu Atatürk	18	9,1
Özkent Akbilek	19	9,6
Hasan Hüseyin Akdede	12	6,1
Mehmet Doğan	13	6,6
Mustafa Hakan Güvençer	22	11,2
Polatlı	24	12,2
Ankara Pursaklar	18	9,1
Yavuz Sultan Selim	17	8,6
Toplam	197	100

f*. sıklık

Ankete katılan toplam 197 öğretmenin eğitim düzeyi dağılımı şöyledir; 139 ‘u (%70,6) lisans mezunu, 56’sı (%28,4) yüksek lisans ve 2’si (%1) doktora derecesine sahiptir. Öğretmenler arasında eğitim düzeyi ağırlığı lisans mezunlarında olduğu görülmektedir.

Ankete katılan öğretmenlerin hizmet süresine ilişkin verilere baktığımızda veri dağılımı yoğunluğu sırasıyla 15-21 yıl (%29,4), 1-7 yıl (%26,4), 22-28 yıl (%20,3), 8-14 yıl (%13,2), 29-35 yıl (%9,1) ve 36-42 yıl (%1,5) arasındadır. Öğretmenlerin hizmet süreleri en fazla 15-21 (%29,4) yıl, en az 36-42 (%1,5) yıl arasındadır. Hizmet süresi açısından öğretmenlerin ağırlıklı 8 yıl ve üstü bir deneyime sahip olduğu görülmüştür.

Ankete katılan öğretmenlerin branşlara göre dağılımı Tablo 29’da verilmiştir. Bu tabloya göre öğretmen sayıları sırayla en çok Yabancı Dil (%15,2), Türk Dili ve Edebiyatı (%12,7) ve Matematik (%11,7) branşlarına aittir. En az öğretmen sayısı ise (%2,5) Görsel Sanatlar branşındadır.

Tablo 29. Öğretmenlerin branşlara dağılımı

Dersin Adı	f	%
Türk Dili ve Edebiyatı	25	12,7
Beden Eğitimi	12	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	11	5,6
Müzik	12	6,1
Biyoloji	18	9,1
Yabancı Dil	30	15,2
Tarih	14	7,1
Matematik	23	11,7
Fizik	14	7,1
Coğrafya	10	5,1
Sağlık Bilgisi	10	5,1
Görsel Sanatlar	5	2,5
Kimya	13	6,6
Toplam	197	100,0

5.3.2. Öğretmenlerin Öğretim Programı İle İlgili Görüşleri

Tablolarda sıfır sıklıkların yoğunluğu nedeniyle göze birleştirmeye gidilmiş 5’li likert verileri 3’lü likert’e çevrilmiştir. Bu durum istatistiksel olarak yapılan yorumlarda bir değişikliğe neden olmamıştır.

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirmesi**” görüşüne katılım durumları Tablo 30 ile gösterilmiştir. Bu tabloya göre ankete katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%79,7) derslerine ait öğretim programının öğrenciyi öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirdiği görüşüne katılmışlardır. Bu görüşe Coğrafya dersi öğretmenlerinin tamamı (%100) katılıyorum yanıtı vermiştir. Öğretmenler bu konuda net bir görüş ortaya koyarak derslerine ait öğretim programlarının büyük oranda öğrenciyi öğrenmeye ve bilgilendirmeye yönlendirdiği görüşünde birleşmiştir.

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**bilimsel konulara merak uyandırması**” görüşüne katılım durumları Tablo 31’de gösterilmiştir. Öğretmenler

derslerine ait öğretim programının bilimsel konulara merak uyandırdığı görüşüne %57,9 oranında katılıyorum, %21,8 oranında katılmıyorum ve %20,3 oranında kararsızım yanıtını vermişlerdir. Biyoloji (%83,3) ve Coğrafya (%80) branşı içinde bu konuda en yüksek oranda katılıyorum yanıtı verilmiştir. Türk Dili Edebiyatı branşı öğretmenleri içinde katılmıyorum (%36) ve kararsızım (%16) yanıtını verenlerin toplamı (%52) katılıyorum (%48) yanıtını verenlerden fazladır. Benzer bir durum Yabancı Dil branşı içinde görülmüş, katılmıyorum (%30) ve kararsızım (%23,3) yanıtını verenlerin toplamı (%53,3) katılıyorum (%46,7) yanıtını verenlerden fazla olduğu görülmüştür. Sağlık Bilgisi branşı içinde aynı oranda (%40) kararsızım ve katılıyorum (%40) yanıtı verilmiştir. Müzik branşı içinde ise tüm oranlar (%33,3) eşit dağılım göstermiştir. Öğretmenler derslerine ait öğretim programını genelde “bilimsel konulara merak uyandırdığını” (%57,9) düşünmektedir. Ancak bu görüşe katılmıyorum (%21,8) ve kararsızım (%20,3) yanıtını verenlerin toplamının (%42,1) yüksekliği dikkate değerdir.

Tablo 30. Öğretim programının öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumları

Branş		Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	5	2	18	25
	Branş oranı (%)	20,0	8,0	72,0	100,0
	Katılma oranı (%)	21,7	11,8	11,5	12,7
	Toplam (%)	2,5	1,0	9,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı	1	0	11	12
	Branş oranı (%)	8,3	0,0	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)	4,3	0,0	7,0	6,1
	Toplam (%)	0,5	0,0	5,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	0	1	10	11
	Branş oranı (%)	0,0	9,1	90,9	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	5,9	6,4	5,6
	Toplam (%)	0,0	0,5	5,1	5,6
Müzik	Sayı	1	2	9	12
	Branş oranı (%)	8,3	16,7	75,0	100,0
	Katılma oranı (%)	4,3	11,8	5,7	6,1
	Toplam (%)	,5	1,0	4,6	6,1
Biyoloji	Sayı	1	3	14	18
	Branş oranı (%)	5,6	16,7	77,8	100,0
	Katılma oranı (%)	4,3	17,6	8,9	9,1
	Toplam (%)	0,5	1,5	7,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı	6	1	23	30
	Branş oranı (%)	20,0	3,3	76,7	100,0
	Katılma oranı (%)	26,1	5,9	14,6	15,2
	Toplam (%)	3,0	0,5	11,7	15,2
Tarih	Sayı	4	0	10	14
	Branş oranı (%)	28,6	0,0	71,4	100,0
	Katılma oranı (%)	17,4	0,0	6,4	7,1
	Toplam (%)	2,0	0,0	5,1	7,1
Matematik	Sayı	1	3	19	23
	Branş oranı (%)	4,3	13,0	82,6	100,0
	Katılma oranı (%)	4,3	17,6	12,1	11,7
	Toplam (%)	0,5	1,5	9,6	11,7
Fizik	Sayı	3	1	10	14
	Branş oranı (%)	21,4	7,1	71,4	100,0
	Katılma oranı (%)	13,0	5,9	6,4	7,1
	Toplam (%)	1,5	,5	5,1	7,1
Coğrafya	Sayı	0	0	10	10
	Branş oranı (%)	0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	0,0	6,4	5,1
	Toplam (%)	0,0	0,0	5,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı	0	2	8	10
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	11,8	5,1	5,1
	Toplam (%)	0,0	1,0	4,1	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı	0	1	4	5
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	5,9	2,5	2,5
	Toplam (%)	0,0	,5	2,0	2,5
Kimya	Sayı	1	1	11	13
	Branş oranı (%)	7,7	7,7	84,6	100,0
	Katılma oranı (%)	4,3	5,9	7,0	6,6
	Toplam (%)	,5	,5	5,6	6,6
Toplam	Sayı	23	17	157	197
	Branş oranı (%)	11,7	8,6	79,7	100,0
	Katılma oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)	11,7	8,6	79,7	100,0

Tablo 31. Öğretim programının ilgili alandaki bilimsel konulara merak uyandırması görüşüne öğretmenlerin katılma durumu

Branş		Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	9	4	12	25
	Branş oranı (%)	36,0	16,0	48,0	100,0
	Katılma oranı (%)	20,9	10,0	10,5	12,7
	Toplam (%)	4,6	2,0	6,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı	2	1	9	12
	Branş oranı (%)	16,7	8,3	75,0	100,0
	Katılma oranı (%)	4,7	2,5	7,9	6,1
	Toplam (%)	1,0	,5	4,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	1	2	8	11
	Branş oranı (%)	9,1	18,2	72,7	100,0
	Katılma oranı (%)	2,3	5,0	7,0	5,6
	Toplam (%)	,5	1,0	4,1	5,6
Müzik	Sayı	4	4	4	12
	Branş oranı (%)	33,3	33,3	33,3	100,0
	Katılma oranı (%)	9,3	10,0	3,5	6,1
	Toplam (%)	2,0	2,0	2,0	6,1
Biyoloji	Sayı	0	3	15	18
	Branş oranı (%)	0,0	16,7	83,3	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	7,5	13,2	9,1
	Toplam (%)	0,0	1,5	7,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı	9	7	14	30
	Branş oranı (%)	30,0	23,3	46,7	100,0
	Katılma oranı (%)	20,9	17,5	12,3	15,2
	Toplam (%)	4,6	3,6	7,1	15,2
Tarih	Sayı	4	2	8	14
	Branş oranı (%)	28,6	14,3	57,1	100,0
	Katılma oranı (%)	9,3	5,0	7,0	7,1
	Toplam (%)	2,0	1,0	4,1	7,1
Matematik	Sayı	6	5	12	23
	Branş oranı (%)	26,1	21,7	52,2	100,0
	Katılma oranı (%)	14,0	12,5	10,5	11,7
	Toplam (%)	3,0	2,5	6,1	11,7
Fizik	Sayı	3	2	9	14
	Branş oranı (%)	21,4	14,3	64,3	100,0
	Katılma oranı (%)	7,0	5,0	7,9	7,1
	Toplam (%)	1,5	1,0	4,6	7,1
Coğrafya	Sayı	0	2	8	10
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	5,0	7,0	5,1
	Toplam (%)	0,0	1,0	4,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı	2	4	4	10
	Branş oranı (%)	20,0	40,0	40,0	100,0
	Katılma oranı (%)	4,7	10,0	3,5	5,1
	Toplam (%)	1,0	2,0	2,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı	2	0	3	5
	Branş oranı (%)	40,0	0,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)	4,7	0,0	2,6	2,5
	Toplam (%)	1,0	0,0	1,5	2,5
Kimya	Sayı	1	4	8	13
	Branş oranı (%)	7,7	30,8	61,5	100,0
	Katılma oranı (%)	2,3	10,0	7,0	6,6
	Toplam (%)	,5	2,0	4,1	6,6
Toplam	Sayı	43	40	114	197
	Branş oranı (%)	21,8	20,3	57,9	100,0
	Katılma oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)	21,8	20,3	57,9	100,0

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**öğrenme sürecine aktif olarak katılımı desteklemesi**” görüşüne katılım durumları Tablo 32’de gösterilmiştir. Derse ait öğretim programının öğrenme sürecine aktif olarak katılımı desteklediği görüşüne katılanların genel toplam içindeki oranı %65, katılmayanların %15,7 ve kararsızların %19,3’tür. Bu konuda en çok katılıyorum yanıtını veren branşlar sırayla Beden Eğitimi (%83,3), Matematik (%82,6), aynı oranda Coğrafya ve Görsel Sanatlar (%80) olmuştur. Tarih branşı öğretmenleri bu konuda aynı oranda (%42,9) katılıyorum ve (%42,9) katılmıyorum yanıtını vermişlerdir. Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “öğrenme sürecine aktif olarak katılımı desteklemesi” görüşüne büyük oranda (%65) katılmaktadır. Ancak, bu görüşe katılmayan (%15,7) ve kararsız (%19,3) kalanların oranları toplamı (%35) azımsanmayacak bir oranda olmakla beraber pek çok branşta katılım oranlarının birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**araştırma yapma becerisini geliştirmesi**” görüşüne katılım durumları Tablo 33 ile gösterilmiştir. Tüm veri kümesi içerisinde bu konuda katılıyorum yanıtını verenlerin genel toplam içerisindeki oranı %56,9, katılmıyorum %21,8 ve kararsızım %21,3’ tür. Coğrafya ve Görsel Sanatlar branşları içinde bu görüşe en yüksek oranda (%80) katılıyorum yanıtı verilmiştir. Müzik öğretmenleri en fazla (%50) kararsızım yanıtını veren branş olmuştur. Sağlık Bilgisi öğretmenleri aynı oranda (%40) katılmıyorum ve (%40) kararsızım yanıtı vermiş ve katılıyorum (%20) yanıtını verenlerden daha fazla bir orana sahip olmuştur. Kimya branşı için de benzer bir durum oluşmuş katılmıyorum (%15,4) ve kararsızım (%38,5) yanıtını verenlerin toplamı, katılıyorum (%46,2) yanıtını verenlerden fazla olduğu görülmüştür. Öğretmenler derslerine ait öğretim programlarının “araştırma yapma becerisini geliştirme” konusuna katılma (%56,9) ve katılmama ile kararsızların toplam oranları (%43,1) birbirine yakın çıktığından öğretmenler bu konuda ikiye bölünmüştür.

Tablo 32. Öğretim programının öğrenme sürecine aktif olarak katılımı desteklemesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumu

Branş			Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	4	3	18	25	
	Branş oranı (%)	16,0	12,0	72,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	12,9	7,9	14,1	12,7	
	Toplam (%)	2,0	1,5	9,1	12,7	
Beden Eğitimi	Sayı	2	0	10	12	
	Branş oranı (%)	16,7	0,0	83,3	100,0	
	Katılma oranı (%)	6,5	0,0	7,8	6,1	
	Toplam (%)	1,0	0,0	5,1	6,1	
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	0	3	8	11	
	Branş oranı (%)	0,0	27,3	72,7	100,0	
	Katılma oranı (%)	0,0	7,9	6,3	5,6	
	Toplam (%)	0,0	1,5	4,1	5,6	
Müzik	Sayı	2	2	8	12	
	Branş oranı (%)	16,7	16,7	66,7	100,0	
	Katılma oranı (%)	6,5	5,3	6,3	6,1	
	Toplam (%)	1,0	1,0	4,1	6,1	
Biyoloji	Sayı	4	6	8	18	
	Branş oranı (%)	22,2	33,3	44,4	100,0	
	Katılma oranı (%)	12,9	15,8	6,3	9,1	
	Toplam (%)	2,0	3,0	4,1	9,1	
Yabancı Dil	Sayı	4	5	21	30	
	Branş oranı (%)	13,3	16,7	70,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	12,9	13,2	16,4	15,2	
	Toplam (%)	2,0	2,5	10,7	15,2	
Tarih	Sayı	6	2	6	14	
	Branş oranı (%)	42,9	14,3	42,9	100,0	
	Katılma oranı (%)	19,4	5,3	4,7	7,1	
	Toplam (%)	3,0	1,0	3,0	7,1	
Matematik	Sayı	1	3	19	23	
	Branş oranı (%)	4,3	13,0	82,6	100,0	
	Katılma oranı (%)	3,2	7,9	14,8	11,7	
	Toplam (%)	,5	1,5	9,6	11,7	
Fizik	Sayı	3	4	7	14	
	Branş oranı (%)	21,4	28,6	50,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	9,7	10,5	5,5	7,1	
	Toplam (%)	1,5	2,0	3,6	7,1	
Coğrafya	Sayı	0	2	8	10	
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	0,0	5,3	6,3	5,1	
	Toplam (%)	0,0	1,0	4,1	5,1	
Sağlık Bilgisi	Sayı	2	3	5	10	
	Branş oranı (%)	20,0	30,0	50,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	6,5	7,9	3,9	5,1	
	Toplam (%)	1,0	1,5	2,5	5,1	
Görsel Sanatlar	Sayı	0	1	4	5	
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	0,0	2,6	3,1	2,5	
	Toplam (%)	0,0	,5	2,0	2,5	
Kimya	Sayı	3	4	6	13	
	Branş oranı (%)	23,1	30,8	46,2	100,0	
	Katılma oranı (%)	9,7	10,5	4,7	6,6	
	Toplam (%)	1,5	2,0	3,0	6,6	
Toplam	Sayı	31	38	128	197	
	Branş oranı (%)	15,7	19,3	65,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	
	Toplam (%)	15,7	19,3	65,0	100,0	

Tablo 33. Öğretim programının araştırma yapma becerisini geliştirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumu

Branş			Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		4	3	18	25
	Branş oranı (%)		16,0	12,0	72,0	100,0
	Katılma oranı (%)		9,3	7,1	16,1	12,7
	Toplam (%)		2,0	1,5	9,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		2	2	8	12
	Branş oranı (%)		16,7	16,7	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		4,7	4,8	7,1	6,1
	Toplam (%)		1,0	1,0	4,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		3	1	7	11
	Branş oranı (%)		27,3	9,1	63,6	100,0
	Katılma oranı (%)		7,0	2,4	6,3	5,6
	Toplam (%)		1,5	,5	3,6	5,6
Müzik	Sayı		2	6	4	12
	Branş oranı (%)		16,7	50,0	33,3	100,0
	Katılma oranı (%)		4,7	14,3	3,6	6,1
	Toplam (%)		1,0	3,0	2,0	6,1
Biyoloji	Sayı		5	3	10	18
	Branş oranı (%)		27,8	16,7	55,6	100,0
	Katılma oranı (%)		11,6	7,1	8,9	9,1
	Toplam (%)		2,5	1,5	5,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		7	5	18	30
	Branş oranı (%)		23,3	16,7	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		16,3	11,9	16,1	15,2
	Toplam (%)		3,6	2,5	9,1	15,2
Tarih	Sayı		5	2	7	14
	Branş oranı (%)		35,7	14,3	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		11,6	4,8	6,3	7,1
	Toplam (%)		2,5	1,0	3,6	7,1
Matematik	Sayı		5	5	13	23
	Branş oranı (%)		21,7	21,7	56,5	100,0
	Katılma oranı (%)		11,6	11,9	11,6	11,7
	Toplam (%)		2,5	2,5	6,6	11,7
Fizik	Sayı		3	4	7	14
	Branş oranı (%)		21,4	28,6	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		7,0	9,5	6,3	7,1
	Toplam (%)		1,5	2,0	3,6	7,1
Coğrafya	Sayı		0	2	8	10
	Branş oranı (%)		0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,8	7,1	5,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	4,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		4	4	2	10
	Branş oranı (%)		40,0	40,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)		9,3	9,5	1,8	5,1
	Toplam (%)		2,0	2,0	1,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		1	0	4	5
	Branş oranı (%)		20,0	0,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		2,3	0,0	3,6	2,5
	Toplam (%)		0,5	0,0	2,0	2,5
Kimya	Sayı		2	5	6	13
	Branş oranı (%)		15,4	38,5	46,2	100,0
	Katılma oranı (%)		4,7	11,9	5,4	6,6
	Toplam (%)		1,0	2,5	3,0	6,6
Toplam	Sayı		43	42	112	197
	Branş oranı (%)		21,8	21,3	56,9	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		21,8	21,3	56,9	100,0

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirmesi**” görüşüne katılım durumları Tablo 34’te gösterilmektedir. Tüm veri kümesi içinde bu görüşe katılıyorum yanıtını verenlerin oranı %64, katılmıyorum %18,8 ve kararsızım %17,3’tür. Beden Eğitimi öğretmenleri içinde en fazla (%91,7) katılıyorum yanıtı verilmiştir. Tarih branşı öğretmenleri içinde bu görüşe aynı oranda (%42,9) katılıyorum ve (%42,9) katılmıyorum yanıtı verilmiştir. Aynı durum Görsel Sanatlar dersi için de görülmüş aynı oranda (%40) katılıyorum ve (%40) katılmıyorum yanıtları alınmıştır. Sağlık Bilgisi branşı içinde ise aynı oranda (%40) katılmıyorum ve (%40) kararsızım yanıtları verilmiştir. Öğretmenler derslerine ait öğretim programının “bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirmesi” görüşüne büyük oranda (%64) katılmaktadır. Ancak katılmayan (%18,8) ve kararsız (%17,3) görüşünde bulunanların toplam oranı (%36,1) dikkate değerdir.

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirmesi**” görüşüne katılım durumları Tablo 35’te gösterilmektedir. Tüm veri kümesi içinde bu görüşe katılıyorum yanıtını verenlerin oranı %55,3, kararsızım %25,4 ve katılmıyorum %19,3’tür. Coğrafya öğretmenleri içinde bu görüşe en fazla (%90) katılıyorum yanıtı verilirken, Sağlık Bilgisi branşı içinde en fazla (%40) katılmıyorum yanıtı verilmiştir. Görsel Sanatlar (%40) ve Müzik (%41,7) branşı öğretmenleri aynı oranda kararsızım ve katılıyorum yanıtı vermişlerdir. Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “bilgi merkezlerini kullanmaya” yönlendirdiği görüşüne katılan (%55,3) ve bu görüşe katılmıyorum ile kararsızım yanıtını verenlerin toplamı (%44,7) oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Hatta kararsızların oranı (%25,4) bu görüşe katılmayanlardan (%19,3) bile fazladır.

Tablo 34. Öğretim programının bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirme görüşüne öğretmenlerin katılma durumları

Branş			Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		5	2	18	25
	Branş oranı (%)		20,0	8,0	72,0	100,0
	Katılma oranı (%)		13,5	5,9	14,3	12,7
	Toplam (%)		2,5	1,0	9,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	0	11	12
	Branş oranı (%)		8,3	0,0	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)		2,7	0,0	8,7	6,1
	Toplam (%)		,5	0,0	5,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	1	9	11
	Branş oranı (%)		9,1	9,1	81,8	100,0
	Katılma oranı (%)		2,7	2,9	7,1	5,6
	Toplam (%)		,5	,5	4,6	5,6
Müzik	Sayı		2	3	7	12
	Branş oranı (%)		16,7	25,0	58,3	100,0
	Katılma oranı (%)		5,4	8,8	5,6	6,1
	Toplam (%)		1,0	1,5	3,6	6,1
Biyoloji	Sayı		3	5	10	18
	Branş oranı (%)		16,7	27,8	55,6	100,0
	Katılma oranı (%)		8,1	14,7	7,9	9,1
	Toplam (%)		1,5	2,5	5,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		5	6	19	30
	Branş oranı (%)		16,7	20,0	63,3	100,0
	Katılma oranı (%)		13,5	17,6	15,1	15,2
	Toplam (%)		2,5	3,0	9,6	15,2
Tarih	Sayı		6	2	6	14
	Branş oranı (%)		42,9	14,3	42,9	100,0
	Katılma oranı (%)		16,2	5,9	4,8	7,1
	Toplam (%)		3,0	1,0	3,0	7,1
Matematik	Sayı		2	4	17	23
	Branş oranı (%)		8,7	17,4	73,9	100,0
	Katılma oranı (%)		5,4	11,8	13,5	11,7
	Toplam (%)		1,0	2,0	8,6	11,7
Fizik	Sayı		3	1	10	14
	Branş oranı (%)		21,4	7,1	71,4	100,0
	Katılma oranı (%)		8,1	2,9	7,9	7,1
	Toplam (%)		1,5	,5	5,1	7,1
Coğrafya	Sayı		0	2	8	10
	Branş oranı (%)		0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	5,9	6,3	5,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	4,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		4	4	2	10
	Branş oranı (%)		40,0	40,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,8	11,8	1,6	5,1
	Toplam (%)		2,0	2,0	1,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		2	1	2	5
	Branş oranı (%)		40,0	20,0	40,0	100,0
	Katılma oranı (%)		5,4	2,9	1,6	2,5
	Toplam (%)		1,0	,5	1,0	2,5
Kimya	Sayı		3	3	7	13
	Branş oranı (%)		23,1	23,1	53,8	100,0
	Katılma oranı (%)		8,1	8,8	5,6	6,6
	Toplam (%)		1,5	1,5	3,6	6,6
Toplam	Sayı		37	34	126	197
	Branş oranı (%)		18,8	17,3	64,0	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		18,8	17,3	64,0	100,0

Tablo 35. Öğretim programının bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumlarını

Branş			Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		6	3	16	25
	Branş oranı (%)		24,0	12,0	64,0	100,0
	Katılma oranı (%)		15,8	6,0	14,7	12,7
	Toplam (%)		3,0	1,5	8,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	3	8	12
	Branş oranı (%)		8,3	25,0	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		2,6	6,0	7,3	6,1
	Toplam (%)		,5	1,5	4,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	3	7	11
	Branş oranı (%)		9,1	27,3	63,6	100,0
	Katılma oranı (%)		2,6	6,0	6,4	5,6
	Toplam (%)		,5	1,5	3,6	5,6
Müzik	Sayı		2	5	5	12
	Branş oranı (%)		16,7	41,7	41,7	100,0
	Katılma oranı (%)		5,3	10,0	4,6	6,1
	Toplam (%)		1,0	2,5	2,5	6,1
Biyoloji	Sayı		5	3	10	18
	Branş oranı (%)		27,8	16,7	55,6	100,0
	Katılma oranı (%)		13,2	6,0	9,2	9,1
	Toplam (%)		2,5	1,5	5,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		4	10	16	30
	Branş oranı (%)		13,3	33,3	53,3	100,0
	Katılma oranı (%)		10,5	20,0	14,7	15,2
	Toplam (%)		2,0	5,1	8,1	15,2
Tarih	Sayı		5	3	6	14
	Branş oranı (%)		35,7	21,4	42,9	100,0
	Katılma oranı (%)		13,2	6,0	5,5	7,1
	Toplam (%)		2,5	1,5	3,0	7,1
Matematik	Sayı		3	6	14	23
	Branş oranı (%)		13,0	26,1	60,9	100,0
	Katılma oranı (%)		7,9	12,0	12,8	11,7
	Toplam (%)		1,5	3,0	7,1	11,7
Fizik	Sayı		2	5	7	14
	Branş oranı (%)		14,3	35,7	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		5,3	10,0	6,4	7,1
	Toplam (%)		1,0	2,5	3,6	7,1
Coğrafya	Sayı		0	1	9	10
	Branş oranı (%)		0,0	10,0	90,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	2,0	8,3	5,1
	Toplam (%)		0,0	,5	4,6	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		4	3	3	10
	Branş oranı (%)		40,0	30,0	30,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,5	6,0	2,8	5,1
	Toplam (%)		2,0	1,5	1,5	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		1	2	2	5
	Branş oranı (%)		20,0	40,0	40,0	100,0
	Katılma oranı (%)		2,6	4,0	1,8	2,5
	Toplam (%)		,5	1,0	1,0	2,5
Kimya	Sayı		4	3	6	13
	Branş oranı (%)		30,8	23,1	46,2	100,0
	Katılma oranı (%)		10,5	6,0	5,5	6,6
	Toplam (%)		2,0	1,5	3,0	6,6
Toplam	Sayı		38	50	109	197
	Branş oranı (%)		19,3	25,4	55,3	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		19,3	25,4	55,3	100,0

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**eleştirel düşünme becerilerini geliştirme**” görüşüne katılım durumları Tablo 36’da gösterilmektedir. Tüm veri kümesine baktığımızda bu görüşe katılanların oranı %56,9, katılmayanların oranı %23,4 ve kararsız görüşü bildirenlerin oranı %19,8 olduğu tespit edilmiştir. Branş düzeyinde bu görüşe en çok Görsel Sanatlar (%100) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%90,9) öğretmenleri katılıyorum yanıtını vermiştir. Sağlık Bilgisi öğretmenleri içinde bu soruda en çok (%50) kararsızım yanıtı verilirken, tarih branşı öğretmenleri içinde en fazla (%42,9) katılmıyorum yanıtları verilmiştir. Öğretim programının “eleştirel düşünme becerisini geliştirme” görüşüne katılıyorum (%56,9) diyen öğretmenler ve bu görüşe katılmıyorum ve kararsızım diyenlerin toplam oranı (%43,2) birbirine çok yakındır. Bu durum öğretmenlerin kendi dersine ait öğretim programının eleştirel düşünme becerilerini geliştirme konusunda çok yeterli bulmadığını göstermektedir.

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**analitik düşünme becerisini geliştirme**” görüşüne katılım durumları Tablo 37’de gösterilmektedir. Bu görüşe öğretmenlerin %55,3’ü katılıyorum, %22,3’ü katılmıyorum ve %22,3’ü kararsızım yanıtlarını vermiştir. Fizik (%85,7) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%81,8) branşı içinde katılıyorum yanıtını verenlerin en yüksek oranda olduğu saptanmıştır. Tarih (%50) ve Yabancı Dil (%40) branşı öğretmenleri içinde bu görüşe en fazla katılmıyorum yanıtı verilirken, Sağlık Bilgisi branşı öğretmenleri bu konuda en fazla (%40) kararsızım yanıtı vermişlerdir. Öğretmenler derslerine ait öğretim programının “analitik düşünme becerisini geliştirme” konusunda ortak bir görüşe varamadıkları, çıkan sonuçların birbirine yakın oranlarda olmasından anlaşılmaktadır. Sonuçlar aynı zamanda öğretmenlerin öğretim programlarını bu konuda çok yeterli bulmadıklarını da göstermektedir.

Tablo 36. Öğretim programının eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumları

Branş			Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		4	4	17	25
	Branş oranı (%)		16,0	16,0	68,0	100,0
	Katılma oranı (%)		8,7	10,3	15,2	12,7
	Toplam (%)		2,0	2,0	8,6	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		2	2	8	12
	Branş oranı (%)		16,7	16,7	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		4,3	5,1	7,1	6,1
	Toplam (%)		1,0	1,0	4,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	0	10	11
	Branş oranı (%)		9,1	0,0	90,9	100,0
	Katılma oranı (%)		2,2	0,0	8,9	5,6
	Toplam (%)		,5	0,0	5,1	5,6
Müzik	Sayı		3	4	5	12
	Branş oranı (%)		25,0	33,3	41,7	100,0
	Katılma oranı (%)		6,5	10,3	4,5	6,1
	Toplam (%)		1,5	2,0	2,5	6,1
Biyoloji	Sayı		6	3	9	18
	Branş oranı (%)		33,3	16,7	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		13,0	7,7	8,0	9,1
	Toplam (%)		3,0	1,5	4,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı		9	8	13	30
	Branş oranı (%)		30,0	26,7	43,3	100,0
	Katılma oranı (%)		19,6	20,5	11,6	15,2
	Toplam (%)		4,6	4,1	6,6	15,2
Tarih	Sayı		6	3	5	14
	Branş oranı (%)		42,9	21,4	35,7	100,0
	Katılma oranı (%)		13,0	7,7	4,5	7,1
	Toplam (%)		3,0	1,5	2,5	7,1
Matematik	Sayı		6	1	16	23
	Branş oranı (%)		26,1	4,3	69,6	100,0
	Katılma oranı (%)		13,0	2,6	14,3	11,7
	Toplam (%)		3,0	,5	8,1	11,7
Fizik	Sayı		3	2	9	14
	Branş oranı (%)		21,4	14,3	64,3	100,0
	Katılma oranı (%)		6,5	5,1	8,0	7,1
	Toplam (%)		1,5	1,0	4,6	7,1
Coğrafya	Sayı		1	2	7	10
	Branş oranı (%)		10,0	20,0	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)		2,2	5,1	6,3	5,1
	Toplam (%)		,5	1,0	3,6	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		2	5	3	10
	Branş oranı (%)		20,0	50,0	30,0	100,0
	Katılma oranı (%)		4,3	12,8	2,7	5,1
	Toplam (%)		1,0	2,5	1,5	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		0	0	5	5
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	4,5	2,5
	Toplam (%)		0,0	0,0	2,5	2,5
Kimya	Sayı		3	5	5	13
	Branş oranı (%)		23,1	38,5	38,5	100,0
	Katılma oranı (%)		6,5	12,8	4,5	6,6
	Toplam (%)		1,5	2,5	2,5	6,6
Toplam	Sayı		46	39	112	197
	Branş oranı (%)		23,4	19,8	56,9	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		23,4	19,8	56,9	100,0

Tablo 37. Öğretim programının analitik düşünme becerisini geliştirmesi görüşüne öğretmenlerin katılma durumları

Branş			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		7	5	13	25
	Branş oranı (%)		28,0	20,0	52,0	100,0
	Katılma oranı (%)		15,9	11,4	11,9	12,7
	Toplam (%)		3,6	2,5	6,6	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	3	8	12
	Branş oranı (%)		8,3	25,0	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		2,3	6,8	7,3	6,1
	Toplam (%)		,5	1,5	4,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		0	2	9	11
	Branş oranı (%)		0,0	18,2	81,8	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,5	8,3	5,6
	Toplam (%)		0,0	1,0	4,6	5,6
Müzik	Sayı		2	4	6	12
	Branş oranı (%)		16,7	33,3	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		4,5	9,1	5,5	6,1
	Toplam (%)		1,0	2,0	3,0	6,1
Biyoloji	Sayı		6	4	8	18
	Branş oranı (%)		33,3	22,2	44,4	100,0
	Katılma oranı (%)		13,6	9,1	7,3	9,1
	Toplam (%)		3,0	2,0	4,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		12	7	11	30
	Branş oranı (%)		40,0	23,3	36,7	100,0
	Katılma oranı (%)		27,3	15,9	10,1	15,2
	Toplam (%)		6,1	3,6	5,6	15,2
Tarih	Sayı		7	3	4	14
	Branş oranı (%)		50,0	21,4	28,6	100,0
	Katılma oranı (%)		15,9	6,8	3,7	7,1
	Toplam (%)		3,6	1,5	2,0	7,1
Matematik	Sayı		3	3	17	23
	Branş oranı (%)		13,0	13,0	73,9	100,0
	Katılma oranı (%)		6,8	6,8	15,6	11,7
	Toplam (%)		1,5	1,5	8,6	11,7
Fizik	Sayı		1	1	12	14
	Branş oranı (%)		7,1	7,1	85,7	100,0
	Katılma oranı (%)		2,3	2,3	11,0	7,1
	Toplam (%)		,5	0,5	6,1	7,1
Coğrafya	Sayı		0	2	8	10
	Branş oranı (%)		0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,5	7,3	5,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	4,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		3	4	3	10
	Branş oranı (%)		30,0	40,0	30,0	100,0
	Katılma oranı (%)		6,8	9,1	2,8	5,1
	Toplam (%)		1,5	2,0	1,5	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		0	2	3	5
	Branş oranı (%)		0,0	40,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,5	2,8	2,5
	Toplam (%)		0,0	1,0	1,5	2,5
Kimya	Sayı		2	4	7	13
	Branş oranı (%)		15,4	30,8	53,8	100,0
	Katılma oranı (%)		4,5	9,1	6,4	6,6
	Toplam (%)		1,0	2,0	3,6	6,6
Toplam	Sayı		44	44	109	197
	Branş oranı (%)		22,3	22,3	55,3	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		22,3	22,3	55,3	100,0

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “**bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırması**” görüşüne katılım durumları Tablo 38’de gösterilmiştir. Genel toplam içerisinde bu görüşe katılanların oranı %47,2, katılmayan %26,4 ve kararsızların oranı ise %26,4’tür. Branş düzeyinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri en fazla oranda (%40) katılmıyorum yanıtını veren branş olurken, en fazla kararsızım yanıtı veren Sağlık Bilgisi (%50), Kimya (%46,2) ve Müzik (%41,7) branşları olmuştur. Görsel Sanatlar branşı içinde aynı oranda (%40) katılıyorum ve (%40) katılmıyorum yanıtları verilmiştir.

Öğretmenlerin derslerine ait öğretim programının “bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırma” görüşüne katılma durumları yüzde ellinin altında kalmış (%47,2) ve bu görüşe katılmama ve kararsız kalma durumlarının toplam oranı (%52,8) ile ağırlıklı görüş olmuştur.

Tablo 38: Öğretim programının bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırması görüşüne öğretmenlerin katılıma durumları

Branş			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	10	6	9	25	
	Branş oranı (%)	40,0	24,0	36,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	19,2	11,5	9,7	12,7	
	Toplam (%)	5,1	3,0	4,6	12,7	
Beden Eğitimi	Sayı	1	4	7	12	
	Branş oranı (%)	8,3	33,3	58,3	100,0	
	Katılma oranı (%)	1,9	7,7	7,5	6,1	
	Toplam (%)	,5	2,0	3,6	6,1	
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	0	3	8	11	
	Branş oranı (%)	0,0	27,3	72,7	100,0	
	Katılma oranı (%)	0,0	5,8	8,6	5,6	
	Toplam (%)	0,0	1,5	4,1	5,6	
Müzik	Sayı	4	5	3	12	
	Branş oranı (%)	33,3	41,7	25,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	7,7	9,6	3,2	6,1	
	Toplam (%)	2,0	2,5	1,5	6,1	
Biyoloji	Sayı	5	5	8	18	
	Branş oranı (%)	27,8	27,8	44,4	100,0	
	Katılma oranı (%)	9,6	9,6	8,6	9,1	
	Toplam (%)	2,5	2,5	4,1	9,1	
Yabancı Dil	Sayı	12	5	13	30	
	Branş oranı (%)	40,0	16,7	43,3	100,0	
	Katılma oranı (%)	23,1	9,6	14,0	15,2	
	Toplam (%)	6,1	2,5	6,6	15,2	
Tarih	Sayı	5	3	6	14	
	Branş oranı (%)	35,7	21,4	42,9	100,0	
	Katılma oranı (%)	9,6	5,8	6,5	7,1	
	Toplam (%)	2,5	1,5	3,0	7,1	
Matematik	Sayı	6	3	14	23	
	Branş oranı (%)	26,1	13,0	60,9	100,0	
	Katılma oranı (%)	11,5	5,8	15,1	11,7	
	Toplam (%)	3,0	1,5	7,1	11,7	
Fizik	Sayı	2	4	8	14	
	Branş oranı (%)	14,3	28,6	57,1	100,0	
	Katılma oranı (%)	3,8	7,7	8,6	7,1	
	Toplam (%)	1,0	2,0	4,1	7,1	
Coğrafya	Sayı	0	2	8	10	
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	0,0	3,8	8,6	5,1	
	Toplam (%)	0,0	1,0	4,1	5,1	
Sağlık Bilgisi	Sayı	3	5	2	10	
	Branş oranı (%)	30,0	50,0	20,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	5,8	9,6	2,2	5,1	
	Toplam (%)	1,5	2,5	1,0	5,1	
Görsel Sanatlar	Sayı	2	1	2	5	
	Branş oranı (%)	40,0	20,0	40,0	100,0	
	Katılma oranı (%)	3,8	1,9	2,2	2,5	
	Toplam (%)	1,0	,5	1,0	2,5	
Kimya	Sayı	2	6	5	13	
	Branş oranı (%)	15,4	46,2	38,5	100,0	
	Katılma oranı (%)	3,8	11,5	5,4	6,6	
	Toplam (%)	1,0	3,0	2,5	6,6	
Toplam	Sayı	52	52	93	197	
	Branş oranı (%)	26,4	26,4	47,2	100,0	
	Katılma oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	
	Toplam (%)	26,4	26,4	47,2	100,0	

5.3.3. Öğretmenlerin Öğrenci Araştırmalarını/ödevlerini Değerlendirme Unsurlarının Önem Dereceleri

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken **“içeriğin doğruluğu”** konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 39’da gösterilmiştir. Tüm branş öğretmenleri bu konuyu %94,4 oranında önemli bulmuştur. Tüm veri kümesi içerisinde Beden Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik, Biyoloji, Fizik, Coğrafya ve Sağlık Bilgisi öğretmenlerinin tamamı (%100) bu konuyu önemli olarak nitelendirmiştir. Öğretmenlerin neredeyse tamamına yakını öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “içeriğin doğru olması” konusunu önemli bulmuşlardır.

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken **“öğrencinin özgün katkısının olması”** konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 40’da gösterilmiştir. Tüm veri kümesindeki öğretmenlerin %93,9’u öğrencinin özgün katkısının olmasını önemli bulmuştur. Bu soruda Türk Dili ve Edebiyatı, Biyoloji, Matematik, Sağlık Bilgisi ve Görsel Sanatlar branşı öğretmenlerinin tamamı (%100) önemli yanıtını vermiştir. Bu soruya yanıt veren farklı branşlardaki ve aynı branş içindeki öğretmenlerin neredeyse tamamına yakını öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “öğrencinin özgün katkısını” önemli bulmuşlardır.

Tablo 39. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken içeriğin doğruluğu görüşüne öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		0	1	24	25
	Branş oranı (%)		0,0	4,0	96,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	11,1	12,9	12,7
	Toplam (%)		0,0	,5	12,2	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		0	0	12	12
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	6,5	6,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	6,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		0	0	11	11
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	5,9	5,6
	Toplam (%)		0,0	0,0	5,6	5,6
Müzik	Sayı		0	0	12	12
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	6,5	6,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	6,1	6,1
Biyoloji	Sayı		0	0	18	18
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	9,7	9,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	9,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		0	2	28	30
	Branş oranı (%)		0,0	6,7	93,3	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	22,2	15,1	15,2
	Toplam (%)		0,0	1,0	14,2	15,2
Tarih	Sayı		0	3	11	14
	Branş oranı (%)		0,0	21,4	78,6	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	33,3	5,9	7,1
	Toplam (%)		0,0	1,5	5,6	7,1
Matematik	Sayı		0	1	22	23
	Branş oranı (%)		0,0	4,3	95,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	11,1	11,8	11,7
	Toplam (%)		0,0	,5	11,2	11,7
Fizik	Sayı		0	0	14	14
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	7,5	7,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	7,1	7,1
Coğrafya	Sayı		0	0	10	10
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	5,4	5,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	5,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	0	10	10
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	5,4	5,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	5,1	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		1	0	4	5
	Branş oranı (%)		20,0	0,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		50,0	0,0	2,2	2,5
	Toplam (%)		0,5	0,0	2,0	2,5
Kimya	Sayı		1	2	10	13
	Branş oranı (%)		7,7	15,4	76,9	100,0
	Katılma oranı (%)		50,0	22,2	5,4	6,6
	Toplam (%)		0,5	1,0	5,1	6,6
Toplam	Sayı		2	9	186	197
	Branş oranı (%)		1,0	4,6	94,4	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		1,0	4,6	94,4	100,0

Tablo 40. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken öğrencinin özgün katkısının olmasına öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		0	0	25	25
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	13,5	12,7
	Toplam (%)		0,0	0,0	12,7	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		0	1	11	12
	Branş oranı (%)		0,0	8,3	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,1	5,9	6,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	5,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		0	1	10	11
	Branş oranı (%)		0,0	9,1	90,9	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,1	5,4	5,6
	Toplam (%)		0,0	0,5	5,1	5,6
Müzik	Sayı		0	1	11	12
	Branş oranı (%)		0,0	8,3	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,1	5,9	6,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	5,6	6,1
Biyoloji	Sayı		0	0	18	18
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	9,7	9,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	9,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		0	1	29	30
	Branş oranı (%)		0,0	3,3	96,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,1	15,7	15,2
	Toplam (%)		0,0	0,5	14,7	15,2
Tarih	Sayı		1	1	12	14
	Branş oranı (%)		7,1	7,1	85,7	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	9,1	6,5	7,1
	Toplam (%)		0,5	0,5	6,1	7,1
Matematik	Sayı		0	0	23	23
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	12,4	11,7
	Toplam (%)		0,0	0,0	11,7	11,7
Fizik	Sayı		0	2	12	14
	Branş oranı (%)		0,0	14,3	85,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	18,2	6,5	7,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	6,1	7,1
Coğrafya	Sayı		0	1	9	10
	Branş oranı (%)		0,0	10,0	90,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,1	4,9	5,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	4,6	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	0	10	10
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	5,4	5,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	5,1	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		0	0	5	5
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	2,7	2,5
	Toplam (%)		0,0	0,0	2,5	2,5
Kimya	Sayı		0	3	10	13
	Branş oranı (%)		0,0	23,1	76,9	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	27,3	5,4	6,6
	Toplam (%)		0,0	1,5	5,1	6,6
Toplam	Sayı		1	11	185	197
	Branş oranı (%)		0,5	5,6	93,9	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		0,5	5,6	93,9	100,0

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “**farklı kaynaklardan faydalanması**” konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 41’de gösterilmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin %91,4’ü bu konuyu önemli olarak nitelendirmiştir. Türk Dili ve Edebiyatı ve Coğrafya öğretmenlerinin tamamı (%100) bu konuyu önemli olarak yanıtlamışlardır. Bu konuda görüş bildiren farklı branşlardaki neredeyse her öğretmen öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarında “farklı kaynaklardan faydalanma” konusunu önemli bulmaktadır.

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “**kaynakların güncelliği**” konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 42’de gösterilmiştir. Tüm veri kümesi içerisinde bu görüşü önemli bulan öğretmenlerin oranı %85,3, kısmen önemli bulanların oranı %10,7’dir. Biyoloji öğretmenlerinin tamamı (%100) bu konuyu önemli bulmuştur. Görsel Sanatlar branşı içerisinde bu soruya aynı oranda (%40) önemsiz ve (%40) kısmen önemli yanıt verilmiştir. Öğretmenler öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “kaynakların güncelliğini” büyük oranda önemli bulmaktadırlar.

Tablo 41. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken farklı kaynaklardan faydalanmasına öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		0	0	25	25
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	13,9	12,7
	Toplam (%)		0,0	0,0	12,7	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		0	2	10	12
	Branş oranı (%)		0,0	16,7	83,3	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	13,3	5,6	6,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	5,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		0	2	9	11
	Branş oranı (%)		0,0	18,2	81,8	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	13,3	5,0	5,6
	Toplam (%)		0,0	1,0	4,6	5,6
Müzik	Sayı		0	1	11	12
	Branş oranı (%)		0,0	8,3	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,7	6,1	6,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	5,6	6,1
Biyoloji	Sayı		0	1	17	18
	Branş oranı (%)		0,0	5,6	94,4	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,7	9,4	9,1
	Toplam (%)		0,0	,5	8,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı		0	1	29	30
	Branş oranı (%)		0,0	3,3	96,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,7	16,1	15,2
	Toplam (%)		0,0	0,5	14,7	15,2
Tarih	Sayı		2	0	12	14
	Branş oranı (%)		14,3	0,0	85,7	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	0,0	6,7	7,1
	Toplam (%)		1,0	0,0	6,1	7,1
Matematik	Sayı		0	1	22	23
	Branş oranı (%)		0,0	4,3	95,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,7	12,2	11,7
	Toplam (%)		0,0	0,5	11,2	11,7
Fizik	Sayı		0	1	13	14
	Branş oranı (%)		0,0	7,1	92,9	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,7	7,2	7,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	6,6	7,1
Coğrafya	Sayı		0	0	10	10
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	5,6	5,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	5,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	2	8	10
	Branş oranı (%)		0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	13,3	4,4	5,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	4,1	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		0	2	3	5
	Branş oranı (%)		0,0	40,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	13,3	1,7	2,5
	Toplam (%)		0,0	1,0	1,5	2,5
Kimya	Sayı		0	2	11	13
	Branş oranı (%)		0,0	15,4	84,6	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	13,3	6,1	6,6
	Toplam (%)		0,0	1,0	5,6	6,6
Toplam	Sayı		2	15	180	197
	Branş oranı (%)		1,0	7,6	91,4	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		1,0	7,6	91,4	100,0

Tablo 42. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken kaynakların güncelliğine öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		2	3	20	25
	Branş oranı (%)		8,0	12,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		25,0	14,3	11,9	12,7
	Toplam (%)		1,0	1,5	10,2	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		0	2	10	12
	Branş oranı (%)		0,0	16,7	83,3	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,5	6,0	6,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	5,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	1	9	11
	Branş oranı (%)		9,1	9,1	81,8	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	4,8	5,4	5,6
	Toplam (%)		0,5	0,5	4,6	5,6
Müzik	Sayı		0	1	11	12
	Branş oranı (%)		0,0	8,3	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,8	6,5	6,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	5,6	6,1
Biyoloji	Sayı		0	0	18	18
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	10,7	9,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	9,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		0	4	26	30
	Branş oranı (%)		0,0	13,3	86,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	19,0	15,5	15,2
	Toplam (%)		0,0	2,0	13,2	15,2
Tarih	Sayı		2	1	11	14
	Branş oranı (%)		14,3	7,1	78,6	100,0
	Katılma oranı (%)		25,0	4,8	6,5	7,1
	Toplam (%)		1,0	0,5	5,6	7,1
Matematik	Sayı		0	1	22	23
	Branş oranı (%)		0,0	4,3	95,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,8	13,1	11,7
	Toplam (%)		0,0	0,5	11,2	11,7
Fizik	Sayı		0	1	13	14
	Branş oranı (%)		0,0	7,1	92,9	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,8	7,7	7,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	6,6	7,1
Coğrafya	Sayı		1	2	7	10
	Branş oranı (%)		10,0	20,0	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	9,5	4,2	5,1
	Toplam (%)		0,5	1,0	3,6	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	1	9	10
	Branş oranı (%)		0,0	10,0	90,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,8	5,4	5,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	4,6	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		2	2	1	5
	Branş oranı (%)		40,0	40,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)		25,0	9,5	0,6	2,5
	Toplam (%)		1,0	1,0	0,5	2,5
Kimya	Sayı		0	2	11	13
	Branş oranı (%)		0,0	15,4	84,6	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,5	6,5	6,6
	Toplam (%)		0,0	1,0	5,6	6,6
Toplam	Sayı		8	21	168	197
	Branş oranı (%)		4,1	10,7	85,3	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		4,1	10,7	85,3	100,0

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “**konu başlıkları, içindekiler ve sonuç bölümlerinin yazımı**” konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 43’te gösterilmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin %70,1’i bu konuyu önemli bulurken, %24,9’u kısmen önemli bulmuştur. Görsel Sanatlar öğretmenleri bu soruyu en fazla (%60) oranda önemsiz olarak yanıtlayan branş olmuştur. Matematik (%47,8) ve Kimya (%46,2) branşı içinde bu soruya aynı oranda kısmen önemli ve önemli yanıtları verilmiştir. Bu yanıtın branş konusuyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Öğretmenler öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “konu başlıkları, içindekiler ve sonuç bölümlerinin yazımı” konusunu büyük oranda önemli bulurken (%70,1) kısmen önemli diyenlerin oranında (%24,9) dikkat çekicidir.

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “**grafik, tablo vb. kullanımı**” konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 44’te gösterilmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin %66’sı önemli ve %28,4’ü kısmen önemli yanıtlarını vermişlerdir. Coğrafya branşı içerisinde bu soruya en fazla (%90) önemli yanıtı verilirken, Müzik branşı içerisinde en fazla (%66,3) kısmen önemli yanıtı verilmiştir. Bu soruda öğretmenler öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “grafik, tablo vb. kullanımı” konusunu genel olarak önemli bulmuştur.

Tablo 43. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken konu başlıkları, içindekiler ve sonuç bölümlerinin yazımına öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		0	3	22	25
	Branş oranı (%)		0,0	12,0	88,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,1	15,9	12,7
	Toplam (%)		0,0	1,5	11,2	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		0	1	11	12
	Branş oranı (%)		0,0	8,3	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	2,0	8,0	6,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	5,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		0	3	8	11
	Branş oranı (%)		0,0	27,3	72,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,1	5,8	5,6
	Toplam (%)		0,0	1,5	4,1	5,6
Müzik	Sayı		1	2	9	12
	Branş oranı (%)		8,3	16,7	75,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	4,1	6,5	6,1
	Toplam (%)		0,5	1,0	4,6	6,1
Biyoloji	Sayı		2	4	12	18
	Branş oranı (%)		11,1	22,2	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		20,0	8,2	8,7	9,1
	Toplam (%)		1,0	2,0	6,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		1	6	23	30
	Branş oranı (%)		3,3	20,0	76,7	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	12,2	16,7	15,2
	Toplam (%)		,5	3,0	11,7	15,2
Tarih	Sayı		0	4	10	14
	Branş oranı (%)		0,0	28,6	71,4	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	8,2	7,2	7,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	5,1	7,1
Matematik	Sayı		1	11	11	23
	Branş oranı (%)		4,3	47,8	47,8	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	22,4	8,0	11,7
	Toplam (%)		,5	5,6	5,6	11,7
Fizik	Sayı		0	4	10	14
	Branş oranı (%)		0,0	28,6	71,4	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	8,2	7,2	7,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	5,1	7,1
Coğrafya	Sayı		0	1	9	10
	Branş oranı (%)		0,0	10,0	90,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	2,0	6,5	5,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	4,6	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		1	3	6	10
	Branş oranı (%)		10,0	30,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	6,1	4,3	5,1
	Toplam (%)		0,5	1,5	3,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		3	1	1	5
	Branş oranı (%)		60,0	20,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)		30,0	2,0	0,7	2,5
	Toplam (%)		1,5	0,5	0,5	2,5
Kimya	Sayı		1	6	6	13
	Branş oranı (%)		7,7	46,2	46,2	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	12,2	4,3	6,6
	Toplam (%)		0,5	3,0	3,0	6,6
Toplam	Sayı		10	49	138	197
	Branş oranı (%)		5,1	24,9	70,1	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		5,1	24,9	70,1	100,0

Tablo 44. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken grafik, tablo vb. kullanımına öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		2	9	14	25
	Branş oranı (%)		8,0	36,0	56,0	100,0
	Katılma oranı (%)		18,2	16,1	10,8	12,7
	Toplam (%)		1,0	4,6	7,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		2	1	9	12
	Branş oranı (%)		16,7	8,3	75,0	100,0
	Katılma oranı (%)		18,2	1,8	6,9	6,1
	Toplam (%)		1,0	,5	4,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	3	7	11
	Branş oranı (%)		9,1	27,3	63,6	100,0
	Katılma oranı (%)		9,1	5,4	5,4	5,6
	Toplam (%)		0,5	1,5	3,6	5,6
Müzik	Sayı		0	8	4	12
	Branş oranı (%)		0,0	66,7	33,3	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	14,3	3,1	6,1
	Toplam (%)		0,0	4,1	2,0	6,1
Biyoloji	Sayı		1	4	13	18
	Branş oranı (%)		5,6	22,2	72,2	100,0
	Katılma oranı (%)		9,1	7,1	10,0	9,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	6,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı		3	6	21	30
	Branş oranı (%)		10,0	20,0	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)		27,3	10,7	16,2	15,2
	Toplam (%)		1,5	3,0	10,7	15,2
Tarih	Sayı		1	3	10	14
	Branş oranı (%)		7,1	21,4	71,4	100,0
	Katılma oranı (%)		9,1	5,4	7,7	7,1
	Toplam (%)		0,5	1,5	5,1	7,1
Matematik	Sayı		0	8	15	23
	Branş oranı (%)		0,0	34,8	65,2	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	14,3	11,5	11,7
	Toplam (%)		0,0	4,1	7,6	11,7
Fizik	Sayı		0	3	11	14
	Branş oranı (%)		0,0	21,4	78,6	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	5,4	8,5	7,1
	Toplam (%)		0,0	1,5	5,6	7,1
Coğrafya	Sayı		0	1	9	10
	Branş oranı (%)		0,0	10,0	90,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	1,8	6,9	5,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	4,6	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	4	6	10
	Branş oranı (%)		0,0	40,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	7,1	4,6	5,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	3,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		1	1	3	5
	Branş oranı (%)		20,0	20,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		9,1	1,8	2,3	2,5
	Toplam (%)		0,5	0,5	1,5	2,5
Kimya	Sayı		0	5	8	13
	Branş oranı (%)		0,0	38,5	61,5	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	8,9	6,2	6,6
	Toplam (%)		0,0	2,5	4,1	6,6
Toplam	Sayı		11	56	130	197
	Branş oranı (%)		5,6	28,4	66,0	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		5,6	28,4	66,0	100,0

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken **“kurallara uygun atıf yapma ve kaynakça yazımı”** konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 45’te gösterilmiştir. Tüm veri kümesinde bu konuyu önemli olarak niteleyen öğretmenlerin genel toplam içerisindeki oranı %74,1, kısmen önemli bulanların oranı ise %20,8’ dir. Fizik (%92,9) ve Türk Dili ve Edebiyatı (%92) branşı içinde bu soruya en fazla önemli yanıtı verilmiştir. Kimya dersi öğretmenleri bu görüşe en fazla (%53,8) kısmen önemli bulan branş olmuştur. Ankete katılan öğretmenler öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken **“kurallara uygun atıf yapma ve kaynakça yazımı”** konusu büyük oranda (%74,1) önemli bulurken, kısmen önemli ve önemsiz bulanların toplamı (%25,9) da dikkat çekicidir.

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken **“kullanılan kaynak sayısı”** konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 46’da gösterilmiştir. Genel toplam içerisinde öğretmenlerin %56,3’ü bu konuyu önemli, %35,5’i ise kısmen önemli bulmuştur. Branş düzeyinde verilen yanıtlara baktığımızda Sağlık Bilgisi (%80), Biyoloji (%61,1), Kimya (%53,8), Matematik (%47,8), ve Görsel Sanatlar (%40) öğretmenleri ağırlıklı olarak kısmen önemli yanıtını vermişlerdir. Coğrafya branşı içinde ise öğretmenler aynı oranda (%50) kısmen önemli ve (%50) önemli olarak bu soruyu yanıtlamıştır. Öğretmenler bu soruda öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarında **“kullanılan kaynak sayısını”** önemli (%56,3) bulmuş ve önemsiz ile kısmen önemli yanıtını verenlerin toplamı oranı (%43,6) birbirine yakın çıkmıştır. Derslerin neredeyse yarısına yakınında (%35,5) öğretmenler kısmen önemli yanıtını vermiştir.

Tablo 45. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken kurallara uygun atıf yapma ve kaynakça yazımına öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		0	2	23	25
	Branş oranı (%)		0,0	8,0	92,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,9	15,8	12,7
	Toplam (%)		0,0	1,0	11,7	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	2	9	12
	Branş oranı (%)		8,3	16,7	75,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	4,9	6,2	6,1
	Toplam (%)		0,5	1,0	4,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	3	7	11
	Branş oranı (%)		9,1	27,3	63,6	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	7,3	4,8	5,6
	Toplam (%)		0,5	1,5	3,6	5,6
Müzik	Sayı		1	1	10	12
	Branş oranı (%)		8,3	8,3	83,3	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	2,4	6,8	6,1
	Toplam (%)		0,5	0,5	5,1	6,1
Biyoloji	Sayı		1	3	14	18
	Branş oranı (%)		5,6	16,7	77,8	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	7,3	9,6	9,1
	Toplam (%)		0,5	1,5	7,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		1	8	21	30
	Branş oranı (%)		3,3	26,7	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	19,5	14,4	15,2
	Toplam (%)		0,5	4,1	10,7	15,2
Tarih	Sayı		2	1	11	14
	Branş oranı (%)		14,3	7,1	78,6	100,0
	Katılma oranı (%)		20,0	2,4	7,5	7,1
	Toplam (%)		1,0	0,5	5,6	7,1
Matematik	Sayı		1	7	15	23
	Branş oranı (%)		4,3	30,4	65,2	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	17,1	10,3	11,7
	Toplam (%)		0,5	3,6	7,6	11,7
Fizik	Sayı		0	1	13	14
	Branş oranı (%)		0,0	7,1	92,9	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	2,4	8,9	7,1
	Toplam (%)		0,0	0,5	6,6	7,1
Coğrafya	Sayı		0	3	7	10
	Branş oranı (%)		0,0	30,0	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	7,3	4,8	5,1
	Toplam (%)		0,0	1,5	3,6	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		1	2	7	10
	Branş oranı (%)		10,0	20,0	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	4,9	4,8	5,1
	Toplam (%)		0,5	1,0	3,6	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		1	1	3	5
	Branş oranı (%)		20,0	20,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	2,4	2,1	2,5
	Toplam (%)		0,5	0,5	1,5	2,5
Kimya	Sayı		0	7	6	13
	Branş oranı (%)		0,0	53,8	46,2	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	17,1	4,1	6,6
	Toplam (%)		0,0	3,6	3,0	6,6
Toplam	Sayı		10	41	146	197
	Branş oranı (%)		5,1	20,8	74,1	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		5,1	20,8	74,1	100,0

Tablo 46. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken kullanılan kaynak sayısına öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		0	4	21	25
	Branş oranı (%)		0,0	16,0	84,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	5,7	18,9	12,7
	Toplam (%)		0,0	2,0	10,7	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	4	7	12
	Branş oranı (%)		8,3	33,3	58,3	100,0
	Katılma oranı (%)		6,3	5,7	6,3	6,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	3,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	4	6	11
	Branş oranı (%)		9,1	36,4	54,5	100,0
	Katılma oranı (%)		6,3	5,7	5,4	5,6
	Toplam (%)		0,5	2,0	3,0	5,6
Müzik	Sayı		2	1	9	12
	Branş oranı (%)		16,7	8,3	75,0	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	1,4	8,1	6,1
	Toplam (%)		1,0	,5	4,6	6,1
Biyoloji	Sayı		0	11	7	18
	Branş oranı (%)		0,0	61,1	38,9	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	15,7	6,3	9,1
	Toplam (%)		0,0	5,6	3,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı		4	9	17	30
	Branş oranı (%)		13,3	30,0	56,7	100,0
	Katılma oranı (%)		25,0	12,9	15,3	15,2
	Toplam (%)		2,0	4,6	8,6	15,2
Tarih	Sayı		2	0	12	14
	Branş oranı (%)		14,3	0,0	85,7	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	0,0	10,8	7,1
	Toplam (%)		1,0	0,0	6,1	7,1
Matematik	Sayı		3	11	9	23
	Branş oranı (%)		13,0	47,8	39,1	100,0
	Katılma oranı (%)		18,8	15,7	8,1	11,7
	Toplam (%)		1,5	5,6	4,6	11,7
Fizik	Sayı		1	4	9	14
	Branş oranı (%)		7,1	28,6	64,3	100,0
	Katılma oranı (%)		6,3	5,7	8,1	7,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	4,6	7,1
Coğrafya	Sayı		0	5	5	10
	Branş oranı (%)		0,0	50,0	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	7,1	4,5	5,1
	Toplam (%)		0,0	2,5	2,5	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	8	2	10
	Branş oranı (%)		0,0	80,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	11,4	1,8	5,1
	Toplam (%)		0,0	4,1	1,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		2	2	1	5
	Branş oranı (%)		40,0	40,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	2,9	0,9	2,5
	Toplam (%)		1,0	1,0	0,5	2,5
Kimya	Sayı		0	7	6	13
	Branş oranı (%)		0,0	53,8	46,2	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	10,0	5,4	6,6
	Toplam (%)		0,0	3,6	3,0	6,6
Toplam	Sayı		16	70	111	197
	Branş oranı (%)		8,1	35,5	56,3	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		8,1	35,5	56,3	100,0

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “**dil ve yazım kuralları**” konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 47’de gösterilmiştir. Tüm veri kümesinde öğretmenlerin %78,2’si önemli, %16,8’si kısmen önemli yanıtını vermiştir. Yabancı Dil öğretmenlerinin tamamı (%100) ve Türk Dili ve Edebiyatı (%96) öğretmenlerinin neredeyse tamamına yakını bu konuyu önemli bulmaktadır. Fizik branşı içinde önemli (%50) yanıtı verenlerin oranı ile önemsiz (%21,4) ve kısmen önemli (%28,6) yanıtı verenlerin toplamı (%50) aynı orandadır. Görsel Sanatlar öğretmenleri ise bu soruya aynı oranda (%40) önemsiz ve önemli yanıtını vermiştir. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını “dil ve yazım kuralları” açısından değerlendirirken özellikle dil dersleri öğretmenlerinin (TDE ve Yabancı Dil) neredeyse tamamı bu konuyu önemli bulmuştur. Tüm branşlar için bu konudaki genel eğilim önemli (%78,2) iken, kısmen önemli yanıtı verenler (%16,8) de dikkat çekicidir.

Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “**sunum biçimi**” konusuna öğretmenlerin verdiği önem durumları Tablo 48’de gösterilmiştir. Ankete katılan tüm branş öğretmenleri bu konuyu büyük oranda (%93,4) önemli bulmuştur. Beden Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Yabancı Dil, Matematik ve Coğrafya branşı öğretmenlerinin tamamı (%100) bu soruyu önemli olarak değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin neredeyse tamamı (%93,4) öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken “sunum biçimi” konusunu önemli bulmuşlardır.

Tablo 47: Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken dil ve yazım kurallarına öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş			Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		0	1	24	25
	Branş oranı (%)		0,0	4,0	96,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	3,0	15,6	12,7
	Toplam (%)		0,0	0,5	12,2	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	3	8	12
	Branş oranı (%)		8,3	25,0	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	9,1	5,2	6,1
	Toplam (%)		0,5	1,5	4,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		0	1	10	11
	Branş oranı (%)		0,0	9,1	90,9	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	3,0	6,5	5,6
	Toplam (%)		0,0	0,5	5,1	5,6
Müzik	Sayı		1	1	10	12
	Branş oranı (%)		8,3	8,3	83,3	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	3,0	6,5	6,1
	Toplam (%)		0,5	0,5	5,1	6,1
Biyoloji	Sayı		2	6	10	18
	Branş oranı (%)		11,1	33,3	55,6	100,0
	Katılma oranı (%)		20,0	18,2	6,5	9,1
	Toplam (%)		1,0	3,0	5,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		0	0	30	30
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	19,5	15,2
	Toplam (%)		0,0	0,0	15,2	15,2
Tarih	Sayı		0	3	11	14
	Branş oranı (%)		0,0	21,4	78,6	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,1	7,1	7,1
	Toplam (%)		0,0	1,5	5,6	7,1
Matematik	Sayı		0	3	20	23
	Branş oranı (%)		0,0	13,0	87,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	9,1	13,0	11,7
	Toplam (%)		0,0	1,5	10,2	11,7
Fizik	Sayı		3	4	7	14
	Branş oranı (%)		21,4	28,6	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		30,0	12,1	4,5	7,1
	Toplam (%)		1,5	2,0	3,6	7,1
Coğrafya	Sayı		1	1	8	10
	Branş oranı (%)		10,0	10,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,0	3,0	5,2	5,1
	Toplam (%)		0,5	0,5	4,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	4	6	10
	Branş oranı (%)		0,0	40,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	12,1	3,9	5,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	3,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		2	1	2	5
	Branş oranı (%)		40,0	20,0	40,0	100,0
	Katılma oranı (%)		20,0	3,0	1,3	2,5
	Toplam (%)		1,0	0,5	1,0	2,5
Kimya	Sayı		0	5	8	13
	Branş oranı (%)		0,0	38,5	61,5	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	15,2	5,2	6,6
	Toplam (%)		0,0	2,5	4,1	6,6
Toplam	Sayı		10	33	154	197
	Branş oranı (%)		5,1	16,8	78,2	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		5,1	16,8	78,2	100,0

Tablo 48. Öğrencilerin araştırma/ödev çalışmalarını değerlendirirken sunum biçimine öğretmenlerin verdiği önem durumu

Branş		Önemsiz	Kısmen Önemli	Önemli	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	0	2	23	25
	Branş oranı (%)	0,0	8,0	92,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	18,2	12,5	12,7
	Toplam (%)	0,0	1,0	11,7	12,7
Beden Eğitimi	Sayı	0	0	12	12
	Branş oranı (%)	0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	0,0	6,5	6,1
	Toplam (%)	0,0	0,0	6,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	0	0	11	11
	Branş oranı (%)	0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	0,0	6,0	5,6
	Toplam (%)	0,0	0,0	5,6	5,6
Müzik	Sayı	0	1	11	12
	Branş oranı (%)	0,0	8,3	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	9,1	6,0	6,1
	Toplam (%)	0,0	0,5	5,6	6,1
Biyoloji	Sayı	0	2	16	18
	Branş oranı (%)	0,0	11,1	88,9	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	18,2	8,7	9,1
	Toplam (%)	0,0	1,0	8,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı	0	0	30	30
	Branş oranı (%)	0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	0,0	16,3	15,2
	Toplam (%)	0,0	0,0	15,2	15,2
Tarih	Sayı	1	0	13	14
	Branş oranı (%)	7,1	0,0	92,9	100,0
	Katılma oranı (%)	50,0	0,0	7,1	7,1
	Toplam (%)	0,5	0,0	6,6	7,1
Matematik	Sayı	0	0	23	23
	Branş oranı (%)	0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	0,0	12,5	11,7
	Toplam (%)	0,0	0,0	11,7	11,7
Fizik	Sayı	0	2	12	14
	Branş oranı (%)	0,0	14,3	85,7	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	18,2	6,5	7,1
	Toplam (%)	0,0	1,0	6,1	7,1
Coğrafya	Sayı	0	0	10	10
	Branş oranı (%)	0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	0,0	5,4	5,1
	Toplam (%)	0,0	0,0	5,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı	0	2	8	10
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	18,2	4,3	5,1
	Toplam (%)	0,0	1,0	4,1	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı	1	0	4	5
	Branş oranı (%)	20,0	0,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)	50,0	0,0	2,2	2,5
	Toplam (%)	0,5	0,0	2,0	2,5
Kimya	Sayı	0	2	11	13
	Branş oranı (%)	0,0	15,4	84,6	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	18,2	6,0	6,6
	Toplam (%)	0,0	1,0	5,6	6,6
Toplam	Sayı	2	11	184	197
	Branş oranı (%)	1,0	5,6	93,4	100,0
	Katılma oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)	1,0	5,6	93,4	100,0

5.3.4. Öğretmenlerin Bireysel Araştırma Becerilerini Bilgi Okuryazarlığı Kapsamında Değerlendirmeleri

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerinden **“bilgi kaynakları türlerini ve özelliklerini tanıma”** zorluk durumları Tablo 49’da gösterilmiştir. Tüm veri kümesinde bu konuyu kolay bulanların oranı %57,4, kısmen zor bulanların oranı %35’tir. Tarih (%71,4) ve Sağlık Bilgisi (%70) branşları içinde bu konu en fazla oranda kolay olarak yanıtlanmıştır. Din Kültürü Ahlak Bilgisi öğretmenleri içinde aynı oranda (%45,5) kısmen zor ve kolay yanıtları verilmiştir. Müzik branşı öğretmenlerinin %50’ si kısmen zor yanıtını vererek branş içindeki en yüksek oranı elde etmiştir. Biyoloji branşı öğretmenleri ise bu soruda kısmen zor (%50) ve kolay (%50) yanıtları ile ikiye ayrılmıştır. Öğretmenler kendilerini bu soruda neredeyse yarı yarıya bir oranda kolay yanıtını vererek yeterli (%57,4) ve kısmen zor ve zor yanıtlarını vererek yetersiz (%42,6) bulmuştur.

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerini değerlendirirken **“araştırma/ödev konularını belirleme”** zorluk durumları Tablo 50’de gösterilmiştir. Genel toplam içerisinde bu konuyu öğretmenlerin %61,9’u kolay ve %29,4’ü kısmen zor olarak yanıtlanmıştır. Müzik (%83,3) ve Görsel Sanatlar (%80) branşı içinde bu konu en fazla oranda kolay olarak değerlendirilmiştir. Öğretmenler “araştırma/ödev konularını belirleme” konusunda kolay yanıtını en fazla (%61,9) vererek kendini yeterli olarak tanımlamıştır. Özellikle Görsel Sanatlar ve Müzik öğretmenleri bu soruda kendilerini en yeterli bulan branş olmuştur. Genel toplam içerisinde kısmen zor (%29,4) bulanların oranı dikkat çekici düzeydedir. Bu durum öğretmenlerin tamamının kendi branşlarının araştırma konularını öğrencilerine ödev verecek düzeyde yeterli bulmadığını göstermektedir.

Tablo 49. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken bilgi kaynakları türlerini ve özelliklerini tanıma zorluk durumu

Branş			Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		4	7	14	25
	Branş oranı (%)		16,0	28,0	56,0	100,0
	Katılma oranı (%)		26,7	10,1	12,4	12,7
	Toplam (%)		2,0	3,6	7,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	4	7	12
	Branş oranı (%)		8,3	33,3	58,3	100,0
	Katılma oranı (%)		6,7	5,8	6,2	6,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	3,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	5	5	11
	Branş oranı (%)		9,1	45,5	45,5	100,0
	Katılma oranı (%)		6,7	7,2	4,4	5,6
	Toplam (%)		0,5	2,5	2,5	5,6
Müzik	Sayı		1	6	5	12
	Branş oranı (%)		8,3	50,0	41,7	100,0
	Katılma oranı (%)		6,7	8,7	4,4	6,1
	Toplam (%)		0,5	3,0	2,5	6,1
Biyoloji	Sayı		0	9	9	18
	Branş oranı (%)		0,0	50,0	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	13,0	8,0	9,1
	Toplam (%)		0,0	4,6	4,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı		1	9	20	30
	Branş oranı (%)		3,3	30,0	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		6,7	13,0	17,7	15,2
	Toplam (%)		0,5	4,6	10,2	15,2
Tarih	Sayı		1	3	10	14
	Branş oranı (%)		7,1	21,4	71,4	100,0
	Katılma oranı (%)		6,7	4,3	8,8	7,1
	Toplam (%)		0,5	1,5	5,1	7,1
Matematik	Sayı		1	9	13	23
	Branş oranı (%)		4,3	39,1	56,5	100,0
	Katılma oranı (%)		6,7	13,0	11,5	11,7
	Toplam (%)		0,5	4,6	6,6	11,7
Fizik	Sayı		2	3	9	14
	Branş oranı (%)		14,3	21,4	64,3	100,0
	Katılma oranı (%)		13,3	4,3	8,0	7,1
	Toplam (%)		1,0	1,5	4,6	7,1
Coğrafya	Sayı		0	4	6	10
	Branş oranı (%)		0,0	40,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	5,8	5,3	5,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	3,0	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	3	7	10
	Branş oranı (%)		0,0	30,0	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,3	6,2	5,1
	Toplam (%)		0,0	1,5	3,6	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		0	2	3	5
	Branş oranı (%)		0,0	40,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	2,9	2,7	2,5
	Toplam (%)		0,0	1,0	1,5	2,5
Kimya	Sayı		3	5	5	13
	Branş oranı (%)		23,1	38,5	38,5	100,0
	Katılma oranı (%)		20,0	7,2	4,4	6,6
	Toplam (%)		1,5	2,5	2,5	6,6
Toplam	Sayı		15	69	113	197
	Branş oranı (%)		7,6	35,0	57,4	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		7,6	35,0	57,4	100,0

Tablo 50. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken araştırma/ödev konularını belirleme zorluk durumu

Branş			Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		2	8	15	25
	Branş oranı (%)		8,0	32,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		11,8	13,8	12,3	12,7
	Toplam (%)		1,0	4,1	7,6	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	4	7	12
	Branş oranı (%)		8,3	33,3	58,3	100,0
	Katılma oranı (%)		5,9	6,9	5,7	6,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	3,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		2	4	5	11
	Branş oranı (%)		18,2	36,4	45,5	100,0
	Katılma oranı (%)		11,8	6,9	4,1	5,6
	Toplam (%)		1,0	2,0	2,5	5,6
Müzik	Sayı		0	2	10	12
	Branş oranı (%)		0,0	16,7	83,3	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	3,4	8,2	6,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	5,1	6,1
Biyoloji	Sayı		1	4	13	18
	Branş oranı (%)		5,6	22,2	72,2	100,0
	Katılma oranı (%)		5,9	6,9	10,7	9,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	6,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı		4	11	15	30
	Branş oranı (%)		13,3	36,7	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		23,5	19,0	12,3	15,2
	Toplam (%)		2,0	5,6	7,6	15,2
Tarih	Sayı		0	3	11	14
	Branş oranı (%)		0,0	21,4	78,6	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	5,2	9,0	7,1
	Toplam (%)		0,0	1,5	5,6	7,1
Matematik	Sayı		2	6	15	23
	Branş oranı (%)		8,7	26,1	65,2	100,0
	Katılma oranı (%)		11,8	10,3	12,3	11,7
	Toplam (%)		1,0	3,0	7,6	11,7
Fizik	Sayı		3	3	8	14
	Branş oranı (%)		21,4	21,4	57,1	100,0
	Katılma oranı (%)		17,6	5,2	6,6	7,1
	Toplam (%)		1,5	1,5	4,1	7,1
Coğrafya	Sayı		0	4	6	10
	Branş oranı (%)		0,0	40,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,9	4,9	5,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	3,0	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		1	3	6	10
	Branş oranı (%)		10,0	30,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		5,9	5,2	4,9	5,1
	Toplam (%)		0,5	1,5	3,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		0	1	4	5
	Branş oranı (%)		0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	1,7	3,3	2,5
	Toplam (%)		0,0	0,5	2,0	2,5
Kimya	Sayı		1	5	7	13
	Branş oranı (%)		7,7	38,5	53,8	100,0
	Katılma oranı (%)		5,9	8,6	5,7	6,6
	Toplam (%)		0,5	2,5	3,6	6,6
Toplam	Sayı		17	58	122	197
	Branş oranı (%)		8,6	29,4	61,9	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		8,6	29,4	61,9	100,0

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerini değerlendirirken “**bilgi arama tekniklerini kullanma**” zorluk durumları Tablo 51’de gösterilmiştir. Bu konuda öğretmenlerin %60,4’ü kolay, %29,9’u kısmen zor ve %9,6’sı zor olarak yanıtlamıştır. Fizik branşı içinde bu konu aynı oranda (%35,7) zor ve (%35,7) kolay bulunmuştur. Görsel Sanatlar branşı içinde bu konu en fazla (%60) kısmen zor olarak tanımlanmıştır. Öğretmenler “bilgi arama tekniklerini kullanmayı bilme” konusunda kendilerini büyük oranda yeterli (%60,4) bulurken, Görsel Sanatlar öğretmenleri bu soruda en yüksek oranda (%60) kendini kısmen yeterli bulan grup olmuştur.

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerini değerlendirirken “**kütüphane kullanım yöntemlerini uygulama**” zorluk durumları Tablo 52’de gösterilmiştir. Genel toplam içerisinde bu konuyu öğretmenlerin %58,4’ü kolay, %26,9’u kısmen zor ve %14,7’si zor bulmuştur. Biyoloji branşı içinde bu konu en fazla (%44,4) kısmen zor bulunurken, Tarih (%85,7) ve Kimya (%76,9) branşları içinde bu soru en fazla kolay olarak yanıtlanmıştır. Fizik branşı öğretmenleri bu konuyu aynı oranda (%42,9) kısmen zor ve (%42,9) kolay olarak yanıtlarken, aynı durum Coğrafya branşı içinde (%40) zor ve (%40) kolay yanıtlarında tespit edilmiştir. Öğretmenler arasında bu soruda kendini yeterli bulan (%58,4) ve zor ile kısmen zor diyenlerin toplam oranı (%41,6) birbirine çok yakındır.

Tablo 51. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken bilgi arama tekniklerini kullanma zorluk durumu

Branş			Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		2	10	13	25
	Branş oranı (%)		8,0	40,0	52,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,5	16,9	10,9	12,7
	Toplam (%)		1,0	5,1	6,6	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		2	4	6	12
	Branş oranı (%)		16,7	33,3	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		10,5	6,8	5,0	6,1
	Toplam (%)		1,0	2,0	3,0	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		2	3	6	11
	Branş oranı (%)		18,2	27,3	54,5	100,0
	Katılma oranı (%)		10,5	5,1	5,0	5,6
	Toplam (%)		1,0	1,5	3,0	5,6
Müzik	Sayı		0	4	8	12
	Branş oranı (%)		0,0	33,3	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,8	6,7	6,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	4,1	6,1
Biyoloji	Sayı		3	5	10	18
	Branş oranı (%)		16,7	27,8	55,6	100,0
	Katılma oranı (%)		15,8	8,5	8,4	9,1
	Toplam (%)		1,5	2,5	5,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı		1	6	23	30
	Branş oranı (%)		3,3	20,0	76,7	100,0
	Katılma oranı (%)		5,3	10,2	19,3	15,2
	Toplam (%)		0,5	3,0	11,7	15,2
Tarih	Sayı		2	2	10	14
	Branş oranı (%)		14,3	14,3	71,4	100,0
	Katılma oranı (%)		10,5	3,4	8,4	7,1
	Toplam (%)		1,0	1,0	5,1	7,1
Matematik	Sayı		1	7	15	23
	Branş oranı (%)		4,3	30,4	65,2	100,0
	Katılma oranı (%)		5,3	11,9	12,6	11,7
	Toplam (%)		0,5	3,6	7,6	11,7
Fizik	Sayı		5	4	5	14
	Branş oranı (%)		35,7	28,6	35,7	100,0
	Katılma oranı (%)		26,3	6,8	4,2	7,1
	Toplam (%)		2,5	2,0	2,5	7,1
Coğrafya	Sayı		0	4	6	10
	Branş oranı (%)		0,0	40,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,8	5,0	5,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	3,0	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		1	3	6	10
	Branş oranı (%)		10,0	30,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		5,3	5,1	5,0	5,1
	Toplam (%)		0,5	1,5	3,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		0	3	2	5
	Branş oranı (%)		0,0	60,0	40,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	5,1	1,7	2,5
	Toplam (%)		0,0	1,5	1,0	2,5
Kimya	Sayı		0	4	9	13
	Branş oranı (%)		0,0	30,8	69,2	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,8	7,6	6,6
	Toplam (%)		0,0	2,0	4,6	6,6
Toplam	Sayı		19	59	119	197
	Branş oranı (%)		9,6	29,9	60,4	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		9,6	29,9	60,4	100,0

Tablo 52. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken kütüphane kullanım yöntemlerini uygulama zorluk durumu

Branş			Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		4	7	14	25
	Branş oranı (%)		16,0	28,0	56,0	100,0
	Katılma oranı (%)		13,8	13,2	12,2	12,7
	Toplam (%)		2,0	3,6	7,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		1	4	7	12
	Branş oranı (%)		8,3	33,3	58,3	100,0
	Katılma oranı (%)		3,4	7,5	6,1	6,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	3,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		3	2	6	11
	Branş oranı (%)		27,3	18,2	54,5	100,0
	Katılma oranı (%)		10,3	3,8	5,2	5,6
	Toplam (%)		1,5	1,0	3,0	5,6
Müzik	Sayı		0	4	8	12
	Branş oranı (%)		0,0	33,3	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	7,5	7,0	6,1
	Toplam (%)		0,0	2,0	4,1	6,1
Biyoloji	Sayı		4	8	6	18
	Branş oranı (%)		22,2	44,4	33,3	100,0
	Katılma oranı (%)		13,8	15,1	5,2	9,1
	Toplam (%)		2,0	4,1	3,0	9,1
Yabancı Dil	Sayı		5	7	18	30
	Branş oranı (%)		16,7	23,3	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		17,2	13,2	15,7	15,2
	Toplam (%)		2,5	3,6	9,1	15,2
Tarih	Sayı		1	1	12	14
	Branş oranı (%)		7,1	7,1	85,7	100,0
	Katılma oranı (%)		3,4	1,9	10,4	7,1
	Toplam (%)		0,5	0,5	6,1	7,1
Matematik	Sayı		2	6	15	23
	Branş oranı (%)		8,7	26,1	65,2	100,0
	Katılma oranı (%)		6,9	11,3	13,0	11,7
	Toplam (%)		1,0	3,0	7,6	11,7
Fizik	Sayı		2	6	6	14
	Branş oranı (%)		14,3	42,9	42,9	100,0
	Katılma oranı (%)		6,9	11,3	5,2	7,1
	Toplam (%)		1,0	3,0	3,0	7,1
Coğrafya	Sayı		4	2	4	10
	Branş oranı (%)		40,0	20,0	40,0	100,0
	Katılma oranı (%)		13,8	3,8	3,5	5,1
	Toplam (%)		2,0	1,0	2,0	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		1	3	6	10
	Branş oranı (%)		10,0	30,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		3,4	5,7	5,2	5,1
	Toplam (%)		0,5	1,5	3,0	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		1	1	3	5
	Branş oranı (%)		20,0	20,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		3,4	1,9	2,6	2,5
	Toplam (%)		0,5	0,5	1,5	2,5
Kimya	Sayı		1	2	10	13
	Branş oranı (%)		7,7	15,4	76,9	100,0
	Katılma oranı (%)		3,4	3,8	8,7	6,6
	Toplam (%)		0,5	1,0	5,1	6,6
Toplam	Sayı		29	53	115	197
	Branş oranı (%)		14,7	26,9	58,4	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		14,7	26,9	58,4	100,0

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerini değerlendirirken “**veri tabanlarını kullanma**” zorluk durumları Tablo 53’te gösterilmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin %69’u bu konuyu kolay bulurken, %22,8’i kısmen zor ve %8,1’i zor bulmuştur. Beden Eğitimi öğretmenlerinin tamamı (%100) bu konuyu kolay bulmuştur. Görsel Sanatlar öğretmenleri içinde ise en fazla (%60) kısmen zor görüşü öne çıkmıştır. Öğretmenler genel olarak bu konuda kendini yeterli (%69) bulmuştur. Ancak, kısmen zor ve zor bulan öğretmenlerin toplamı (%30,9) dikkat çekicidir. Ayrıca, Beden Eğitimi öğretmenleri bu konuda kendini en yeterli (%100) bulan grup olmuştur.

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerini değerlendirirken “**interneti kullanma**” zorluk durumları Tablo 54’te gösterilmiştir. Bu soruya yanıt veren öğretmenlerin genel toplam içinde %85,8’i kolay yanıtını vermiştir. Biyoloji dersi öğretmenlerinin tamamı (%100) bu konuyu kolay bulmuştur. Beden Eğitimi (%91,7) ve Yabancı Dil, Coğrafya, Sağlık Bilgisi (%90) dersleri öğretmenleri bu konuyu en fazla kolay olarak yanıtlamıştır. Tüm branş öğretmenleri “interneti kullanmayı” genelde kolay (%85,8) olarak tanımlarken, Biyoloji branşı öğretmenleri kendini en yeterli (%100) bulan grup olmuştur.

Tablo 53. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken veri tabanlarının kullanımı zorluk durumu

Branş			Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		4	6	15	25
	Branş oranı (%)		16,0	24,0	60,0	100,0
	Katılma oranı (%)		25,0	13,3	11,0	12,7
	Toplam (%)		2,0	3,0	7,6	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		0	0	12	12
	Branş oranı (%)		0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	0,0	8,8	6,1
	Toplam (%)		0,0	0,0	6,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		1	3	7	11
	Branş oranı (%)		9,1	27,3	63,6	100,0
	Katılma oranı (%)		6,3	6,7	5,1	5,6
	Toplam (%)		0,5	1,5	3,6	5,6
Müzik	Sayı		0	2	10	12
	Branş oranı (%)		0,0	16,7	83,3	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,4	7,4	6,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	5,1	6,1
Biyoloji	Sayı		2	5	11	18
	Branş oranı (%)		11,1	27,8	61,1	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	11,1	8,1	9,1
	Toplam (%)		1,0	2,5	5,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı		1	6	23	30
	Branş oranı (%)		3,3	20,0	76,7	100,0
	Katılma oranı (%)		6,3	13,3	16,9	15,2
	Toplam (%)		0,5	3,0	11,7	15,2
Tarih	Sayı		1	4	9	14
	Branş oranı (%)		7,1	28,6	64,3	100,0
	Katılma oranı (%)		6,3	8,9	6,6	7,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	4,6	7,1
Matematik	Sayı		2	6	15	23
	Branş oranı (%)		8,7	26,1	65,2	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	13,3	11,0	11,7
	Toplam (%)		1,0	3,0	7,6	11,7
Fizik	Sayı		3	2	9	14
	Branş oranı (%)		21,4	14,3	64,3	100,0
	Katılma oranı (%)		18,8	4,4	6,6	7,1
	Toplam (%)		1,5	1,0	4,6	7,1
Coğrafya	Sayı		0	2	8	10
	Branş oranı (%)		0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	4,4	5,9	5,1
	Toplam (%)		0,0	1,0	4,1	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		0	3	7	10
	Branş oranı (%)		0,0	30,0	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,7	5,1	5,1
	Toplam (%)		0,0	1,5	3,6	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		1	3	1	5
	Branş oranı (%)		20,0	60,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)		6,3	6,7	0,7	2,5
	Toplam (%)		0,5	1,5	0,5	2,5
Kimya	Sayı		1	3	9	13
	Branş oranı (%)		7,7	23,1	69,2	100,0
	Katılma oranı (%)		6,3	6,7	6,6	6,6
	Toplam (%)		0,5	1,5	4,6	6,6
Toplam	Sayı		16	45	136	197
	Branş oranı (%)		8,1	22,8	69,0	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		8,1	22,8	69,0	100,0

Tablo 54. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken interneti kullanma zorluk durumu

Branş		Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	2	4	19	25
	Branş oranı (%)	8,0	16,0	76,0	100,0
	Katılma oranı (%)	20,0	22,2	11,2	12,7
	Toplam (%)	1,0	2,0	9,6	12,7
Beden Eğitimi	Sayı	0	1	11	12
	Branş oranı (%)	0,0	8,3	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	5,6	6,5	6,1
	Toplam (%)	0,0	0,5	5,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	1	1	9	11
	Branş oranı (%)	9,1	9,1	81,8	100,0
	Katılma oranı (%)	10,0	5,6	5,3	5,6
	Toplam (%)	0,5	0,5	4,6	5,6
Müzik	Sayı	1	0	11	12
	Branş oranı (%)	8,3	0,0	91,7	100,0
	Katılma oranı (%)	10,0	0,0	6,5	6,1
	Toplam (%)	0,5	0,0	5,6	6,1
Biyoloji	Sayı	0	0	18	18
	Branş oranı (%)	0,0	0,0	100,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	0,0	10,7	9,1
	Toplam (%)	0,0	0,0	9,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı	1	2	27	30
	Branş oranı (%)	3,3	6,7	90,0	100,0
	Katılma oranı (%)	10,0	11,1	16,0	15,2
	Toplam (%)	0,5	1,0	13,7	15,2
Tarih	Sayı	1	1	12	14
	Branş oranı (%)	7,1	7,1	85,7	100,0
	Katılma oranı (%)	10,0	5,6	7,1	7,1
	Toplam (%)	0,5	0,5	6,1	7,1
Matematik	Sayı	2	3	18	23
	Branş oranı (%)	8,7	13,0	78,3	100,0
	Katılma oranı (%)	20,0	16,7	10,7	11,7
	Toplam (%)	1,0	1,5	9,1	11,7
Fizik	Sayı	2	1	11	14
	Branş oranı (%)	14,3	7,1	78,6	100,0
	Katılma oranı (%)	20,0	5,6	6,5	7,1
	Toplam (%)	1,0	0,5	5,6	7,1
Coğrafya	Sayı	0	1	9	10
	Branş oranı (%)	0,0	10,0	90,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	5,6	5,3	5,1
	Toplam (%)	0,0	0,5	4,6	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı	0	1	9	10
	Branş oranı (%)	0,0	10,0	90,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	5,6	5,3	5,1
	Toplam (%)	0,0	0,5	4,6	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı	0	1	4	5
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	5,6	2,4	2,5
	Toplam (%)	0,0	0,5	2,0	2,5
Kimya	Sayı	0	2	11	13
	Branş oranı (%)	0,0	15,4	84,6	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	11,1	6,5	6,6
	Toplam (%)	0,0	1,0	5,6	6,6
Toplam	Sayı	10	18	169	197
	Branş oranı (%)	5,1	9,1	85,8	100,0
	Katılma oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)	5,1	9,1	85,8	100,0

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerini değerlendirirken “**yasal ve etik konuları bilme**” zorluk durumları Tablo 55’te gösterilmiştir. Bu konuda öğretmenlerin %42,1’i kolay, %41,1’i kısmen zor ve %16,8’i zor olarak görüş bildirmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%72,7), Fizik (%50), Coğrafya (%50) ve Matematik (%43,5) branşları içinde en fazla kısmen zor yanıtı verilmiştir. Biyoloji (%38,8) ve Tarih (%42,9) branşları içinde bu konuya aynı oranda kısmen zor ve kolay yanıtı verilmiştir. Görsel Sanatlar öğretmenleri içinde ise aynı oranda (%40) zor ve kısmen zor yanıtları öne çıkmıştır. Ankete katılan öğretmenler yasal ve etik konuları bilme konusunda verdikleri kolay yanıtı (%42,1), kısmen zor ile zor yanıtını verenlerin toplamından (%57,9) azdır. Bu durum öğretmenlerin araştırmalarında bu konuda kendilerini çok yeterli görmediklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerini değerlendirirken “**atıf yapma ve kaynakça yazma**” zorluk durumları Tablo 56’da gösterilmiştir. Genel toplam içerisinde bu konuyu öğretmenlerin %49,7’si kolay, %38,1’i kısmen zor ve %12,1’i zor olarak yanıtlamıştır. Din Kültürü Ahlak Bilgisi branşı içinde en fazla (%63,6) kısmen zor yanıtı verilmiştir. Müzik (%50), Fizik (%42,9) ve Görsel Sanatlar (%40) branşları içinde aynı oranda kısmen zor ve kolay yanıtları verilirken, Matematik (%26,1) ve Coğrafya (%30) branşları içinde aynı oranda zor ve kısmen zor yanıtları verilmiştir. Öğretmenler “atıf yapma ve kaynakça yazabilme” konularında kendilerini çok yeterli görmedikleri yanıtlardan ortaya çıkmıştır. Bu konuya kolay yanıtını verenlerin oranı, zor ve kısmen zor yanıtını verenlerin oranından daha azdır.

Tablo 55. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken yasal ve etik konuları bilme zorluk durumu

Branş		Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	3	8	14	25
	Branş oranı (%)	12,0	32,0	56,0	100,0
	Katılma oranı (%)	9,1	9,9	16,9	12,7
	Toplam (%)	1,5	4,1	7,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı	1	4	7	12
	Branş oranı (%)	8,3	33,3	58,3	100,0
	Katılma oranı (%)	3,0	4,9	8,4	6,1
	Toplam (%)	0,5	2,0	3,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	1	8	2	11
	Branş oranı (%)	9,1	72,7	18,2	100,0
	Katılma oranı (%)	3,0	9,9	2,4	5,6
	Toplam (%)	0,5	4,1	1,0	5,6
Müzik	Sayı	1	4	7	12
	Branş oranı (%)	8,3	33,3	58,3	100,0
	Katılma oranı (%)	3,0	4,9	8,4	6,1
	Toplam (%)	0,5	2,0	3,6	6,1
Biyoloji	Sayı	4	7	7	18
	Branş oranı (%)	22,2	38,9	38,9	100,0
	Katılma oranı (%)	12,1	8,6	8,4	9,1
	Toplam (%)	2,0	3,6	3,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı	3	14	13	30
	Branş oranı (%)	10,0	46,7	43,3	100,0
	Katılma oranı (%)	9,1	17,3	15,7	15,2
	Toplam (%)	1,5	7,1	6,6	15,2
Tarih	Sayı	2	6	6	14
	Branş oranı (%)	14,3	42,9	42,9	100,0
	Katılma oranı (%)	6,1	7,4	7,2	7,1
	Toplam (%)	1,0	3,0	3,0	7,1
Matematik	Sayı	4	10	9	23
	Branş oranı (%)	17,4	43,5	39,1	100,0
	Katılma oranı (%)	12,1	12,3	10,8	11,7
	Toplam (%)	2,0	5,1	4,6	11,7
Fizik	Sayı	4	7	3	14
	Branş oranı (%)	28,6	50,0	21,4	100,0
	Katılma oranı (%)	12,1	8,6	3,6	7,1
	Toplam (%)	2,0	3,6	1,5	7,1
Coğrafya	Sayı	3	5	2	10
	Branş oranı (%)	30,0	50,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)	9,1	6,2	2,4	5,1
	Toplam (%)	1,5	2,5	1,0	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı	1	4	5	10
	Branş oranı (%)	10,0	40,0	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)	3,0	4,9	6,0	5,1
	Toplam (%)	0,5	2,0	2,5	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı	2	2	1	5
	Branş oranı (%)	40,0	40,0	20,0	100,0
	Katılma oranı (%)	6,1	2,5	1,2	2,5
	Toplam (%)	1,0	1,0	0,5	2,5
Kimya	Sayı	4	2	7	13
	Branş oranı (%)	30,8	15,4	53,8	100,0
	Katılma oranı (%)	12,1	2,5	8,4	6,6
	Toplam (%)	2,0	1,0	3,6	6,6
Toplam	Sayı	33	81	83	197
	Branş oranı (%)	16,8	41,1	42,1	100,0
	Katılma oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)	16,8	41,1	42,1	100,0

Tablo 56. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken atıf yapma ve kaynakça yazabilme zorluk durumu

Branş			Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		0	11	14	25
	Branş oranı (%)		0,0	44,0	56,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	14,7	14,3	12,7
	Toplam (%)		0,0	5,6	7,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı		0	5	7	12
	Branş oranı (%)		0,0	41,7	58,3	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	6,7	7,1	6,1
	Toplam (%)		0,0	2,5	3,6	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		2	7	2	11
	Branş oranı (%)		18,2	63,6	18,2	100,0
	Katılma oranı (%)		8,3	9,3	2,0	5,6
	Toplam (%)		1,0	3,6	1,0	5,6
Müzik	Sayı		0	6	6	12
	Branş oranı (%)		0,0	50,0	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		0,0	8,0	6,1	6,1
	Toplam (%)		0,0	3,0	3,0	6,1
Biyoloji	Sayı		3	4	11	18
	Branş oranı (%)		16,7	22,2	61,1	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	5,3	11,2	9,1
	Toplam (%)		1,5	2,0	5,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı		3	12	15	30
	Branş oranı (%)		10,0	40,0	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	16,0	15,3	15,2
	Toplam (%)		1,5	6,1	7,6	15,2
Tarih	Sayı		1	6	7	14
	Branş oranı (%)		7,1	42,9	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		4,2	8,0	7,1	7,1
	Toplam (%)		0,5	3,0	3,6	7,1
Matematik	Sayı		6	6	11	23
	Branş oranı (%)		26,1	26,1	47,8	100,0
	Katılma oranı (%)		25,0	8,0	11,2	11,7
	Toplam (%)		3,0	3,0	5,6	11,7
Fizik	Sayı		2	6	6	14
	Branş oranı (%)		14,3	42,9	42,9	100,0
	Katılma oranı (%)		8,3	8,0	6,1	7,1
	Toplam (%)		1,0	3,0	3,0	7,1
Coğrafya	Sayı		3	3	4	10
	Branş oranı (%)		30,0	30,0	40,0	100,0
	Katılma oranı (%)		12,5	4,0	4,1	5,1
	Toplam (%)		1,5	1,5	2,0	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı		1	4	5	10
	Branş oranı (%)		10,0	40,0	50,0	100,0
	Katılma oranı (%)		4,2	5,3	5,1	5,1
	Toplam (%)		0,5	2,0	2,5	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı		1	2	2	5
	Branş oranı (%)		20,0	40,0	40,0	100,0
	Katılma oranı (%)		4,2	2,7	2,0	2,5
	Toplam (%)		0,5	1,0	1,0	2,5
Kimya	Sayı		2	3	8	13
	Branş oranı (%)		15,4	23,1	61,5	100,0
	Katılma oranı (%)		8,3	4,0	8,2	6,6
	Toplam (%)		1,0	1,5	4,1	6,6
Toplam	Sayı		24	75	98	197
	Branş oranı (%)		12,2	38,1	49,7	100,0
	Katılma oranı (%)		100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)		12,2	38,1	49,7	100,0

Öğretmenlerin, kendi araştırma becerilerini değerlendirirken “**kütüphaneleri kullanma**” zorluk durumları Tablo 57’de gösterilmiştir. Tüm veri kümesi içinde bu konuyu kolay bulanların oranı %63,5, kısmen zor %24,4 ve zor %12,2’dir. Coğrafya branşı içinde bu konuda en fazla (%40) zor yanıtı verilmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi branşı içinde bu konuda en fazla kolay (%45) yanıtı verilmiş ancak, kısmen zor (%36,4) ve zor (%18,2) yanıtı verenlerin toplamı (%54,6) kolay yanıtı verenlerden daha fazladır. Ankete katılan tüm branş öğretmenleri “kütüphane kullanma” konusunda kendilerini genel içinde yeterli (%63,5) bulma oranı daha yüksek olsa da, bu konuda yeterli olmadığını düşünenlerin oranı (%36,6) da dikkat çekici düzeydedir.

Tablo 57. Öğretmenlerin araştırma becerilerini değerlendirirken kütüphaneleri kullanma zorluk durumu

Branş		Zor	Kısmen Zor	Kolay	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	2	7	16	25
	Branş oranı (%)	8,0	28,0	64,0	100,0
	Katılma oranı (%)	8,3	14,6	12,8	12,7
	Toplam (%)	1,0	3,6	8,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı	0	4	8	12
	Branş oranı (%)	0,0	33,3	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	8,3	6,4	6,1
	Toplam (%)	0,0	2,0	4,1	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	2	4	5	11
	Branş oranı (%)	18,2	36,4	45,5	100,0
	Katılma oranı (%)	8,3	8,3	4,0	5,6
	Toplam (%)	1,0	2,0	2,5	5,6
Müzik	Sayı	2	2	8	12
	Branş oranı (%)	16,7	16,7	66,7	100,0
	Katılma oranı (%)	8,3	4,2	6,4	6,1
	Toplam (%)	1,0	1,0	4,1	6,1
Biyoloji	Sayı	4	4	10	18
	Branş oranı (%)	22,2	22,2	55,6	100,0
	Katılma oranı (%)	16,7	8,3	8,0	9,1
	Toplam (%)	2,0	2,0	5,1	9,1
Yabancı Dil	Sayı	5	4	21	30
	Branş oranı (%)	16,7	13,3	70,0	100,0
	Katılma oranı (%)	20,8	8,3	16,8	15,2
	Toplam (%)	2,5	2,0	10,7	15,2
Tarih	Sayı	3	3	8	14
	Branş oranı (%)	21,4	21,4	57,1	100,0
	Katılma oranı (%)	12,5	6,3	6,4	7,1
	Toplam (%)	1,5	1,5	4,1	7,1
Matematik	Sayı	0	9	14	23
	Branş oranı (%)	0,0	39,1	60,9	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	18,8	11,2	11,7
	Toplam (%)	0,0	4,6	7,1	11,7
Fizik	Sayı	1	2	11	14
	Branş oranı (%)	7,1	14,3	78,6	100,0
	Katılma oranı (%)	4,2	4,2	8,8	7,1
	Toplam (%)	0,5	1,0	5,6	7,1
Coğrafya	Sayı	4	3	3	10
	Branş oranı (%)	40,0	30,0	30,0	100,0
	Katılma oranı (%)	16,7	6,3	2,4	5,1
	Toplam (%)	2,0	1,5	1,5	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı	1	1	8	10
	Branş oranı (%)	10,0	10,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)	4,2	2,1	6,4	5,1
	Toplam (%)	0,5	0,5	4,1	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı	0	1	4	5
	Branş oranı (%)	0,0	20,0	80,0	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	2,1	3,2	2,5
	Toplam (%)	0,0	0,5	2,0	2,5
Kimya	Sayı	0	4	9	13
	Branş oranı (%)	0,0	30,8	69,2	100,0
	Katılma oranı (%)	0,0	8,3	7,2	6,6
	Toplam (%)	0,0	2,0	4,6	6,6
Toplam	Sayı	24	48	125	197
	Branş oranı (%)	12,2	24,4	63,5	100,0
	Katılma oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)	12,2	24,4	63,5	100,0

5.3.5. Eğitimde Kütüphane Desteği

Öğretmenlerin, öğrencilere “**araştırma becerilerini kazandırmada kütüphanelere gereksinim duyma**” durumlarının branşlara göre dağılımı Tablo 58’de verilmiştir. Öğretmenlerin %75,6’sı bu konuda kütüphane desteğine gereksinim duyarken, öğretmenlerin %24,4’ü gereksinim duymadığını ifade etmiştir. Tarih (%100), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%90,9) ve Türk Dili ve Edebiyatı (%88) branşları içinde en çok kütüphane desteğine gereksinim duyulduğu ifade edilmiştir. Kütüphane desteğine gereksinim duymayanlar içinde en fazla Kimya (%46,2) ve Görsel Sanatlar (%40) öğretmenleri bulunmaktadır. Öğretmenler bu soruda büyük oranda (%75,6) araştırma becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında kütüphane desteğine gereksinim duyduklarını ifade etmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında öğretmenlerin eğitim düzeyleri ile bu soruya cevap verme seçenekleri arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan ki kare testi sonucunda öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma sürecinde kütüphanelerin desteğine gereksinim duyup duymama görüşleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığını %95 güven düzeyinde söyleyebiliriz ($p=0,202$).

Aynı durum öğretmenlerin hizmet süreleri açısından da değerlendirilmiştir. Yapılan ki-kare testi sonucunda öğretmenlerin hizmet süreleri ile kütüphanelere gereksinim duyma durumu arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuç olarak öğretmenlerin hizmet süresi ile araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma sürecinde kütüphanelerin desteğine gereksinim duyma durumları arasında istatistiksel olarak fark olmadığını %95 güven düzeyinde söyleyebiliriz ($p=0,239$).

Tablo 58. Öğretmenlerin araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma sürecinde kütüphanelerin desteğine gereksinim duyma durumunun branşlara göre dağılımı

Branş			Evet	Hayır	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		22	3	25
	Branş oranı (%)		88.0	12.0	100.0
	Katılma oranı (%)		14.8	6.3	12.7
	Toplam (%)		11.2	1.5	12.7
Beden Eğitimi	Sayı		9	3	12
	Branş oranı (%)		75.0	25.0	100.0
	Katılma oranı (%)		6.0	6.3	6.1
	Toplam (%)		4.6	1.5	6.1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		10	1	11
	Branş oranı (%)		90.9	9.1	100.0
	Katılma oranı (%)		6.7	2.1	5.6
	Toplam (%)		5.1	0.5	5.6
Müzik	Sayı		10	2	12
	Branş oranı (%)		83.3	16.7	100.0
	Katılma oranı (%)		6.7	4.2	6.1
	Toplam (%)		5.1	1.0	6.1
Biyoloji	Sayı		11	7	18
	Branş oranı (%)		61.1	38.9	100.0
	Katılma oranı (%)		7.4	14.6	9.1
	Toplam (%)		5.6	3.6	9.1
Yabancı Dil	Sayı		21	9	30
	Branş oranı (%)		70.0	30.0	100.0
	Katılma oranı (%)		14.1	18.8	15.2
	Toplam (%)		10.7	4.6	15.2
Tarih	Sayı		14	0	14
	Branş oranı (%)		100.0	0.0	100.0
	Katılma oranı (%)		9.4	0.0	7.1
	Toplam (%)		7.1	0.0	7.1
Matematik	Sayı		15	8	23
	Branş oranı (%)		65.2	34.8	100.0
	Katılma oranı (%)		10.1	16.7	11.7
	Toplam (%)		7.6	4.1	11.7
Fizik	Sayı		11	3	14
	Branş oranı (%)		78.6	21.4	100.0
	Katılma oranı (%)		7.4	6.3	7.1
	Toplam (%)		5.6	1.5	7.1
Coğrafya	Sayı		8	2	10
	Branş oranı (%)		80.0	20.0	100.0
	Katılma oranı (%)		5.4	4.2	5.1
	Toplam (%)		4.1	1.0	5.1
Sağlık Bilgisi	Sayı		8	2	10
	Branş oranı (%)		80.0	20.0	100.0
	Katılma oranı (%)		5.4	4.2	5.1
	Toplam (%)		4.1	1.0	5.1
Görsel Sanatlar	Sayı		3	2	5
	Branş oranı (%)		60.0	40.0	100.0
	Katılma oranı (%)		2.0	4.2	2.5
	Toplam (%)		1.5	1.0	2.5
Kimya	Sayı		7	6	13
	Branş oranı (%)		53.8	46.2	100.0
	Katılma oranı (%)		4.7	12.5	6.6
	Toplam (%)		3.6	3.0	6.6
Toplam	Sayı		149	48	197
	Branş oranı (%)		75.6	24.4	100.0
	Katılma oranı (%)		100.0	100.0	100.0
	Toplam (%)		75.6	24.4	100.0

Öğretmenlerin araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma sürecinde kütüphanelere gereksinim duyma durumuna göre (evet-hayır) belirtilen nedenler gruplandırılarak Tablo 59’da gösterilmiştir. Öğretmenlere “araştırma becerilerinin öğrencilere kazandırılması sürecinde kütüphanelere gereksinim duyuyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde 149 kişi evet yanıtını vermiş ancak 94 kişi geçerli bir görüş bildirmiştir, hayır cevabını veren 48 kişi içinden ise 42 kişi neden belirtmiştir. Verilen yanıtlar analiz edilerek ortak cevaplar gruplanmıştır.

Araştırma becerilerini öğrencilere kazandırmada öğretmenlerin kütüphane desteğine gereksinim duyma nedenleri arasında en çok “doğru ve güvenilir bilgiye erişme” (%35), “araştırma yapma becerisini geliştirme” (%23,4) ve “farklı türde bilgi kaynağına erişme” (%14) yer almaktadır. Öğretmenlerin kütüphane desteğine gereksinim duymama nedenleri arasında en çok “internetin bilgiye daha hızlı ve kolay erişimi sağlaması” (%50) ve “internet ortamının bilgi gereksinimlerini karşılaması” (%26,2) olarak ifade edilmiştir.

Tablo 59. Öğretmenlerin araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma sürecinde kütüphanelerin desteğine gereksinim duyma nedenleri

Evet	Sayı	%
Doğru ve güvenilir bilgiye erişme	33	35
Araştırma yapma becerisini geliştirme	22	23,4
Farklı türde bilgi kaynağına erişme	13	14
Kitaplara erişme	9	10
Bilgi ve bilgi kaynaklarına erişim kolaylığı	5	5,3
Bilgi profesyonelleri tarafından doğru yönlendirilme	3	3,1
Güncel bilgi kaynağına erişme	3	3,1
Kütüphane kullanma beceri ve alışkanlığını geliştirme	3	3,1
Bilimsel bilgi kaynaklarını kullanma	1	1
Kitap okuma alışkanlığı kazanma	1	1
Verimli araştırma yapma	1	1
Toplam	94	100
Hayır		
İnternetin bilgiye daha hızlı ve kolay erişim sağlaması	21	50
İnternet ortamının bilgi gereksinimlerini karşılıyor olması	11	26,2
Branş gereği gerek duymama (2 Beden, 1 Resim branşı)	3	7,1
Kütüphanelerin çağın gereksinimlerine karşılık verememesi	3	7,1
Ders içerikleriyle ilgili konuları kütüphanede bulamama	2	5
Araştırmaya zaman ayıramama	1	2,3
Ders kaynakları yeterli	1	2,3
Toplam	42	100

5.3.6. Öğretmenlerin Öğrencilerin Araştırma Beceri Düzeylerini Değerlendirmesi

Öğretmenler, öğrencilerin araştırma becerilerini genelde değerlendirerek bulundukları düzeyi göstermiştir. Öğrencilerin “**araştırma beceri düzeylerine**” ilişkin öğretmen değerlendirmeleri Tablo 60’da gösterilmiştir. Toplam veri kümesi içinde öğretmenler öğrencilerin araştırma beceri düzeylerini %40,1 iyi, %29,9 zayıf ve %29,9 orta olarak nitelendirmiştir. Bu konuda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%54,5), Coğrafya (%50), Fizik (%42,9) ve Kimya (%38,5) branşları içinde öğretmenler öğrencilerin araştırma beceri düzeyleri en çok orta olarak tanımlamıştır. Görsel Sanatlar branşı içinde en fazla (%60) zayıf yanıtı verilmiştir. Biyoloji branşı içinde aynı oranda (%38,9) zayıf ve (%38,9) iyi yanıtı verilirken, Fizik branşı içinde de aynı oranda (%42,9) orta ve (%42,9) iyi yanıtı verilmiştir.

Ankete katılan tüm branş öğretmenleri öğrencilerin araştırma becerilerini genel içinde en fazla (%40,1) oranda iyi olarak nitelendirmiş olsa da orta ve zayıf olarak nitelendiren öğretmenlerin toplam oranı (%59,8) iyi yanıtını verenlerden daha fazladır. Bu durum öğretmenlerin yarıdan fazlasının öğrencilerin araştırma beceri düzeylerini orta ve zayıf düzeyde bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 60. Öğrencilerin araştırma beceri düzeyleri

Branş		Zayıf	Orta	İyi	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	8	5	12	25
	Branş oranı (%)	32,0	20,0	48,0	100,0
	Beceri oranı (%)	13,6	8,5	15,2	12,7
	Toplam (%)	4,1	2,5	6,1	12,7
Beden Eğitimi	Sayı	3	4	5	12
	Branş oranı (%)	25,0	33,3	41,7	100,0
	Beceri oranı (%)	5,1	6,8	6,3	6,1
	Toplam (%)	1,5	2,0	2,5	6,1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	3	6	2	11
	Branş oranı (%)	27,3	54,5	18,2	100,0
	Beceri oranı (%)	5,1	10,2	2,5	5,6
	Toplam (%)	1,5	3,0	1,0	5,6
Müzik	Sayı	2	4	6	12
	Branş oranı (%)	16,7	33,3	50,0	100,0
	Beceri oranı (%)	3,4	6,8	7,6	6,1
	Toplam (%)	1,0	2,0	3,0	6,1
Biyoloji	Sayı	7	4	7	18
	Branş oranı (%)	38,9	22,2	38,9	100,0
	Beceri oranı (%)	11,9	6,8	8,9	9,1
	Toplam (%)	3,6	2,0	3,6	9,1
Yabancı Dil	Sayı	7	8	15	30
	Branş oranı (%)	23,3	26,7	50,0	100,0
	Beceri oranı (%)	11,9	13,6	19,0	15,2
	Toplam (%)	3,6	4,1	7,6	15,2
Tarih	Sayı	5	4	5	14
	Branş oranı (%)	35,7	28,6	35,7	100,0
	Beceri oranı (%)	8,5	6,8	6,3	7,1
	Toplam (%)	2,5	2,0	2,5	7,1
Matematik	Sayı	7	7	9	23
	Branş oranı (%)	30,4	30,4	39,1	100,0
	Beceri oranı (%)	11,9	11,9	11,4	11,7
	Toplam (%)	3,6	3,6	4,6	11,7
Fizik	Sayı	2	6	6	14
	Branş oranı (%)	14,3	42,9	42,9	100,0
	Beceri oranı (%)	3,4	10,2	7,6	7,1
	Toplam (%)	1,0	3,0	3,0	7,1
Coğrafya	Sayı	4	5	1	10
	Branş oranı (%)	40,0	50,0	10,0	100,0
	Beceri oranı (%)	6,8	8,5	1,3	5,1
	Toplam (%)	2,0	2,5	,5	5,1
Sağlık Bilgisi	Sayı	4	1	5	10
	Branş oranı (%)	40,0	10,0	50,0	100,0
	Beceri oranı (%)	6,8	1,7	6,3	5,1
	Toplam (%)	2,0	,5	2,5	5,1
Görsel Sanatlar	Sayı	3	0	2	5
	Branş oranı (%)	60,0	0,0	40,0	100,0
	Beceri oranı (%)	5,1	0,0	2,5	2,5
	Toplam (%)	1,5	0,0	1,0	2,5
Kimya	Sayı	4	5	4	13
	Branş oranı (%)	30,8	38,5	30,8	100,0
	Beceri oranı (%)	6,8	8,5	5,1	6,6
	Toplam (%)	2,0	2,5	2,0	6,6
Toplam	Sayı	59	59	79	197
	Branş oranı (%)	29,9	29,9	40,1	100,0
	Beceri oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
	Toplam (%)	29,9	29,9	40,1	100,0

Yukarıda verilen bilgiler ışığında tüm branşlarda görev yapan öğretmenlerin eğitim düzeyleri ile öğrencilerin araştırma beceri düzeylerinin değerlendirilmesi arasında

farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan Ki-kare testi sonucunda öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre öğrencilerin araştırma beceri düzeylerinin değerlendirilmesi görüşleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığını %95 güven düzeyinde söyleyebiliriz ($p=0,120$).

Aynı durum öğretmenlerin hizmet süreleri açısından da değerlendirilmiştir. Yapılan ki-kare testi sonucunda öğretmenlerin hizmet süreleri ile öğrencilerin araştırma beceri düzeylerinin değerlendirilmesi arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuç olarak öğretmenlerin hizmet süresi ile araştırma beceri düzeylerinin değerlendirilmesi görüşleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığını %95 güven düzeyinde söyleyebiliriz ($p=0,121$).

5.3.7. Araştırma Becerilerinin Öğrencilere Kazandırılması/Geliştirilmesi Konusunda Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma/geliştirme sürecinde ilişkin düşünceleri analiz edilmiş ve gruplandırılarak Tablo 61’de verilmiştir. Toplam veri kümesini oluşturan 197 kişiden 155 kişi bu soruya görüş bildirirken, 42 kişi bu soruyu yanıtlamamış ve boş bırakmıştır. Öğretmenlerin tekrar eden görüşleri branşlar açısından bir farklılık göstermediğinden ilgili görüşler gruplandırılarak yazılmıştır. Verilen yanıtlar arasında en çok “araştırma konularının ilgi çekici olması”, “araştırma süreçlerinin öğretilmesi”, “kütüphane kullanım yöntemlerinin öğretilmesi ve kütüphanelerin erişilebilir olması”, “ders içinde farklı türde bilgi kaynağı kullanılması”, “müfredatın araştırma yapmaya daha fazla yer vermesi ve araştırma ödevlerinin ağırlığının artması”, eğitim sisteminin sınav odaklı olmaktan çıkması” konuları yer almaktadır.

Tablo 61. Araştırma becerilerin öğrencilere kazandırılması/geliştirilmesi konusunda düşünceler

Araştırma konuları özgün ve ilgi çekici olmalıdır.
Araştırma süreçleri öğrencilere uygulamalı gösterilmelidir.
Araştırma yapma okul puanına daha çok etki etmelidir.
Araştırma yöntem ve teknikleri dersi verilmelidir.
Araştırmaya dayalı bir öğretim yöntemine ağırlık verilmelidir.
Bilimsel düşünce öğretilmelidir.
Haftalık ders saati çok fazla olduğundan araştırmaya zaman ayıramamaktadır.
İlköğretimden itibaren araştırma becerileri öğrenciye verilmeli ve takip edilmelidir.
İnternet ortamından daha fazla yararlanmalı ve e-kitap, video gibi materyaller geliştirilmelidir.
Kütüphane kullanım yöntemleri, bilgi arama stratejileri öğretilmeli ve kitap okumaları sağlanmalıdır.
Kütüphane ve laboratuvara erişimde zaman sınırlaması olmamalıdır. Öğrenciler her saat erişim sağlamalıdır.
Kütüphanelerin yenilenmesi ve çekici yerler haline getirilmesi gerekir.
Müfredat konuları azaltılmalı ve araştırma, deney ve gözleme daha fazla yer verilmelidir.
Ödev projeleri yaratıcı ve eğlenceli olmalıdır. Derslerde yayın, video vb. örnekler kullanılmalıdır.
Ödev-proje çalışmaları araştırmaya yönelik olmalı ve deney, gözlem vb. çalışmalar artırılmalıdır.
Öğrenci araştırma sürecinde desteklenmeli ve eksiklikleri giderilmelidir.
Öğrencilere internet dışında kullanabilecekleri kaynaklar öğretilmelidir.
Öğrencilerin araştırma becerileri çok zayıf ve bu nedenle kütüphanede araştırma ve uygulama yapmaları gerekmektedir.
Öğrenilen bilgileri kalıcı kılmak için öğrencileri kütüphaneye yönlendirmek gerekmektedir.
Öğretmenler alanlarıyla ilgili güncel bilgileri takip etmelidir.
Proje ve performans ödevlerinin sınıf ortamında sunulması ve değerlendirmesi gerekmektedir.
Sınav odaklı bir eğitim sistemi öğrencilerin merak ve araştırma duygusunu köreltmektedir.
Tüm derslerin birbiriyle bağlantısı olmalıdır.

5.4. ÖĞRENCİ ANKETİNE İLİŞKİN BULGULARININ ANALİZİ

Ankete katılan öğrencilerin %56'sı (218) kadın ve %44'ü (171) erkektir. Öğrencilerin %78'inin (302) kendine ait bilgisayarı varken, %22'sinin (87) kişisel kullanabileceği bilgisayarı bulunmamaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin anne-baba eğitim durumları Tablo 62'de gösterilmiştir. Anne eğitim durumuna baktığımızda %27,2'si (106) lise mezunu, %25,2'si (98) üniversite mezunu ve %3,6'sı (14) okuryazar değildir. Öğrencilerin baba eğitim durumları ise, %43,2 (168) üniversite mezunu %31,1 (121) lise mezunu ve okuryazar olmayanların oranı %1,0 (4) ile en azdır.

Tablo 62. Öğrenci anne-baba eğitim durumları

Anne eğitim durumu	f	%
Okuryazar değil	14	3,6
İlkokul mezunu	86	22,1
Ortaokul mezunu	85	21,9
Lise mezunu	106	27,2
Üniversite mezunu	98	25,2
Toplam	389	100
Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil	4	1,0
İlkokul mezunu	36	9,3
Ortaokul mezunu	60	15,4
Lise mezunu	121	31,1
Üniversite mezunu	168	43,2
Toplam	389	100,0

Ankete katılan öğrencilerin aile mesleklerine baktığımızda, öğrencilerin annelerinin en çok ev hanımı, babaların ise en çok memur, esnaf ve çiftçi oldukları tespit edilmiştir.

5.4.1. Öğrenci Görüşleriyle Derslerin Sınıf İçinde Nasıl İşlendiğinin Değerlendirmesi

Derslerin sınıfta nasıl işlendiğine dair öğrenci görüşleri branş düzeyinde incelenmiştir. Öğrencilerin derslerde “**basılı kaynaklarla anlatım yapılması**” hakkındaki değerlendirmeleri Tablo 63’te gösterilmiştir. Tüm veri kümesinin %53,4’ü derslerde basılı kaynaklar kullanılarak anlatım yapıldığını, %46,6’sı yapılmadığını ifade etmiştir. Basılı kaynaklar kullanılarak en çok anlatım yapılan dersler oran sıralamasıyla, TDE (%79,4), Yabancı Dil (%77,4), Coğrafya (%61,4), Matematik (%59,1), Tarih (%57,6), Sağlık Bilgisi (%55,8), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%54) ve Kimya (%53) dır. Öğrenciler basılı kaynaklarla sınıf içinde en az anlatım yapılan derslerin Beden Eğitimi (%98,5), Görsel Sanatlar (%93,7), Müzik (%92,8), Biyoloji (%55,5) ve Fizik (%55) olduğunu ifade etmişlerdir. Sonuç olarak Sosyal Bilimler (TDE, Tarih, Coğrafya, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Yabancı Dil) alanlarına ait derslerde “basılı kaynaklar” ile daha fazla anlatım yapılırken, Görsel Sanatlar, Müzik ve Spor gibi fiziksel beceri gerektiren derslerde daha az kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 63. Öğrencilerin derslerde basılı kaynaklarla anlatım yapılması katılım durumu

Branş		Var	Yok	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	309	80	389
	Branş oranı (%)	79,4	20,6	100
	Toplam (%)	7,2	1,9	9,0
Fizik	Sayı	175	214	389
	Branş oranı (%)	45	55	100
	Toplam (%)	4,1	5	9,0
Biyoloji	Sayı	173	216	389
	Branş oranı (%)	44,5	55,5	100
	Toplam (%)	4	5	9,0
Kimya	Sayı	206	183	389
	Branş oranı (%)	53,0	47	100
	Toplam (%)	4,8	4,2	9,0
Matematik	Sayı	230	159	389
	Branş oranı (%)	59,1	40,9	100
	Toplam (%)	5,3	3,7	9,0
Tarih	Sayı	224	165	389
	Branş oranı (%)	57,6	42,4	100
	Toplam (%)	5,2	3,8	9,0
Coğrafya	Sayı	239	150	389
	Branş oranı (%)	61,4	38,6	100
	Toplam (%)	5,5	3,5	9,0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	210	179	389
	Branş oranı (%)	54	46	100
	Toplam (%)	4,9	4,2	9,0
Sağlık Bilgisi	Sayı	217	172	389
	Branş oranı (%)	55,8	44,2	100
	Toplam (%)	5	4	9,0
Yabancı Dil	Sayı	301	88	389
	Branş oranı (%)	77,4	22,6	100
	Toplam (%)	7	2	9,0
Görsel Sanatlar	Sayı	4	59	63
	Branş oranı (%)	6,3	93,7	100
	Toplam (%)	0,1	1,4	1,5
Müzik	Sayı	11	142	153
	Branş oranı (%)	7,2	92,8	100
	Toplam (%)	0,3	3,3	3,6
Beden Eğitimi	Sayı	3	198	201
	Branş oranı (%)	1,5	98,5	100
	Toplam (%)	0,1	4,6	4,7
Toplam	Sayı	2302	2005	4307
	Branş oranı (%)	53,4	46,6	100
	Toplam (%)	53,4	46,6	100

Öğrencilerin derslerin “**görsel, işitsel ve elektronik kaynaklarla anlatım yapılması**” konusundaki değerlendirmeleri Tablo 64’te gösterilmiştir. Bu konuda görüş bildiren öğrencilerin %59,6’sı derslerde görsel, işitsel ve elektronik kaynaklar kullanılarak anlatım yapılmadığını, %40,4’ü ise yapıldığını ifade etmiştir. Derslerin işlenişinde bu kaynakların en çok kullanıldığı dersler Yabancı Dil (%66,6) ve Coğrafya (%65) olurken, en az kullanılan dersler sırasıyla Beden Eğitimi (%87,1), Sağlık Bilgisi (%82,5), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%76,6), olmuştur. Genel olarak derslerin işlenişinde “görsel, işitsel ve elektronik kaynaklar” kullanılarak anlatım yapılmazken,

Yabancı Dil ve Coğrafya derslerinde diğer derslere oranla daha fazla kullanıldığı anlaşılmıştır.

Tablo 64. Öğrencilerin derslerde görsel, işitsel ve elektronik kaynaklarla anlatım yapılması

katılım durumu

Branş		Var	Yok	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	157	232	389
	Branş oranı (%)	40,4	59,6	100
	Toplam (%)	3,6	5,4	9
Fizik	Sayı	163	226	389
	Branş oranı (%)	41,9	58,1	100,0
	Toplam (%)	3,8	5,2	9,0
Biyoloji	Sayı	170	219	389
	Branş oranı (%)	43,7	56,3	100
	Toplam (%)	3,9	5,1	9
Kimya	Sayı	167	222	389
	Branş oranı (%)	42,9	57,1	100
	Toplam (%)	3,9	5,2	9
Matematik	Sayı	145	244	389
	Branş oranı (%)	37,3	62,7	100
	Toplam (%)	3,4	5,7	9
Tarih	Sayı	155	234	389
	Branş oranı (%)	39,8	60,2	100
	Toplam (%)	3,6	5,4	9
Coğrafya	Sayı	253	136	389
	Branş oranı (%)	65,0	35,0	100
	Toplam (%)	5,9	3,2	9
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	91	298	389
	Branş oranı (%)	23,4	76,6	100
	Toplam (%)	2,1	6,9	9
Sağlık Bilgisi	Sayı	68	321	389
	Branş oranı (%)	17,5	82,5	100
	Toplam (%)	1,6	7,5	9
Yabancı Dil	Sayı	259	130	389
	Branş oranı (%)	66,6	33,4	100
	Toplam (%)	6	3	9
Görsel Sanatlar	Sayı	28	35	63
	Branş oranı (%)	44,4	55,6	100
	Toplam (%)	0,7	0,8	1,5
Müzik	Sayı	56	97	153
	Branş oranı (%)	36,6	63,4	100,0
	Toplam (%)	1,3	2,3	3,6
Beden Eğitimi	Sayı	26	175	201
	Branş oranı (%)	12,9	87,1	100
	Toplam (%)	0,6	4,1	4,7
Toplam	Sayı	1738	2569	4307
	Branş oranı (%)	40,4	59,6	100
	Toplam (%)	40,4	59,6	100

Öğrencilerin derslerde “araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilmesi” konusundaki değerlendirmeleri Tablo 65’te verilmiştir. Öğrencilerin %71,9’u derslerde araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilmediğini, %28,1’i verildiğini ifade etmiştir. Bu konuda en çok Biyoloji (%53,5) dersinde yönlendirme yapılırken, en az Beden Eğitimi (%96,5) ve Görsel Sanatlar (%90,5) derslerinde yapılmaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmı (%71,9) derslerde “araştırma yapmaya yönlendirici ödevler” verilmediğini düşünürken, sadece Biyoloji dersinde diğer derslere oranla daha fazla araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilmektedir.

Tablo 65. Öğrencilerin derslerde araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilmesi katılım durumu

Branş			Var	Yok	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı		162	227	389
	Branş oranı (%)		41,6	58,4	100
	Toplam (%)		3,8	5,3	9
Fizik	Sayı		131	258	389
	Branş oranı (%)		33,7	66,3	100
	Toplam (%)		3	6	9
Biyoloji	Sayı		208	181	389
	Branş oranı (%)		53,5	46,5	100
	Toplam (%)		4,8	4,2	9
Kimya	Sayı		147	242	389
	Branş oranı (%)		37,8	62,2	100
	Toplam (%)		3,4	5,6	9
Matematik	Sayı		61	328	389
	Branş oranı (%)		15,7	84,3	100
	Toplam (%)		1,4	7,6	9
Tarih	Sayı		116	273	389
	Branş oranı (%)		29,8	70,2	100
	Toplam (%)		2,7	6,3	9
Coğrafya	Sayı		117	272	389
	Branş oranı (%)		30,1	69,9	100
	Toplam (%)		2,7	6,3	9
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı		57	332	389
	Branş oranı (%)		14,7	85,3	100
	Toplam (%)		1,3	7,7	9
Sağlık Bilgisi	Sayı		68	321	389
	Branş oranı (%)		17,5	82,5	100
	Toplam (%)		1,6	7,5	9
Yabancı Dil	Sayı		105	284	389
	Branş oranı (%)		27	73,0	100
	Toplam (%)		2,4	6,6	9
Görsel Sanatlar	Sayı		6	57	63
	Branş oranı (%)		9,5	90,5	100
	Toplam (%)		0,1	1,3	1,5
Müzik	Sayı		27	126	153
	Branş oranı (%)		17,6	82,4	100
	Toplam (%)		0,6	2,9	3,6
Beden Eğitimi	Sayı		7	194	201
	Branş oranı (%)		3,5	96,5	100
	Toplam (%)		0,2	4,5	4,7
Toplam	Sayı		1212	3095	4307
	Branş oranı (%)		28,1	71,9	100
	Toplam (%)		28,1	71,9	100

Öğrencilerin derslerde “ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya yönlendirilmeleri” konusundaki değerlendirmeleri Tablo 66’da gösterilmiştir. Öğrencilerin %73,4’ü ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya yönlendirilmediklerini, %26,6’sı yönlendirildiklerini düşünmektedir. Beden Eğitimi (%94), Sağlık Bilgisi (%92,8), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%91,3) derslerinde bu kaynakları kullanmaya yönlendirmenin en az olduğu

tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenler derslerde öğrencileri “ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya” çok fazla yönlendirmemektedir.

Tablo 66. Öğrencilerin derslerde ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya yönlendirmesi görüşüne katılım durumu

Branş		Var	Yok	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	100	289	389
	Branş oranı (%)	25,7	74,3	100,0
	Toplam (%)	2,3	6,7	9,0
Fizik	Sayı	159	230	389
	Branş oranı (%)	40,9	59,1	100,0
	Toplam (%)	3,7	5,3	9,0
Biyoloji	Sayı	147	242	389
	Branş oranı (%)	37,8	62,2	100,0
	Toplam (%)	3,4	5,6	9,0
Kimya	Sayı	152	237	389
	Branş oranı (%)	39,1	60,9	100,0
	Toplam (%)	3,5	5,5	9,0
Matematik	Sayı	170	219	389
	Branş oranı (%)	43,7	56,3	100,0
	Toplam (%)	3,9	5,1	9,0
Tarih	Sayı	101	288	389
	Branş oranı (%)	26,0	74,0	100,0
	Toplam (%)	2,3	6,7	9,0
Coğrafya	Sayı	89	300	389
	Branş oranı (%)	22,9	77,1	100,0
	Toplam (%)	2,1	7,0	9,0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	34	355	389
	Branş oranı (%)	8,7	91,3	100,0
	Toplam (%)	0,8	8,2	9,0
Sağlık Bilgisi	Sayı	28	361	389
	Branş oranı (%)	7,2	92,8	100,0
	Toplam (%)	0,7	8,4	9,0
Yabancı Dil	Sayı	129	260	389
	Branş oranı (%)	33,2	66,8	100,0
	Toplam (%)	3,0	6,0	9,0
Görsel Sanatlar	Sayı	8	55	63
	Branş oranı (%)	12,7	87,3	100,0
	Toplam (%)	0,2	1,3	1,5
Müzik	Sayı	18	135	153
	Branş oranı (%)	11,8	88,2	100,0
	Toplam (%)	0,4	3,1	3,6
Beden Eğitimi	Sayı	12	189	201
	Branş oranı (%)	6,0	94,0	100,0
	Toplam (%)	0,3	4,4	4,7
Toplam	Sayı	1147	3160	4307
	Branş oranı (%)	26,6	73,4	100,0
	Toplam (%)	26,6	73,4	100,0

Öğrencilerin derslerde “ödev araştırmalarının nasıl yapılacağının öğretilmesi” konusundaki değerlendirmeleri Tablo 67’de gösterilmiştir. Genel toplam içerisinde öğrencilerin %77’si derslerde ödev araştırmalarının nasıl yapılacağının öğretilmediğini, %23’ü öğretildiğini ifade etmiştir. Beden Eğitimi (%96), Müzik (%92,8) ve Görsel Sanatlar (%92,1) derslerinde bu konuda yönlendirmenin en az olduğu anlaşılmıştır.

Ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü derslerde “ödev ve araştırmaların nasıl yapılacağını” öğretilmediğini düşünmektedir.

Tablo 67. Öğrencilerin derslerde ödev araştırmalarının nasıl yapılacağını öğretilmesi görüşüne katılım durumu

Branş		Var	Yok	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	174	215	389
	Branş oranı (%)	44,7	55,3	100
	Toplam (%)	4	5	9
Fizik	Sayı	104	285	389
	Branş oranı (%)	26,7	73,3	100
	Toplam (%)	2,4	6,6	9
Biyoloji	Sayı	124	265	389
	Branş oranı (%)	31,9	68,1	100
	Toplam (%)	2,9	6,2	9
Kimya	Sayı	97	292	389
	Branş oranı (%)	24,9	75,1	100
	Toplam (%)	2,3	6,8	9
Matematik	Sayı	84	305	389
	Branş oranı (%)	21,6	78,4	100
	Toplam (%)	2	7,1	9
Tarih	Sayı	98	291	389
	Branş oranı (%)	25,2	74,8	100
	Toplam (%)	2,3	6,8	9
Coğrafya	Sayı	90	299	389
	Branş oranı (%)	23,1	76,9	100
	Toplam (%)	2,1	6,9	9
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	40	349	389
	Branş oranı (%)	10,3	89,7	100
	Toplam (%)	0,9	8,1	9
Sağlık Bilgisi	Sayı	46	343	389
	Branş oranı (%)	11,8	88,2	100
	Toplam (%)	1,1	8	9
Yabancı Dil	Sayı	109	280	389
	Branş oranı (%)	28	72	100
	Toplam (%)	2,5	6,5	9,0
Görsel Sanatlar	Sayı	5	58	63
	Branş oranı (%)	7,9	92,1	100
	Toplam (%)	0,1	1,3	1,5
Müzik	Sayı	11	142	153
	Branş oranı (%)	7,2	92,8	100
	Toplam (%)	0,3	3,3	3,6
Beden Eğitimi	Sayı	8	193	201
	Branş oranı (%)	4	96	100
	Toplam (%)	0,2	4,5	4,7
Toplam	Sayı	990	3317	4307
	Branş oranı (%)	23	77	100
	Toplam (%)	23	77	100

Öğrencilerin derslerin “**merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırması**” konusundaki değerlendirmeleri Tablo 68’de gösterilmiştir. Bu soruda öğrencilerin %74,9’u derslerin merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırmadığını, %25,1’i uyandırdığını ifade etmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%92) ve Sağlık Bilgisi (%91,8), dersleri en az merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandıran dersler olmuştur.

Araştırmaya katılan öğrenciler derslerin “merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırmadığı” konusunda büyük oranda hem fikirdirler.

Tablo 68. Öğrencilerin derslerin merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırması görüşüne katılma durumu

Branş		Var	Yok	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	74	315	389
	Branş oranı (%)	19	81	100
	Toplam (%)	1,7	7,3	9
Fizik	Sayı	149	240	389
	Branş oranı (%)	38,3	61,7	100
	Toplam (%)	3,5	5,6	9
Biyoloji	Sayı	176	213	389
	Branş oranı (%)	45,2	54,8	100
	Toplam (%)	4,1	4,9	9
Kimya	Sayı	144	245	389
	Branş oranı (%)	37	63	100
	Toplam (%)	3,3	5,7	9
Matematik	Sayı	111	278	389
	Branş oranı (%)	28,5	71,5	100
	Toplam (%)	2,6	6,5	9
Tarih	Sayı	148	241	389
	Branş oranı (%)	38	62	100
	Toplam (%)	3,4	5,6	9
Coğrafya	Sayı	80	309	389
	Branş oranı (%)	20,6	79,4	100
	Toplam (%)	1,9	7,2	9
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	31	358	389
	Branş oranı (%)	8,0	92	100
	Toplam (%)	0,7	8,3	9
Sağlık Bilgisi	Sayı	32	357	389
	Branş oranı (%)	8,2	91,8	100
	Toplam (%)	0,7	8,3	9
Yabancı Dil	Sayı	78	311	389
	Branş oranı (%)	20,1	79,9	100
	Toplam (%)	1,8	7,2	9
Görsel Sanatlar	Sayı	10	53	63
	Branş oranı (%)	15,9	84,1	100
	Toplam (%)	0,2	1,2	1,5
Müzik	Sayı	22	131	153
	Branş oranı (%)	14,4	85,6	100
	Toplam (%)	0,5	3	3,6
Beden Eğitimi	Sayı	24	177	201
	Branş oranı (%)	11,9	88,1	100
	Toplam (%)	0,6	4,1	4,7
Toplam	Sayı	1079	3228	4307
	Branş oranı (%)	25,1	74,9	100
	Toplam (%)	25,1	74,9	100

Öğrencilerin derslerde “bilgi teknolojilerinin kullanılması” konusundaki değerlendirmeleri Tablo 69’da verilmiştir. Bu soruda öğrencilerin %59,3’ü derslerde bilgi teknolojilerinin kullanılmadığını, %40,7’si kullanıldığını ifade etmiştir. Öğrenciler en çok Coğrafya (%69,4) ve Yabancı Dil (%67,1) derslerinde bilgi teknolojilerinin kullanıldığını, en az ise Beden Eğitimi (%97,5), Müzik (%81) ve Sağlık Bilgisi (%80,5)

dersinde kullanılmadığını belirtmiştir. Derslerin işlenişinde genel olarak “bilgi teknolojilerinin” kullanılma oranı (%59,3) yüksek çıksa da kullanıldığını söyleyenlerin oranı (%40,7) da dikkate değerdir. Bunun nedeninin okulların hemen hepsinin FATİH projesi kapsamında olmaları ve sınıflarda internet ve akıllı tahta bulunması olduğu düşünülmektedir.

Tablo 69. Öğrencilerin derslerde bilgi teknolojilerinin kullanılması görüşüne katılma durumu

Branş				Var	Yok	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı			164	225	389
	Branş oranı (%)			42,2	57,8	100
	Toplam (%)			3,8	5,2	9
Fizik	Sayı			153	236	389
	Branş oranı (%)			39,3	60,7	100
	Toplam (%)			3,6	5,5	9
Biyoloji	Sayı			168	221	389
	Branş oranı (%)			43,2	56,8	100
	Toplam (%)			3,9	5,1	9
Kimya	Sayı			179	210	389
	Branş oranı (%)			46	54	100
	Toplam (%)			4,2	4,9	9
Matematik	Sayı			168	221	389
	Branş oranı (%)			43,2	56,8	100
	Toplam (%)			3,9	5,1	9
Tarih	Sayı			162	227	389
	Branş oranı (%)			41,6	58,4	100
	Toplam (%)			3,8	5,3	9
Coğrafya	Sayı			270	119	389
	Branş oranı (%)			69,4	30,6	100
	Toplam (%)			6,3	2,8	9
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı			102	287	389
	Branş oranı (%)			26,2	73,8	100
	Toplam (%)			2,4	6,7	9
Sağlık Bilgisi	Sayı			76	313	389
	Branş oranı (%)			19,5	80,5	100
	Toplam (%)			1,8	7,3	9
Yabancı Dil	Sayı			261	128	389
	Branş oranı (%)			67,1	32,9	100
	Toplam (%)			6,1	3	9
Görsel Sanatlar	Sayı			17	46	63
	Branş oranı (%)			27	73	100
	Toplam (%)			0,4	1,1	1,5
Müzik	Sayı			29	124	153
	Branş oranı (%)			19	81	100
	Toplam (%)			0,7	2,9	3,6
Beden Eğitimi	Sayı			5	196	201
	Branş oranı (%)			2,5	97,5	100
	Toplam (%)			0,1	4,6	4,7
Toplam	Sayı			1754	2553	4307
	Branş oranı (%)			40,7	59,3	100
	Toplam (%)			40,7	59,3	100

Öğrencilerin derslerde “**görsel bilginin yorumlanması**” konusundaki değerlendirmeleri Tablo 70’de verilmiştir. Öğrenciler derslerin büyük bir çoğunluğunda (%73,6) görsel bilginin yorumlanmadığını, %26,4’ü yorumlandığını ifade etmiştir. Coğrafya en fazla

(%82,3) görsel bilginin yorumlandığı ders olurken, en az yorumlanan Beden Eğitimi (%97), Müzik (%96,1), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%93,8) ve Sağlık Bilgisi (%92,3) dersleri olmuştur. Ankete katılan öğrencilerin verdiği yanıtlardan genel olarak ders içi etkinliklerde görsel bilginin yorumlanması konusunda yeterli düzeyde bir çalışma olmadığı, ancak Coğrafya görsel bilginin yorumlanması konusunda çalışmalar olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 70. Öğrencilerin derslerde görsel bilginin yorumlanması görüşüne katılma durumu

Branş		Var	Yok	Toplam
Türk Dili ve Edebiyatı	Sayı	64	325	389
	Branş oranı (%)	16,5	83,5	100
	Toplam (%)	1,5	7,5	9
Fizik	Sayı	114	275	389
	Branş oranı (%)	29,3	70,7	100
	Toplam (%)	2,6	6,4	9
Biyoloji	Sayı	123	266	389
	Branş oranı (%)	31,6	68,4	100
	Toplam (%)	2,9	6,2	9
Kimya	Sayı	88	301	389
	Branş oranı (%)	22,6	77,4	100
	Toplam (%)	2	7	9
Matematik	Sayı	93	296	389
	Branş oranı (%)	23,9	76,1	100
	Toplam (%)	2,2	6,9	9
Tarih	Sayı	164	225	389
	Branş oranı (%)	42,2	57,8	100
	Toplam (%)	3,8	5,2	9
Coğrafya	Sayı	320	69	389
	Branş oranı (%)	82,3	17,7	100
	Toplam (%)	7,4	1,6	9
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Sayı	24	365	389
	Branş oranı (%)	6,2	93,8	100
	Toplam (%)	0,6	8,5	9
Sağlık Bilgisi	Sayı	30	359	389
	Branş oranı (%)	7,7	92,3	100
	Toplam (%)	0,7	8,3	9
Yabancı Dil	Sayı	88	301	389
	Branş oranı (%)	22,6	77,4	100
	Toplam (%)	2	7	9
Görsel Sanatlar	Sayı	19	44	63
	Branş oranı (%)	30,2	69,8	100
	Toplam (%)	0,4	1	1,5
Müzik	Sayı	6	147	153
	Branş oranı (%)	3,9	96,1	100
	Toplam (%)	0,1	3,4	3,6
Beden Eğitimi	Sayı	6	195	201
	Branş oranı (%)	3	97	100
	Toplam (%)	0,1	4,5	4,7
Toplam	Sayı	1139	3168	4307
	Branş oranı (%)	26,4	73,6	100
	Toplam (%)	26,4	73,6	100

5.4.2. Araştırma/ödev Konusu Seçerken Dikkat Edilen Hususlar

Öğrencilerin “**araştırma/ödev konusu seçerken en çok dikkat ettikleri unsurlar**” Tablo 71’de gösterilmiştir. Bu soruda öğrencilere birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Ankete katılan öğrenciler içinde bu soruda “**kolay olmasına**” dikkat ederim diyenlerin oranı %24,4, dikkat etmem diyenlerin oranı %75,6’dır. Ödev/araştırma konusu seçerken “**bilgi ve becerimi artırmasına**” görüşüne %15,9’u katılmış, %84,1’i ise bu görüşe katılmamıştır. Diğer bir seçenek olan “**hiçbir şeye dikkat etmem**” görüşüne katılanların oranı %1,5, katılmayanların oranı %98,5’tur. Öğrencilerin araştırma/ödevlerini “**ilgi ve merak uyandırması**” nedeniyle seçenlerin oranı %51,2, bu nedenle seçmeyenlerin oranı %48,8’dir. Öğrenciler “**iyi not almamı sağlaması**” sorusuna %30,3 ile evet, %69,7 ile hayır demişlerdir.

Tüm veri kümesi içerisinde öğrencilerin ödev/araştırma yaparken en çok “ilgi ve merak uyandırması” durumuna dikkat ettiklerini görmekteyiz. Bu soruda “hiçbir şeye dikkat etmem” görüşü öğrenciler tarafından en az işaretlenen seçenek olmuştur.

Tablo 71. Öğrenciler tarafından araştırma/ödev konusu seçerken en çok dikkat edilen unsurlar

Unsur	Kolay olmasına	Bilgi ve becerimi artırmasına	Hiçbir şeye dikkat etmem	İlgi ve merak uyandırması	İyi not almamı sağlamasına	Toplam
Var	Sayı 95	62	6	199	118	480
Unsur oranı (%)	24,4	15,9	1,5	51,2	30,3	24,7
Toplam (%)	4,9	3,2	,3	10,2	6,1	24,7
Yok	Sayı 294	327	383	190	271	1465
Unsur oranı (%)	75,6	84,1	98,5	48,8	69,7	75,3
Toplam (%)	15,1	16,8	19,7	9,8	13,9	75,3
Toplam	Sayı 389	389	389	389	389	1945
Unsur oranı (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam (%)	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	100,0

Öğrencilerin farklı bir görüşleri varsa belirtmeleri için ayrılan “diğer” bölümüne 11 kişi görüş belirtmiştir. Verilen cevaplar şunları içermektedir: İlgilendiğim ve merak ettiğim konular olmasına (3 kişi), bilgi sahibi olduğum alana (2 kişi), kolay ve iyi not alınmasına (2 kişi), isteyerek yapma (1 kişi), kısa ve net oluşuna (1 kişi), öğretmenin beğenmesine (1 kişi), bilgi katmasına (1 kişi). Belirtilen görüşler anket sorularımızla uyuşmaktadır.

5.4.3. Araştırma/Ödev Çalışmalarında Tercih Edilen Bilgi Kaynakları

Öğrencilerin “**araştırma/ödevlerinde hangi bilgi kaynaklarını tercih ettikleri**” Tablo 72’de verilmiştir. Bu soruda öğrencilere birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. En çok tercih edilen bilgi kaynakları sırayla kitap (%63,2), Ders kitabı (%63,0) ve Video/film/belgesel (%47,3) olduğu görülmüştür. En az tercih edilen bilgi kaynakları ise, Gazete (%96,4), Atlas/harita ve Ansiklopedi (%78,7), Dergi (%77,9), Sözlük (%73) olmuştur. Ayrıca “bilgi kaynağı kullanmak gerekmiyor” görüşüne katılanlar %2,3 iken, bu görüşe katılmayanlar %97,7 oranındadır.

Tablo 72. Öğrenciler tarafından araştırma/ödev yaparken en çok tercih edilen bilgi kaynakları

Bilgi Kaynağı		Kitap	Dergi	Atlas/harita	Sözlük	Ansiklopedi	Ders Kitabı	Gazete	Video/film/belgesel	Bilgi kaynağı kullanmak gerekmiyor	Toplam
Var	Sayı	246	86	83	105	83	245	14	184	9	1055
	Bilgi kaynağı (%)	63,2	22,1	21,3	27	21,3	63	3,6	47,3	2,3	30,1
	Toplam (%)	7	2,5	2,4	3	2,4	7	0,4	5,3	0,3	30,1
Yok	Sayı	143	303	306	284	306	144	375	205	380	2446
	Bilgi kaynağı (%)	36,8	77,9	78,7	73	78,7	37	96,4	52,7	97,7	69,9
	Toplam (%)	4,1	8,7	8,7	8,1	8,7	4,1	10,7	5,9	10,9	69,9
Toplam	Sayı	389	389	389	389	389	389	389	389	389	3501
	Bilgi kaynağı (%)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Toplam (%)	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	100

Öğrencilerin bu soruda “diğer” seçeneğine verdikleri yanıtlar ise şunları içermektedir: İnternet (web sayfaları, arama motorları, sosyal medya, wikipedia, forumlar, sanal sözlük ve ansiklopedi, telefon) (20 kişi), konu uzmanları (2 kişi), makaleler (1 kişi), arkadaşlarının ödevleri (1 kişi).

5.4.4. Araştırma/ödev Çalışmalarında Bilgi Kaynaklarının Nerelerden Elde Edildiği

Öğrencilerin “**araştırma/ödevlerini yaparken bilgi kaynaklarını nereden elde ettikleri**” Tablo 73’te verilmiştir. Bu soruda öğrencilerden birden fazla seçenek işaretlemeleri istenmiştir. Ankete katılan öğrenciler bilgi kanalı olarak “**internet (web sayfaları, arama motorları)**” (%98,2) en çok belirtilen olmuştur. Bu soruda bilgi

kanalı olarak en az sırayla, “konferans, gezi, görüşme vb.” (%93,3), “televizyon ve radyo” (%91,3), “kütüphane” (%78,4), “eğitim platformları (EBA vb.)” (%55,5) ve “sosyal medya (forum, blog, facebook, youtube vb.)” (%53) belirtilmiştir.

Tablo 73. Öğrenciler araştırma/ödev yaparken bilgi kaynaklarını nerelerden elde ettikleri

Bilgi kanalı		Kütüphane	İnternet (web sayfaları, Google vb. arama motorları)	Sosyal Medya (forum, blog, facebook, youtube vb.)	Televizyon ve Radyo	Eğitim Platformları (EBA vb.)	Konferans, gezi, görüşme vb.	Toplam
Var	Sayı	84	382	183	34	173	26	882
	Bilgi Kanalı (%)	21,6	98,2	47	8,7	44,5	6,7	37,8
	Toplam (%)	3,6	16,4	7,8	1,5	7,4	1,1	37,8
Yok	Sayı	305	7	206	355	216	363	1452
	Bilgi Kanalı (%)	78,4	1,8	53,0	91,3	55,5	93,3	62,2
	Toplam (%)	13,1	0,3	8,8	15,2	9,3	15,6	62,2
Toplam	Sayı	389	389	389	389	389	389	2334
	Bilgi Kanalı (%)	100	100	100	100	100	100	100
	Toplam (%)	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	100

Bu soruda öğrenciler “diğer” seçeneğine verdikleri yanıtlar şunları içermektedir: Ders kitapları (5 kişi), basılı kaynaklar (kitap, ansiklopedi, test, dergi) (3 kişi), aile bireylerinden (2 kişi), öğretmenler (2 kişi), video (2 kişi), internet (Google) (2 kişi), konu uzmanları (2 kişi), okul (1 kişi), yaşadığım çevre (1 kişi), evdeki kaynaklar (1 kişi).

5.4.5. Öğrencilerin Kendi Araştırma Becerilerini Değerlendirmesi

Öğrencilerin “araştırma/ödev yapma sürecine yönelik yeterlik düzeyi” Tablo 74’te gösterilmiştir. Öğrenciler sırayla en çok “internet arama motorlarını kullanma” (%93,3), “elektronik bilgi kaynaklarını kullanma” (%92,3), “bilgi kaynakları arasından ilgili olanı seçme” (%85,6), “güvenilir bilgiyi seçme” (%83,3), “konuyu, yöntemi ve planı belirleme” (%71), “öğrendiklerini sunma ve paylaşma” (%67,4), “kaynakça hazırlama” (%65,8), “kullandığı kaynaklara atıf yapma” (%58,6), “basılı bilgi kaynaklarını kullanma” (%55), “araştırma raporu yazma” (%40,4), “arama kelimelerini oluşturma” (%37) konularında yeterli olduklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin kendilerini en yetersiz buldukları **“kütüphane kataloğunu kullanma”** (%65) ve **“araştırma sürecini değerlendirme”** (%36,8) konuları olmuştur.

Ancak tabloya baktığımızda “arama sürecini değerlendirme”, “araştırma raporu yazma” ve “arama kelimeleri oluşturma” konularında oranlar birbirine çok yakın çıkmış ve yeterlilik oranları yüzde ellinin altında kalmıştır.

Öğrenciler araştırma/ödev yapma sürecinde kendilerini en çok “İnternet arama motorlarını kullanma” (93,3) ve “elektronik bilgi kaynaklarını kullanma” (%92,3) konularında yeterli hissederken, en az “kütüphane kataloğunu kullanma” (%15,2) konusunda yeterli hissetmektedir.

5.4.6. Öğrencilerin Araştırma/Ödev Yaparken En Çok Dikkat Ettikleri Unsurlar

Öğrencilerin “araştırmaları için bilgi ararken en çok dikkat ettikleri unsurlar” Tablo 75’te gösterilmiştir. Bu soruya öğrencilerin birden fazla yanıt verebilecekleri belirtilmiştir. Öğrenciler araştırmaları için bilgi ararken en çok “**doğruluğuna**” (%88,9), “**güvenirliğine**” (%81,7), “**güncelliğine**” (%67,1), “**öğretmenin yönlendirmesine**” (%56,8) ve “**erişilebilir olması**” (%53) unsurlarına dikkat etmektedirler. En az dikkat ettikleri unsurlar arasında, “arkadaşın yönlendirmesi” (%87,9), “ailenin yönlendirmesi” (%84,3), “diline” (%77,6), “kapsamı” (%52,7) ve “yansız olması” (%52,2) yer almaktadır.

Öğrenciler araştırmaları için bilgi ararken en çok “doğruluk” ve “güvenirlilik” konularına dikkat ederken, en az “aile yönlendirmesi” ve “arkadaş yönlendirmesi” ne dikkat etmektedir.

Tablo 75. Öğrencilerin araştırmaları için bilgi ararken en çok dikkat ettikleri unsurlar

Unsurlar		Öğretmenin yönlendirmesi	Ailenin yönlendirmesi	Arkadaşının yönlendirmesi	Doğruluğuna	Güvenirlilik	Güncelliğine	Kapsamına	Diline	Yansız olmasına	Erişilebilir olmasına	Toplam
Var	Sayı	221	61	47	346	318	261	184	87	186	206	1917
	Unsurlar (%)	56,8	15,7	12,1	88,9	81,7	67,1	47,3	22,4	47,8	53	49,3
	Toplam (%)	5,7	1,6	1,2	8,9	8,2	6,7	4,7	2,2	4,8	5,3	49,3
Yok	Sayı	168	328	342	43	71	128	205	302	203	183	1973
	Unsurlar (%)	43,2	84,3	87,9	11,1	18,3	32,9	52,7	77,6	52,2	47	50,7
	Toplam (%)	4,3	8,4	8,8	1,1	1,8	3,3	5,3	7,8	5,2	4,7	50,7
Toplam	Sayı	389	389	389	389	389	389	389	389	389	389	3890
	Unsurlar (%)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Toplam (%)	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100

Öğrencilerin araştırmaları için bilgi ararken kendilerinin en çok dikkat ettikleri hususlar konusunda “diğer” görüşleri şunlardır: Fazla uzun olmamasına (2 kişi), içeriğine (1 kişi), ilgi çekici olmasına (2 kişi), anlaşılır olmasına (1 kişi), bilginin gerekli ve kullanılabilir olmasına (1 kişi), kolay olmasına (1 kişi), konuyla alakalı oluşuna (1 kişi), yararlı olup olmadığına (1 kişi), yeterli not verilip verilmeyeceğine (1 kişi), orijinal olmasına (1 kişi).

5.4.7. En Son Yapılan Araştırma/Ödev İçin Kullanılan Kaynak Örnekleri

Bu soruda öğrencilerden en son yaptıkları araştırma/ödev çalışmalarında kullandıkları kaynaklara üç farklı türde, “basılı kaynaklar”, “danışma kaynakları” ve “elektronik kaynaklar” olmak üzere birer örnek vermeleri istenmiştir.

Öğrencilerin “**en son yaptığı araştırma/ödevlerde kullandığı basılı kaynaklara**” verdikleri örnekler Tablo 76’da gösterilmiştir. Bu soruda öğrencilerden kullandıkları kaynaklardan üç farklı türde birer örnek vermeleri istenmiştir. İlk kaynak türü “basılı kaynaklar (kitap, dergi vb.)” dır. Bu soruya ankete katılan 389 öğrenciden 197’si örnek vermiştir. Örneklerin değerlendirilmesi sonucunda basılı kaynak türünde öğrencilerin tam bir künye yazamadıkları, yalnızca kaynağın adı, yayınevi veya konusuna ilişkin bilgi verdiği ve kaynakların çoğunluğu ders kitaplarından oluştuğu görülmüştür. Bazı öğrencilerin faydalandığı kaynaklara ilişkin sadece konu ve tür (2. Dünya Savaşı, 9.Sınıf Ders Kitabı, Access, Atatürk Devrimi, Bilimsel Dergiler, Biyoloji Ders Kitabı, Dergi, Gazete, Karekök, Kuantum Teorisi, Soru Bankası, Şiir, Test Kitapları), yayınevi bilgisi (Bilgi Yolu Yayıncılık, Çap Yayınları, Delta Kültür, Ekstrem, Esen Yayınları, Final Yayınları, Oxford Yayınevi, Palme Yayıncılık, Sonuç Yayınevi, TÜBİTAK Yayınları) veya yazar adı (R.C. Bridgestock, Sherlock Holmes, Tolstoy) bilgisi verdikleri görülmüştür.

Basılı kaynak türleri arasında ders kitabı, dergi/gazete, roman/öykü, kitap/araştırma yer almaktadır. Örnekler değerlendirilip, gruplandırılarak verilmiştir.

Tablo 76. Öğrencilerin araştırma/ödevlerinde kullandıkları basılı kaynaklara örnekler

Ders Kitabı	Dergi/ Gazete	Roman/Öykü	Kitap/araştırma
-8. Sınıf Fen Kitabı, MEB	-Anıtkabir Dergisi	-Badem Ağacı	-20. yy. Siyasi Tarihi
-9. Sınıf Asel Kimya Konu Özetli Soru Bankası	-Atlas Dergisi	-Bukre	-Biz Osmanlıyız
-9. Sınıf Esen yayınları	-Bilim Çocuk Dergisi	-Çelik, Mikrop ve Tüfek	-Keşifler, TÜBİTAK
Matematik KASİS	-Bilim Teknik Dergisi	-Dokuzuncu Hariciye	-Matematik ve Sonsuz,
-9. Sınıf Fizik Esen Konu Anlatımlı	-Bilim ve Çocuk Dergisi	Koşuşu	Ali Nesin
-9. Sınıf Kimya Test Kitabı	-Coğrafya Dergisi	-Düşünme Sanatı	-Mantık, Nurettin
-Almanca Kitabı	-Level Dergisi	-Elif Gibi Sevmek	Topçu
-TDE Ders Kitabı	-Magma Dergisi	-Enfes Öyküler	-Hz. Muhammed'in
-Fizik Ders Kitabı, Asel Yayınları	-National Geographic	-Eskici ve Oğulları	Hayatı, Salih Suruç
-Kimya Ders Kitabı, Asel Yayınları	-National Geographic Dergisi	-Harry Potter	
-Biyoloji Ders Kitabı, Esen Yayınları	-Poplar Science	-Kundakçı	
-Kimya Ders Kitabı, Esen Yayınları	-TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi	-Semerkant	
-Matematik Ders Kitabı, Esen Yayınları		-Sol Ayağım	
-Biyoloji Özetli Soru Bankası, Palme Yayıncılık		-Yüzyılın Sırrı	
-Tarih Kitabı, Çap Yayınları		-Sadakat, Ümit Dağcı	
-Matematik Kitabı, Çap Yayınları		-Efsane, İskender Pala	
-Tarih Kitabı, Çap Yayınları		-Kemal Tahir, Esir	
-9.Sınıf Coğrafya Özet, Delta Kültür Yayınevi		Şehrin İnsanları	
-9. Sınıf Fizik, Esen Yayınları		-Tehlikeli Oyunlar, Oğuz Atay	
-İngilizce Okuma Kitabı, Esen Yayınları		-Kendine Ait Bir Oda, Virginia Wolf,	
-Kimya Üç Renk Soru Bankası, Esen Yayınları		-Yaban-Yakup Kadri Karaosmanoğlu	
-Matematik, Link up (Oxford Press)		-Çalılık, Reşat Nuri Güntekin	
-9. Sınıf Tarih Konu Anlatımlı, Esen Yayınları			
-Serway, Fizik 1			

Diğer kaynak türü olarak “**danışma kaynaklarına (ansiklopedi, sözlük vb.)**” öğrenciler tarafından verilen örnekler Tablo 77’de gösterilmiştir. Bu soruya ankete katılan 389 öğrenciden 114’ü örnek vermiştir. Verilen örnekler incelendiğinde kaynaklar arasında ağırlıklı olarak sözlük olduğu görülmüştür. Kaynaklara ilişkin verilen bilgilerin çoğunlukla eser adı bilgisi olduğu ve az bir kısmında ise yayınevi bilgisi verildiği görülmüştür. Danışma kaynak türleri arasında sözlük/kılavuz, ansiklopedi, atlas yer almaktadır. Tablo 77’de örnekler değerlendirilip, gruplandırılarak verilmiştir.

Tablo 77. Öğrencilerin araştırma/ödevlerinde kullandıkları danışma kaynaklarına örnekler

Sözlük/Kılavuz	Ansiklopedi	Atlas
-Almanca Sözlük -İngilizce Sözlük -Almanca-Türkçe Sözlük -İngilizce -Türkçe Sözlük -Atasözü ve Deyimler Sözlüğü -Büyük Türkçe Sözlük -TDK Sözlüğü -English-English Dictionary -İngilizce-İngilizce Sözlük, Golden Yayıncılık -TDK İmla Kılavuzu -İngilizce Redhouse Sözlük -İngilizce Sözlük, Fono Yayınları -İngilizce Sözlük, Oxford -İngilizce-Korece Sözlük -Japonca-Türkçe Sözlük -Almanca Sözlük, Karanfil Yayını -İngilizce-Türkçe Sözlük, Key Publishing -Türkçe Yazım Kılavuzu	-Ana Britanica -Büyük Ansiklopedi -Campell Biyoloji Ansiklopedisi -Coğrafya Ansiklopedisi -İl il Türkiye Ansiklopedisi -Milliyet Gazetesi Ansiklopedi Serisi -Sağlık Ansiklopedisi -Temel Britannica Ansiklopedisi -Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi	-Anatomi Atlası -Coğrafya Atlası, Evrensel İletişim Yayınları -Orta Atlas -Tarih Atlası -Coğrafya Atlası

Öğrencilerin “**en son yaptığı araştırma/ödevlerde kullandıkları elektronik kaynaklar**” Tablo 78’de gösterilmiştir. Bu soruya ankete katılan 389 öğrenciden 146’sı örnek vermiştir. Verilen örneklerde ödev siteleri, arama motorları ve wikipedia en çok kullanılan elektronik kaynaklar olduğu görülmektedir. Elektronik kaynaklara ilişkin verilen örnekler web adresi ya da sayfa ismi olarak verilmiştir. Tablo 78’de örnekler değerlendirilip, gruplandırılarak sunulmuştur.

Tablo 78. Öğrencilerin araştırma/ödevlerinde kullandıkları elektronik kaynaklara örnekler

Web sayfası adı	Web adresi
Arama Motorları	cevrebakanligi.gov.tr
BBC	cogrfayakulubu.com
Bilgicik İnternet Sitesi	dilededebiyat.net
Blogcu İnternet Sitesi	eba.gov.tr
EBA (Eğitim Bilişim Ağı)	e-ödev.com
Edebiyat ve Dil Sitesi	edebiyatvedil.com
Ekşi Sözlük	edebiyatvedil.net
Eödev (brainly android uygulaması)	eodev.com
E-Sözlük	evrimagaci.org
Google	fenokulu.com
Google Çeviri	fizikist.com
Google Resimler	frmtr.com (forumtr)
Goole Play Store Cep Kütüphanem	kitapkurdu.com
Hocalara Geldik İnternet Sitesi	nedir.com
MEB e-Okul	ossmat.com
Morpa Kampüs İnternet Sitesi	supermaster.blogcu.com
NASA	turkcebilgi.com
National Geography İnternet Sayfası	turkceblog.com
Padlet İnternet Sitesi	www.ayyıldızitim.org/forum
Sesli Sözlük	www.biyolojiogretmenleri.com.tr
Tonguç Akademi İnternet Sitesi	www.cografyaegitimi.net
Tureng	www.cografyaklubu.com
Tübitak	www.eba.com.tr
Uludağ Sözlük İnternet Sayfası	www.edebiyatvedil.net
Wattpad İnternet Sitesi	www.egitimhane.com
Wikipedia	www.eodev.com,
wwf Web Sitesi	www.taltenglish.c
Yandex	www.geridonusum.com
YouTube	www.google.com.tr
	www.incisozluk.com,
	www.eksisozluk.com
	www.ingilizcebankasi.com
	www.ingilizcesin.com
	www.meb.gov.tr
	www.onlinesunu.com
	www.padiet.com
	www.sinifevraklari.com
	www.sosyal-bilimler.com
	www.tarihdenbilgi.com
	www.tubita.gov.tr
	www.wikipedia.co.uk
	www.wikipedia.com.tr
	www.wikipedia.org
	yumurtaliekmek.com

5.4.8. Öğrencilerin Çalışmaları İçin Kütüphane Kullanma Durumu

Öğrencilerin çalışmalarında kütüphane kullanma durumlarına verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Ankete katılan 389 öğrenciden 295 (%75,8) kişi kütüphane kullanmadığını ifade ederken, 94 (%24,2) kişi çalışmalarında kütüphane kullandığını belirtmiştir. Bu soruda öğrencileri kütüphane kullanmaları durumunda adını yazmaları istenmiştir. Bu soruda kullandığını belirten 94 öğrenciden 69'u kullandığı kütüphanenin adını yazmıştır. Bu kütüphanelerin adları Tablo 79'da verilmiştir. Kütüphane kullanan ve kullandığı kütüphanenin adını yazan öğrencilerin (69 kişi) yanıtları değerlendirildiğinde, 31 kişi okul kütüphanesini kullandığını, 25 kişi ilçe halk kütüphanesini kullandığını belirtmiş olup, her iki türü kullananların sayısı ise 7'dir. Diğer 6 kişi arasında 1 kişi Milli Kütüphaneyi, 1 kişi ODTÜ üniversite kütüphanesini, 1 kişi belediye kütüphanesini ve 1 kişi internet kütüphanesini, 2 kişi evdeki kütüphaneyi kullandığını ifade etmiştir.

Tablo 79. Öğrencilerin kullandıkları kütüphaneler

Okul adı	Okul kütüphanesi	ilçe halk kütüphanesi	Okul + İlçe Kütüphanesi	Diğer	Toplam
Ankara	7	-	-	-	7
Cumhuriyet	-	1	-	2	3
Meliha Hasanali Bostan Çubuk	-	2	1	1	4
Hasanoğlu Atatürk	4	-	-	-	4
Özkent Akbilek	-	-	-	1	1
Hasan Hüseyin Akdede	6	5	1	1	13
Mehmet Doğan	1	1	-	-	2
Mustafa Hakan Güvençer	3	1	-	1	5
Polatlı	1	1	4	-	6
Ankara Pursaklar	9	3	1	-	13
Yavuz Sultan Selim	-	11	-	-	11
Toplam	31	25	7	6	69

Ankete katılan ve “ödev/proje çalışmaları için araştırma yaparken karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüş” bildiren öğrencilerin okul bazında görüşleri Tablo 80'de gösterilmiştir. Eldeki veriler değerlendirildiğinde öğrencilerin en çok “**internetten doğru ve güvenilir bilgiyi bulma**” 72 kişi (Ankara (5 kişi), Cumhuriyet (4 kişi), Meliha Hasanali Bostan Çubuk (13 kişi), Özkent Akbilek 11 kişi),

Hasan Hüseyin Akdede (5 kişi), Mehmet Doğan (7 kişi), Mustafa Hakan Güvençer (5 kişi), Polatlı (9 kişi), Ankara Pursaklar (8 kişi), Yavuz Sultan Selim (5 kişi)) ve “**doğru ve güvenilir bilgi kaynağı bulma**” 54 kişi (Ankara (5 kişi), Cumhuriyet (7 kişi), Meliha Hasanali Bostan (11 kişi), Hasanoğlu Atatürk (9 kişi), Polatlı (13 kişi), Yavuz Sultan Selim (9 kişi)) konularında sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Sorunların çözümüne yönelik olarak, “kütüphanelerin çoğaltılması” ve “araştırma sürecinde öğretmen danışmanlığı” verilen cevap olmuştur.

Tablo 80. Öğrencilerin ödev ve proje çalışmaları için araştırma yaparken karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri

Ankara Fen Lisesi	Kişi sayısı
Doğru ve güvenilir bilgi kaynağını bulma	5
İnternette doğru ve güvenilir bilgiyi bulma	5
İnternet yasakları ve sitelere erişim	3
İnternete erişim	3
Yurtta kaldıkları için sadece interneti kullanma zorunda kalma	2
Alanda uzman kişilere gereksinim duyma	1
Bilgiyi değerlendirme	1
Güncel bilgiyi bulma	1
Kütüphaneye erişim zorluğu	1
Toplam	22
Cumhuriyet Fen Lisesi	
Doğru ve güvenilir bilgiyi bulma sorunu	7
Araştırma için yeterli zamanın olmaması	4
İnternete erişim sorunu	4
İnternette güvenilir ve doğru bilgiyi bulma sorunu	4
Gereksinim duyduğu bilgiyi bulma sorunu	2
İstedikleri kütüphaneye girememe sorunu	2
Araştırma konularının ilgi ekici olmayışı	1
Görsel öğeleri bulma sorunu	1
Güncel bilgiyi bulma sorunu	1
Araştırma yapmada ayardım gereksinimi	1
Ücretsiz kaynağa ulaşamama sorunu	1
Yakınlarda kütüphane olmayışı	1
Toplam	29
Meliha Hasanali Bostan Çubuk	
İnternette güvenilir ve doğru bilgiyi bulma sorunu	13
Doğru ve güvenilir bilgiyi bulma sorunu	11
Kütüphanenin yetersizliği	2
Güncel bilgiyi bulma sorunu	1
Toplam	27
Hasanoğlu Atatürk	
Doğru ve güvenilir bilgiyi bulma sorunu	9
Yeterli bilgi bulamama sorunu	6
Araştırma yapmada ayardım gereksinimi	5
Zaman yetersizliği	3
Gereksinim duyduğu bilgiyi bulma sorunu	3
İnternet sorunu	2
Bilgiyi değerlendirme sorunu	1
İnternette bilgiye erişim sorunu	1
Güncel bilgiye erişim sorunu	1
Yapılan proje ödevlerin paylaşılmaması	1
Toplam	32

Özkent Akbilek	
İnternette güvenilir bilgi bulma sorunu	11
Gereksinim duyduğu bilgiyi bulamama	8
Bilginin doğruluğu ve güvenilirliği sorunu	7
Zaman sorunu	3
Araştırma yapmada ayardım gereksinimi	1
Çevrede kütüphane olmayışı	1
Toplam	31
Hasan Hüseyin Akdede	
Okul kütüphanesinde yeterli kaynağın olmayışı	5
İnternette güvenilir bilgi bulma sorunu	5
Gereksinim duyduğu bilgiyi bulamama	4
Bilginin doğruluğu ve güvenilirliği sorunu	3
Zaman sorunu	1
Ödevleri anlamakta zorlanma	1
Toplam	19
Mehmet Doğan	
İnternette bilginin doğruluğu ve güvenilirliği sorunu	7
İnternette gereksinim duyduğu bilgiyi bulamama	4
Okulda yeterli bilgi kaynağının olmaması	3
Araştırma yapmayı bilmeme	1
Toplam	15
Mustafa Hakan Güvençer	
Araştırma yapmada zorlanma	5
İnternette doğru bilgi bulma sorunu	5
Gereksinim duyduğu bilgiyi bulamama	3
Kütüphanenin yetersizliği	2
Makale ve tezlere ulaşmada zorlanma	2
Araştırma konularının ilgi çekici olmaması	1
Ders kaynaklarının yetersizliği	1
Toplam	19
Polatlı	
Bilginin doğruluğu ve güvenilirliği sorunu	13
İnternette doğru bilgi bulma sorunu	9
Gereksinim duyduğu bulamam sorunu	6
Okul kaynaklarının yetersizliği	2
Bilgiyi değerlendirme sorunu	1
İnternet sorunu	1
Basılı kaynak bulmada zorlanma	1
Araştırma konularının ilgi çekici olmaması	1
Toplam	34
Ankara Pursaklar Fen Lisesi	
İnternette doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma sorunu	8
Bilgiyi ulaşma sorunu	6
Tarafsız bilgiye ulaşma sorunu	3
Bilgiyi sunmada PowerPoint hazırlama sorunu	1
İlgili bilgiyi seçme ve karar verme sorunu	2
Okul pansiyonunda internet olmaması	3
Dil yetersizliği ve Türkçe makale bulamam sorunu	2
Toplam	25
Yavuz Sulatan Selim	
Bilginin doğruluğu ve güvenilirliği sorunu	9
İnternette bilginin doğruluğu ve güvenilirliği sorunu	5
Gereksinim duyduğu bilgiyi bulamama	3
Yurtta kaynak ve internete erişim zorluğu	3
Bilginin güncelliği sorunu	1
Zaman sorunu	1
Araştırma yapmada zorlanma	1
Toplam	23

5.5. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Araştırmamızda öğretmen anketi bulgularına yönelik değerlendirmeler çok yönlü incelediğimiz alanlar dahilinde yapılmıştır. Değerlendirme yaptığımız alanlar, demografik bilgiler, öğretim programlarına ilişkin sonuçlar, öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerine ilişkin sonuçlar, eğitimde kütüphane desteğine ilişkin sonuçlar, öğrencilerin araştırma becerine ilişkin sonuçlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Sonuçlara ilişkin bütün değerlendirmeler 6.3. bölümünde verilmiştir.

Öğrenci anketi bulgularına yönelik değerlendirmelerimiz, demografik bilgiler, derslerin sınıf içinde nasıl işlendiğine ilişkin sonuçlar, araştırma/ödev çalışmalarında tercih edilen bilgi kaynaklarına ilişkin sonuçlar, araştırma/ödev çalışmalarında bilgi kaynaklarının nerelerden elde edildiğine ilişkin sonuçlar, öğrencilerin araştırma/ödev yapma becerilerine ilişkin sonuçlar, öğrencilerin araştırma/ödev yaparken en çok dikkat ettikleri unsurlara yönelik sonuçlar, en son yapılan araştırma/ödev için kullanılan kaynaklara ilişkin sonuçlar, öğrencilerin çalışmaları için kütüphane kullanma durumlarına ilişkin sonuçlar çerçevesinde ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve 6.4. bölümünde sunulmuştur.

6. BÖLÜM

SONUÇLAR VE HİPOTEZLERİN KANITLANMASI

Türk Milli Eğitim Sisteminde bilgi okuryazarlığı gereksinimlerini belirlemek üzere gerçekleştirilen bu çalışmada, Türk Milli Eğitim Sistemine yön veren politika belgeleri ve 9. sınıf ortak zorunlu derslere ait 13 öğretim programı incelenmiştir. Son olarak da 9. sınıf Fen Lisesi öğrenci ve öğretmenlerine anket uygulanmıştır. Türk Milli Eğitim Sistemine yön veren üst politika belgeleri incelenerek, bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere kazandırılmasının eğitim politikalarında, eğitim plan ve programlarında yer alıp almadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Eğitim sistemi içerisinde bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere kazandırılması için öğretim programları ile eğitim-öğretim sürecinde yer alıp almadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Son olarak da uygulanan anketler ile bilgi okuryazarlığı becerilerini öğrencilere kazandırmaya yönelik sınıf içi uygulamalarında neler yapıldığını tespit etmek için öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır.

Bu bölümde,

- Türk Milli Eğitim Sistemine yön veren, Milli Eğitim Şuraları, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) Stratejik Planları, MEB Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı ve Onuncu Kalkınma Planı;
- Bilgi okuryazarlığı unsurları çerçevesinde 9. Sınıf ortak zorunlu derslere ait, Türk Dili ve Edebiyatı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Sağlık Bilgisi, Yabancı Dil, Beden Eğitimi, Görsel Sanatlar, Müzik öğretim programları;
- 345 öğrenci ve 195 öğretmene uygulanan anket sonuçları incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında araştırma sonuçları şunları içermektedir.

6.1. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNİ ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

18. Milli Eğitim Şurası (2010) ve 19. Milli Eğitim Şurası (2014) kararlarına ilişkin sonuçlar şunlardır:

- Şûra'larda daha çok eğitim ortamlarında bilimsel, sanatsal, sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin gerçekleşmesine olanak sağlayacak düzenlemelerin artırılmasına yönelik kararlar alınmıştır. Ayrıca, araştırma ve proje çalışmalarının yürütülebilmesi için gerekli donanım olanaklarının üst seviyede olması gerektiği ifade edilirken, kütüphanelere yönelik ise sadece mesleki ve teknik ortaöğretimde daha etkin kullanılması yönünde çalışmalar yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Eğitim ortamlarının yaşamboyu öğrenme stratejileri dikkate alınarak düzenlenmesi yer alan diğer bir konu olmuştur.
- Öğrencilerin öğrenme sürecine ilişkin olarak medya ve değerler eğitimi konusunda çalışmalar yapılması, okuma kültürünün kazandırılmasına yönelik etkinlikler düzenlenmesi ve sağlık okuryazarlığı düzeylerine uygun eğitimler verilmesi konuları yer bulmuştur. Ayrıca Bilişim teknolojilerinin etik kullanımına ilişkin öğrenci, öğretmen ve velilere eğitimler verilmesi tavsiye edilmiştir. Bilgi okuryazarlığı konu alanı içerisinde gerçekleşecek bu eğitimler kütüphane desteği ile daha da geliştirilecektir.
- Öğretmenlerin bilgiye kolay ulaşabilmeleri ve ücretsiz yararlanmaları için çalışmalar yapılması, TDE öğretmenlerinin düzenleyeceği etkinliklere destek amacıyla formatör öğretmen yetiştirmesi, eğitim fakültelerinde bilgi teknolojilerine ilişkin temel becerilerin kazandırılması, yaşamboyu öğrenme temelinde uzaktan eğitim imkanları tanınarak mesleki gelişimlerinin desteklenmesine yer verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 ve 2015–2019 Stratejik Planlarına Yönelik Sonuçlar:

- MEB stratejik planları eğitim ortamlarında bilgi teknolojileri alt yapı olanaklarının FATİH projesi kapsamında oluşturulması, öğrenci ve öğretmenlerin bu teknolojilerin kullanımına yönelik yeterliliklerinin

geliştirilmesi yer almaktadır. Kütüphane, laboratuvar ve diğer sosyal olanaklara sahip okulların bu alanları diğer okullarla paylaşması, z-kitap ve elektronik içerik oluşturma, kullanım, telif hakkı ve standartlar konusunda çalışmalar yapılması strateji belgelerinde yer alan diğer konular olmuştur.

- Öğrencilere okuma kültürünün kazandırması amacıyla kitap sayısının artırılması ve yayın arşivinin elektronik ortama atılması yönünde çalışmalar yapılması, öğrenci başarısını ölçerken kavrama, analiz, sentez değerlendirme beceri düzeylerinin de değerlendirmeye alınması planlar arasında yer almıştır. Ayrıca öğrencilerin uluslararası değerlendirme çalışmaları sonuçları kullanılarak değerlendirilmesi ve AB ülkelerindeki çağdaşlarıyla eşit düzeyde niteliklere sahip olması sağlanmalıdır.

Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2009-2013 ve Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018 Kapsamında Sonuçlar:

- Eğitim sistemi içerisinde hayatboyu öğrenme ilkeleri çerçevesinde eğitim ortamlarının fiziki altyapı ve eğitici personel olanaklarının uygun hale getirilmesi, bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımının etkin hale getirilmesi, uzaktan eğitim olanaklarının ve uzaktan öğrenme sisteminin geliştirilmesi yer almıştır.
- Öğretim programların çağın gereksinimlerine uygun güncellenmesi ve iş-okul geçişlerinin kolaylaştırılması planlarda arasındadır. Dijital yetkinlik ve öğrenmeyi öğrenme gibi programların oluşturulmasına da yer verilmiştir.
- Kişilerin ileri düzey öğrenmelerinin sağlanması için ulusal ve uluslararası bilgi ağlarının oluşturulması, MEB Hayatboyu öğrenme web portalının oluşturulması bulunmaktadır.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) İçin Sonuçlar:

- Nitelikli insan ve güçlü toplum oluşturma amacıyla eğitimde geliştirdiği politikalar arasında, bilgi iletişim teknolojilerinin altyapısını yaygınlaştırarak eğitim ve teknoloji bütünleşmesini sağlamaktır. Öğretim programlarının bilgi iletişim teknolojileriyle de uyumlu hale getirilmesi hedefler arasındadır.

Piyanın gerektirdiği iş gücü niteliğine paralel olarak bireylerin niteliklerinin geliştirilmesi ve yayatboyu öğrenme yaklaşımının benimsenmesi bulunmaktadır.

6.2. ÖğRETİM PROGRAMLARINDA BİLGİ OKURYAZARLIğINA İLİşKİN SONUÇLAR

- TDE ğretim programı öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini bir bütün olarak kazandırmaya yönelik tüm unsurları içeren tek programdır. Öğretim programı öğrenme-öğretme süreci içerisinde farklı tür ve ortamdaki kaynakları kullanmaya yer vermekte ve bilgi kaynaklarının kullanımını içeren (görsel, işitsel, basılı, elektronik) farklı okuryazarlık becerilerini de geliştirmeyi sağlamaktadır. Yapılan metin incelemeleri çalışmalarıyla eleştirel okuma, metnin güvenirliği ve tutarlılığının değerlendirilmesine de olanak tanımaktadır. Ayrıca program bağımsız öğrenmeyi amaçlamaktadır. Bu unsurların programda devamlılığın sağlanması ve uygulama olarak daha çok yer almaya devam etmelidir.
- Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersi ğretim programı, bilginin organizasyonu, bilgiyi kaydetme ve bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme unsurları açısından eksiktir ve bu unsurlara yer vererek daha fazla uygulamaya yer verilmelidir.
- Tarih dersi ğretim programı, bilgi merkezlerini kullanma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunma unsurlarını içermektedir. Program, bilgi okuryazarlığı becerileri kazanmayı, kendi kendine öğrenmeyi ve bilgi teknolojilerini kullanmayı amaçlar. Görsel, basılı ve elektronik kaynaklarının kullanımına yer verilmiştir. Tarih dersi ğretim programında bilgi okuryazarlığı unsurları büyük oranda yer bulurken, bilgiyi kaydetme unsuru eksik kalmıştır. Bu unsurun eklenerek, uygulama çalışmalarının daha fazla yer bulmalıdır.
- Coğrafya dersi ğretim programı bilgi okuryazarlığına yönelik araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunma unsurları içermektedir. Basılı, görsel ve elektronik bilginin kullanımı, görsel bilginin (tablo, grafik, harita, belgesel film,

animasyon, fotoğraf plan) yorumlanması ve sunulması yer almaktadır. Program, bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme, bilgiyi kaydetme unsurlarını içermediğinden, bu unsurlar açısından zayıf kalmıştır. Eksik unsurlar programa eklenmeli ve daha fazla uygulama çalışmaları içermelidir.

- Matematik dersi öğretim programı bilgi okuryazarlığına yönelik bilgi problemini tanımlama, bilgiyi seçme ve değerlendirme unsurlarını içermektedir. Program bilgiyi bulma, bilginin organizasyonu, bilgiyi kaydetme, bilgiyi sunma, bilgi merkezlerini kullanma ve araştırmaya yönlendirme unsurları açısından eksiktir. Bu unsurların tamamlanarak, uygulama çalışmalarına yer verilmelidir.
- Kimya dersi öğretim programı bilgi okuryazarlığına yönelik bilgi problemini tanımlama unsurunu içermektedir. Programda bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilgiyi sunma, bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme ve araştırma yapmaya yönlendirme unsurları yer bulmamıştır. Bu unsurların programa eklenerek, uygulama çalışmaları artırılmalıdır.
- Fizik dersi öğretim programı bilgi okuryazarlığına ilişkin araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu ve bilgiyi sunma unsurlarını içermektedir. Programda bilgiyi kaydetme ve bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme unsurları yer almamıştır. Bu unsurlar açısından program güçlendirilirken, uygulama çalışmalarına daha fazla yer verilmelidir.
- Biyoloji dersi öğretim programı bilgi okuryazarlığına ilişkin araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme unsurlarına yer vermiştir. Basılı ve görsel kaynakların kullanımına yer vermektedir. Animasyon ve simülasyonlardan faydalanma bilgisayar okuryazarlığı becerisini gerektirmektedir.
- Sağlık bilgisi dersi öğretim programı, araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme ve bilgiyi sunma unsurlarını içermektedir. Basılı, görsel ve elektronik ortamdaki bilgi kullanımına yönlendirmektedir. Program, bilginin organizasyonu, bilgiyi kaydetme ve bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme unsurlarına yer vermemiştir. Programın eksik olan bu unsurlar açısından güçlendirilmeli ve uygulama çalışmalarına daha fazla yer verilmelidir.

- İngilizce dersi öğretim programı bilgi okuryazarlığına ilişkin konulardan, araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme ve bilgiyi sunma etkinliklerine yer vermektedir. Basılı, görsel ve işitsel ortamdaki bilgi kaynakları kullanımının programda yer aldığı görülmektedir. Program, bilgiyi kaydetme ve bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme unsurlarına yer vermemiştir. Bu unsurlar açısından program güçlendirilirken, uygulama çalışmalarına daha fazla yer verilmelidir.
- Beden Eğitimi dersi öğretim programı bilgi okuryazarlığına ilişkin konulardan, araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme ve bilgiyi sunmaya unsurlarını içermektedir. Basılı, görsel, işitsel ve medya kaynaklarını kullanarak öğretim programları uygulanmaktadır. Program, bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme ve bilgiyi kaydetme unsurlarını içermemektedir. Bu unsurlar programa eklenerek daha fazla uygulamaya yer verilmelidir.
- Görsel Sanatlar dersi öğretim programı bilgi okuryazarlığına ilişkin konulardan, araştırma yapma, bilgi merkezlerini kullanma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi seçme ve değerlendirme ve bilgiyi sunma unsurlarını içermektedir. Basılı bilgi kaynakları ve özellikle görsel bilginin kullanımı sağlanmaktadır. Program, bilgiyi kaydetme unsurunu içermemektedir. Bilgiyi kaydetme unsurunun eklenerek daha fazla uygulama çalışmalarına yer verilmelidir.
- Müzik dersi öğretim programı bilgi okuryazarlığına ilişkin araştırma yapma, bilgi problemini tanımlama, bilgiyi bulma, bilgiyi sunma ve bilginin organizasyonu unsurlarını içermektedir. Görsel ve işitsel bilginin kullanılması yer almaktadır. Program, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu, bilgiyi kaydetme, bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme unsurlarını içermemektedir. Programda bu unsurlara yer verilerek, daha çok uygulama çalışmaları yapılmalıdır.

6.3. ÖĞRETMEN ANKETİ BULGULARINA YÖNELİK SONUÇLAR

Demografik Bilgiler:

- 11 Fen Lisesinde ankete katılan 197 öğretmenin eğitim durumu büyük oranda lisans mezunu (%70,6) ve hizmet süresi en fazla “15-21 yıl” (%29,4), “1-7 yıl” (%26,4) ve “22-28 yıl” (%13,2) arasındadır. Ankete katılım en çok Polatlı ve Ankara Fen liselerinden (%12,2) sağlanmış olup (Tablo 28), en fazla Yabancı Dil (%15,2), Türk Dili ve Edebiyatı (%12,7) ve Matematik (%11,7) branşlarından katılım sağlanmıştır (Tablo 29).

Öğretim Programlarına İlişkin Sonuçlar:

- Araştırmaya katılan tüm branşlara ait öğretmenlerin büyük bir kısmı (%79,7) derslerine ait öğretim programının “öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirdiğini” düşünmektedir. Öğretim programlarına yönelik sorular içerisinde en çok katılıyorum yanıtı bu soruda verilmiştir. Branş düzeyinde Coğrafya öğretmenlerinin tamamı (%100) öğretim programlarının öğrenciyi öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirdiğini düşünmektedir. Yabancı Dil branşı öğretmenleri bu konuda en fazla (%76,7) katılıyorum yanıtını vermiştir (Tablo 30).
- Öğretim programlarının “bilimsel konulara merak uyandırması” görüşüne öğretmenlerin %57,9’u katılıyorum yanıtını vermiştir. Fakat bu görüşe katılmayan ve kararsız kalanların toplamı (%42,1) önemli bir orandadır. Branş düzeyinde en fazla Biyoloji (%83,3) ve Coğrafya (%80) öğretmenleri bu görüşe katılmıştır. Türk Dili Edebiyatı, Müzik, Yabancı Dil ve Sağlık Bilgisi branşı içinde verilen yanıtların oranları birbirine çok yakın çıkmış ve katılıyorum yanıtları oranları yüzde ellinin altında kalarak öğretmenlerin derslerine ait öğretim programlarının bu görüşü tam olarak yansıtmadığını düşündükleri anlaşılmıştır (Tablo 31).
- Ankete katılan öğretmenler derslerine ait öğretim programlarının öğrencilerin “öğrenme sürecine aktif katılımını desteklediği” görüşüne %65 oranında katılıyorum yanıtını vermiştir. Öğretim programlarının öğrencileri bu konuda en çok desteklediğini düşünen Beden Eğitimi (%83,3) öğretmenleridir. Biyoloji (%44,4) ve Kimya (%46,2) branşı öğretmenlerinin %50’den daha az bir oranda bu soruya katılıyorum yanıtını vererek öğretim programlarını bu soruda zayıf bulmuştur. Tarih branşı öğretmenleri aynı oranda (%42,9) katılıyorum ve katılmıyorum yanıtını vererek benzer bir çerçeve çizmiştir (Tablo 32).

- Araştırmada öğretim programının “araştırma yapma becerisini geliştirmesi” görüşüne öğretmenler arasında katılma oranı %56,9’dur. Coğrafya ve Görsel Sanatlar branşı öğretmenleri aynı oranda (%80) öğretim programını bu konuda güçlü bulmuşlardır. Müzik öğretmenleri bu konuda en fazla oranda (%50) kararsız görüş bildiren branş olmuştur. Sağlık Bilgisi öğretmenleri öğretim programlarını bu konu en yetersiz (%20) bulan branş olmuştur. Kimya branşı öğretmenleri çoğunlukta (%46,2) katılıyorum yanıtını vermiş olsa da toplamda yarısından fazlasının öğretim programını bu konuda yeterli bulmadığını söyleyebiliriz (Tablo 33).
- Öğretim programının “bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirmesi” görüşüne katılıyorum yanıtı veren öğretmenlerin oranı %64’tür. Öğretim programını bu soruda en güçlü bulan Beden Eğitimi (%91,7) branşı öğretmenleri iken, en zayıf bulan Biyoloji (%20) branşı öğretmenleri olmuştur. Tarih (%42,9) ve Görsel Sanatlar (%40) öğretmenleri bu soruda aynı oranda ve katılmıyorum ve katılıyorum yanıtı vererek öğretim programlarını bu konuda zayıf bulmuştur (Tablo 34).
- Ankete katılan öğretmenler derslerine ait öğretim programının “bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirmesi” görüşüne %55,3 oranında katılmıştır. Coğrafya (%90) branşı öğretmenleri en çok katılıyorum yanıtı vererek öğretim programlarını bu konuda en yeterli bulan branş olurken Sağlık Bilgisi (%30), Görsel Sanatlar (%40) öğretmenleri en yetersiz bulan branş olmuştur. Bu soruda en çok kararsız cevabını veren Sağlık Bilgisi (%40) branşı öğretmenleri olmuştur (Tablo 35).
- Araştırmaya katılan öğretmenler derslerine ait öğretim programının öğrencinin “eleştirel düşünme becerisini geliştirmesi” görüşüne %56,9 oranında katılmıştır. Branş düzeyinde Görsel Sanatlar (%100) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%90,9) dersi öğretmenleri öğretim programlarını bu konuda yeterli bulmuştur. Sağlık Bilgisi (%50) branşı öğretmenleri en çok kararsızım ve Tarih (%42,9) branşı öğretmenleri en çok katılmıyorum yanıtını vermiş ve öğretim programlarını bu konuda yeterli bulmamıştır (Tablo 36).
- Ankete katılan tüm branş öğretmenleri içinde öğretim programının öğrencilerin “analitik düşünme becerisini geliştirdiğini” düşünenlerin oranı %55,3 iken

%22,3'ü katılmıyorum ve aynı oranda kararsızım yanıtını vermiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%81,8) öğretmenleri öğretim programını bu konuda en yeterli bulan branş olmuştur. Sağlık Bilgisi öğretmenleri (%40) ağırlıklı olarak kararsız yanıtını vermiştir. Katılmıyorum yanıtını en çok Tarih (%50) ve Yabancı Dil (%40) branşı öğretmenleri vererek öğretim programlarını bu konuda yetersiz bulmuştur (Tablo 37).

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim programının “bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırması” görüşüne %47,2 oranında katılıyorum ve %26,4 oranında katılmıyorum ve kararsızım yanıtını vermiştir. Coğrafya (%80) dersi öğretmenleri en çok katılıyorum yanıtını vermiştir. Görsel Sanatlar (%40) branşı öğretmenleri bu konuda aynı oranında katılmıyorum ve katılıyorum görüşünde bulunmuştur. Branş düzeyinde kararsızım yanıtını en çok Sağlık Bilgisi (%50), Kimya (%46,2) ve Müzik (%41,7) branşı öğretmenleri vermiştir. Türk Dili Edebiyatı öğretmenleri bu soruda en çok (%40) katılmıyorum yanıtını veren branş olmuştur (Tablo 38).
- Öğretmenlerin öğretim programlarını değerlendirdiği 5-13 sorularına verilen yanıtlara göre, öğretmenler derslerine ait öğretim programlarının sırayla, öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirme (%79,7), öğrenme sürecine aktif olarak katılımı destekleme (%65), bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirme (%64), bilimsel konulara merak uyandırma (%57,9), araştırma yapma becerisini geliştirme (%56,9), eleştirel düşünme becerisini geliştirme (%56,9), bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme (%55,3), analitik düşünme becerisini geliştirme (%55,3) ve bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırma (%47,2) konularında güçlü bulmuştur. Öğretim programları, öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirme konusunda en çok yeterli bulunan konu olurken, bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırma açısından en yetersiz bulunan konu olmuştur.

Öğrencilerin Ödev/Araştırma Çalışmalarına Yönelik Sonuçlar:

- Ankete katılan öğretmenler öğrencilerin ödev/araştırma çalışmalarını değerlendirirken “içeriğin doğruluğu” görüşünü %94,4 oranında önemli bulmuştur. Branş düzeyinde bu soruyu Beden Eğitimi, Din kültürü ve Ahlak

Bilgisi, Müzik, Biyoloji, Fizik, Coğrafya, Sağlık Bilgisi branşı öğretmenleri tam katılımı (%100) önemli bulmuştur (Tablo 39).

- Tüm branş öğretmenlerinin %93,9'u öğrencilerin kapsamlı araştırmalarında “özgün katkılarını” önemli bulmuşlardır. Türk Dili ve Edebiyatı, Biyoloji, Matematik, Sağlık Bilgisi ve Görsel Sanatlar branşlarında öğretmenlere öğrencinin özgün katkısı tam katılımı (%100) önemli olarak nitelendirilmektedir (Tablo 40).
- Araştırmaya katılan öğretmenler öğrencilerin kapsamlı araştırmalarında “farklı kaynaklardan faydalanma” görüşünü %91,4 oranında önemli bulmuşlardır. Branş düzeyinde Türk Dili ve Edebiyatı ve Coğrafya öğretmenleri tam katılımı (%100) bu soruyu önemli bulmuşlardır (Tablo 41).
- Araştırmada öğrencilerin kapsamlı araştırmalarında kullandıkları “kaynakların güncel olması” gerektiği görüşüne öğretmenlerin %85,3 oranında katıldıkları saptanmıştır. Görsel Sanatlar branşı öğretmenleri bu görüşe aynı oranda (%40) önemsiz ve kısmen önemli olarak yanıtlarken, aynı zamanda en az önemli (%20) bulan branş olmuştur (Tablo 42).
- Ankete katılan öğretmenler öğrencilerin araştırmalarında “konu başlıkları, içindekiler ve sonuç bölümlerinin yazımı” görüşünü %70,1 oranında önemli bulmuştur. Görsel sanatlar branşı öğretmenleri bu soruda en çok (%60) önemsiz görüşü bildiren grup olmuştur. Matematik (47,8) ve Kimya (%46,2) branşı öğretmenleri ise aynı oranda kısmen önemli ve önemli olarak görüş bildirmiştir (Tablo 43).
- Ankete katılan tüm branş öğretmenleri öğrencilerin araştırmalarını değerlendirirken “grafik, tablo vb. kullanımına” konusunu %66 oranında önemli bulmuştur. Müzik branşı öğretmenleri bu soruda en çok (%66,7) kısmen önemli yanıtını verirken, bu soruya en fazla önemli (%90) yanıtını verenler Coğrafya branşı öğretmenleri olmuştur (Tablo 44).
- Anket sonuçları değerlendirildiğinde öğretmenlerin öğrencilerin araştırmalarını değerlendirirken “kurallara uygun atıf yapma ve kaynakça yazma” konusuna %74,1 oranında önem verdikleri anlaşılmıştır. Fizik (%92,9) ve Türk Dili Edebiyatı (%92) branşı öğretmenleri bu soruyu en önemli bulan gruplar

olmuştur. Kimya branşı öğretmenleri ise bu soruda en fazla (%53,8) kısmen önemli yanıtını vermişlerdir (Tablo 45).

- Öğrencilerin araştırmalarını değerlendirirken “kullanılan kaynak sayısı” nı önemli olarak yanıtlayan öğretmenlerin oranı %56,3’tür. Bu soruda en çok kısmen önemli yanıtı veren branşlar Sağlık Bilgisi (%80), Biyoloji (%61,1), Kimya (53,8), Coğrafya (%50), Matematik (%47,8) ve Görsel Sanatlar (%40) öğretmenlerinden oluşmaktadır (Tablo 46).
- Öğrencilerin araştırmalarını değerlendirirken “dil ve yazım kurallarına” öğretmenlerin %78,2’si önemli yanıtını vermiştir. Yabancı dil öğretmenlerinin tamamı (%100) bu unsuru önemli bulmuştur. Görsel Sanatlar branşı öğretmenleri aynı oranda (%40) önemli ve önemsiz görüşünde bulunmuştur (Tablo 47).
- Ankete katılan tüm branş öğretmenleri öğrencilerin araştırmalarını değerlendirirken “sunum biçimini” %93,4 oranında önemli bulmuşlardır. Tüm branşlar içerisinde Beden Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Yabancı Dil, Matematik ve Coğrafya öğretmenleri tam katılımı (%100) sunum biçimini önemli olarak belirtmiştir (Tablo 48).
- Öğrencilerin araştırma/ödev yapma becerileri değerlendirilirken öğretmenlerin en çok önem verdikleri unsurlar öğrenmeye yönelik öğretmen anketinde yer alan 14-23 sorulara verilen yanıtlarla ortaya çıkarılmıştır. Öğretmenler en çok öğrencinin araştırmasında içeriğin doğruluğuna (%94,4), sunum biçimine (%93,4), özgün katkısına (%93,3), farklı kaynaklardan faydalanmasına (%91,4), kaynakların güncelliğine (%85,3), dil ve yazım kurallarını kullanmasına (%78,2), kurallara uygun atıf yapma ve kaynakça yazımına (%74,1), konu başlıklarına, içindekiler ve sonuç bölümlerinin yazımına (%70,1), grafik, tablo vb. kullanımına (%66) ve kullanılan kaynak sayısına (%56,3) önem verdikleri tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin Bilgi Okuryazarlığı Becerilerine İlişkin Sonuçlar:

- Ankete katılan öğretmenler araştırma becerilerini değerlendirirken “bilgi kaynakları türlerini ve özelliklerini tanıma” konusunu %57,4 oranında kolay bulmuşlardır. Bu konuyu Tarih (%71,4) ve Sağlık Bilgisi (%70) öğretmenleri en

yüksek oranda kolay olarak ifade etmiştir. Biyoloji (%50) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%45,5) branşı öğretmenleri bilgi kaynakları türlerini ve özelliklerini tanıma konusunu aynı oranda kısmen zor ve kolay olarak değerlendirirken, Müzik branşı öğretmenleri bu konuyu kısmen zor (%50) olarak bulmaktadır (Tablo 49).

- Öğretmenler öğrencilerine yönelik “araştırma/ödev konularını belirlemeyi” %61,9 oranında kolay bulmuşlardır. Müzik (%83,3) ve Görsel Sanatlar (%80) branşı öğretmenleri en yüksek oranda araştırma/ödev konuları bulmayı kolay olarak değerlendirmişlerdir (Tablo 50).
- Ankete yanıt veren öğretmenler “bilgi arama tekniklerini kullanma” konusunu %60,4 oranında kolay bulmuşlardır. Fizik branşı öğretmenleri bu soruda aynı orada (%35,7) zor ve kolay yanıtlarını vermişlerdir. Görsel Sanatlar branşı öğretmenleri ise en çok (%60) bu konuyu kısmen zor bulmuşlardır (Tablo 51).
- Araştırma sorularına yanıt veren öğretmenler “kütüphane kullanımını” %58,4 oranında kolay olarak tanımlamışlardır. Kütüphane kullanımını en fazla (%85,7) kolay bulan branş Tarih öğretmenlerinden oluşmaktadır. Biyoloji branşı öğretmenleri en çok (%44,4) kısmen zor derken, Fizik branşı öğretmenleri en çok aynı oranda (%42,9) kısmen zor ve kolay, Coğrafya branşı öğretmenleri (%40) zor ve kolay olarak ifade etmiştir (Tablo 52).
- Ankete katılan öğretmenler %69 oranında “veri tabanı kullanımı” konusunu kolay bulduklarını belirtmişlerdir. Beden Eğitimi öğretmenleri tam katılımı (%100) bu konuyu kolay bulurken, Görsel Sanatlar öğretmenleri en çok (%60) veri tabanı kullanımını kısmen zor olarak değerlendirmektedirler (Tablo 53).
- Tüm branş öğretmenleri “interneti kullanmayı” %85,8 oranında kolaylıkla başardıklarını ifade etmiştir. Bu konuyu en çok kolay olarak ifade eden branşlar sırasıyla Biyoloji (%100), Beden Eğitimi (%91,7), Yabancı Dil (%90), Coğrafya (%90), Sağlık Bilgisi (%90) öğretmenlerinden oluşmaktadır (Tablo 54).
- Araştırmaya katılan öğretmenler “yasal ve etik konularını” %42,1 oranında kolay bulurken %41, 1 oranında kısmen zor olarak ifade etmişlerdir. Biyoloji (%38,9) ve Tarih (%42,9) branşı öğretmenleri bu konuyu aynı oranda kısmen zor ve kolay yanıtını vermiştir. Bu soruyu kısmen zor olarak yanıtlayan branşlar sırayla, Fizik (%50), Coğrafya (%50), Yabancı Dil (%46,7), Matematik (%43,5)

öğretmenlerinden oluşmuştur. Görsel Sanatlar branşı öğretmenleri bu konuyu aynı oranda (%40) zor ve kısmen zor olarak gören branş olmuştur (Tablo 55).

- Ankete katılan öğretmenler “atıf yapma ve kaynakça yazabilme” konusunu %49,7 oranında kolay bulmuştur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri bu konuyu en çok (%63,6) kısmen zor bulan branş olmuştur. Bu konuda oranlar birbirine yakın çıkarken, Kimya (%61,5) ve Biyoloji (%61,1) öğretmenleri aynı konuyu kolay olarak yanıtlayan branşlar olmuştur (Tablo 56).
- Tüm branş öğretmenleri “kütüphane kullanma” konusunu %63,5 oranında kolay bulmuştur. Coğrafya branşı kütüphane kullanmayı bu soruyu en çok zor olarak yanıtlarken, aynı oranda (%80) kolay olarak yanıtlayan Sağlık Bilgisi ve Görsel Sanatlar öğretmenleri olmuştur (Tablo 57).
- Ankete katılan öğretmenler öğrencilerini ödev/araştırma yapmaya yönlendirirken sahip oldukları araştırma becerilerini ve öz-yeterliliklerini değerlendirdikleri 24-36 arası sorulara verdikleri yanıtları analiz ettiğimizde, öğretmenler kendilerini en çok (%85,8) “interneti kullanma” konusunda yeterli bulurken, en az (%42,1) oranda “yasal ve etik konular” alanında yeterli bulmuştur. Zorluk derecesine göre öğretmenler sırayla “veri tabanlarının kullanımı” (%69), “kütüphaneleri kullanma (%63,5), “araştırma/ödev konularını belirleme” (%61,9), “bilgi arama tekniklerini kullanma” (%60,4), “kütüphane kullanım yöntemlerini uygulama” (%58,4), “bilgi kaynakları türlerini ve özelliklerini tanıma” (%57,4), “atıf yapma ve kaynakça yazabilme” (%49,7) konularında kendilerini yeterli bulmuştur.

Eğitimde Kütüphane Desteğine İlişkin Sonuçlar:

- Öğrencilere araştırma becerilerini kazandırmada kütüphane desteğine öğretmenlerin %75,6’sı gereksinim duyarken, %24,4’ü gereksinim duymadığını ifade etmiştir. Branş düzeyinde en çok Tarih (%100), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (%90,9) ve Türk Dili ve Edebiyatı (%88) öğretmenleri kütüphane desteğine gereksinim duyduğunu ifade etmiştir (Tablo 58). Kütüphaneye gereksinim duyduğunu ifade eden öğretmenler en çok “doğru ve güvenilir bilgiye erişme” ve “araştırma yapma becerisini geliştirme” konularını neden olarak belirtmiştir. Hayır, yanıtını veren öğretmenlerin nedenleri arasında en çok

“internette bilgiye daha hızlı ve kolay erişim sağlaması” ve “internet ortamının bilgi gereksinimlerini karşılaması” yer almaktadır (Tablo 59).

Öğrencilerin Araştırma Beceri Düzeylerine İlişkin Sonuçlar

- Öğrencilerin araştırma becerilerini öğretmenlerin %40,1 “iyi”, %29,9’u “orta” ve %29,9’u “zayıf” olarak değerlendirmiştir. Öğrencilerin araştırma becerilerini aynı oranda en çok (%50) Müzik, Yabancı Dil ve Sağlık Bilgisi öğretmenleri iyi olarak nitelendirmiştir. Görsel Sanatlar öğretmenleri bu konuda en çok (%60) zayıf bulan branş olmuştur (Tablo 60).
- Araştırmaya katılan öğretmenler öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirmeye yönelik olarak en çok, “araştırma yapmaya yönlendirme ve araştırma yapma süreçleri konusunda bilgilendirme”; “özgün, ilgi çekici araştırma konuları verme”; “kütüphane kullanmaya yönlendirme”; “bilgi arama stratejilerinin öğretme”; “kütüphanelerin yenilenerek bilgi kaynaklarına ulaşmayı kolaylaştırma”; “interneti kullanma konusunda bilgilendirilme”; “kitap okuma alışkanlığı kazandırma”; “sınav kaygısından uzak araştırma yapmaya imkan verecek daha az yoğun öğretim programları oluşturma”; “deney yapacakları ortamlar oluşturulma ve proje ve ödev çalışmalarına ağırlık verilme” gibi konularda önerilerde bulunmuşlardır (Tablo 61).

6.4. ÖĞRENCİ ANKETİ BULGULARINA YÖNELİK SONUÇLAR

Demografik Bilgiler:

- Ankete katılan 389 öğrencinin %56’sı kadın ve %44’ü erkektir. Öğrencilerin büyük bir kısmının (%77,6) kendine ait bilgisayar bulunmaktadır. Öğrencilerin anne eğitim durumları en fazla (%27,2) lise mezunu ve baba eğitim durumu en fazla (%43,2) üniversite mezunudur (Tablo 62).

Derslerin Sınıf İçinde Nasıl İşlendiğine İlişkin Sonuçlar:

- Ankete katılan öğrencilerin %53,4’ü derslerin “basılı kaynaklarla anlatıldığını” ifade etmiştir. Türk Dili Edebiyatı en fazla (%79,4) basılı kaynaklar kullanılarak

anlatım yapılan branş olurken, Beden Eğitimi, Görsel Sanat ve Müzik dersleri basılı kaynaklarla en az anlatım yapılan branşlar olmuştur (Tablo 63).

- Öğrenciler %40,4'ü derslerin “görsel, işitsel ve elektronik kaynaklarla anlatım yapıldığını” ifade etmiştir. Öğrenciler en çok Yabancı dil (%66,6) ve Coğrafya (%65) derslerinde görsel işitsel ve elektronik kaynaklarla anlatım yapıldığını, en az Beden Eğitimi ve Sağlık Bilgisi derslerinde kullanıldığını ifade etmiştir (Tablo 64).
- Araştırmaya katılan öğrencilerin %28,1'i derslerde “araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verildiğini” ifade etmiştir. Öğrenciler en çok (%53,5) Biyoloji dersinde, en az Beden Eğitimi ve Görsel Sanatlar derslerinde araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verdiğini belirtmiştir (Tablo 65).
- Araştırmada öğrencilerin %26,6'sı derslerde “ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya yönlendirildiğini” belirtmiştir. Öğrenciler, Beden Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Sağlık Bilgisi dersleri en az araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilen dersler olmuştur (Tablo 66).
- Ankete katılan öğrencilerin %23'ü derslerde “ödev araştırmalarının nasıl yapılacağının öğretildiğini” belirtmiştir. Beden Eğitimi, Müzik, Görsel Sanatlar dersleri en az ödev/araştırmalarının nasıl yapılacağının öğretildiği dersler olmuştur (Tablo 67).
- Öğrencilerin %25,1'i derslerin işlenişinin “merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırdığını” ifade etmişlerdir. Araştırmada en az Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Sağlık Bilgisi derslerinin işlenişinin merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırdığı görüşünde birleşmişlerdir (Tablo 68).
- Ankete katılan öğrencilerin %40,7'si derslerin işlenişinde “bilgi teknolojilerinin kullanıldığını” belirtmiştir. Coğrafya (%69,4) ve Yabancı Dil (%67,1) derslerinde en çok bilgi teknolojilerinin kullanıldığı, en az ise Beden Eğitimi ve Müzik derslerinde kullanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 69).
- Araştırmada öğrencilerin %26,4'ü derslerin işlenişinde “görsel bilginin yorumlandığı” görüşüne katılmaktadır. En çok Coğrafya (%82,3) dersinde görsel bilgi yorumlanırken, en az Beden, Müzik ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde görsel bilginin yorumlandığı tespit edilmiştir (Tablo 70).

- Derslerin sınıf içinde işlenişinde en çok (%54,3) “basılı kaynaklar”, (%40,7) “bilgi teknolojileri”, (%40,4) “görsel, işitsel ve elektronik kaynaklar” kullanılarak anlatım yapılmaktadır. Derslerin anlatımında en az (%23) “ödev araştırmalarının nasıl yapılacağı anlatıldığı”, (%25,1) “derslerin merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırdığı”, (%26,4) “görsel bilginin yorumlandığı”, (%26,6) “ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya yönlendirildiği” ve (%28,1) “araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verildiği” anlaşılmıştır. Derslerin işlenişinde en çok basılı kaynaklar kullanılırken, en az ödev araştırmalarının nasıl yapılacağı anlatılmaktadır.

Araştırma/Ödev Konusu Seçme Durumuna İlişkin Sonuçlar:

- Araştırmaya katılan öğrenciler araştırma/ödev konusu seçerken en çok “ilgi ve merak uyandırmasına” (%51,2), “iyi not almasını sağlamasına” (%30,3), “kolay olmasına” (%24,4), ve “bilgi ve becerimi artırmaya” (%15,9) dikkat ederken, en az (%1,5) “hiçbir şeye dikkat etmem” görüşü olmuştur (Tablo 71).

Araştırma/Ödev Çalışmalarında Tercih Edilen Bilgi Kaynaklarına İlişkin Sonuçlar:

- Ankete katılan öğrenciler sırasıyla en çok “kitap” (%63,2), “ders kitapları” (%63), “video/film/belgesel” (%47,3), “bilgi kaynaklarına başvurma gereksinim duymadıklarını” (%2,3), “gazete” (%3,6), “ansiklopedi” (%21,3), “atlas/harita” (%21,3), “dergi” (%22,1) ve “sözlük” (%27) verilen yanıtlar olmuştur. Öğrenciler ödev ve araştırmalarında kitap ve ders kitabı dışında farklı türde bilgi kaynaklarını çok az düzeyde kullanmaktadırlar. Eğitim sistemiyle, öğretim programlarıyla bütünleşen kütüphanelerin hizmet vermesi gerekliliğini ve kütüphanelerde ve öğretim programı kapsamında bilgi okuryazarlığı eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır (Tablo 72).

Araştırma/ödev Çalışmalarında Bilgi Kaynaklarının Nereleden Elde Edildiğine İlişkin Sonuçlar:

- Ankete katılan öğrenciler araştırma/ödev çalışmalarında en çok “internet (web sayfaları, Google vb. arama motorları)” (%98,2), en az “konferans, gezi ve görüşmeler” den bilgi edinmektedir. Öğrencilerin ayrıca “sosyal medya (forum,

blog, facebook, youtube vb.)” (%47), “kütüphane” (%21,6) ve “tv ve radyo” (%8,7) kaynaklarından faydalandığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin büyük oranda bilgiyi elde etmede kullandıkları bilgi kanalı internet olurken, en az tv, radyo gibi medya kaynakları ve kütüphane olmuştur. Bu durum güvenilir bilgi kanalı olarak kütüphaneler eğitim sistemi içerisinde ve öğretim programlarında yer bulması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Tablo 73).

Öğrencilerin Araştırma/Ödev Yapma Becerilerine İlişkin Sonuçlar:

- Ankete katılan öğrencilerin araştırma/ödev yapma sürecinde kendilerini en fazla yeterli gördüğü konular sırasıyla “internette arama motorlarını kullanma” (%93,3), “elektronik bilgi kaynaklarını kullanma” (%92,3), “bilgi kaynakları arasında ilgili olanı seçme” (%85,6), “güvenilir bilgiyi seçme” (%83,3), “konuyu, yöntemi ve planı belirleme” (%71), “öğrendiklerini sunma ve paylaşma” (%67,4), “kaynakça hazırlama” (%65,8), “kullandığı kaynaklara atıf yapma” (%58,6), “basılı bilgi kaynaklarını kullanma” (%55) olmuştur. Öğrencilerin kendilerini en fazla yetersiz olarak gördüğü konular ise sırasıyla, “kütüphane kataloğu kullanma” (%65), “araştırma sürecini değerlendirme” (%36,8), “araştırma raporu yazma” (%31,4) konularında yetersiz görmektedirler. Öğrenciler “arama kelimelerini oluşturma” (%32,1) konusunda kendini yetersiz olarak tanımlamıştır (Tablo 74).
- Yanıtlar öğrencilerin araştırma/ödev yapma sürecinde kendilerini en çok “internette arama motorlarını kullanma ve elektronik bilgi kaynaklarını kullanma” konularında yeterli gördükleri ve en yetersiz gördüğü konunun “kütüphane kullanma” olduğunu göstermiştir. Öğrenciler en çok kullandıkları bilgi kanalı sorusunda internet yanıtını vermiş ve bu konuda kendilerini bu soruda en yeterli olarak görmüştür. En az kullandıkları bilgi kanalı arasında “kütüphane” yer almış ve bu soruda kendilerini en yetersiz buldukları konu olmuştur. Bu nedenle öğrencilerin uygulama yaptıkları konularda daha başarılı hissettiklerini göstermektedir.

Öğrencilerin Araştırma/Ödev Yaparken En Çok Dikkat Ettikleri Unsurlara Yönelik Sonuçlar:

- Anketi yanıtlayan öğrencilerin ödev/araştırma yaparken en çok dikkat ettikleri unsurlar arasında “doğruluk” (%88,9), “güvenirlilik” (%81,7), “güncellik” (%67,1), “öğretmenin yönlendirmesi” (%56,8) ve “erişilebilir olması” (%53) yer almıştır. Öğrenciler araştırma/ödev yaparken en az dikkat ettikleri unsurlar arasında “arkadaşımın yönlendirmesi” (%87,9), “ailemin yönlendirmesi” (%84,3) “dili” (%77,6), “kapsamı” (%52,7) ve “yansız olması” (%52,2) yer almıştır (Tablo 75).
- Öğrenciler araştırma/ödev yaparken en çok doğruluğuna, en az arkadaş yönlendirmesine dikkat etmektedir.

En Son Yapılan Araştırma/Ödev İçin Kullanılan Kaynaklara İlişkin Sonuçlar:

- Araştırma da öğrencilere en son yaptıkları araştırma/ödev çalışmalarında kullandıkları basılı kaynaklar, danışma kaynakları ve elektronik kaynaklara verdikleri örnekler değerlendirilmiştir. Öğrenciler basılı kaynak olarak en çok ders kitapları ve roman/öykü kitaplarını kullandıklarını, en az araştırma türü kitaplar ve dergiler kullandıkları tespit edilmiştir. Danışma kaynaklarına ilişkin verdikleri örneklerde en çok yabancı dil sözlükleri, ansiklopedi kullanırken, en az atlas ve harita kullanmaktadırlar. Elektronik kaynaklara ilişkin verilen örneklerde en çok wikipedia, ödev siteleri ve arama motorları kullanmaktadırlar.
- Verilen örneklerde iyi bir künye yazımı görülmemektedir. Bu da bilgi okuryazarlığı eğitiminin gerekliliğini ifade etmektedir.

Öğrencilerin Çalışmaları İçin Kütüphane Kullanma Durumlarına İlişkin Sonuçlar:

- Ankete katılan öğrencilerin %75,8'i çalışmaları için kütüphane kullanmazken, %24,2'si çalışmaları için kütüphane kullanmaktadır. Kütüphane türü açısından en çok okul kütüphanesi (31 kişi) ve ilçe halk kütüphanesi (25 kişi) kullanılmaktadır.

Öğrencilerin Çalışmalarında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Sonuçlar:

- Öğrenciler ödev ve proje çalışmaları için araştırma yaparken en çok karşılaştıkları sorunlar arasında “doğru ve güvenilir bilgiyi bulma”, “internette bilginin doğruluğu ve güvenilirliği sorunu”, “bilgiye ulaşma”, “araştırma yapma”,

“yeterli bilgi bulamama” ve “okul kütüphanesinde yeterli kaynağı bulamama” öncelikli olarak belirtilmiştir.

6.5. ÇAPRAZ DEĞERLENDİRMELER

Öğretmenler öğretim programlarını değerlendirirken, programın öğrenciyi “**öğrenmeye ve bilgileneceğe yönlendirme**” (%79,4) ve “öğrenme sürecine aktif katılımı destekleme” (%65) görüşüne büyük oranda katılmıştır. Ancak öğrenciler derslerin sınıfta işlenişini değerlendirirken büyük oranda (%71) “araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilmediğini” ifade etmiştir. Öğretim programları içerisinde ise “araştırma yapmaya yönlendirme” unsuru matematik ve kimya dersi hariç diğer 11 derste yer alan unsur olmuştur. Öğretim programları ve öğretmenlerin görüşlerinden çıkan sonuç programın öğrenciyi araştırmaya ve öğrenme sürecini aktif katılmaya yönlendirdiği düşünülse de, bu konudaki öğrenci görüşleri sınıf içi uygulamalara bu durumun yansımadağını göstermiştir.

Öğretmenler öğretim programının öğrenciyi “**bilimsel konulara merak uyandırması**” görüşüne (%57,9) katılırken, öğrenciler sınıf içi uygulamalara yönelik değerlendirmelerinde dersin “merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırma” görüşüne büyük oranda (%74,9) katılmamıştır. Öğretim programları içerisinde “araştırma yapmaya yönlendirme” teması altında değerlendirilen bu unsur büyük oranda programlarda yer bulmuştur. Öğretmenlerin yarısından fazlasının bu görüşe katılması ve öğretim programlarında büyük oranda (matematik ve kimya hariç) yer alan unsur olmasına rağmen sınıf içi uygulamalara bu durumun yansımadağı öğrenci görüşlerinden anlaşılmıştır.

Öğretmenler öğretim programının öğrencinin “**araştırma yapma becerisini geliştirdiği**” görüşüne (%56,9) katılırken, öğrenciler derslerde “araştırmaların nasıl yapılacağına” öğretilmediğini yüksek oranda (%77) ifade etmiştir. Öğretim programı her ne kadar araştırma yapma becerilerinin gelişmesine yönelik unsurları içerse de sınıf içi uygulamalara yansımadağı öğrenci yanıtlarından anlaşılmıştır.

Öğretmenler öğretim programının öğrenciyi “**bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirdiği**” görüşüne ağırlıklı oranda (%64) katılmıştır. Öğrenci görüşlerine göre, derslerin işlenişinde en çok “basılı kaynaklarla anlatım yapılırken” (%53,4), “görsel, işitsel ve elektronik” kaynaklar kullanılarak anlatım (%40,4) daha az yapılmaktadır. Programlar farklı bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirse de, sınıf içi uygulamalarda özellikle görsel, işitsel ve elektronik kaynakların çok fazla kullanılmadığı anlaşılmıştır.

Öğretmenler öğretim programının öğrenciyi “**bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirmesi**” görüşüne daha fazla katılım sağlarken (%55,3), öğretim programları içinde sadece üç dersin (Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Görsel Sanat) öğrenciyi “bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirici” unsurları içerdiği tespit edilmiştir. Öğretim programları içerisinde bu unsurun büyük oranda yer almaması, öğretmenlerin bu konudaki değerlendirmelerini etkilemiştir. Ayrıca, kütüphane kullanma konusunda öğretmenlerin yarıdan fazlası (%58,4) kendini yeterli bulurken, bu konuda öğrenciler çok daha az oranda (%15,2) kendilerini yeterli olarak nitelendirmiştir. Öğrencilerin sınıf içi uygulamalarda araştırma yapmaya büyük oranda (%71,9) yönlendirilmedikleri düşünüldüğünde bu sonuçlar çok da şaşırtıcı değildir.

Öğretim programları içinde “**bilgiyi kaydetme**” teması altında değerlendirilen atıf yapma, kaynakça yazımı ve fikri mülkiyet hakları konuları sadece Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programında yer almıştır. Öğrencilerin kendilerini atıf yapma (%58,6) ve kaynakça hazırlama (%65,8) konusunda yeterli hissetme durumları ise çok yüksek bir oranda değildir. Öğretmenler ise atıf yapma ve kaynakça yazımı, yasal ve etik konuları bilme (%42,1) konularında kendilerini çok yeterli hissetmemektedir (%49,7). Öğretim programları bu konu tek bir ders içinde yer alırken, öğrencilerin kendilerini öğretmenlerden daha yetkin hissetmesi düşündürücü bir sonuçtur.

Öğrenciler araştırma/ödev çalışmalarını “**bilgiyi nerelerden elde ettikleri**” sorusuna en çok (%98,6) internet (web sayfaları, Google, arama motorları) yanıtını vermişlerdir. Ödev/araştırmalarında hangi bilgi kaynaklarını tercih ettikleri” sorusuna en çok “kitap” (%63) ve “ders kitabı” (%63) olarak yanıtlamışlardır. Öğrencilerin “en son yaptıkları araştırma/ödevlerde kullandığı kaynaklara” örnek yazmasını istediğimiz soruda büyük

oranda ders kitapları ve basılı kitaplar ön plana çıkmıştır. Ayrıca öğrenciler “araştırma/ödev yaparken karşılaştığı sorunlar” için en fazla “internette güvenilir ve doğru bilgiyi bulma” konusunda sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar bizlere, öğrencilerin en çok internette bilgi aradığı ancak araştırma/ödevlerinde en fazla basılı kitap ve ders kitaplarını kullanmalarının nedeninin, internette bulunan bilginin güvenilirliği ve doğruluğu konusunda sorun yaşanmasından kaynaklandığını göstermektedir.

6.6. HİPOTEZLERİN DOĞRULANMASI

Türk Milli Eğitim sisteminin genel yapısı içinde, ortaöğretim öğrencilerine öğretim programlarında bilgi okuryazarlığı becerilerinin yeterince kazandırılmamasının temel sebeplerini ortaya çıkarmak için geliştirilen 5 hipotezimizin aşağıda doğrulandığını görmekteyiz.

- Türk Milli Eğitim Sistemini etkileyen unsurlar kapsamında Milli Eğitim Şuralarında, Stratejik Planlarda, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planlarında, Kalkınma Planlarında bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaya yönelik unsurlar incelenmiştir. Elde edilen bulguların incelenmesi neticesinde Türk Milli Eğitim Sistemini etkileyen belgelerin içeriğinde öğrencilere bir bütün olarak bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaya yönelik düzenlemelere yer verilmediği görülmüştür. Milli Eğitim Şuralarında öğretmenlerin eğitim teknolojileri, bilişim teknolojilerinin etik kullanımı, sağlık okuryazarlığı eğitimlerinin verilmesi, kütüphaneler dahil olmak üzere eğitim ortamlarının ve donanımların üst düzeye getirilmesi konularında kararlar alınmıştır. Stratejik Planlarda, Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi ve Eylem Planında elektronik eğitim içeriklerinin oluşturulması, öğrencilerin ortak standartlarda değerlendirilmeleri, bilgi iletişim teknolojilerini kullanma becerileri üzerine önemli saptamalarda bulunulmuştur. Onuncu Kalkınma Planı kapsamında eğitim aracılığıyla edinilecek bilgi ve becerilerin hayat boyu öğrenmeyi nasıl destekleyeceği hakkında planlar yapılmıştır. Her aşamada birbirini destekleyen kararlar alınıp, önemli maddeler hazırlansa da yapılan çalışmaların bilgi okuryazarlığı konusunu doğrudan hedef almadığı, kararların paydaşlara

gereğince ulaşamadığı ortaya çıkarılmıştır. Bölüm 3 altında dört tema çerçevesinde, eğitim ortamlarında bilgi hizmetlerinin, bilgi teknolojilerinin ve bilgi merkezlerinin varlığı; öğretim programları aracılığıyla bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması; öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi; yaşamboyu öğrenme yeterliliklerinin kazandırılması kapsamında değerlendirmeler yapılması ve tüm çalışmalar sonucunda “Türk Milli Eğitim Sistemine yön veren belgelerin bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaya yönelik düzenlemelere yer vermediğini ortaya çıkartan 1. Hipotez” doğrulanmıştır.

- Araştırmamızda “öğretim programlarının bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandıracak unsurları bir bütün olarak kapsamadığını ifade eden 2. Hipotez” sınanmıştır. 13 öğretim programının yapısı öğrenci kazanımları ve öğrenme-öğretme süreci doğrultusunda ayrıntılı olarak incelendiğinde, öğretim programlarında en çok yer verilen bilgi okuryazarlığı unsurlarının “bilgi probleminin tanımlanması” ve “bilgiyi seçme ve değerlendirme” olduğu saptanmıştır. 9. Sınıf öğretim programları içerisinde en az yer alan bilgi okuryazarlığı unsurları “bilgiyi kaydetme” ve bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme” olarak tespit edilmiştir. Bütün bilgi okuryazarlığı unsurlarına yer veren tek program “Türk Dili ve Edebiyatı” dersinin öğretim programı olmuştur. Dördüncü bölümde öğretim programlarını incelediğimiz sekiz tema olan, araştırma yapmaya yönlendirme; bilgi problemini tanımlama; bilgiyi bulma; bilgiyi seçme ve değerlendirme; bilginin organizasyonu; bilgiyi kaydetme; bilgiyi sunma ve bilgi merkezlerini kullanma doğrultusunda saptamalar yapılmıştır. Bu durumda sekiz tamamız ve yaptığımız değerlendirmeler sonucunda her bir derse ait öğretim programlarının bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandıracak unsurları bir bütün olarak kapsamadığını ortaya çıkartan “2.Hipotez” doğrulanmıştır.
- Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde “öğretmenlerin gerçekleştirdiği sınıf içi uygulamalarının öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmaktan uzak olduğunu ifade eden 3. Hipotez” kanıtlanmak üzere ayrıntılı çalışmalar yapılmış ve 13 branş kapsamında 197 öğretmene anket uygulanmıştır. Anketlerde öğretmenlerin öğretim programlarını; öğrencilerin ödev/araştırma

yapma sürecini; öğretmenlerin kendilerini bilgi okuryazarlığı becerileri açısından değerlendirmeleri; kütüphanelerin desteğine duyulan gereksinimler; öğrencilerin araştırma becerilerinin değerlendirilmesi sonucunda sınıf içi uygulamalarının öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmakta yetersiz olduğu kanıtlanarak “3. Hipotez” doğrulanmıştır.

- “Öğretim programlarının içeriği ve bu doğrultuda öğretmen uygulamalarının yetersizliği sonucunda öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin bir bütün olarak kazandırılmadığını sınavan 4. Hipotez” kanıtlanmak üzere gereken çalışmalar yapılmış ve 11 okuldan 389 öğrenciye anket uygulanmıştır. Anketlerde öğrencilerden öğretim programları doğrultusunda derslerin sınıfta nasıl işlendiğini; araştırma/ödev yapma sürecinde konu seçimi; bilgi kaynağı tercihleri; bilgi kaynaklarının nerelerden elde edildiği; bilgi okuryazarlığı becerileri açısından öz-yeterlilikleri; bilgi ararken dikkat edilen unsurlar; kullanılan bilgi kaynağı örnekleri, kütüphane kullanma durumu ve araştırma yaparken karşılaşılan sorunlarla birlikte çözüm önerilerine verdikleri yanıtlar ayrıntılı değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlarla öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmadığı saptanarak “4. Hipotez” doğrulanmıştır.
- Öğrencilerde bilgi okuryazarlığı becerilerinin gelişmesine katkı sağlayan kütüphanelerin eğitimin bir parçası olabilmesi, etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için öğretim programlarında bilgiye erişimin ve bilgi kullanımının öğretilmesi gerekmektedir. Gerek öğretmenlere gerekse öğrencilere yöneltilen sorularla öğrencilerin kütüphaneleri kullanma durumunun azlığı ve öğretmenler tarafından kütüphane desteğine duyulan gereksinim (%76) saptanmıştır. Öğretim programlarında bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirme en az yer alan ikinci unsur olmuştur. Öğrenci ve öğretmen anketleri başta olmak üzere, öğretim programlarından da elde ettiğimiz bulgular sonucunda “tüm eğitim sürecini desteklemesi gereken okul kütüphanelerinin yetersiz kaldığını ortaya çıkaran 5. Hipotez” doğrulanmıştır.

Araştırmada incelediğimiz bütün hipotezlerimiz doğrulanmıştır.

7. BÖLÜM

ÖNERİLER VE MODEL ÖNERİSİ

7.1. ÖNERİLER

Çağdaş gelişmeler eğitimde bilgi hizmetlerinin etkin sunulmasını sağlayarak geleceğin nesillerini yetiştirmektedir. Türk Milli Eğitim Sistemi sahip olduğu değerler, geliştirdiği yönetsel kurallar ve toplumsal gereksinimler doğrultusunda gelişime açık yapılar oluşturmaktadır. Türk Milli Eğitim Sistemi içinde öğretim programlarının gerçekleştirilmesi kapsamında bilgi okuryazarlığı uygulamalarına yönelik önerilerimiz şunlardır:

- Bilgiyi başarılı bir şekilde kullanabilen ve yakın gelecekte bilgiyi üretebilen nesillerin yetiştirilmesinde çeşitlenen bilgi okuryazarlığı becerileri her alanda etkin kullanılmaktadır. Dünya'daki gelişmelerin Türkiye'ye yansıyabilmesi için geniş kapsamlı bilgi okuryazarlığı araştırmalarına gereksinim duyulmaktadır. Eğitim ortamlarına yönelik Türkiye'de bilgi okuryazarlığı araştırmaları öğrenciler, öğretmenler, aileler, ilgili kurumlar başta olmak üzere çeşitli kapsamlarda ve düzeylerde araştırmalar farklı yöntemler ve teknikler kullanılarak gerçekleştirilmelidir.
- Bilgi okuryazarlığı kuramlarında meydana gelen gelişmeler Türk Milli Eğitim Sistemi kapsamındaki birimler tarafından izlenmelidir. Kuramların uygulama alanlarına yansıtılabilmesi için etkin araştırmalar yapılmalıdır.
- Türk Milli Eğitim Sistemini etkileyen unsurlar kapsamında Milli Eğitim Şuralarında, Stratejik Planlarda, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planlarında, Kalkınma Planlarında başta olmak üzere tüm eğitim planları öğrencilerin bilgi okuryazarı olabilmesi için yeniden tasarlanması, kararlar alınması, topluma sunulması ve tanıtımların yapılması gerekmektedir.
- Okullarda bilgi okuryazarlığı eğitimi verilmelidir. Her dersin öğretim programı öğrencilere araştırma yapma becerileri kazandırmak üzere yeniden hazırlanmalıdır. Bu süreçte öğretmenler aktif görevler üstlenmelidir.

Öğretmenlerin branş konularına göre farklılıkları araştırma süreçlerini planlama ve uygulama becerileri kazandırmadaki sorumluluklarının önüne geçmemelidir.

- Öğretmenler gençlerin bilgi arama davranışları ve bilgi okuryazarlığı eğitimi programları konusunda eğitilmelidir. Böylece bilgi okuryazarlığı programlarından etkin verim alınması mümkün olacaktır.
- Öğretim programlarında öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması hedeflenmelidir. Yapararak ve yaşayarak öğrenmenin kalıcılığı tüm öğretim programlarının yapısı içinde bulunması hedeflenmelidir.
- Öğretim programları ile kütüphane programları birbirlerini desteklemelidir.
- Bilgi okuryazarlığı eğitiminin verilmesinde sorumlular kimler olacaktır? sorusu güncelliğini korumaktadır. Öğretmenler ödevlerde/araştırmalarda yönlendirici olsalar da başta mekan olarak okul kütüphanelerinin hizmet vermesi yönünden eksikliği hissedilmektedir. Mesleki standartlara uygun okul kütüphaneleri kurularak, mesleki eğitim almış okul kütüphanecileri tarafından hizmetler verilmelidir. Öğrenciler araştırmalarını yapma sürecinde hem kaynaklara hem de kendilerine destek olabilecek uzman kişiler olarak kütüphanecilerden yararlanmalıdır. Bu nedenle okullarda okul kütüphanecileri bulunmalıdır.
- Öğrencilere verilen eğitimle bilgi ortamlarıyla sağlıklı bağlantı kurma yöntemleri öğretilmelidir.
- Ödevlere yönelik araştırmaların yapılmasını desteklemek üzere okul kütüphaneleri gerek okullarda gerekse elektronik ortamlarda yeniden düzenlenmelidir.
- Kütüphane türlerini kapsayan işbirliği projeleri geliştirilmelidir. İnternet üzerinden sunulacak projeler eğitim ortamlarından sınırsız bilgi erişime ve kullanımına yol açacaktır.
- Açık ders malzemelerinin kullanımı yoluyla eğitim ortamlarında açık erişim desteklenmelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dijital olarak geliştirilmiş merkezi okul kütüphanesi kurulmalıdır. Dijital bilgi kaynaklarını, açık erişim sistemini, düzeylere uygun veri tabanlarını, çevrimiçi kataloglarını ve danışma hizmetlerini kapsayan merkezi okul kütüphaneleri dijital olarak bütün okul kütüphanelerine ulaştırılmalıdır. Bu kütüphane hizmetleri bilgi okuryazarlığı eğitimi almış

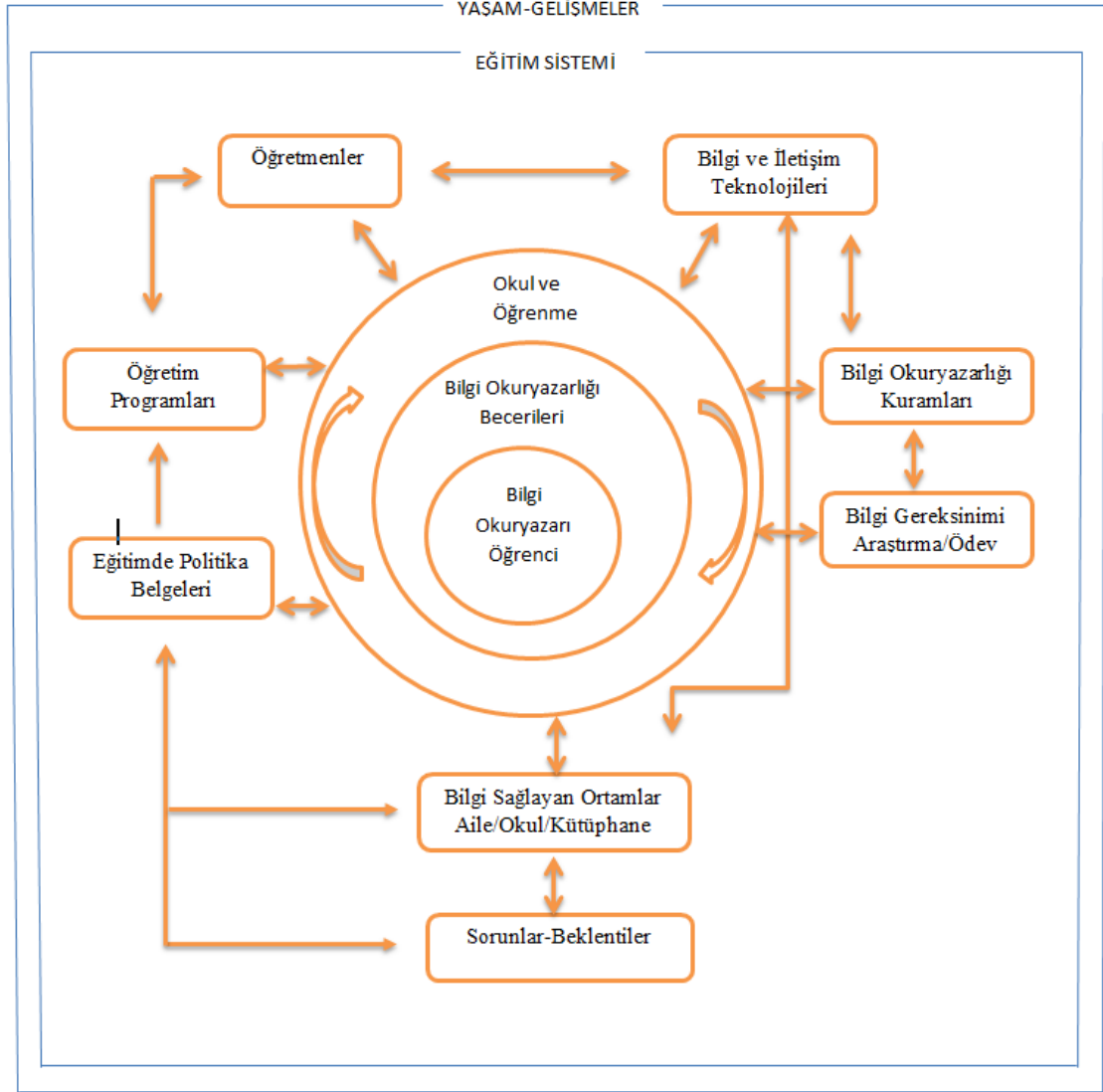
kütüphaneciler ve öğretmenlerle öğrencilere ulaştırılabilir. Öğrenciler aldıkları bilgi okuryazarlığı eğitimiyle dijital okul kütüphanesinden etkin olarak yararlanacaktır.

- Okulların ve okul kütüphanelerinin web sitesi hazırlanmalı ve hizmetler sürdürülmelidir. Basit, sade, kullanımı kolay ve bilgi kullanımına yönlendirici siteler öğrencilerin bilgiyle kuracağı iletişimi kolaylaştıracaktır. Soru-cevap listeleri, doğru bilgiyi saptama, beğeni toplama, öneriler, mahremiyet, etik konularında bilinç kazandırma sağlanmalıdır.
- Eğitim ortamlarında bilgi ve belge merkezleri tanıtılmalıdır. Üniversite ve kurumlar kapsamında araştırma kütüphaneleri ilk tanıştırılacak bilgi merkezleri olmalıdır. Çalışmaların nasıl işlediğini belgeleyen materyalleri bulunduran arşivler yaşam boyu bilgi gereksinimlerini karşılamada temel rol üstlenen halk kütüphaneleri ve kültür ürünlerini sergileyen müzeler toplumsal değerlerin kazandırılmasında önemli bilgi ve belge merkezleri olacaktır. Bu kurumlarla okulların işbirliği güçlendirilmelidir.
- Okul ortamında ve kütüphanede internet erişim imkanları sağlanmalıdır. Hızlı erişim bilgi kullanımını kolaylaştıran önemli bir unsur olacaktır.
- Okullarda bilgi merkezlerinin varlığına olan gereksinim özellikle yurtdışında kalan öğrenciler için son derece önemlidir. Eğitim ortamlarının öğrencileri her açıdan destekleyerek İnternet ve bilgi hizmetlerine kesintisiz erişimleri sağlanmalıdır. Gerekli eğitimler vererek öğrenciler doğru ve güvenilir bilgiye engelsiz ulaştırılmalıdır.
- Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde öğrenciler bilgi okuryazarlığı eğitimiyle birlikte okul kütüphaneciliği konusunda eğitim almaları gerekmektedir. Böylece yeni nesil kütüphaneciler okul kütüphanesi kullanıcılarına kütüphanelerle organik bağ kurmalarını öğretmiş olacaktır.

7.2. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI MODELİ

Araştırma kapsamında Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde öğrencilerin bilgi okuryazarlığına yönelik durumu saptayan ve görsel olarak sunan bilgi okuryazarlığı modeli hazırlanmıştır. Araştırmamızda elde edilen tüm veriler neticesinde ortaya

çıkarttığımız, görünür hale getirdiğimiz “Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Modeli” Şekil 6’da verilmiştir.

Şekil 6. Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Modeli

“Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Modeli” kapsamında yer alan unsurlar aşağıda tanımlanmıştır.

7.2.1. Yaşam ve Gelişmeler

Dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak eğitim sistemleri ve ortamları değişmektedir. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren bilgi toplumu olma yolunda

yeni nesillerin bilgi teknolojilerini etkin kullanan, kendi kendine öğrenen, yaşam boyunca öğrenme isteği duyan ve sonunda bilgiyi etkin olarak kullanan bireyler olmalarının beklenmesi saydığımız bu unsurları eğitim planları içerisinde gerekli kılmıştır. Yaşamdaki gelişmeler, eğitim ve okul sistemi eğitim ve öğretimde bilgi okuryazarlığıyla bütünleşen unsurlar olarak görülmektedir.

7.2.2. Eğitim Sistemi

Uluslararası gelişmeleri izleyen, ulusal yapıyı oluşturan ve yaşamdan çıkan gereksinimler doğrultusunda bütün eğitim ve öğretim çalışmalarının resmi olarak kurallarının belirlenmesidir. Her ülkedeki uygulamaları ve düzenlemeleri etkileyen ulusal eğitim sistemidir. Eğitime yönelik dokümanların, yapılanların ve uygulamaların tamamıdır.

7.2.3. Bilgi Okuryazarı Öğrenci

Bilgi okuryazarı öğrenci bağımsız öğrenme becerilerine sahiptir. Konuyu, yöntemi ve planı belirleme; arama kelimelerini oluşturma; kütüphane kataloğunu kullanma; basılı ve elektronik bilgi kaynaklarını kullanma; internette arama motorlarını kullanma; bilgi kaynakları arasından ilgili olanı seçme; güvenilir bilgiyi seçme; araştırma raporunu yazma; atıf yapma ve kaynakça hazırlama; öğrendiklerini sunma ve paylaşma; araştırma sürecini değerlendirme gibi beceriler bilgi okuryazarı öğrencinin sahip olduğu niteliklerdir. Bilgi okuryazarı öğrencinin araştırmamızda geliştirdiğimiz “Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Modeli” nin merkezinde bulunması bütün çalışmaların bilgi okuryazarı öğrenciye yönelik olmasının ifadesidir.

7.2.4. Bilgi Okuryazarlığı Becerileri

Kuramsal çalışmalar sonucunda ortaya çıkmış olup öğrencilere kazandırılması gereken becerilerdir. Bilgi okuryazarlığı becerileri bilgi probleminin tanımlanması, bilginin bulunması, bilgiyi seçme ve değerlendirme, bilginin organizasyonu, bilgiyi kaydetme,

bilgiyi sunma becerilerini içermektedir. Başka bir deyişle bilgi okuryazarı öğrencinin sahip olduğu niteliklerdir.

7.2.5. Okul ve Öğrenme

Okul eğitim ve öğretim faaliyetlerinin farklı düzeylerde gerçekleştirildiği fiziksel ortamlardır. Örgün eğitim sistemi içerisinde öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi ve beceriler dersler kapsamında sınıf içi ve dışı etkinliklerle gerçekleşmektedir. Planlı bir şekilde uygulanan öğrenme-öğretme süreci bu etkinlikler aracılığıyla öğrencilere belirli bir konu etrafında uygulamalı olarak verilir. Sınıf içi etkinlikler büyük önem taşır. Derslerin işlenişinde basılı, görsel, işitsel ve elektronik kaynaklar kullanılarak anlatım yapılması; araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilmesi; ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya yönlendirme; ödev araştırmalarının nasıl yapılacağına öğretilmesi; merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırması; bilgi teknolojilerinin kullanılması; görsel bilginin yorumlanması gibi uygulamalar öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini etkilemektedir.

7.2.6. Öğretmenler

Öğretmen, eğitim sistemi içerisinde öğrenciyi eğitici ve ona yol gösterici görevler üstlenmektedir. Bu nedenle öğretmenin niteliği, eğitimin ve öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin niteliğini de artırıcı önemli bir unsurdur. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında öğretmenler önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerin, bilgi kaynakları türlerini ve özelliklerini tanıma; araştırma/ödev konularını belirleme; bilgi arama tekniklerini kullanma; kütüphane kullanım yöntemlerini uygulama; veri tabanlarının kullanımı; interneti kullanma; yasal ve etik konuları bilme; atıf yapma ve kaynakça yazabilme becerilerini öğrencilere kazandırması beklenmektedir. “Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Modeli” doğrultusunda öğretmenlerin bilgi okuryazarlığına yönelik öğretim programlarını, kendi becerilerini ve öğrenci becerilerini değerlendireceklerdir.

7.2.7. Öğretim Programları

Öğretim programları öğrencilere öğretilmesi gereken bilimsel konu alanlarının planlı ve programlı bir şekilde hazırlanıp ulusal düzeyde uygulandığı rehberlerdir. Öğretim programları ilgili dersin konularını, kazanımlarını ve öğrenme-öğretme sürecine ilişkin etkinliklerini içermektedir. Öğretim programlarının ders konularıyla birlikte, bilgi problemini tanımlama; bilgiyi bulma; bilgiyi seçme ve değerlendirme; bilginin organizasyonu; bilgiyi kaydetme ve bilgiyi sunma gibi unsurları öğrencilere öğretmesi beklenmektedir. Öğretmenlerin derslerde bu etkinliklere yer vermesi öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini kazanmalarını sağlayacaktır.

Öğretim programlarının, öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirmesi, bilimsel konulara merak uyandırması, öğrenme sürecine aktif katılımı desteklemesi, araştırma yapma becerisini geliştirmesi, bilgi kaynaklarını tanımaya ve kullanmaya yönlendirmesi, bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirmesi; eleştirel ve analitik düşünme becerilerini geliştirmesi ve bilimsel bilgi üretme becerisini kazandırması unsurlarına yer vermesi öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirecek önemli bir unsurdur.

7.2.8. Eğitimde Politika Belgeleri

Eğitim plan, program ve hedeflerinin hazırlanmasında politika belgeleri yol gösterici niteliktedir. Araştırmamızda Milli Eğitim Şura Kararları, Stratejik Planlar, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planları, Onuncu Kalkınma Planı eğitimde politika belgeleri olarak incelenmiştir. Bugünün ve geleceğin planlanmasında politika belgeleri çeşitlenebilir. Önemli olan bu günün gereksinimleriyle birlikte gelecekte beklenenleri yansıtan politika belgelerinin uygulamaya girebilmesidir.

7.2.9. Sorunlar ve Beklentiler

Eğitim sistemi içerisinde bilgi okuryazarlığı becerilerini öğrencilere kazandırmaya yönelik uygulama ve düzenlemelerin gerçekleşmesinde, karşılaşılan sorunlar ve onların çözümü için beklentiler önemli bir hareket noktasıdır. Karşılaşılan sorunlar ulusal eğitim sistemi kaynaklı tüm eğitim planlarına, programlarına ve uygulamalara

yansımaktadır. Sorunların ve beklentilerin analizi sonucunda geliştirilen öneriler öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi okuryazarlığı becerilerini olumlu yönde etkileyecektir.

7.2.10. Bilgi İletişim Teknolojileri

Bilgi iletişim teknolojileri alanındaki gelişmeler eğitim ortamlarına girerek sınıf içi etkinliklerin gerçekleşmesini, eğitim içeriklerinin elektronik ortamda üretilip paylaşılmasını ve çeşitlenen bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasını hedefleyecektir. Kağıt üzerine basılı eğitim malzemelerinin sınıf içi uygulamalarında yaygın kullanılmasına rağmen, bilgi iletişim teknolojilerini temel alan modellerin başarıyla hayata geçirilmesi gerekli olacaktır.

7.2.11. Bilgi Okuryazarlığı Kuramları

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin eğitimde gerçekleşmesine model ve standartların etkisi önemlidir. Var olan model ve standartlar öğretim programlarının yapısıyla bütünleşmiştir. Bilgi okuryazarlığı konusunda geliştirilen ulusal ve uluslararası kuramlar sürekli izlenmeli ve uygulanmalıdır. Yeni okuryazarlık türleri ve onları kazandıracak eğitim yöntemleri sürekli izlenerek yapılan faaliyetlerle “Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Modeli” sürekli değişecektir.

7.2.12. Bilgi Gereksinimi (Araştırma/Ödev)

Öğrenme sürecini desteklemek ve kalıcı öğrenmeyi sağlamak için sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler arasında ödevler, araştırmalar önemlidir. Eğitim sürecinde bilgi okuryazarlığı becerilerine duyulan gereksinimlerin somut etkisini ödev/araştırma yapma sürecinde saptamak mümkündür. Kullanılan bilgi kaynaklarının gösterimi ve yapılan ödevin niteliği duyulan ve karşılanan bilgi gereksinimlerinin sonucudur. Araştırma sürecinin değerlendirilmesinde içeriğin doğruluğu; öğrencinin özgün katkısı; farklı kaynaklardan faydalanma; kaynakların güncelliği; konu başlıkları, içindekiler ve sonuç bölümlerinin yazımı; grafik, tablo vb. kullanılması; kurallara uygun atıf yapma ve kaynakça yazımı;

kullanılan kaynak sayısı; dil ve yazım kuralları; sunum biçimi önemli bir faktör olarak “Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Modeli” ni etkilemektedir.

7.2.13. Bilgiyi Sağlayan Ortamlar (Aile/Okul/Kütüphane)

Öğrenme etkinliklerinin başarıya ulaşmasında bilgiyi sağlayan ortamların başında aile, okul ve kütüphaneler gelmektedir. Bulunduğu ortama göre çeşitlenen kütüphaneler, araştırma merkezleri ve diğer bilgi ortamları bilgiye ulaşma becerilerini geliştirmeye olanak sağlamaktadır. Öğrenme ortamlarının bilgi teknolojilerinin gelişimiyle yakından ilgisi bulunmaktadır. Okul sistemi içerisinde okul kütüphaneleri öğrenmenin gerçekleşmesi için öğretmen, öğrenci ve öğretim programını desteklemektedir. Bilgi ortamlarının kullanımı bilgi okuryazarlığı becerilerini edinme ve geliştirme sürecinde önemli bir unsur olması nedeniyle modele eklenmiştir.

7.3. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE BİLGİ OKURYAZARLIĞI GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA MODEL ÖNERİSİ

Araştırma kapsamında Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde öğrencilerin bilgi okuryazarlığı gereksinimlerinin nasıl karşılanması gerektiğini ortaya koyacak model önerimiz Şekil 7 kapsamında hazırlanmıştır. Hazırladığımız bu modelde temel sorumlu kurum Milli Eğitim Bakanlığı’dır. Üst politika belgelerinin Milli Eğitim Bakanlığının çalışmalarını sürekli etkilediği bilinen bir gerçektir. Araştırmamız çerçevesinde incelediğimiz Milli Eğitim Şura Kararları, Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planları, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planları ve Onuncu Kalkınma Planı, Türk Milli Eğitim Sistemini etkileyen üst politika belgelerinin en önemlileri arasındadır. Bu belgeler günümüzü etkilemekle birlikte zaman içerisinde artacak ve çeşitlenecektir. Saydığımız bu unsurlar Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğunda bilgi okuryazarlığı öğretim programlarının hazırlanmasına katkıda bulunacaktır.

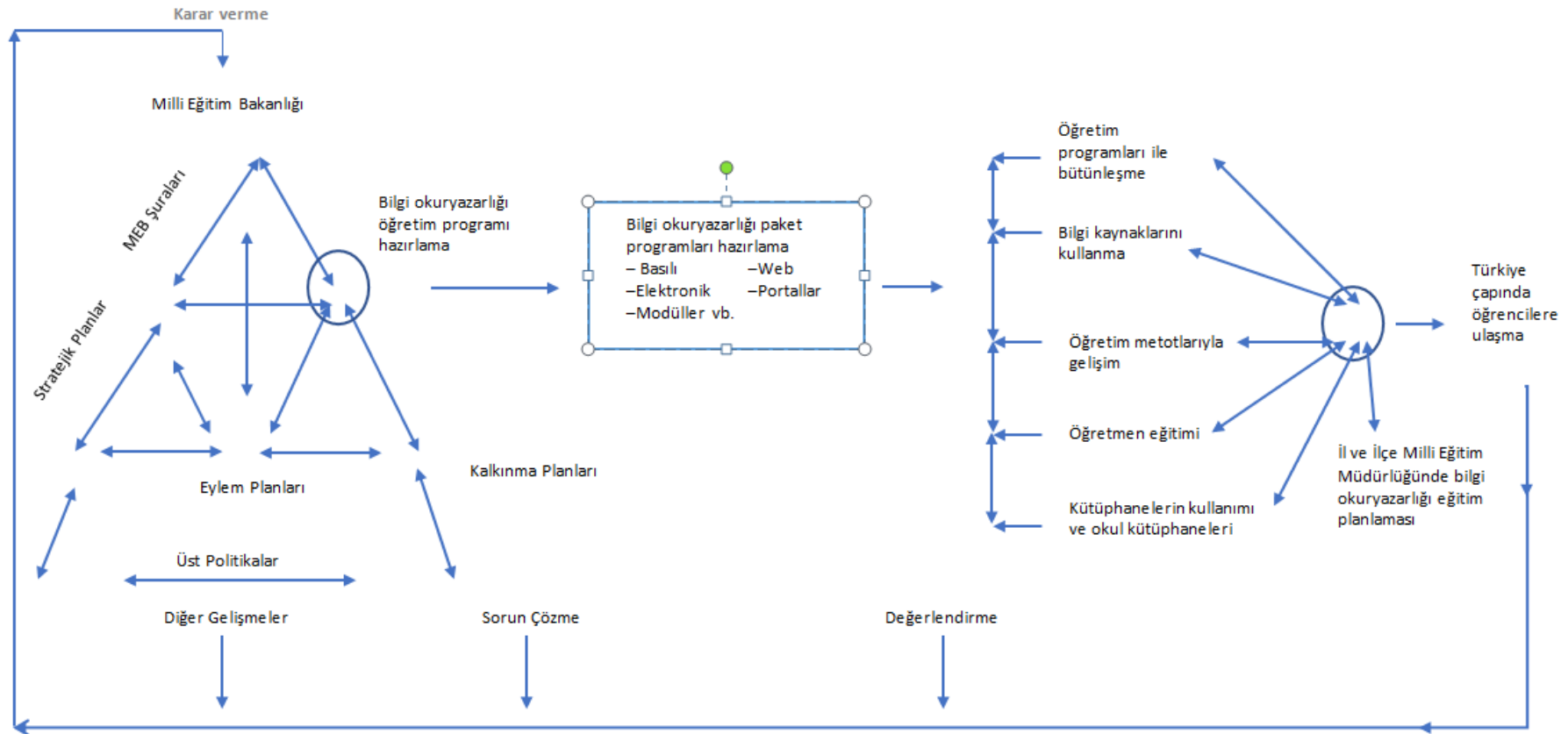
Bilgi okuryazarlığı öğretim programları öğrencilerin öğrenme düzeylerine, öğretim programlarına ve öğrencilerin özelliklerine dikkat edilerek konu uzmanlarının desteğiyle hazırlanacaktır. Ortaya çıkan ürün çok çeşitli biçimlerdeki bilgi okuryazarlığı paket programları (basılı, elektronik, web, portallar, modüller vb.) ve ürünleri olacaktır.

Bilgi okuryazarlığı paket programlarının ve ürünlerinin etkileşim içinde olduğu alanlar, derslere yönelik öğretim programları, kullanılan bilgi kaynakları, bilgi okuryazarlığına uygun geliştirilen öğretim metotları, öğretmenlerin bilgi okuryazarlığını başarıyla uygulayabilmeleri için verilen eğitimler ve okul kütüphanesi başta olmak üzere bütün kütüphane türlerini kullanmaya yönlendirme olacaktır.

İl ve ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerine gidecek olan bilgi okuryazarlığı paket programları okulların, öğretmenlerin, kütüphanecilerin sorumluluğunda öğrencilere ulaşacaktır. Her dersin öğretim programı içerisinde öğretmenlerin ve kütüphanecilerin desteğiyle bilgi okuryazarlığı paket programları uygulama alanı bulacaktır. Her dersin doğası gereği farklı uygulamalarla bilgi okuryazarlığı becerileri derslerle bütünleştirilecektir. Öğrencileri yaşamla, bilimle ve bilgiyle bir araya getirecek araştırma/ödev yapma sürecinde kütüphaneler aktif olarak kullanılacaktır.

Türkiye çapında öğrencilere bilgi okuryazarlığı paket programlarıyla bilgi okuryazarlığı becerileri kazandırılacaktır. Sürekli durum değerlendirilmesi yapılacaktır. Ortaya çıkan sorunlar izlenecek, değerlendirilecek, çözümler üretilecek, öneriler geliştirilecek ve bilgi okuryazarlığının daha başarılı olmasına yönelik kararlar verilecektir. Hepsi Milli Eğitim Bakanlığı'na geri dönecek ve çıktıları gelişmeyi devam ettirecektir.

Araştırmamızda elde edilen tüm veriler neticesinde ortaya çıkarttığımız, “Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerini Karşılama Modeli” Şekil 7 ile verilmiştir.

Şekil 7. Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerini Karşılama Modeli

Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerini Karşılama Modeli uygulanırken başarılı olmayı sağlayacak unsurlar şunlardır:

- **Vizyon, misyon ve amaç belirleme:** Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasına katkıda bulunmak, dünyadaki kuramsal çalışmalarla bütünleşip geliştirilebilir ve sürdürülebilir yapı oluşturmak temel amaçtır. Bu amaçla bütünleşen özel amaçlar doğrultusunda yüklenilen görevler üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri, mesleki dernekler, Milli Eğitim Bakanlığı ve öğretmenler ile iş birliği yapmayı gerektirecektir.
- **Kısa ve uzun vadeli hedefler:** Kısa vadeli üç yıllık hedefler ve uzun vadeli beş yıllık hedefler konulmalıdır. Öncelikle okulların üçte birinin modellerin uygulanmasında paydaş olması sağlanmalı, fon desteği ve proje tespiti yapılmalı, düzenlenecek konferans ve kongrelerde durum ve düzene ilişkin tartışmalar gerçekleştirilmelidir. Uzun vadede değerlendirmeler sürmeli ve diğer düzeylerde sistem oluşturulmalıdır.
- **Hizmetler:** Vizyon, misyon ve amaçlarla uyumlu hizmetler verilmelidir. Modeli uygulamak için farkındalık yaratacak ölçütler oluşturulup tanıtımlar, uygulamalar, kütüphanelere geziler, yayınlar, ödev-proje tanıtım toplantıları ve yarışmalar yapılmalıdır. Teknoloji izlenerek kaynak aktarımı yapılmalı, gelişmeler izlenmeli, nitelikli kütüphaneciler, öğretmenler ve yöneticiler yetiştirilmelidir. Akran eğitimi ve aile desteği unutulmamalıdır.
- **Kurumsal Statü:** Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri asıl sorumlu olmalıdır. Amaçlar doğrultusunda uluslararası kurumlarla, üniversitelerle ve olabilecek diğer paydaş kurumlarla işbirliğine gidilmelidir.
- **Yönetim Yapısı:** Milli Eğitim Bakanlığının yönetsel organizasyonu geçerli olmalıdır. Bu doğrultuda hazırlanacak yönetmelik ve yönergeler uygulanmalıdır. Bilgi okuryazarlığı çalışmalarını hayata geçirecek yeni görev ve sorumluluklar tanımlanmalıdır. Her bir derse yönelik olarak okul kütüphanesi hizmetleri geliştirilmelidir.

- **Finansal Projeksiyonlar:** Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerini Karşılama Modelinin hayata geçirilmesinde gerekli görülen finansal destek Milli Eğitim Bakanlığından sağlanmalıdır. Farklı kurumlardan destek alınmakla birlikte, bütçe kullanımına gereken özen gösterilmelidir.
- **Merkezler için Belirlenmiş Bölgeler ve Yapı:** Pilot uygulamalarla il, ilçe, ve bölge bazında model kapsamındaki hizmetler geliştirilmelidir.

7.4. DİĞER ÖNERİLER

Araştırmamız Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde öğrencilerin bilgi okuryazarlığı gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik Şekil 7 kapsamında “Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerini Karşılama Modeli” geliştirilmiştir. Hazırladığımız bu model önerisi öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlanacaktır. Konuyla ilgili araştırmaların yetersizliği yeni öneriler geliştirmemize neden olmaktadır. Diğer önerilerimiz şunlardır:

1. Öğretim kademelerinde bilgi okuryazarlığı dersi konulmalıdır. Bilgi okuryazarlığı dersi ortaöğretim yılları boyunca sürekli verilmelidir. Dersler sınıfta, okul kütüphanesinde ve diğer kütüphanelerde yapılmalıdır. Her bir derste araştırma ödevi vererek öğrencilerin uygulamalar yapmalarına olanak tanınmalıdır.
2. Türk Milli Eğitim Sistemi içinde yapılan yenilikler ve değişiklikler içinde bilgi okuryazarlığının yeri ve uygulamaları incelenmelidir.
3. Bilgi okuryazarlığı türlerinin uygulanması üzerine araştırmalar yapılmalıdır. Özellikle eğitimde geçişli okuryazarlık, üst okuryazarlık ve çoklu okuryazarlık üzerine araştırmaların yapılması bilgi okuryazarlığı becerilerinin yaşama geçirilmesini sağlayacaktır.
4. Öğrenciler için bilgi okuryazarlığı becerileri geliştirmenin önemi açıkça bellidir. İçerik hazırlamaya önem verilerek öğretim kademeleri için bilgi okuryazarlığı öğretim programları geliştirilmelidir.
5. Bilgi okuryazarlığı derslerinin haftada kaç saat olmak üzere verileceği konusunda araştırmalar yapılmalıdır.

6. Öğretmenler bilgi okuryazarı olmalıdır. Üniversite eğitimi sırasında öğretmenlere bilgi okuryazarlığı dersleri zorunlu olarak verilmelidir.
7. Öğretmenlerin hepsi bilgi okuryazarlığı konusunda destekleyici olmalıdır. Bilgi okuryazarlığına yönelik öğrenme çıktıları paylaşılmalı, değerlendirilmeli ve tartışılmalıdır. Okullarda her bir branşın “zümre başkanları” çıktılara göre bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasını ve geliştirilmesini sağlayacak merkezler olarak okul kütüphanelerini nasıl destekleyecekleri konusunda her yıl planlar yapmalı ve onları izlemelidir. İzlenelere yönelik ayrıntılı araştırmalar yapılmalıdır.
8. Okul kütüphanelerini öğrenmenin merkezine alan çalışmalar izlenmelidir.
9. Milli Eğitim Bakanlığından okullara uzanan gelişmeler doğrultusunda okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin işbirliğiyle okullarda kütüphane kurulmalı ve aktif hizmetler verilmelidir.
10. Okullarda okul kütüphanelerinin aktif hizmetler vermesini sağlamak üzere okul kütüphanecilerine kadro verilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı, mesleki dernekler, üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri ve diğer ilgili bölümler bu konu üstünde ivedilikle çalışmalıdırlar.
11. Kütüphane türleri ile işbirliği sağlanarak bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Kütüphaneler bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında birer laboratuvar olarak kullanılmalıdır.
12. Bilgi ve Belge Yönetimi konusunda ulusal düzeyde gerçekleşen bilimsel gelişmeler okul kütüphanelerine de yansıtılmalıdır.
13. Eğitimde toplumsal gereksinimleri karşılayabilecek, sorunları çözümlenebilecek ve onlara yenilik getirebilecek çözümler bulabilmek için araştırmacı, yenilikçi ve hayal gücü gelişmiş bireyler yetiştirmek için, Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (Science, Technology, Engineering and Mathematics / STEM) alanında, yaratıcı uygulamalar (MakerSpace) konusunda, kodlama eğitimi alanında gelişmeler takip edilerek araştırmaya eğimli nesiller yetiştirilmelidir. Bu gereksinimlere uygun olarak öğretim programlarını, sınıf içi uygulamalarını, kütüphaneleri ve okul kütüphanelerini bütünleştirecek araştırmalar ve projeler yapılmalıdır.

14. Bilgi ve Belge Yönetimi alanında olduğu kadar Eğitim Bilimleri alanında da bilgi okuryazarlığı ve okul kütüphanesi konularına yer verecek ulusal ve uluslararası araştırma projeleri geliştirilmelidir.

15. Yeni öğretim programlarında bilgi okuryazarlığına verilen yer ile önceki uygulamalar karşılaştırılmalı ve geleceğe yönelik planlar hazırlanmalıdır.

Bilgi okuryazarlığı konusu gün geçtikçe önem kazanan bir konudur. Bu konuda yapılacak araştırmalar geleceğin nesillerini yetiştirmede topluma önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- A-Issa, R.E. (2013). *Concepts of information literacy and information literacy standards among undergraduate students in public and private universities in the state of Kuwait*. Yayınlanmamış doktora tezi. ABD: University of Pittsburgh, School of Information Sciences. 20 Ekim 2016 tarihinde https://dscholarship.pitt.edu/20264/1/Alissa_R_2013_ETD.pdf adresinden erişildi.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 1-10. 21 Ekim 2014 tarihinde <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/200324BUKET%20AKKOYUNLU.pdf> adresinden erişildi.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2004). Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancı üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 11-20. <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/200427BUKET%20AKKOYUNLU.pdf>
- Aksakal, A. (1983). Okul kütüphanelerimiz ve bir anketin düşündürdükleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 32 (3), 108-113.
- Alaca, E. ve Önal, İ. (2017). Teachers in e-libraries: Research and application. *Journal of Teacher Education and Educators*, 6 (1), 89-116.
- Alberta Education Media and Technology Branch (1985). Focus on learning: An integrated program model for Alberta school libraries. 25 Ekim 2016 tarihinde <https://archive.org/stream/focuslearningintegr85frid#page/n1/mode/2up> adresinden erişildi.
- American Association of School Librarians (2007). Standards for the 21st-learner. 5 Şubat 2015 tarihinde <http://www.ala.org/aasl/standards/permissions> adresinden erişildi.

American Association of School Librarians (2009). Empowering learners: Guidelines for school library programs. Chicago: AASL.

American Association of School Librarians (2018). Standards framework for learners. 25 Haziran 2018 tarihinde <https://standards.aasl.org/wp-content/uploads/2017/11/AASL-Standards-Framework-for-Learners-pamphlet.pdf> adresinden erişildi.

American Association of School Librarians ve Association for Educational Communications and Technology (1998a). Information power building partnerships for learning. Chicago: ALA.

American Association of School Librarians ve Association for Educational Communications and Technology (1998b). Information literacy standards for student learning: Standart and indicators. 8 Ocak 2015 tarihinde http://umanitoba.ca/libraries/units/education/media/InformationLiteracyStandards_f inal.pdf adresinden erişildi.

American Library Association (1989). Presidential committee on information Literacy: Final report. 5 Ekim 2014 tarihinde <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> adresinden erişildi.

American Library Association ve Association of College and Research Libraries (2000). Information literacy competency standards for higher education. 23 Şubat 2018 tarihinde <https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/7668/ACRL%20Information%20Literacy%20Competency%20Standards%20for%20Higher%20Education.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden erişildi.

Behrens, S.J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. *College & Research Libraries*, 55 (4), 309-322.

Bond, T. (2005). SAUCE: A handbook for teachers. 8 Kasım 2016 tarihinde <http://elearningmadeeasy2010.wikispaces.com/file/view/SAUCE%20Handout%20Gisborne%202010.pdf> adresinden erişildi.

- Breivik, P. S. (1985). Putting libraries back in the information society. *American Libraries*, 16 (10) s.723. American Library Association. 7 Ocak 2015 tarihinde EBSCO veri tabanından erişildi.
- Breivik, P.S. (2000). Information literacy for the skeptical library director. Proceedings of the IATUL Conferences. 22 Eylül 2015 tarihide <http://docs.lib.purdue.edu/iatul/2000/papers/5/> adresinden erişildi.
- Breivik, P. S. (2005). 21st century learning and information literacy. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 37(2), 21-27.
- Bruce, C. (2003). Seven faces of information literacy: Towards inviting students into new experiences. 22 Şubat 2018 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/239229387_The_Seven_Faces_of_Information_Literacy adresinden erişildi.
- Bruce, C.S. (2004). *Information literacy as a catalyst for educational change a background paper*. Lifelong Learning: Whose responsibility and what is your contribution?, The 3rd International Lifelong Learning Conference içinde (8-19), Yeppoon, Queensland. 6 Mart 2015 tarihinde http://eprints.qut.edu.au/4977/1/4977_1.pdf adresinden erişildi.
- Bruce, C. (2018). Seven faces of information literacy in higher education. 22 Şubat 2018 tarihinde <http://www.christinebruce.com.au/informed-learning/seven-faces-of-information-literacy-in-higher-education/> adresinden erişildi.
- Caffarella, E.P. (1998). The new information literacy standards for student learning: Where do they fit with other content standards? AASL & AECT. 12 Ekim 2014 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED421076.pdf> adresinden erişildi.
- Cevizbaş, S. (2003). Türkiye’de özel okul kütüphanelerinin sorunları: Özel okul kütüphanelerine yönelik bir anket uygulaması. *Türk Kütüphaneciliği*, 17 (4), 386-396.

Chartered Institute of Library and Information Professionals (2018). What is the information literacy? 11.04.2018 tarihinde

<https://www.cilip.org.uk/?page=informationliteracy&hhSearchTerms=%22is+and+information+and+literacy%22> adresinden erişildi.

Common Core State Standard for Literacy in All Subjects (2011). Wisconsin Department of Public Instruction. 10 Ekim 2014 tarihinde

<https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/cal/pdf/las-stds.pdf> adresinden erişildi.

Cope, B.C. ve Kalantzis, M. (2000). Multiliteracies: The beginning of idea. Bill Cope and Mary Kalantzis (Ed.). *Multiliteracies: Literacy learning and the design of social features* içinde. USA and Canada: Routledge.

Cordes, S. (2009). Broad horizons: The role of multimodal literacy in 21st century library instruction. World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Council, Milan, Italy. 19 Nisan 2015 tarihinde <http://conference.ifla.org/past-wlic/2009/94-cordes-en.pdf> adresinden erişildi.

Çakmak, T. ve Önal, İ. (2013). Bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında okul kütüphanecilerinin rolleri ve algıları. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(4), 633-647.

Çelik, D.A. (2014). Eğitim programları ve öğretim. 3. Baskı. Ankara: Pegem.

Çıngı, H. (1994). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları.

Demirel, Ö. (2007). Eğitimde program geliştirme. Ankara: Pegem.

Defining Quality in Education (2000). UNICEF The international working group on education Florence, Italy. Programme Division Education Document No. UNICEF/PD/ED/00/02. 14 Kasım 2016 tarihinde

<https://www.unicef.org/education/files/QualityEducation.PDF> adresinden erişildi.

Doyle, C.S. (1992). Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990. Final Report to National Forum on Information Literacy (NFIL). Summary of Findings. ERIC: Final Revision. 11 Ocak 2015 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED351033.pdf> adresinden erişildi.

- Doyle, C.S. (1994). *Information literacy in an information society: A concept for the information age*. Syracuse, N.Y.: ERIC Clearinghouse on Information & Technology.
- Dresang, E.T. (2013). Digital age libraries and youth: Learning labs, literacy leaders, radical resources. J. Beheshti ve A. Large (Ed.). *The Information Behaviour of a New Generation: Children and Teens in the 21st Century* içinde. UK: The Scarecrow Press.
- Durukan, A. Y. (2015). Dijital dünyada okul kütüphaneciliği ve 21. yy becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 44 (208), 106-120. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. 4 Şubat 2018 tarihinde http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/208.pdf adresinden erişildi.
- Eğitim Reformu Girişimi (2013). Fatih projesi eğitimde dönüşüm için bir fırsat olabilir mi? Politika analizi ve önerileri. Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ve Research Triangle Institute (RTI International). 14 Kasım 2016 tarihinde http://www.tbv.org.tr/theme/images/ckeditor/files/ERG_Fatih_Projesi.pdf adresinden erişildi.
- Eisenberg, M.B. ve Berkowitz, R.E. (2000). Teaching information & technology skills: The Big6 in secondary schools. Worthington, Ohio: Linworth Publication.
- Eisenberg, M.B (2003). Technology for a purpose: Technology for information problem-solving with the Big6. *TechTrends*, 47 (1).
- Eisenberg, M.B., Lowe, C.A. ve Spitzer, L. (2004). *Information literacy: Essential skills for the information age*. 2nd. Ed. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.
- Engle, M. (2013). The Seven Steps of the Research Process. 8 Kasım 2016 tarihinde <http://athens.algonquincollege.com/handle/10951/5417> adresinden erişildi.
- European Communities. (2007). Key competences for lifelong learning: European reference framework. 5 Mart 2018 tarihinde <https://www.erasmusplus.org.uk/file/272/download> adresinden erişildi.

Hannesdottir, S.K. (Ed.). (1982). *Education of school librarians some alternatives: Papers presented at the seminar for the education of school librarians for central America and Panama at San Jose Costa Rica*. IFLA Publications; no:22. München: K.G. Saur.

Herring, J. E. (2006). A critical investigation of students' and teachers' views of the use of information literacy skills in school assignments. ALA School Library Media Research, 9. 26 Ekim 2016 tarihinde www.ala.org/aasl/slr sayfasından erişildi.

Herring, J. E. (2016). James Herring's PLUS Model. 26 Ekim 2016 tarihinde <http://farrer.csu.edu.au/PLUS/index.html> adresinden erişildi.

Hill, M.W. (2005). *Impact of information on society: An examination its nature, value and usage*. München : Saur.

International Federation of Library Associations and Institutions (2005). *Beacons of the information society*. 10 Ocak 2015 tarihinde <https://www.ifla.org/publications/beacons-of-the-information-society-the-alexandria-proclamation-on-information-literacy> adresinden erişildi.

International Federation of Library Associations and Institutions / The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Okul Kütüphanesi Bildirgesi (1999). IFLA/UNESCO School Library Manifesto. İnci Önal (çev.). 8 Haziran 2015 tarihinde http://www.kutuphaneci.org.tr/sites/default/files/okul_kutuphanesi_bildirgesi.pdf adresinden erişildi.

International Federation of Library Associations and Institutions (2006). *Guidelines on information literacy for lifelong learning*. J. Lau (Ed.). Mexico: Information Literacy Section / IFLA. 16 Mart 2015 tarihinde <http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/ifla-guidelines-en.pdf> adresinden erişildi.

Information Literacy Meeting of Experts (2003). Ed. Jill Cody, MPA. 26 Şubat 2015 tarihinde <http://www.bibalex.org/infolit2005/finalreportprague.pdf> adresinden erişildi.

- International Society for Technology in Education (2016). Transformative learning with technology. 12 Nisan 2018 tarihinde <https://www.iste.org/standards/for-students> adresinden erişildi.
- Jaeger, P. (2011). Transliteracy: New library lingo and what it means for instruction. *Library Media Connection* 30(2), 44-47. 12 Kasım 2014 tarihinde EBSCO veri tabanından erişildi.
- Kapitzke, C. (2001). Information literacy: The changing library. *Journal of Adolescent & Adult Libraries*, 31(1), 49-52. 1 Nisan 2015 tarihinde <http://people.lis.illinois.edu/~chip/pubs/03LIA/10-003.pdf> adresinden erişildi.
- Kavuncu, E. (2001). Özel ilköğretim okul kütüphanelerinde kullanıcı eğitim programlarının geliştirilmesi. Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kenar, N. (2016). PİSA sonuçları üzerine. 26 Ocak 2016 tarihinde <http://www.messegitim.com.tr/ti/794/0/PISA-SONUCLARI> adresinden erişildi.
- Kim, K.S., Sin, S.J. ve Yoo-Lee, E.Y. (2014). Undergraduates' use of social media as information sources. *College And Research Libraries*, 7, 442-457. 15 Ekim 2014 tarihinde <https://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/16371> adresinden erişildi.
- King, A. (2015). Transliteracy and the teacher-librarian. 3 Haziran 2015 tarihinde <http://threadbarebeauty.com/2014/04/13/transliteracy-and-the-teacher-librarian/> adresinden erişildi.
- Koh, K. and Dresang, E. (2009). Modeling and assessing radical change youth information behavior in the digital age: A pilot study. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 46(1), 1-7. 23 Ekim 2014 tarihinde <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/meet.145.v46:1/issuetoc> adresinden erişildi.

- Kuhlthau, C. C. (1987). Information skills for an information society: A review of research. New York: ERIC. 12 Ocak 2015 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED327216.pdf> adresinden erişildi.
- Kuhlthau, C. C. (1989). The information search process: A summary of research and implications for school library media programs. *School Library Media Quarterly* 18 (5), 19-25. http://www.ala.org/aasl/sites/ala.org/aasl/files/content/aaslpubsandjournals/slr/edchoice/SLMQ_InformationSearchProcess_InfoPower.pdf
- Kuhlthau, C. C. (1993). Implementing a process approach to information skills: A study identifying indicators of success in library media programs. *School Library Media Quarterly* 22 (1) 1993, pp 11-18.)
- Kuhlthau, C. (1999). Literacy and learning for the information age. Learning and Libraries in an Information Age. Barbara K. Stripling (Ed.). Colorado: Libraries Unlimited Inc.
- Kuhlthau, C.C. (2005). Kuhlthau's information process. Theories of Information Behaviour. K.E. Fisher, S. Erdelez ve L. McKernie (Ed.) içinde. USA: ASIST Monograph Series.
- Kuhlthau, C.C., Heinström, J. ve Todd, R.J. (2008). The 'information search process' revisited: is the model still useful? *Information Research* 13 (4). 14 Mart 2015 tarihinde <http://www.informationr.net/ir/13-4/paper355.html#Bilal2002> adresinden erişildi.
- Kurbanoğlu, S. ve Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi okuryazarlığı: Bir ilköğretim okulunda yürütülen uygulama çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(1), 20-40. 24 Ekim 2014 tarihinde <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/1804-3607-1-PB.pdf> adresinden erişildi.
- Kurbanoğlu, S. (2004). Kaynakça Gösterme El Kitabı. Ankara: ÜNAK

- Kurbanoğlu, S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4), 723-747. 24 Aralık 2014 tarihinde <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/2253-4361-1-PB.pdf> adresinden erişildi.
- Lamb, A.(2001). The 8Ws: Information Literacy. 25 Ekim 2016 tarihinde <http://eduscapes.com/instruction/articles/topic72model.pdf> adresinden erişildi.
- Literacy for the 21st Century (2003). Literacy for the 21st century: An overview & orientation guide to media literacy education. Center for Media Literacy. 5 Ocak 2017 tarihinde http://www.medialit.org/sites/default/files/01_MLKOrientation.pdf adresinden erişildi.
- Lowe, C.A ve Eisenberg, M.B. (2005). Bi6™ skills for information literacy. Karen E. Fisher, Sanda Erdelez, and Lynne McKechnie (Eds.). *Theories of information behavior* içinde. Medford, NJ: Information Today.
- Mackey, T.P. ve Jacobson, T.E. (2011). Reframing information literacy as a metaliteracy. *College And Research Libraries*, 72, 62-78. 16 Ekim 2014 tarihinde <http://crl.acrl.org/search?fulltext=reframing&submit=yes&x=14&y=12> adresinden erişildi.
- Mackey, T.P. ve Jacobson, T.E. (2014). Metaliteracy: Reinventing information literacy to empower learners. USA: ALA.
- Martin, W.J. (1988). The information society. London: Aslib
- McKenzie, J (1999). The research cycle 2000. From Now On The Educational Technology Journal, 9 (4). 1 Kasım 2016 tarihinde <http://fno.org/dec99/rcycle.html> adresinden erişildi.
- McPherson, S., Wang, S., Hsu, H. ve Tsuei, M. (2007). New literacies instruction in teacher education. *TechTrends*, 51(5), 24-31.
- Metaliteracy (2014). Learning objectives: Developing metaliterate learners. 6 Haziran 2015 tarihinde <http://metaliteracy.org/learning-objectives/> adresinden erişildi.

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (2015). Türkiye mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planı 2014-2018. 29 Kasım 2015 tarihinde <http://mtegm.meb.gov.tr/tr/dokumanlar/strateji/index.html#/9/zoomed> adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü PISA 2012 Ulusal Ön Raporu. 26 Ocak 2016 tarihinde <http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2013/12/pisa2012-ulusal-on-raporu.pdf> adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı (2014). Milli Eğitim Bakanlığı 2013 Faaliyet Raporu. 16 Ekim 2014 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_04/30032306_meb_2013_idare_faaliyet_raporu.pdf adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Hakkımızda. 16 Mayıs 2018 tarihinde <http://z-kutuphane.meb.gov.tr/Home/Hakkimizda> adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015-2016 (2016). 29 Kasım 2016 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/30044345_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı Ankara (2016). Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2015-2016 Eğitim İstatistikleri. 29 Kasım 2016 tarihinde <http://ankara.meb.gov.tr/www/egitim-istatistikleri/icerik/24> adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı Genelge 2012/20. 12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalar. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü. 11 Kasım 2016 tarihinde <http://www.meb.gov.tr/haberler/2012/12YillikZorunluEgitimeYonelikGenelge.pdf> adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye Hayat Boyu Öğrenme ve Strateji Belgesi 2009-2013 (2009). Milli Eğitim Bakanlığı. 20 Mayıs 2017 tarihinde <http://metek.meb.gov.tr/dosyalar/Turkiye.HAYAT.BOYU.%20OGRENME.STRATEJİ.BELGESİ.2009.doc> adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018 (2014). Milli Eğitim Bakanlığı. 20 Mayıs 2017 tarihinde http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı 2010-2014 (2009). Ankara: MEB. 10 Ekim 2015 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı 2015-2019 (2015). Ankara: MEB. 10 Ekim 2015 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/Str_yon_planlama_V2/MEBStratejikPlan.pdf adresinden erişildi.

Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği (2014). 29054 Sayılı, RG Tarihi 08/07/2014. 10 Eylül 2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/sura_1/sura_1.html adresinden erişildi.

Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). 1739 Sayılı, RG Tarihi 24/06/1973. 30 Temmuz 2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden erişildi.

NEALS (2010). Literacy learning and technology: Curriculum K-12. State of New South Wales through the NSW Department of Education and Training, Reading 3–6 program. 2 Kasım 2014 tarihinde http://www.curriculumsupport.education.nsw.gov.au/literacy/assets/pdf/packages/tech_lit_learn.pdf adresinden erişildi.

Neuman, W.L. (2012). Toplumsal araştırma yöntemleri. nicel ve nitel yaklaşımlar (S. Özge, Çev.). Ankara:Yayınodası.

- New London Group (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review* 66 (1). 14 Nisan 2015 tarihinde http://wwwstatic.kern.org/filer/blogWrite44ManilaWebsite/paul/articles/A_Pedagogy_of_Multiliteracies_Designing_Social_Futures.htm adresinden erişildi.
- New London Group (2000). A pedagogy and multiliteracies: Designing social futures. Multiliteracies: Literacy learning and the design of social features. Bill Cope and Mary Kalantsiz (Ed.) içinde. USA and Canada: Routledge.
- New South Wales Department of Education (2007). Information skills in the school: engaging in construction knowledge. 14 Ekim 2014 tarihinde <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/curriculum/media/documents/infoskills.pdf> adresinden erişildi.
- New South Wales Department of Education (2017). The information process (ISP). 22 Şubat 2018 tarihinde <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/curriculum/learning-across-the-curriculum/school-libraries/teaching-and-learning/information-skills/the-information-process> adresinden erişildi.
- Ng, W. (Ed.) .(2011). *Empowering scientific literacy through digital literacy and multiliteracies*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Oberg, D. (1999). Teaching the research process - for discovery and personal growth. 65th IFLA Council and General Conference Bangkok, Thailand. 25 Ekim 2016 tarihinde <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/078-119e.htm> adresinden erişildi.
- Ortaöğretim Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı 9-12 Sınıflar (2009). Talim ve Terbiye Kurulunun 31.12.2009 tarih ve 339 sayılı Kararı. Ankara: MEB.
- Ortaöğretim Biyoloji Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı (2013). Talim ve Terbiye Kurulunun 01.02.2013 tarih ve 12 sayılı Kararı. Ankara: MEB.
- Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı 9-12 Sınıflar (2011). Talim ve Terbiye Kurulunun 26.08.2011 tarih ve 131 sayılı Kararı. Ankara: MEB.
- Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı (2010). Talim ve Terbiye Kurulunun 30.12.2010 tarih ve 329 sayılı Kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim Fizik Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı (2013). Talim ve Terbiye Kurulunun 01.02.2013 tarih ve 10 sayılı Kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim Kimya Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı (2013). Talim ve Terbiye Kurulunun 01.02.2013 tarih ve 11 sayılı Kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim Kurumları İngilizce Dersi Öğretim Programı (2011). Talim ve Terbiye Kurulunun 24.08.2011 tarih ve 118 sayılı Kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim Matematik 9-12 Sınıflar Dersi Öğretim Programı (2011). Talim Terbiye Kurulunun 24.08.211 tarih ve 121 sayılı kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı 9-12 Sınıflar (2009). Talim ve Terbiye Kurulunun 17.12.2009 tarih ve 240 sayılı Kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim Sağlık Bilgisi Dersi Öğretim Programı (2012). Talim ve Terbiye Kurulunun 05.04.2012 tarih ve 21 sayılı Kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi 9-12 Sınıflar Öğretim Programı (2015). Talim Terbiye Kurulunun 29.07.2015 tarik ve 59 sayılı Kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı (2007). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim 9-12 Sınıflar Görsel Sanatlar (Resim) Dersi Öğretim Programı (2009). Talim ve Terbiye Kurulunun 31.12.2009 tarih ve 338 sayılı Kararı. Ankara: MEB.

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü (2015). Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okulların tanıtımı. 28 Kasım 2015 tarihinde

http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_05/07092423_ogmokultanitim.pdf

adresinden erişildi.

On Yedinci Milli Eğitim Şurası Kararları (2006). 12 Eylül 2015 tarihinde

http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf

adresinden erişildi.

- On Sekizinci Milli Eğitim Şurası Kararları (2010). 12 Eylül 2015 tarihinde https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113646_18_sura.pdf adresinden erişildi.
- On Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası Kararları (2014). 19 Mayıs 2017 tarihinde http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/35/27/719973/dosyalar/2015_02/0204_1116_19.millieitmuraskararlar.pdf adresinden erişildi.
- Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 (2013). T.C. Kalkınma Bakanlığı 19 Mayıs 2017 tarihinde [http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1\(2014-2018\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1(2014-2018).pdf) adresinden erişildi.
- Önal, İ. (1992). *Bilgi gereksinimlerinin karşılanması ve okul kütüphaneleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11 (1), 101-121.
- Önal, İ. (2012). Yarın nasılsınız? Eğitim yayıncılığıyla geleceği tahmin etme. *Prof. Dr. K. Gülbün Baydur'a Armağan* içinde (s. 101-110). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Önal, İ. ve Topçu, Ö. Ş. (2013). Eğitimi gerçekleştirmek: Öğretim programlarında okul kütüphanelerinin yeri. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 306-328.
- Önal H.İ. (2015). Okul kütüphaneleriyle öğrencilerin 21. yüzyıla hazırlanması. *Milli Eğitim Dergisi*, 44 (208), 233-248).
- Önal, İ. (2005). New developments on the Turkish school library scene. *Journal of Librarianship and Information Science*, 37(3), 141-151.

- Önal, H.İ. ve Alaca, E. (2017). Vatandaşlık okuryazarlığı çerçevesinde e-Belediye uygulamalarının değerlendirilmesi. *Bilgi Dünyası* 18(1), 93-124. 5 Mart 2018 tarihinde <http://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/581/585> adresinden erişildi.
- Öztürk, H. ve Tağa, T. (2018). Ortaokul öğrencilerinin bir yıllık z-kütüphane deneyimleri: bir durum çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 32 (1), 7-18.
- Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk milli eğitim sisteminin sorunları ve çözüm arayışları*. Ankara: PEGEM.
- Polat, C. (2005). Üniversitelerde kütüphane merkezli bilgi okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi: Hacettepe Üniversitesi örneği. Yayımlanmamış Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- PISA Türkiye (2018). PISA nedir? 15 Mayıs 2018 tarihinde http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=18 adresinden erişildi.
- Punch, K.F. (2005). Sosyal araştırmalara giriş, nicel ve nitel yaklaşımlar. (D. Bayrak, H.B. Arslan, Z. Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rader, H. B. (2000). A silver anniversary: 25 years of reviewing the literature related to user instruction. *Reference Services Review*, 28 (3), 290 – 297. 11 Mart 2015 tarihinde <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/00907320010345213> adresinden erişildi.
- Rader, H. B. (2002). Information literacy 1973-2002: A selected literature review. *Library Trends*, 51 (2), 242-259. 11 Mart 2015 tarihinde https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/8464/librarytrendsv51i2i_opt.pdf adresinden erişildi.
- Sançar, N. (1960). Okul kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 6(1-2), 10-13.

- Saundes, L. (2010). Information literacy as a student learning outcome: As viewed from the perspective of institutional accreditation. Yayınlanmamış doktora tezi. ABD: Faculty of the Simmons College Graduate School of Library and Information Science. 20 Eylül 2015 tarihinde <http://pqdtopen.proquest.com/doc/864898665.html?FMT=AI> adresinden erişildi.
- SCONUL Working Group on Information Literacy (2011). The SCONUL Seven Pillars of Information Literacy Core Model For Higher Education. 9 Kasım 2016 tarihinde <http://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/coremodel.pdf> adresinden erişildi.
- Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills (1991). What work requires of schools a scans report for America 2000. The Secretary's Comission on Achieving Necessary Skills U.S. Department of Labor. 20 Şubat tarihinde <http://wdr.doleta.gov/SCANS/whatwork/> adresinden erişildi.
- Soysal, Ö. (1971). Kütüphaneciliğimizin ana sorunları ve okul kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 20(3). 9 Kasım 2014 tarihinde <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/1703/1687> adresinden erişildi.
- Spitzer, K. L., Eisenberg, M. B. ve Lowe, C. A. (1998). *Information literacy: essential skills for the information age*. Syracuse: ERIC Clearinghouse.
- Stripling, B. ve Pitts, J. (1997). Brainstorms & Blueprints teaching library research as a thinking process. CSU School of Library and Information Science. 1 Kasım 2016 tarihinde <http://ischool.sjsu.edu/courses/250.loertscher/modelstrip.html#top> adresinden erişildi.
- Taylor, R.S. (1979). Reminiscing about the future: Professional education and the information environment. *Library Journal/September 104* (16), 1871-1875.
- Thomas, S., Joseph, C., Laccetti, J., Mason, B., Mills, S., Perril,S. Ve Pullinger, K. (2007). Transliteracy: Crossing divides. *First Monday*, 12(2). 29 Nisan 2015 tarihinde <http://firstmonday.org/article/view/2060/1908> adresinden erişildi.

Todd, R. (2001). The 2001 IASL Conference Auckland, New Zealand, 9-12 July. 4 Mart 2015 tarihinde <http://www.iasl-online.org/events/conf/virtualpaper2001.html> adresinden erişildi.

Toffler, A. (1981). Üçüncü dalga (Çev: Ali Seden). İstanbul: Altın Kitaplar.

Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Uçak, N. Ö. ve Topçu, Ö. Ş. (2012). Günlük yaşamda bilgi gereksinimi ve halk kütüphaneleri. 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri 9-12 Mayıs 2012, Bodrum: Bildiriler, Posterler ve Çalıştay Raporları* içinde (s. 120-134). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

United States National Commission on Excellence in Education (1983). A Nation at risk: The imperative for educational reform. Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office. 17 Şubat 2015 tarihinde http://datacenter.spps.org/uploads/sotw_a_nation_at_risk_1983.pdf adresinden erişildi.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (1996). Learning: The treasure within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. Fransa: UNESCO. 5 Ocak 2017 tarihinde http://www.unesco.org/education/pdf/15_62.pdf adresinden erişildi.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2005). Towards knowledge societies. UNESCO World Report. Paris: UNESCO Publishing. 14 Ekim 2014 tarihinde

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2008). Towards information literacy indicators. Paris: UNESCO. 20 Mart 2015 tarihinde http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/wp08_InfoLit_en.pdf adresinden erişildi.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2011). Towards media and information literacy indicators. S. Moeller, A. Joseph, J. Lau, T. Carbo (Eds.). Background Document of the Expert Meeting 4-6 November 2010, Bangkok, Thailand. Paris: UNESCO. 4 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/towards-media-and-information-literacy-indicators.pdf> adresinden erişildi.

Walsh, J. (2011). *Information literacy introduction: Selecting an effective model*. UK: Chandos Publishing.

Webster, F. (2006). *Theories of the information society* [Elektronik versiyon]. Newyork: Routledge.

Wall, J.K. (2014). Multiliteracies and new literacies in an age of accountability: High school english teachers' perspectives on using multiliteracies and new literacies frameworks in the classroom. Yayınlanmamış doktora tezi. Teacher College, Columbia University.

William, D. (1986). The idea of "information literacy" in the age of high-tech. New York: ERIC. 16 Şubat 2015 tarihinde <http://eric.ed.gov/?id=ED282537> adresinden erişildi.

Wilson, L.A. (2001). Information literacy: Fluency across and beyond the university. Ed. By Barbara I. Dewey. *Library User Education: Powerful Learning, Powerful Partnerships* içinde (ss.1-17). London: Scarecrow Press, 1-17.

Zurkowski, P. G. (1974). The information service environment relationships and priorities. Related paper no:5. Washington DC: National Commission on Libraries and Information Science. 12 Ocak 2015 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED100391.pdf> adresinden erişildi.

EK 1

Sayın katılımcı,

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi Özlem Şenyurt'un, Prof. Dr. H. İnci Önal danışmanlığında yürüttüğü doktora tez çalışmasının bir parçasıdır. Mevcut çalışmanın amacı, Türk Milli Eğitim Sisteminde, bilgi okuryazarlığı becerileri kazandırmaya yönelik neler yapıldığı ve bu becerilerin nasıl kazandırıldığını ortaya çıkarmaktır.

Bu araştırmanın etik ilkelere uygunluğu Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından değerlendirilmiş ve onaylanmıştır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Mevcut çalışmaya katılmanız veya katıldıktan sonra herhangi bir nedenle vazgeçmeniz tamamen sizin kararınıza bağlıdır.

Bu çalışmada sizden kişisel bilgileriniz istenmeyecektir. Araştırma kapsamında verdiğiniz bilgiler, tüm katılımcılardan toplanan bilgilerle birlikte toplu olarak değerlendirilerek bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırma sonuçlarından sağlıklı ve anlamlı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması ve boş bırakılmaması oldukça önemlidir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için benimle iletişime geçebilirsiniz. Araştırmaya katkılarınız ve görüşleriniz için teşekkür ederiz.

Anket formuna adınızı ve soyadınızı yazmayınız.

Yanıtlarınızı, soruların altında yer alan seçenekler arasından uygun olanı çarpı koyarak (x) ya da açık uçlu sorularda sorunun altında bırakılan boşluğa yazarak belirtiniz. Birden fazla seçenek işaretleyebileceğiniz sorularda, size uygun gelen bütün seçenekleri işaretleyiniz. Eğer sorunun yanıtları için boş alan bırakılmışsa yazarak belirtiniz.

Anketi yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi ile iletişim kurabilirsiniz:

Arş. Gör. Özlem Şenyurt
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
E-posta: ozlemsenyurt@hacettepe.edu.tr
Telefon: (0312) 297 82 00

ÖĞRETMEN ANKETİ

SORULAR

1. Cinsiyetiniz:

() Kadın () Erkek

2. Eğitim Düzeyiniz: () Lisans mezunu () Yüksek lisans mezunu () Doktora mezunu

3. Hizmet Süresiniz: ____ yıl

4. Verdiğiniz ana branş dersini işaretleyiniz:

() Türk Dili ve Edebiyat () Müzik () Tarih () Coğrafya () Görsel Sanatlar
 () Beden Eğitimi () Biyoloji () Matematik () Sağlık Bilgisi () Kimya
 () Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi () Yabancı Dil () Fizik

Ana branşınızın öğretim programı ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere katılma derecenizi işaretleyiniz. Öğretim Programı:	Kesinlikle katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsız (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle katılıyorum (5)
5. Öğrenmeye ve bilgilenmeye yönlendirir.					
6. Bilimsel konulara merak uyandırır.					
7. Öğrenme sürecine aktif olarak katılımı destekler.					
8. Araştırma yapma becerisini geliştirir.					
9. Bilgi kaynaklarını tanıma ve kullanmaya yönlendirir.					
10. Bilgi merkezlerini kullanmaya yönlendirir.					
11. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirir.					
12. Analitik düşünme becerisini geliştirir.					
13. Bilimsel bilgi üretme becerisi kazandırır.					

Öğrencilerin “araştırma/ödev” çalışmalarını değerlendirirken aşağıdaki unsurlara ne derece önem verdiğinizi belirtiniz. Araştırma ödevinde:	Çok önemsiz (1)	Önemsiz (2)	Kısmen önemli (3)	Önemli (4)	Çok önemli (5)
14. İçeriğin doğruluğu					
15. Öğrencinin özgün katkısı					
16. Farklı kaynaklardan faydalanma					
17. Kaynakların güncelliği					
18. Konu başlıkları, içindekiler ve sonuç bölümlerinin yazımı					
19. Grafik, tablo vb. kullanması					
20. Kurallara uygun atıf yapma ve kaynakça yazımı					
21. Kullanılan kaynak sayısı					
22. Dil ve yazım kuralları					
23. Sunum biçimi					

Aşağıdaki araştırma becerilerine (bilgi okuryazarlığı) ilişkin önermelerin zorluk düzeyini <u>kendinize</u> göre değerlendiriniz. Sizin araştırma becerilerinizde:	Çok zor (1)	Zor (2)	Kısmen zor (3)	Kolay (4)	Çok kolay (5)
24. Bilgi kaynakları türlerini ve özelliklerini tanıma (kitaplar, süreli yayınlar, danışma kaynakları, vb.)					
25. Araştırma/ödev konularını belirleme (konuyu sınırlama, soruları belirleme, vb.)					
26. Bilgi arama tekniklerini kullanma (anahtar sözcük seçimi, arama alanları, tırnak işareti ve bağlaç kullanımı, vb.)					
27. Kütüphane kullanım yöntemlerini uygulama (yer numarası, kataloğun içeriği, yazar adı, eser adı ve konu adı ile arama, vb.)					
28. Veri tabanlarının kullanımı (elektronik kitap/dergi/makale bulma, vb.)					
29. İnterneti kullanma (web kaynaklarının içeriğini bilme, arama motorlarını kullanma, vb.)					
30. Yasal ve etik konuları bilme (telif hakkı, intihal-bilgi hırsızlığı, vb.)					
31. Atıf yapma ve kaynakça yazabilme (kaynak gösterme biçimleri, farklı türde bilgi kaynakları için künye hazırlama)					
32. Kütüphaneleri kullanma					

33. Araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma sürecinde kütüphanelerin desteğine gereksinim duyuyor musunuz?

() Evet () Hayır

Nedenini belirtiniz

34.Öğrencilerin araştırma becerilerini nasıl değerlendirirsiniz?

Çok zayıf ()	Zayıf ()	Orta ()	İyi ()	Çok iyi ()
------------------	--------------	-------------	------------	----------------

35. Araştırma becerilerini öğrencilere kazandırma/geliştirme konusunda sizce neler yapılmadı? Düşüncelerinizi belirtiniz.

EK 2**Sayın katılımcı,**

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi Özlem Şenyurt'un, Prof. Dr. H. İnci Önal danışmanlığında yürüttüğü doktora tez çalışmasının bir parçasıdır. Mevcut çalışmanın amacı, Türk Milli Eğitim Sisteminde, bilgi okuryazarlığı becerileri kazandırmaya yönelik neler yapıldığı ve bu becerilerin nasıl kazandırıldığını ortaya çıkarmaktır.

Bu araştırmanın etik ilkelere uygunluğu Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından değerlendirilmiş ve onaylanmıştır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Mevcut çalışmaya katılmanız veya katıldıktan sonra herhangi bir nedenle vazgeçmeniz tamamen sizin kararınıza bağlıdır.

Bu çalışmada sizden kişisel bilgileriniz istenmeyecektir. Araştırma kapsamında verdiğiniz bilgiler, tüm katılımcılardan toplanan bilgilerle birlikte toplu olarak değerlendirilerek bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırma sonuçlarından sağlıklı ve anlamlı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması ve boş bırakılmaması oldukça önemlidir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için benimle iletişime geçebilirsiniz. Araştırmaya katkılarınız ve görüşleriniz için teşekkür ederiz.

Anket formuna adınızı ve soyadınızı yazmayınız.

Yanıtlarınızı, soruların altında yer alan seçenekler arasından uygun olanı çarpı koyarak (x) ya da açık uçlu sorularda sorunun altında bırakılan boşluğa yazarak belirtiniz. Birden fazla seçenek işaretleyebileceğiniz sorularda, size uygun gelen bütün seçenekleri işaretleyiniz. Eğer sorunun yanıtları için boş alan bırakılmışsa yazarak belirtiniz. Anketi yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi ile iletişim kurabilirsiniz:

Arş. Gör. Özlem Şenyurt

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

E-posta: ozlemsenyurt@hacettepe.edu.tr

Telefon: (0312) 297 82 00

ÖĞRENCİ ANKETİ

SORULAR

1. Cinsiyetiniz:

() Kadın () Erkek

2. Evde kullanabileceğiniz bir bilgisayarınız var mı?

() Evet () Hayır

3. Ailenizin eğitim durumunu belirtiniz.

Annenizin

() Okur-yazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu

Babanızın

() Okur-yazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu

4. Anne ve babanızın mesleği nedir?

Annenizin _____

Babanızın _____

“Derslerin sınıfta nasıl işlendiğini” değerlendiriniz. (Birden çok işaretleyebilirsiniz)	Türk Dili ve Edebiyatı	Fizik	Biyoloji	Kimya	Matematik	Tarih	Coğrafya	Din K. ve Ahlak B.	Sağlık Bilgisi	Yabancı Dil	Görsel Sanatlar	Müzik	Beden Eğitimi
5. Basılı kaynaklarla (kitaplar, dergiler vb.) anlatım yapılması													
6. Görsel, işitsel ve elektronik kaynaklarla anlatım yapılması													
7. Araştırma yapmaya yönlendirici ödevler verilmesi													
8. Ders dışı bilgi kaynaklarını kullanmaya yönlendirmesi													
9. Ödev araştırmalarının nasıl yapılacağını öğretmesi													
10. Merak, araştırma ve öğrenme isteği uyandırması													
11. Bilgi teknolojilerinin (bilgisayar, internet, akıllı tahta vb.) kullanılması													
12. Görsel bilginin (harita, grafik, tablo, resim, fotoğraf) yorumlanması													

13. Araştırma/ödev konusu seçmeniz gerektiğinde aşağıdakilerden hangisine en çok dikkat edersiniz? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

() Kolay olmasına () İlgi ve merak uyandırmasına
 () Bilgi ve becerimi artırmasına () İyi not almamı sağlamasına
 () Hiçbir şeye dikkat etmem () Diğer (lütfen belirtiniz) _____

14. Araştırmalarınızda/ödevlerinizde hangi bilgi kaynaklarını tercih edersiniz? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

() Kitap () Sözlük () Gazete
 () Dergi () Ansiklopedi () Video/film/belgesel
 () Atlas/harita () Ders kitabı () Bilgi kaynağı kullanmak gerekmiyor
 () Diğerleri (lütfen belirtiniz) _____

15. Araştırmalarınızda/ödevlerinizde bilgi kaynaklarını nerelerden elde edersiniz? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

- () Kütüphane () Televizyon ve radyo
 () İnternet (web sayfaları, Google vb. arama motorları) () Eğitim platformları (EBA vb.)
 () Sosyal medya (forum, blog, facebook, youtube vb.) () Konferans, gezi, görüşme vb.
 () Diğerleri (lütfen belirtiniz) _____

Araştırma/ödev yapma sürecinde aşağıdaki davranışlar bakımından yeterliliğinizi değerlendiriniz.	Kesinlikle yetersiz (1)	Yetersiz (2)	Kısmen yeterli (3)	Yeterli (4)	Kesinlikle yeterli (5)
16. Konuyu, yöntemi ve planı belirlerim.					
17. Arama kelimeleri (eş/dar/geniş anlamlı) oluştururum.					
18. Kütüphane kataloğunu kullanırım.					
19. Basılı bilgi kaynaklarını kullanırım.					
20. Elektronik bilgi kaynaklarını kullanırım.					
21. İnternet arama motorlarını kullanırım.					
22. Bilgi kaynakları arasından ilgili olanı seçerim.					
23. Güvenilir bilgiyi seçerim.					
24. Araştırma raporu (basılı/elektronik) yazarım.					
25. Kullandığım kaynakları gösteririm (atıf yaparım).					
26. Kaynakça hazırlarım.					
27. Öğrendiklerimi sunarım ve paylaşıyorum.					
28. Araştırma sürecini değerlendiririm.					

29. Araştırmalarınız için bilgi ararken en çok nelere dikkat edersiniz. Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

- () Öğretmenin yönlendirmesine () Güncelliğine
 () Ailemin yönlendirmesine () Kapsamına
 () Arkadaşımın yönlendirmesine () Diline
 () Doğruluğuna (tutarlı ve inandırıcı olması, kaynakçanın varlığı vb.) () Yansız olmasına
 () Güvenilirlik (yazarın ve kaynağın güvenilir olmasına) () Erişilebilir olmasına
 () Diğerleri (lütfen belirtiniz) _____

Araştırmalarınızda/ödevlerinizde en son kullandığınız kaynaklara birer örnek yazınız.

Kaynaklar	Adlarını yazınız
30. Basılı kaynaklar (kitap, dergi vb.)	
31. Danışma kaynakları (ansiklopedi, sözlük vb.)	
32. Elektronik kaynaklar (web sayfaları, e-kitap, e-dergi, e-sözlük vb.)	

33- Çalışmalarınız için kütüphane kullanıyor musunuz? Cevabınız “evet” ise lütfen kullandığınız kütüphanelerin adlarını yazınız.

- () Evet () Hayır

34- Ödev ve proje çalışmalarınız için araştırma yaparken karşılaştığınız sorunları ve çözüm önerilerinizi yazınız.

EK 3

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 481-1759

09 Mayıs 2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı bütünleşik doktora programı öğrencilerinden **Özlem ŞENYURT**'un **Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL** danışmanlığında yürüttüğü "**Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerinin Karşlanması**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **25 Nisan 2017** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EK 4

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.5247809
Konu : Araştırma İzni

17.04.2017

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 10/04/2017 tarihli ve 134 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora programı öğrencisi Özlem ŞENYURT'un "Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerinin Karşıllanması" konulu tez kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir. (+)

Görüşme formunun (6 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.

17 Nisan 2017
17.04.2017

Yaşar SUBAŞI
Şef

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135-134

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7f6e-6b71-343e-95b1-f147 kodu ile teyit edilebilir.

Öğr. İşlerine
Yazışmasını
yapalım
26-06-2017

EK 5

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 11/07/2018

Tez Başlığı: **Türk Milli Eğitim Sisteminde Bilgi Okuryazarlığı Gereksinimlerinin Karşılanması**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 199 sayfalık kısmına ilişkin, 11/07/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☒ Kaynakça hariç
- 3- ☒ Alıntılar hariç
- 4- ☐ Alıntılar dâhil
- 5- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

11/07/2018

Adı Soyadı: **Özlem ŞENYURT**Öğrenci No: **N11164704**Anabilim Dalı: **Bilgi ve Belge Yönetimi**Programı: **Bilgi ve Belge Yönetimi**Statüsü: ☐ Doktora ☒ Bütünleşik Dr.**DANIŞMAN ONAYI**

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
INFORMATION MANAGEMENT DEPARTMENT**

Date: 11/07/2018

Thesis Title: **Meeting Information Literacy Needs in Turkish National Education System**

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 11/07/2018 for the total of 175 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 4 %.

Filtering options applied:

1. ☒ Approval and Declaration sections excluded
2. ☒ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☒ Quotes excluded
4. ☐ Quotes included
5. ☒ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

11/07/2018

Name Surname: Özlem ŞENYURT

Student No: N11164704

Department: Department of Information Management

Program: Department of Information Management

Status: ☐ Ph.D. ☒ Combined MA/ Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL